Arxiu Municipal de Girona

12

L'ARENY DE GIRONA

(SEGLES XI-XV)

LA FORMACIÓ DEL COR ECONÒMIC DE LA CIUTAT MEDIEVAL

Ajuntament de Girona

L'Areny de Girona (segle XI-XV)
La formació del cor econòmic de la ciutat medieval

Eduard Canal, Josep M. Nolla i Jordi Sagrera

Ajuntament de Girona

Arxiu Municipal de Girona

Arxiu Municipal de Girona

PRÒLEG

A vegades correm el risc de convertir en normal allò que, per la seva naturalesa, és excepcional. Aquesta circumstància es podria donar en el treball de recerca que des del 1995 porten a terme els professors Eduard Canal, Josep M. Nolla i Jordi Sagrera, amb l'impuls inicial del recordat Josep Canal.

Perquè allò realment inusual és que una ciutat tingui un coneixement tan exhaustiu d'ella mateixa, com té Girona des del seu moment fundacional fins al primer quart del segle XVIII. Vint-i-cinc anys de recerca continuada han donat com a resultat dotze volums que, més que cartografiar, radiografien la nostra ciutat amb precisió entomològica.

Després que els autors, gràcies als seus estudis, ens hagin ofert el seu coneixement sobre la ciutat romana, l'època de Carlemany, la ciutat altmedieval, baixmedieval i moderna, el call jueu i els primers anys del segle XVIII, en aquest volum centren la seva aportació en un sector clau per explicar el desenvolupament gironí: L'Areny de Girona. El subtítol esdevé una síntesi precisa del que pretenen demostrar en aquest nou llibre: La formació del cor econòmic de la ciutat, entre els segles XI a XV.

No ens estarem de reiterar de manera continuada el nostre agraïment a l'equip Nolla-Canal-Sagrera. El seu esforç, la seva dedicació i, perquè no dir-ho, la seva passió, ens ajuda de manera permanent a conèixer molt millor el passat de Girona i, això, ens dona moltes vegades les claus per interpretar el nostre present.

Marta Madrenas i Mir
Alcaldessa de Girona

Arxiu Municipal de Girona

Arxiu Municipal de Girona

1. INTRODUCCIÓ

1.1. Què és l'Areny?

És imprescindible començar pel principi. Cal definir abans de qualsevol altra cosa què entenien els antics habitants de Girona per Areny, per poder saber amb claredat de què estem parlant. I com sempre passa, no és fàcil fer-ho, perquè no conservem descripcions ni definicions d'una cosa que la gent de l'època sabia perfectament de què es tractava i que anava adaptant la definició a l'evolució dels temps. Malgrat tot, haurem de fer un esforç i a partir, sobretot, dels documents coetanis però també des vestigis topogràfics –de vegades tan amagats darrere de referències vagues i orogràficament inexistents- que sovint van ajudar, com ens ajuden a nosaltres, a fixar uns límits clars, unes fronteres conegudes i, sobretot, reconegudes.

Però no cal patir; ens en sortirem atès que a partir del segle XII, especialment de la segona meitat, la documentació es fa tan rica que, poc o molt, la informació ens permet moure'ns amb certa comoditat i no tant per una definició des de dins, sinó per la confluència amb molts altres noms de lloc que van servir als antics estadants d'aquest antic nucli per referir-se a determinats sectors del creixement urbà més enllà de les muralles de la ciutat.

Les divisions són clares i molt poc donades a discussions o disputes. Si tu vivies en un lloc determinat, habitaves un indret que era definit d'una determinada manera. Si et desplaçaves, podia ser que canviessis d'àrea urbana. En la documentació antiga, sobretot en aquella que fem servir (documents de compravenda, capbreus,...), sempre es descriu, sovint a l'inici del text, on succeeixen les coses, primer amb la referència general i, a continuació, la més concreta, a partir de les afrontacions que fixen amb total claredat la situació física d'allò que era objecte d'una venda, d'un empenyorament o d'una capbrevació.

Què és, doncs, l'Areny? És un sector ben determinat de la ciutat, primer un espai ampli, pràcticament deshabitat, més enllà de la *porta de l'Onyar*[1], definit, a llevant, pel Marge Gros; a migdia, pels inicis del cap de l'Areny, on acaba l'actual plaça del Vi i on comença el carrer Albereda; a ponent, amb el riu clar de l'Onyar, i a tramuntana, amb els murs de la ciutat. Comprendria les dues galtes de l'actual carrer Carreras Peralta, la plaça de l'Oli, l'actual carrer de Ciutadans i la plaça del Vi i tots els carrers i places que van fins al riu, des del pont de Pedra (o d'Isabel II) fins a la cruïlla dels Quatre Cantons. Un espai no especialment massa gran, d'uns 30.000 m^2, però que va ser, ja des de la segona meitat del segle XII, el punt central de l'activitat urbana, amb un dinamisme extraordinari que va durar fins ben entrat el segle XX (fig. 1).

1.2. El nom de l'Areny

Els noms canvien, es precisen, es modifiquen, desapareixen o són substituïts. L'Areny no es va dir sempre així. Hi ha, com veurem tot seguit, un canvi que va de mots genèrics a altres de més precisos. En el document més antic que tenim, de l'any 922, i que, amb tota seguretat, fa referència a aquesta zona, se'ns parla d'unes possessions *..in alio loco ante muros Gerunde* (doc. núm. 1). Fa l'efecte d'un gran espai, indefinit, que s'expandia davant el mur meridional de la ciutat. En altres documents posteriors es diu gairebé el mateix (*ante Gerundam o ante Gerundam ciuitate*) (doc. núm. 2 a 5) però incorporant puntualment la paraula alueo (doc. núm. 2 i 5). En un cas, però, de

[1] Porta meridional de la ciutat emmurallada, a l'actual placeta del Correu Vell, a l'entrada sud de l'actual carrer de la Força. La primera referència amb aquest nom és de l'any 979 i, indirectament, des de l'any 963 (Nolla, 2010, 250-252)

Arxiu Municipal de Girona

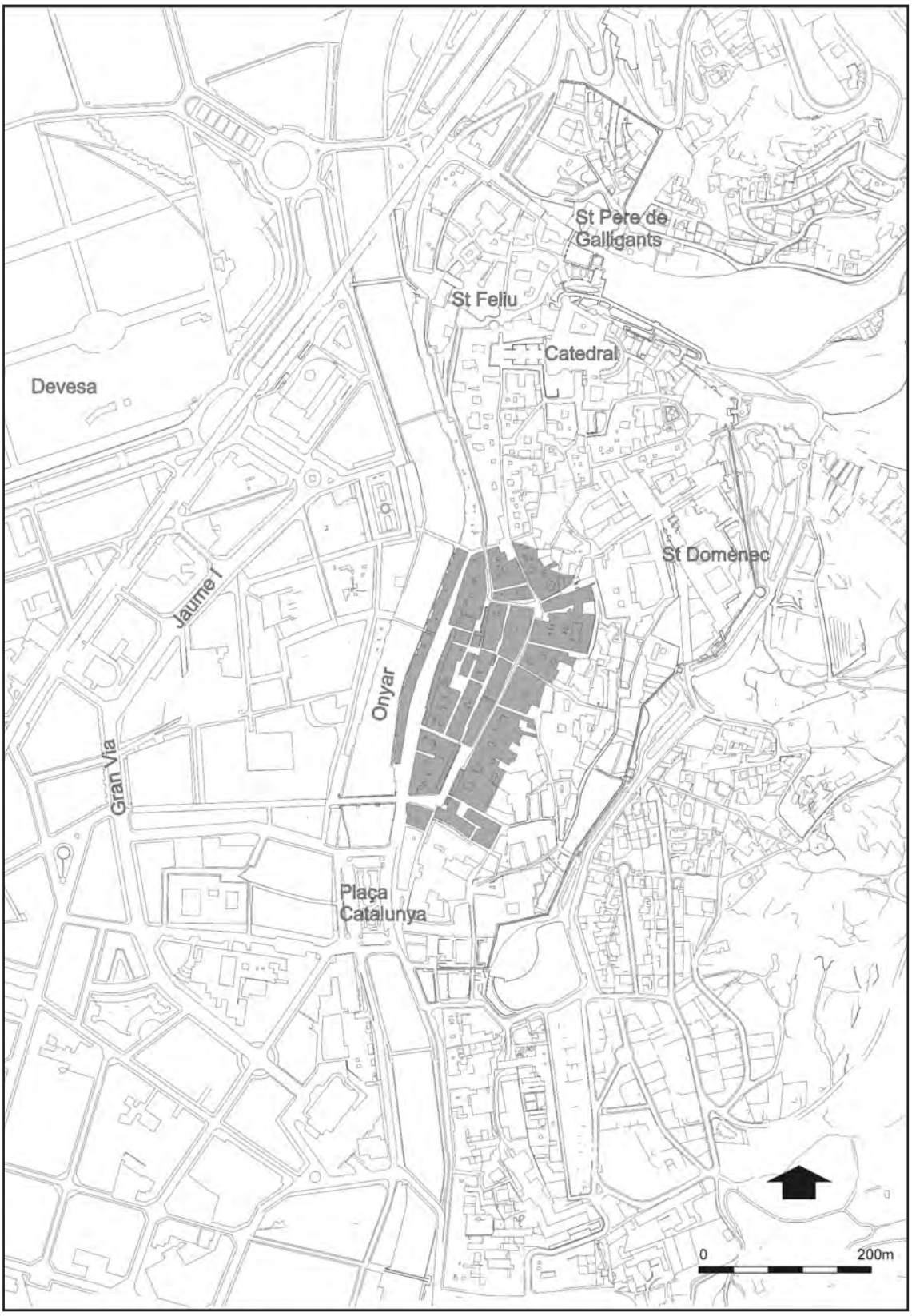

Fig. 1. Plànol actual de la ciutat de Girona on es destaca l'espai ocupat per l'antic Areny.

Arxiu Municipal de Girona

l'any 1078, aquesta descripció genèrica incorpora una referència topogràfica ben definida: *..ante Ierundam....**et ipso mulino** quod est ante portam ciuitatis quem vocant Onnar* (doc. núm. 4).

Cal esperar al segon any del segle XII per veure aparèixer un afegitó que va fer fortuna: *..ante muros Ierunde ciuitatis, in **arinio** Undaris..* (doc. núm. 6). I opinem que aquest fet no és gratuït, sinó que provaria que hauria estat a l'entorn d'aquells anys, encara probablement dins del segle XI, l'inici de la urbanització d'aquell sector, de l'Areny, que hauria començat per la part més septentrional i més pròxima als murs de la ciutat. Observem que aquell document s'atorgava *..ad construendum ibi domum.*

Durant un cert temps trobem la concordança d'ambdues referències, el fet de trobar-se davant de la ciutat, en l'Areny que, havent esdevingut un topònim, cal escriure'l en majúscula (doc. núm. 8). Més endavant, quan aquell barri s'urbanitzà i aparegueren carrers i places, sovint les mencions específiques ja no es faran amb el genèric Areny, sinó donant el nom del carrer i/o de la plaça.

Hi hagué un moment, tanmateix, que aparegué una manera nova de definir l'Areny (o almenys un sector molt determinat) que no es va consolidar: *villa Gerunde*, que no és, de cap manera, sinònim de *Gerundae ciuitas*, sinó el camí cap a anomenar aquell sector *Vila Girona –Villa Gerundae-* o, potser, *Vila Nova –Villa Nova-* (de Girona) -doc. núm. 25, de 1180 i doc. núm. 29, de 1188, referits tots dos a la plaça de les Albergueries, i doc. núm. 45 de l'any 1212, en l'alou de Sant Martí-. Va durar poc. Vilanova acabà definint un espai molt determinat de l'eixample meridional de la ciutat, de fet, un carrer i poc més.

Arxiu Municipal de Girona

Arxiu Municipal de Girona

2. ELS PRECEDENTS

2.1. Geologia i topografia de l'Areny: certeses i hipòtesis

El nom d'aquest lloc, l'Areny, és perfecte: clar, diàfan i indiscutible. Cap altre podia servir millor per definir un lloc concret abans de l'ocupació antròpica. Podríem adduir, en contra, que l'Areny no es limita al sector concret al qual es referien els ciutadans de Girona des del 1100. Hauria de valer per a tot el marge dret de l'Onyar, des de l'aiguabarreig amb el Galligants i fins i tot més enllà, a tramuntana, fins al Bec Eixut, a l'inici de l'actual carrer del Carme. Això és en part cert però resulta que algunes d'aquelles àrees, ocupades de molt antic, tenien el seu propi nom ben arrelat que continuaren fent servir: al punt més septentrional, el burg de Sant Pere i, després, el burg de Sant Feliu, que arribava fins als inicis de l'actual carrer de Ballesteries. Cap a migdia, més enllà de l'Areny, el cap de l'Areny, un topònim que matisa el més genèric per assenyalar el seu extrem inicial (o final). Tot l'espai, prou llarg, que ara ocupa el carrer de Ballesteries, era terra de ningú que, segons semblaria, també s'hauria definit inicialment com a Areny. Aquell sector té una composició geològica determinada de la qual caldrà tornar a parlar. Aquell indret no se'ns fa avinent fins a l'any 1168, quan el rei Alfons en feu donació a Ramon de Montcada (doc. núm. 17), que onze anys més tard venia a Arnau Estruc (doc. núm. 23). Sigui com sigui, aquest espai deixà de formar part mentalment de l'Areny de Girona, que quedà circumscrit a la zona que hem definit *(supra)*.

Geològicament parlant, tot el marge dret del riu, fins on comença el vessant de la muntanya on es troben les calcàries de l'eocè, és una franja plana de terreny al·luvial, de graves i sorres, amb un cobriment argilós no gaire gruixut[2] (fig. 2). Aquesta banda, amb els límits geogràfics que hem fixat, constituiria l'Areny de Girona, una zona per on el riu es mouria amb comoditat però només en algunes èpoques de fortes pluges i en circumstàncies determinades. Majoritàriament, era un espai amb possibilitats i on, a un costat i altre del curs de l'Onyar, es celebraven mercats i fires a l'engròs tal com assenyala el topònim Mercadal, documentat ja des de l'any 1007 (Marquès, 1993, doc. núm. 74, 167; Canal *et al*., 2013, 11) i el text de la donació de Ramon Berenguer IV al seu fidel Pere de Balma en 1160 (doc. núm. 14 i *infra*). Topogràficament parlant, l'Areny en sentit extens (Areny i cap de l'Areny dels documents) es trobava ben definit per una sèrie d'accidents geogràfics que eren, aleshores, molt evidents i que, en canvi, ara mateix –i des de fa segles- queden amagats per construccions i transformacions de tota mena que emmascaren el paisatge primigeni. A ponent, la frontera és clara: el curs del riu (que sovint les referències escrites anomenen *alueo* o riu clar de l'Onyar). A migdia, el Bec Eixut, un esperó rocós que es projectava devers el riu des de llevant i que situaríem al començament de l'actual carrer del Carme, just on acabava (o s'iniciava) el (cap) de l'Areny. En direcció a tramuntana, finalitzaria als Quatre Cantons i a llevant termenejava amb el Marge Gros, que coneixem textualment des de l'any 1083 (doc. núm. 5) i 1155 (doc. núm. 9). El seu reconeixement, la seva definició, absolutament necessària per resoldre problemes importants d'història urbana, ha estat recent i, tot i que continua essent ben present en l'orografia urbana actual, queda suficientment amagat perquè costi percebre'l i, per tant, tenir-lo en consideració. El Marge Gros, que també s'anomenà Polleria de Sant Martí[3], no és altra cosa que un penya-segat retallat a la calcària de l'eocè que s'alça uns quants metres per sobre dels al·luvions de l'Areny. La mitjana és difícil de definir però s'hauria de situar a l'entorn dels deu metres, amb punts força més elevats. Aquest Marge recorre tota la muntanya, des del

[2] Aprofitem per donar les gràcies al professor de la Universitat de Girona, Carles Roqué, pels aclariments proporcionats.

[3] En aquest cas potser només per referir-se al sector central d'aquell penya-segat, a l'altura del temple de Sant Martí Sacosta, en sentit extens.

Arxiu Municipal de Girona

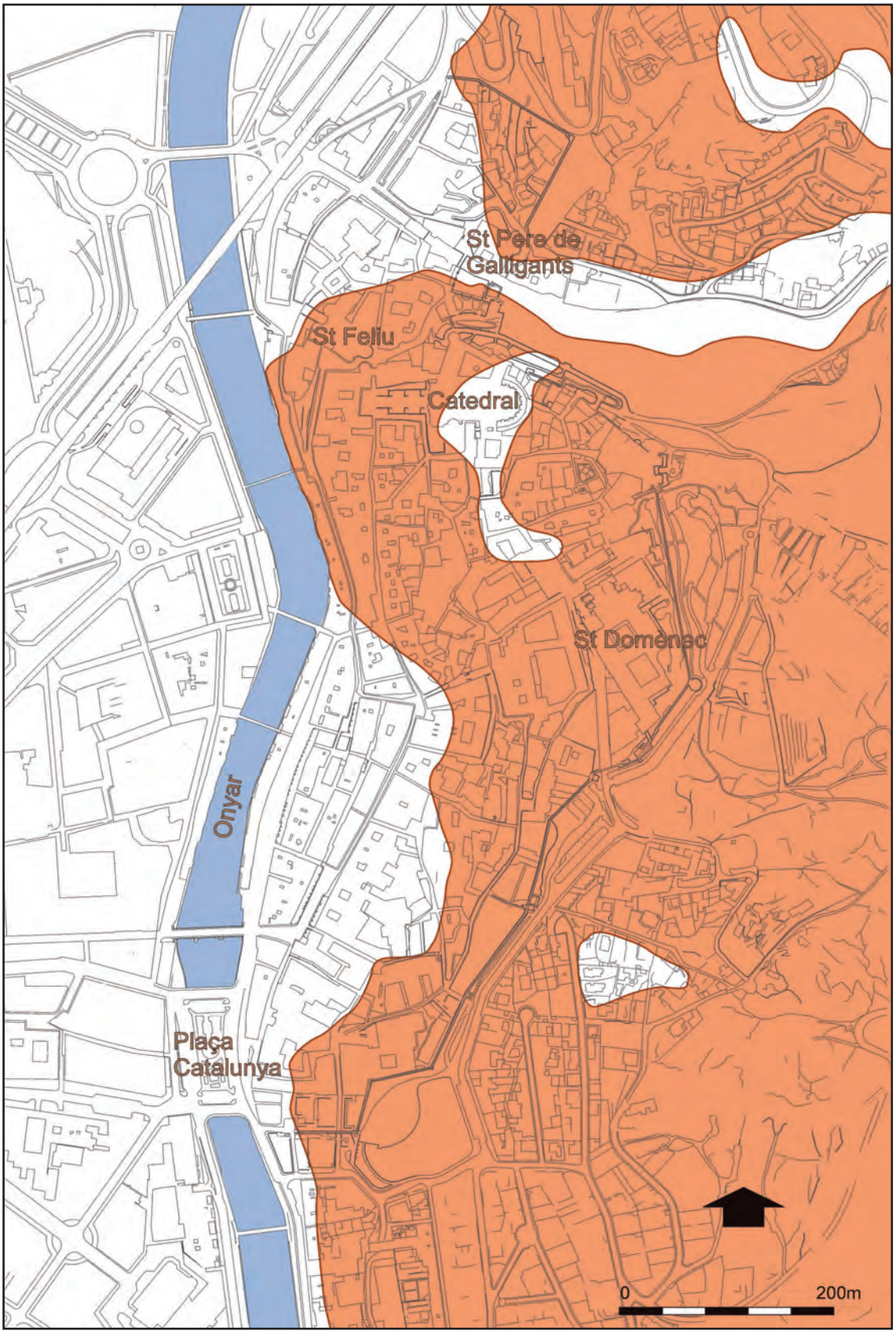

Fig. 2. Aquest plànol assenyala amb precisió els afloraments de roca natural del subsòl de la ciutat. És interessant observar com es projecten sobre la riba del riu Onyar, en el tram de l'actual carrer de les Ballesteries.

Arxiu Municipal de Girona

congost de l'Onyar, fins a la vall de riu Galligants. Devia ser un poderós teló de fons que definia amb força l'orografia de la zona en època antiga i altmedieval. Abans de la fundació de la ciutat, la comunicació entre la part alta i baixa del Marge devia ser pràcticament inexistent, deixant de banda alguns corriols oberts per torrents i rieres que abocaven les aigües de la pluja a l'Onyar, entre els quals el de Vall Negra que circulava (i parcialment circula) en paral·lel a l'actual pujada de la Llebre. Si ens hi fixem, el podem percebre en punts diferents de la ciutat actual: a Vista Alegre, en la disposició dels edificis de l'Institut Vicens Vives, en la duríssima pujada de les Pedreres, en les escales de la Llebre, de Sant Martí, en l'actual carrer de Sant Llorenç o en les escales de la catedral.

Ara bé, si hi ha un Marge Gros hem de deduir l'existència d'un Marge Petit que recentment hem pogut identificar, ben dissimulat en les descripcions que acompanyen certa documentació. Aquest Marge Petit correspondria a la terrassa més recent de l'Onyar i mostraria un desnivell d'uns tres metres (o un xic més). S'hauria de situar a l'alçada del costat oriental de la Rambla actual i, seguint cap a nord i cap a migdia, aquella línia que es va aprofitar a inicis del segle XIII per bastir-hi el mur de l'Areny, una infraestructura determinat que va fer possible l'ocupació segura de les terres més baixes, pròximes a l'Areny del riu. El document on se'ns donen les primeres pistes (doc. núm. 137) és l'establiment fet per Guillem Ramon Fàbregues a Pere Palau i la seva muller Beatriu, d'unes taules fora mur de l'Areny, en l'alou reial, i amb dret de fer-hi teulada, que afronta, a orient, amb el mur sobre el qual poden carregar amb permòdols (*permudels*) que servirien per sostenir el trespol de les taules. Cal deduir, doncs, una altura mínima d'uns tres metres fins al nivell de circulació en aquell indret en referència al sòl del carrer de l'altra banda del mur. Altres documents recorden aquest desnivell; per exemple el reconeixement fet per Berenguer *Caxas* (probablement *Cases* - o *Caixàs*) d'un conjunt format per una casa, amb obrador a la planta baixa i unes taules, tot situat a la Merceria. Una de les taules se situava més enllà del carrer i del mur *...dessota en l'Areny* concretava l'escriptura (doc. núm. 554). Finalment, no podem ignorar una altra referència recollida en l'estima de 1535, diu clarament *Joan Bahuro, major de dies, mercader, té al costat de la prop dita botiga dues botigues contigües una de les quals fa cantó al carrer per lo qual* ***se monta e va*** *a les voltes* (Estima de 1535, núm. 856).

Entre els dos *Marges* es dibuixava un bon espai, raonablement extens i separat del curs del riu per assegurar que només en circumstàncies extraordinàries es veia afectat per les seves crescudes. És aquest el lloc que Ramon Berenguer IV obsequià a Pere de Balma on havia d'establir el mercat que marcava la urbanització intensiva d'aquell sector.

2.2. Vies i camins

Abans de la fundació de *Gerunda* el lloc on s'alçà ja era travessat de tramuntana a migdia (o viceversa) per una importantíssima via protohistòrica (i segurament molt anterior) que les fonts documentals gregues anomenaven el camí d'Hèracles, tot imaginant i, alhora, ennoblint-ne l'origen, que havia estat creada per l'extraordinari fill de Zeus i Alcmena (Casas, 2007, 43-49; Burch et al., 2009, 19-26) (fig. 3). Aquesta via va ser durant molts segles la més important d'aquest territori i de tota la península Ibèrica, que connectava pel nord, amb Europa, resseguint sovint la costa mediterrània. No en sabem del cert el seu recorregut detallat abans que esdevingués la Via Augusta, com a conseqüència d'haver estat refeta i modernitzada pel primer dels emperadors romans, però hi ha uns indicis ben fixats i antics que ens ajuden a defensar que el seu recorregut, als entorns de la ciutat, era coincident. La peça clau és el lloc triat per bastir-hi *Gerunda* a la segona meitat de la tercera dècada del segle I aC, que només s'entén si l'objectiu primer d'aquella acció era el de disposar-se directament sobre el camí per controlar-lo absolutament. L'Areny, abans de ser l'Areny, era l'indret per on circulava el camí d'Hèracles i/o la Via Augusta, que s'aproximava al peus del Marge Gros i a una certa distància del Marge Petit, coincidint amb els actuals carrers (i places) d'Albereda, del Vi, de Ciutadans, de l'Oli

Arxiu Municipal de Girona

i de Carrreras Peralta (fig. 3). Alguns vestigis arqueològics acaben, com veurem, reblant el clau. Si fa no fa a l'actual placeta de mossèn Cinto Verdaguer, la via, que resseguia el carrer de la Rutlla venint de Palau Sacosta[4], travessava a gual i amb una palanca (*Passaturis*) el riu Onyar. Ja dins dels murs urbans, el tram interior de la via era el *cardo maximus* de la ciutat que travessava el fòrum urbà. Més enllà de la porta nord, resseguia l'actual carrer del rei Martí i, vorejant Montjuïc, anava a cercar el gual del riu Ter (des d'època d'August, el pont), per seguir cap al nord (Casas i Nolla, 2012, 25-47; Burch *et al*., 2013, 33-46). Aquest camí va ser, en el futur, l'eix ordenador de l'eixample urbà de l'Areny. És interessant observar com el vial no s'esmenta tot i ser-hi, com podem deduir sense dificultats, fins ben entrat el segle XII, quan es comencen a documentar edificacions, solars i «places» amb les seves afrontacions. Se situen davant de la ciutat i assenyalen a ponent, sempre, l'*alueo* del riu. La primera referència ferma és de l'any 1159 (doc. núm. 12) i l'anomena camí. En efecte, en la donació que van fer Engilbert i sa muller Bernarda d'una plaça que hi havia davant d'unes cases seves, de l'Areny, per bastir-hi cases, s'especificava que a llevant d'aquell solar discorria el camí que passava davant de les seves cases. Podem situar el lloc sense dificultats, al sector de l'actual carrer de Ciutadans, més pròxim a la plaça del Vi. Aquelles cases tardaren molt a edificar-se; d'alguna manera aquesta decisió va significar l'ordenació d'aquest espai urbà per part del comte Ramon Berenguer IV, tal com s'explicarà tot seguit (*infra*). Poc temps després, l'any 1183 (doc. núm. 28), se'ns descriu de manera molt més precisa: *...in publicam carrariam que intrat ciuitatem.*

Aquest tram que estem definint de via (Areny i cap de l'Areny) s'engruixia per l'arribada d'un altre camí importantíssim que discorria entre el riu i la muntanya cap a migdia, en direcció a Quart, Cassà, Llagostera, la Vall d'Aro i Sant Feliu de Guíxols. Ben documentat ja des de l'alta edat mitjana, ens permet fer-lo anar molt més enrere la lògica i, sobretot, la toponímia; Quart és un mot que sempre es relaciona amb camins molt antics, romans, atès que assenyala la quarta milla, la distància exacta d'aquest poble a Girona[5]. Des de cap de l'Areny, entraven plegades, les dues vies, a la ciutat (fig. 3).

Un altre camí antic, com a mínim romà, se'ns fa avinent arqueològicament. Procedia de Pla de Girona i de més enllà i segurament n'aplegava molts altres que travessaven aquesta zona pel costat més septentrional. Els de més cap a migdia anirien a unir-se al camí d'Hèracles/Via Augusta sempre abans de travessar l'Onyar. Aquest camí, important, el tenim ben documentat arqueològicament des del baix imperi a través de la disposició d'un seguit de tombes, més de trenta (Canal *et al*., 2013, 13-19; Nolla i Palahí, 2014, 95-116) que, com era corrent, es disposaven resseguint les vies. Un fet que ja havíem assenyalat i que podia ser considerat una dada important, a l'hora de defensar una cronologia antiga pel rec Monar, és que la necròpolis ressegueix el recorregut de la sèquia (Canal *et al*., 2013, 13-19; Nolla i Palahí, 2014, 95-116). El vial es dirigia cap al nucli urbà però calia travessar el llit de l'Onyar per aconseguir la riba dreta del riu i unir-se a la Via d'Hèracles / Via Augusta i dirigir-se cap a la porta meridional (Nolla i Palahí, 2014, 107-112, fig. 6). El pont de fusta, potser passera, del Mercadal, ben citat en els documents medievals, facilitava aquesta operació que potser hauria estat precedida per un pas a gual. Desembocava, a l'altra ribera, en el que és avui el carrer dels Abeuradors, un nom antic que aquell vial ha portat des d'època remota i que recorda una de les seves funcions, la de conduir les cavalleries cap a l'Areny del riu on podien abeurar-se. Més enllà del Mercadal, aquest camí es pot resseguir en documents diversos des de l'alta edat mitjana. En un moment donat, en devien sortir d'altres que creaven una xarxa complexa. Alguns han de ser antics; molts altres, més moderns. Recordem, tanmateix, l'existència, en el *suburbium de Gerunda* (Nolla i Palahí, 2013a, 281-292; Nolla i Palahí, 2013b, 157-165; Palahí, 2013), d'una sèrie de notables establiments rurals que estaven ben relligats a

[4] Aquest és un topònim característic d'un camí important antic. A Girona n'hi ha tres, aquest que acabem de veure, Sant Martí Sacosta i Santa Eulàlia Sacosta, al damunt de Sant Pere de Galligants.

[5] És interessant constatar que un dels noms antics de Bellcaire és *Quarto*, que potser caldria fixar sobre les ruïnes de l'antiga *statio* de mas Gusó (Casas *et al*., 2015, 245-262; Casas et al., 2016, 117-132). Es troba justament a una distància de quatre milles romanes d'Empúries a través d'un camí antic prou ben conegut.

Arxiu Municipal de Girona

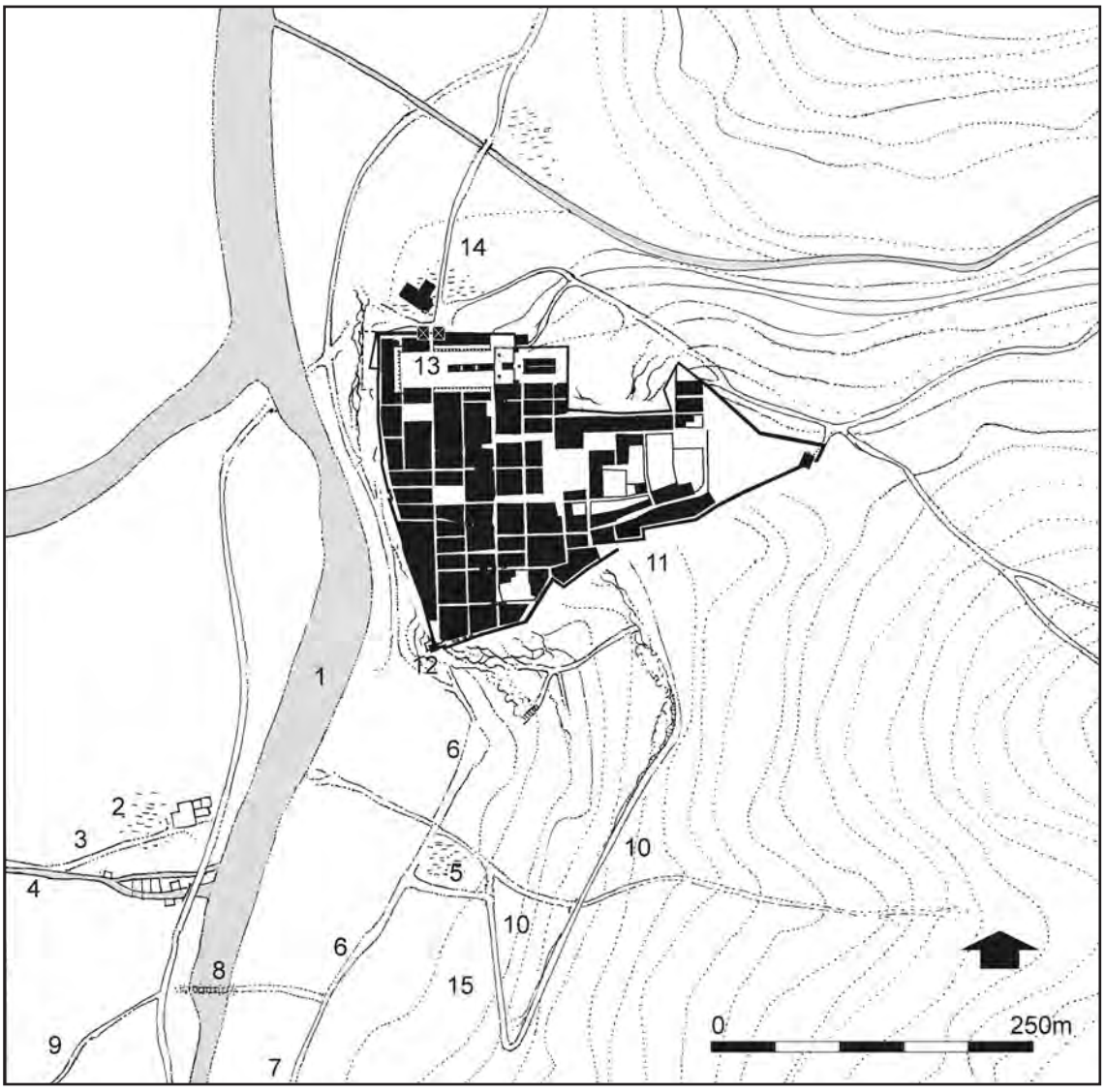

Fig. 3. Plànol de la ciutat romana de *Gerunda* i els seus entorns 1) riu Onyar, 2) necròpolis del Mercadal, 3) via procedent del pla de Girona, 4) l'actual séquia Monar o rec Comtal de l'alta edat mitjana, 5) necròpolis de l'antic hotel dels Italians, 6) via Heraclea / Augusta per l'Areny i el cap de l'Areny, 7) via que passant per Quart menava a la costa, 8) passera *Passaturis*, passera sobre el riu Onyar, 9) prolongació cap a migdia de la via Augusta, 10) l'antic carrer d'en Rossinyol, 11) portal Rufí, 12) necròpolis i portal de l'Areny, 13) fòrum cívic (actual plaça de la Catedral), 14) via Heraclea / Augusta al nord de la ciutat i necròpolis del Pallol

la ciutat per camins. Can Pau Birol o Bell-lloc del Pla, Sant Pere de Montfullà, Sant Menna de Vilablareix i Aiguaviva, en són una mostra. En moltes ocasions, el camí continuava molt més enllà (Canal *et al*., 2003, 401-411) (fig. 3).

Del camí principal, Via Heraclea i/o Via Augusta, en sortien alguns altres, en direcció a llevant, que han de ser, també, molt antics, tal com semblen remarcar alguns vestigis valuosos. El dos (o potser tres) que coneixem millor han de ser remots, d'època romana i, probablement, fundacional o poc més tard, atesa la funció que desenvolupaven. Servien, tot fent marrada, per superar el Marge Gros i assolir la

Arxiu Municipal de Girona

plataforma alta de la ciutat, incomunicada de manera directa, per carruatges i bèsties de bast, des de dins del perímetre emmurallat. En efecte, la relació entre l'actual carrer de la Força, el *cardo maximus* de la ciutat romana, i la plataforma superior, damunt del Marge Gros, es feia (i es fa) a partir de carrers amb escales sovint rectes i desafiants que només poden fer servir els vianants. L'únic camí amb certes possibilitats teòriques, l'actual pujada de la Catedral, quedava clos per l'existència del fòrum que feia servir per connectar la part alta i baixa de la gran plaça pública unes escales monumentals ben identificades i reconegudes (Nolla *et al*., 2008, 108-111).

El primer dels camins, venint de migdia, s'ha consolidat en l'antic carrer d'en Rossinyol, ara de Sant Josep, i en la part baixa de la pujada de la Llebre i carrer de Joaquim Pla Cargol. Ens és ben descrit l'any 1183 (doc. núm. 28) com carraria ascendit ab ipsa alia predicta *carreria publica que intrat ciuitatem usque ad Villam Nova*m. Aquest camí, que girava primer cap a llevant i de seguida cap a migdia, ascendia paral·lel al Marge Gros fins arribar dalt de la plataforma, a l'alçada de l'actual carrer del Portal Nou. Encara la casa que defineix el gir mostra clarament com, en aconseguir arribar fins allí, girava 180º per encarar-se cap a tramuntana tot cercant el portal Rufí (sobre aquesta porta, Nolla, 2010, 250), per on s'entrava a la plataforma alta de la ciutat. No cal dir que es recorria més distància però el vial era practicable i, sobretot, podia ser utilitzat per bèsties de bast i carruatges. Com veurem ben aviat, hi ha alguns indicis valuosos que confirmen les cronologies altes dels vials (fig. 3).

L'altre es trobaria un xic més cap al nord i conduïa, en primera instància, com a molt tard, a època carolíngia, al temple dedicat al confessor de Tours i, des d'allí, cap al portal Rufí, relativament a poca distància. No era tan còmode i eficaç com l'anteriorment esmentat, però representava una bona alternativa i útil si calia acostar-se a l'església, al seu cementiri i als conreus i establiments que hi havia en aquell sector davant dels murs de la ciutat (Canal *et al*., 2003, 87-98). L'antigor del vial s'ha de posar en relació directa amb l'aparició de l'església funerària que tenim documentada a l'entorn del 900 però que podria ser més antiga, del segle VII (Nolla, 2014-2015, 133-146). Un cop bastida, era imprescindible l'existència d'un camí que, sortint del portal Rufí, anava cap al temple i continuava cap a la Via Augusta, per penetrar dins dels murs urbans a través de la porta de migdia anomenada, com a mínim des del segle X, de l'Onyar (Nolla, 2010, 250-252).

2.3. Arqueologia de l'Areny

Les notícies arqueològiques sobre l'Areny no són massa abundants però tenen un notable interès. Ressenyem-les a partir de la porta sud en direcció a migdia. En primer lloc, cal esmentar les dades indirectes i imprecises, però suficientment raonables per tenir-les en consideració, que situen en l'antiga placeta del Correu Vell, algunes cremacions i l'existència d'alguns monuments funeraris, antics, parcialment conservats en haver estat aprofitats com a material de construcció de la torre tetràrquica (Lamuà, 2012, 198-202). Se situarien sobretot a ponent de la porta, arrenglerades al camí. La seva disposició i ubicació són tan característiques de les necròpolis romanes que confirmarien la realitat d'aquelles notícies menys concretes del que voldríem (fig. 3).

Uns quants metres més cap a migdia, justament en el subsòl de l'estatge de l'antic hotel dels Italians, al carrer de Ciutadans, cantonada amb el carrer de la Llebre, foren realitzades fa uns anys excavacions preventives que van permetre identificar un espai funerari tardoantic. Constava de vint sepultures senzilles, amb catorze adults i sis infants i adolescents, homes i dones, totes orientades, obrades dins del subsòl natural del lloc. Quinze eren inhumacions en fossa simple i cinc amb la fossa protegida amb lloses planes de pedra. Algunes se superposaven, cosa que podria ser indici d'una llarga freqüentació (fig. 4). Es trobava a 180 m de la porta meridional de la ciutat. No és possible fixar una cronologia ferma, tot i que proposaríem datar el cementiri entre el segle VI, potser avançat, i el VIII. És interessant recordar la seqüència estratigràfica del lloc. Es tractava d'un indret ocupat per primer

Arxiu Municipal de Girona

Fig. 4. Sepultures tardoantigues de l'antic hotel dels Italians.

cop per disposar-hi un espai funerari. S'observava, també, l'aparició per damunt dels sepulcres de capes de graves, llims i sorres prou uniformes, que calia interpretar com puntuals grans inundacions de l'Onyar que arribaven al peus del Marge Gros. El lloc oferia unes excel·lents condicions en trobar-se, la zona, ben definida per la Via Augusta, a ponent, i pel camí que ascendia devers el portal Rufí, a tramuntana i llevant (Nolla i Sureda, 1999, 39-41, fig. 13-14).

Una mica més cap a migdia, i a una vuitanta metres de la Via Augusta, a la plaça del Pallol, darrere del Teatre Municipal, en el procés d'unes excavacions preventives, es van trobar indicis d'un conjunt funerari antic, de la primera meitat del segle I, amb dues tombes de cremació i un probable cenotafi, d'una certa dignitat, tot i que molt malmesos per la llarga ocupació de l'indret. Cal valorar la identificació d'un *ustrinum* molt ben conservat, que molt possiblement s'hauria de posar en relació amb un dels dos monuments funeraris explorats (Augé, Nolla i Casas, en premsa). No ens podem deixar enganyar pel nombre de cremacions perquè moltes altres podrien haver estat destruïdes o haver passat desapercebudes en ser d'una extraordinària subtilesa.

Aquesta necròpolis, antiga en el context general del món funerari romà a *Gerunda*, s'ha de posar en relació directa al camí que, partint de la Via Augusta, superava el Marge Gros, per després dirigir-se al portal Rufí per on entrava al recinte fortificat (*supra*). El camí deixava a molt poca distància, cap a ponent, aquelles tombes, ben visibles i elevades en relació amb la via principal, que circulava només unes quantes desenes de metres cap a l'oest. Era un bon lloc des d'un punt de vista de la voluntat d'autorepresentació dels comitents d'aquelles sepultures.

En aquella mateixa zona fou localitzat i excavat un petit forn dedicat, tal com assenyalaven les escòries recuperades, a la producció de petits objectes de bronze (fig. 5). La cronologia proposada, a par-

Arxiu Municipal de Girona

Fig. 5. Petit forn de bronze d'època carolíngia de l'actual plaça del Pallol (clixé d'A. Augé).

tir d'indicis estratigràfics, situava la troballa en època carolíngia (Augé i Frigola, 2010, 641). Malgrat de tractar-se d'una dada aïllada, pensem que ens ajuda a constatar que el *suburbium* de la ciutat era una àrea d'un cert dinamisme i més viva del que sembla indicar la documentació escrita que ens parla d'horts, vinyes, terres, vergers (doc. núm. 1 i 2).

2.4. Els primers indicis documentals: segles X-XII

Coneixem d'aquesta llarga etapa només tretze documents que, tanmateix, ens permeten fer-nos una idea del lloc i de la seva evolució, sobretot si als textos afegim les dades arqueològiques que acabem de ressenyar. Se'ns fan avinents unes quantes coses que convé descriure i que ajuden prou a reconstruir les característiques geogràfics d'un espai molt ben definit i immediat al mur meridional del recinte emmurallat.

El primer que cal manifestar és la desaparició absoluta de l'ús funerari del lloc, que havia estat el principal des de la fundació de la ciutat fins a inicis d'època carolíngia. A partir d'aquestes dates constatem la voluntat de sebollir-se en un cementiri lligat a un temple i no només fora murs, sinó, també, dins les muralles (Nolla i Sureda, 1999, 52-55; Nolla, 2012, 191-193). A partir d'aquell moment, tal com abans però ara de manera exclusiva, el suburbium tenia altres possibilitats, la majoria de tipus econòmic.

Els textos més antics, sovint més vagues, parlen de *domos, hortos, terras, vineas* (doc. núm. 1, any 922). Cal anar amb cura a l'hora d'interpretar aquestes referències però dins del marc global, molt genèric, ens parla d'un aprofitament agrari i de l'existència d'algun lloc d'habitació pròxim als conreus. En un altre text de l'any 987 (doc. núm. 2), s'esmenta un verger, probablement en sentit genèric (fig. 6).

Les notícies següents, de l'any 1078, la primera (doc. núm. 4) i 1083, la segona (doc. núm.

Arxiu Municipal de Girona

5), ens mostren la presència, en primer lloc, d'una infraestructura potent davant mateix de la porta urbana de l'Onyar. Es recorda l'existència d'un molí que era mogut per un rec i que s'ha de localitzar on s'alça actualment la Fontana d'Or. No podem saber des de quan existia, però posa de manifest l'aprofitament de l'indret, en aquest cas, amb la presència d'un molí, versemblantment fariner. Més endavant, trobarem altres mencions, diàfanes sobre el rec que cal suposar que devia tenir la resclosa de captació d'aigua a l'entorn del Bec Eixut, i que devia resseguir el vell camí romà pel costat occidental. Quan la urbanització intensiva d'aquell sector, a partir de la segona meitat del segle XII, el rec es devia tapar, almenys parcialment. Encara existeix, ara, funcionant com a claveguera. Se l'esmenta al Cadastre de 1716, on es recorda que encara en algun punt del recorregut circulava a cel obert (Canal *et al.*, 2015). Es parla també d'un *mansum cum orto* que caldria ubicar en aquella zona. L'altre (doc. núm. 5) recorda l'existència de la casa i hort d'en Guillem Tortell, que cal situar entre els actuals carrers de Carreras Peralta i Cort Reial i d'altres vinyes i plantacions d'arbres fruiters i edificis difícils de definir.

En relació amb el rec que havia alimentat el molí, se'ns fa present en l'existència d'un pont que servia per creuar-lo en un punt determinat del seu recorregut que no havia estat co-

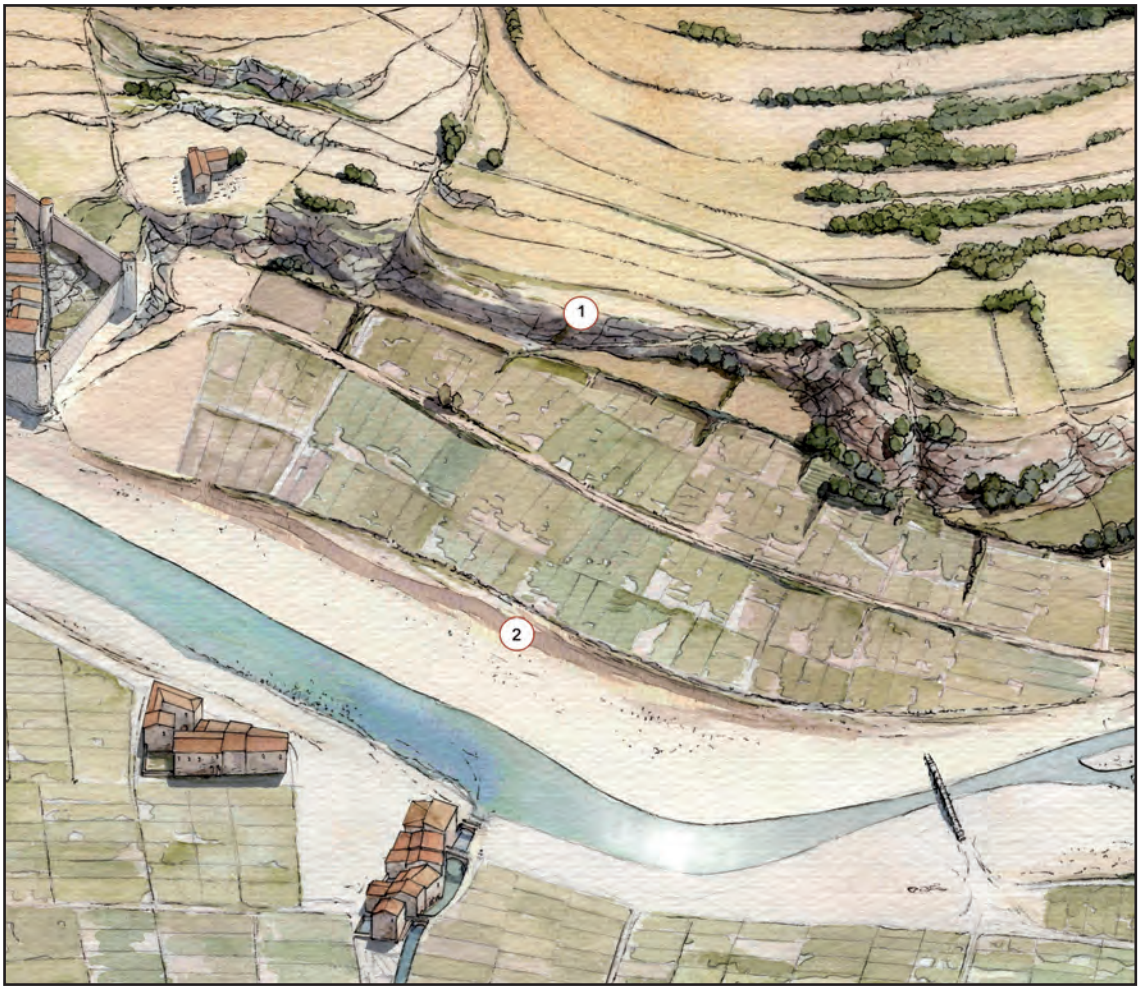

Fig. 6. Recreació a vol d'ocell de l'Areny vers el segle X. Hi destaquen dos elements topogràfics importants per al futur desenvolupament urbà del sector: els dos marges (1 i 2).

Arxiu Municipal de Girona

bert i que cal situar a l'actual carrer Minali, en el tram que es troba entre els carrers de Ciutadans (ponent) i Ferreria Vella (llevant). La primera menció explícita és de l'any 1217 (doc. núm. 51) on se'ns diu *...apud pontem veterem in arinio Gerunde*.., i, més endavant, *...in capite pontis*. Es torna a mencionar l'any 1243 (doc. núm. 81), tal com escriu Bernat Sitjar en el seu testament *...domos meas de ponte que sunt extra murum civitatis.* És una dada valuosa que se l'anomeni pont Vell, que suposem que s'explicaria per ser un element present en aquell paisatge urbà des de sempre. Podem deduir que abans de la urbanització intensiva d'aquell sector de la ciutat, podia haver-n'hi d'altres que facilitaven la circulació en sentit est-oest, vers el llit del riu, i que haurien desaparegut quan el rec s'hauria anat cobrint conforme el lloc s'urbanitzava. El fet que no se'n torni a parlar ens faria pensar en la possibilitat d'un cobriment del rec que hauria acabat substituït el pont, aleshores poc funcional i record d'una època ben diferent.

El document núm. 6, de 1102, ens parla de cases construïdes i d'altres per edificar justament en els inicis, comptant des del nord, de l'actual carrer de Ciutadans. Les notícies posteriors no fan sinó confirmar aquesta tendència, amb cases, masos, horts, camps (doc. núm. 7 -1134-, doc. núm. 8 -1148-, doc. núm. 9 i 10 -1155-, doc. núm. 11 i 12 -1159- i doc. núm. 13 -1160-).

És cert que les dades són escasses i que hi ha molts forats cronològics però voldríem proposar unes línies mestres evolutives que no són desmentides per les dades conegudes i que hi lliguen prou bé. Fins a mitjan segle XI, l'Areny hauria tingut un clar paper suburbial amb activitats preferentment agràries però també productives amb la construcció d'un forn metal·lúrgic i d'un molí (no sembla que n'hi hagués cap altre) que exigí que fos bastida una resclosa i un llarg canal per poder-lo moure amb la força de l'aigua. Degué tenir l'avantatge de ser el més pròxim a la ciutat. Tanmateix, el molí no degué durar gaire però continuà existint el canal que degué servir com a claveguera per facilitar el desguàs de l'aigua pluvial.

En aquells mateixos anys, s'hauria produït l'ocupació de les parcel·les més pròximes a la porta de la ciutat. No en tenim dades però la lògica, ben documentada en altres barris i en altres ciutats, semblarien confirmar-ho. I és possible, també, imaginar, primerament, la urbanització del costat de llevant i, després, de ponent. Proposem considerar pràcticament ocupat els espais que queden a una banda i a l'altra de l'antiga Via Augusta, l'actual carrer d'en Carreras Peralta, a finals del segle XI. És més que possible que cap al 1110 s'haguessin bastit edificis a l'actual plaça de l'Oli i que s'hagués iniciat l'ocupació de la galta oriental de l'actual carrer de Ciutadans.

2.5. Els alous al sud de la ciutat

En un treball publicat fa pocs anys (Canal *et al.*, 2010b, 109-126, fig. 8) analitzàvem i fixàvem, cartogràficament parlant, els alous de la ciutat de Girona durant el segle XIII, entre els quals, no cal dir-ho, aquells que es distribuïen directament damunt de l'Areny, el barri de la ciutat objecte del nostre estudi. La documentació que fem servir esmenta pràcticament sempre la referència a la propietat aloera cosa que permet definir amb detall les institució i/o propietari que hi tenien interessos i, alhora, és una ajuda inestimable quan cal fixar amb precisió una propietat en l'espai. Convé recordar que els límits dels alous no eren immutables, però en general van romandre sense alteracions durant molts decennis i, fins i tot, centúries.

Qui eren els propietaris de les terres de l'Areny? Per respondre aquesta pregunta cal primerament recordar, com a mínim des de l'alta edat mitjana, que la distinció entre propietat

Arxiu Municipal de Girona

eminent i propietat *útil* és rellevant. En relació amb la primera, la que ara ens interessa, el concepte més precís per definir-la és *alou*, que indica els drets de naturalesa *eminent*, com ara el cobrament de censos, l'ordenació de l'espai, la potestat judicial sobre el territori, entre altres, que tenien les institucions i personatges públics, sense perjudici de la propietat *útil* o efectiva en mans de grans i petits propietaris i *tinents*. Fins ben entrat el segle X, aquests eren formalment dos, el rei o l'Església o bé els seus representants i dirigents locals; per tant el comte i el bisbe en el cas de Girona.

Ara bé, des de les darreries del segle X comença una tendència cap a derivació o *infeudació* d'aquests *alous*, que nosaltres mateixos ja hem explicat en el cas de Girona i el seu entorn més immediat (Canal *et al.*, 2003, 57-112). En el cas de l'*Areny*, la condició d'*alou episcopal* d'aquest espai suburbial sembla evident en el segle X. Però des de començament del segle XI, la separació de la seu episcopal entre dues institucions, la *nova* seu i canònica de Santa Maria i la *vella* seu de Sant Feliu, rebaixada a la condició d'abadia, donà lloc al repartiment de drets i *alous* entre ambdues (Canal *et al.*, 2004, 124-126). A més, és consolidà Sant Martí Sacosta, inicialment una petita església dependent de la seu, però engrandida i afavorida per donacions dels *cabiscols* de la seu durant el segle XI, fins al punt d'esdevenir una institució autònoma i una canònica des de 1164 (Canal e*t al.*, 2003, 87-98). Santa Maria, Sant Feliu i Sant Martí esdevingueren, entre els segles XI i XII (fins al 1160), les mestresses de l'Areny al sud de Girona (fig. 7).

a) Des del segle XI, la seu de Santa Maria era la propietària *aloera* més antiga i poderosa, com a successora de l'episcopal del segle X. Ara bé, des de mitjan segle XI hagué de renunciar als alous meridionals que quedaren en mans de Sant Feliu i Sant Martí Sacosta –els més propers a les muralles. A més, la seu tampoc escapà del procés de fragmentació feudal; en algun moment de la segona meitat del segle XI, un dels canonges principals de la seu, el sagristà major, esdevingué el *feudatari* o possessor de l'*alou de la seu* en l'Areny de l'Onyar. Ho podem comprovar des de 1083, quan el sagristà Ramon Miró començà a fer-hi establiments (doc. núm. 5).

Els sagristans de la seu tenien clar que el seu *alou* arribava fins a la riba de l'Onyar. En els documents que començaren a conservar des de finals del segle XI sempre citaven l'*alueo* o llit fluvial com a límit occidental (doc. núm. 5 i 6). Aquest costum encara era més antic; a finals del segle X un clergue que lliurà terres a la seu, afegí que aquestes limitaven a occident *...al mig del riu Onyar* (doc. núm. 2), on quedava clar que el riu feia de límit.

b) Sant Feliu heretà alous gens negligibles des de la partició dels drets episcopals en el segle XI. Però no és fins a començament del segle XII quan tenim informació de l'extens espai que dominaven al sud de la ciutat, al sud de la costa de Sant Martí, on la pujada que avui formen els carrers de Sant Josep i del Portal Nou –la seva secció central- en formaven l'eix vertebral (Canal *et al.*, 2004, 62), un espai conegut, en part, com la *Vilanova* des de final del segle XII. No tenim cap indici directe de la penetració d'aquest *alou* en l'Areny, si bé els pactes en els quals participaren els abats de Sant Feliu, durant la segona meitat del segle XII, ens fa pensar que aquesta canònica es va sentir amb drets sobre una secció de l'Areny, si més no fins a les darreries d'aquell segle.

Sant Martí Sacosta es beneficià de l'esforç dels *cabíscols* Ponç i Joan, membres d'una important nissaga feudal del Baix Empordà (Canal *et al.*, 2004, 45-56), per bastir una institució religiosa autònoma i omplir-la de prestigi i riquesa. Les donacions fetes als seus testaments en 1064 i 1078 en són una mostra impressionant (Rius, 1928, doc. núm. VII i XV). L'alou de

Arxiu Municipal de Girona

Sant Martí a tocar dels murs de la ciutat era tan evident que, en 1101, el comte Ramon Berenguer III va prometre al prelat de Sant Martí que *...de tots els honors i alous que els prelats Ponç i Joan donaren a Sant Martí i de tots els torts que s'hi puguin fer a la citada església, en farà justícia a ell i als habitants que hi viuen i vetllarà perquè romanguin segurs sota el seu domini* (Rius, 1928, doc. núm. XVI). Era, per tant, un alou ben definit, amb els seus pobladors –per tant, amb alguns edificis- i sota la jurisdicció de Pere Bernat, el seu prelat.Com ja hem vist, aquest alou no es limitava només als sectors costeruts –on trobem Sant Martí Sacosta i Sant Domènec-; també baixaven fins a l'Areny i travessaven l'actual carrer de Ciutadans, on el domini de Sant Martí sobre la *Fontana d'Or* està documentat fins al segle XVII (LBRSMS, T.5, núm. 17); el capdamunt de les *Ferreries Velles* faria de límit de l'alou en aquest punt. Però segurament els clergues de Sant Martí se sentien també amb drets fins a la riba de l'Onyar. Només així podem entendre que la parròquia de Sant Martí, segregada de la seu i creada en 1164, s'escampés fins a la riba de l'Onyar (Canal *et al.*, 2010b, 130-131). En aquest cas, com en d'altres, les esglésies gironines procuraven que els límits aloers i els parroquials confluïssin.

En definitiva, podem assegurar que l'extens Areny situat al sud de la ciutat, que havia arribat a domini (*alou*) episcopal al llarg del segle X, visqué canvis amb els repartiments entre Santa Maria i Sant Feliu en el segle XI, a banda de la creació de l'*alou* de Sant Martí Sacosta en el darrer terç d'aquell segle. Ens podem preguntar si, en començar el segle XII, els comtes hi mantenien alguna mena d'autoritat. Tot fa pensar que aquesta era més formal i *feudal* que no pas altra cosa, pel que sabem del citat conveni de 1101, on el comte reconeixia l'*alou* de Sant Martí, així com per les relacions dels comtes amb els bisbes i els abats, vinculades per pactes de vassallatge que deixaven gran autonomia a les dignitats i institucions eclesiàstiques. Per tant, a mitjan segle XII, el sagristà de la seu –com a feudatari del bisbe i dels canonges-, l'abat de Sant Feliu i el paborde de Sant Martí –com a senyors-, se sentien amb el ple domini dels *alous* de l'Areny, fins arribar a l'Onyar (fig. 7).

Arxiu Municipal de Girona

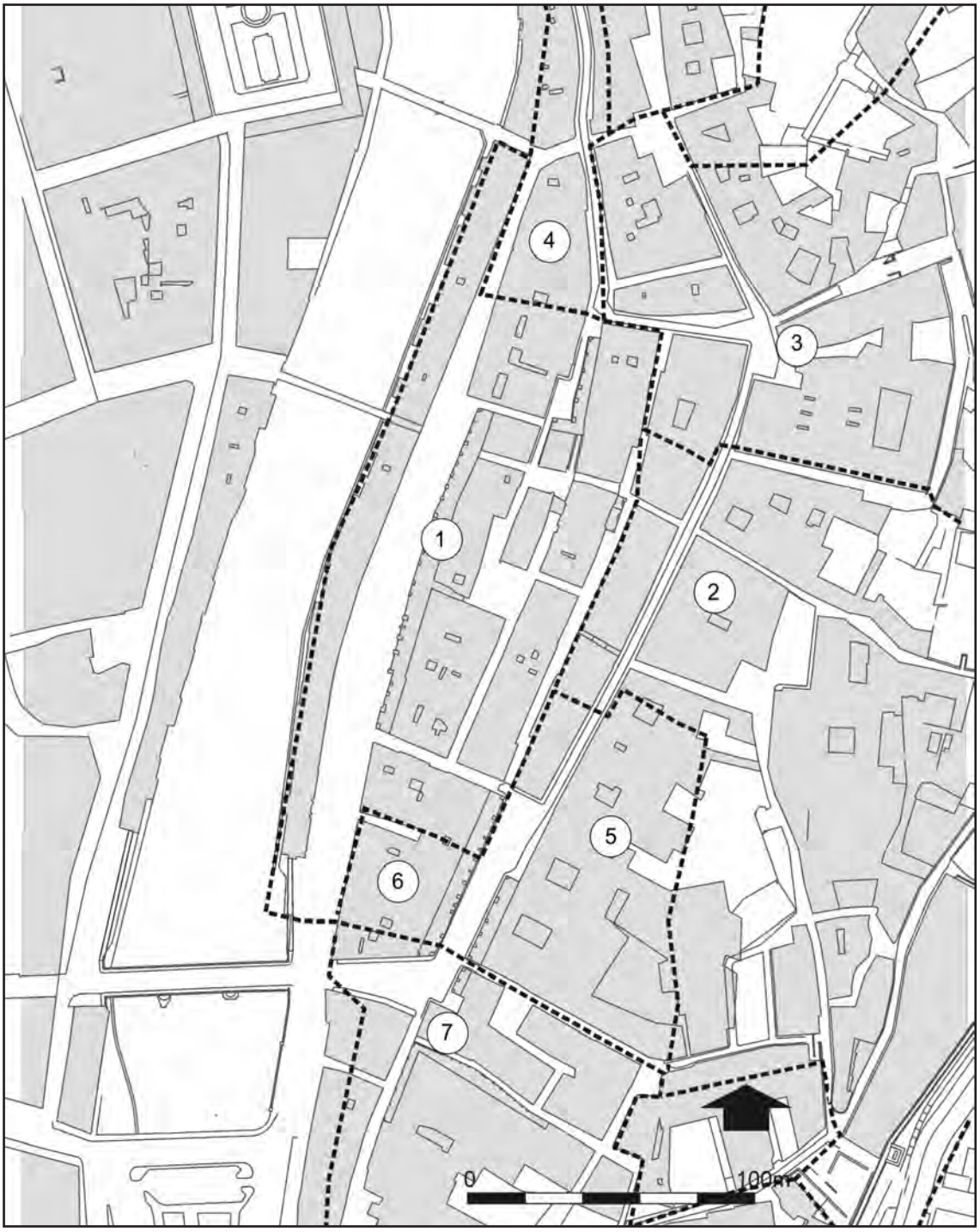

Fig. 7. Plànol dels diferents alous que comprenia el sector de l'Areny 1) alou reial del mercat, 2) alou de Sant Feliu, 3) alou de Sant Martí Sacosta, 4) antic alou reial que tenia la família Estruc, 5) alou de la seu de Santa Maria, 6) alou de l'abat de Poblet i 7) alou de la seu de Santa Maria al cap de l'Areny

Arxiu Municipal de Girona

Arxiu Municipal de Girona

3. EL NAIXEMENT. LA SEGONA MEITAT DEL SEGLE XII

3.1. Els eixamples urbans: una visió general

Per a les ciutats europees, la segona meitat del segle XII fou, en general, una època de prosperitat i creixement. A banda de moltes *viles noves* nascudes com a ciutats o poblacions realment *noves* en aquella època, aquí hem de remarcar els nombrosos agregats o ampliacions de ciutats ja existents. Aquest fenomen, que s'intensificà en el segle XIII i la primera meitat del XIV, ha estat estudiat per veritables escoles de medievalistes especialitzats en l'urbanisme d'aquella etapa històrica, encapçalats per C. Higounet a França (Higounet, 1992) o M. Beresford a Anglaterra (Beresford, 1967). A Itàlia, on l'estudi de *l'urbanística medievale* gaudeix de bona salut de fa temps, el segle XII fou l'època daurada de les *comuni* (municipis), especialment al centre i al nord. Hom veu, des de mitjan segle XII i fins als inicis del Trecento com aquestes aconseguiren la màxima activitat urbanística (Guidoni, 1991).

L'estudi de la urbanització medieval espanyola va viure un reviscolament des de mitjan segle XX, sobretot amb les aportacions de L. Torres Balbás, especialment pel que fa a l'*al-Àndalus* (Torres Balbás, 1954 i 1970). En els darrers decennis ha estat objecte d'estudi, pel que fa al segle XII, la renovació urbana al llarg del *Camí de Sant Jaume* i les regions sota la seva influència (Passini, 1984; Ruiz de la Peña, 2011).

A Catalunya no ha estat diferent. De fa temps, la urbanització medieval és ben coneguda, especialment des de la seva vessant jurídica, pels estudis de J. M. Font i Rius (1969-1983). Si bé l'anàlisi de la geohistòria medieval no és gaire antiga, darrerament hem de remarcar l'impuls d'historiadors com J. Bolòs cap a l'estudi del paisatge medieval –rural i urbà- (Bolòs, 2004), però encara estem lluny d'una veritable escola catalana adreçada a aquests estudis, a diferència del que passa a França o Anglaterra, per exemple.

Pel que fa als segles XII i XIII, l'explosió urbanitzadora la podem sintetitzar en el concepte *vila nova*, si bé aquest ha estat més treballat en les poblacions nascudes de bell nou des de mitjan segle XII que no pas en els casos de creixements de poblacions ja existents, com és el nostre cas. Tot i això, avui sabem, com ha dit F. Sabaté *...el mateix concepte de vila nova cohesiona els nous nuclis adossats a les velles poblacions, ara florents. ...en un tombant del segle XII al XIII en què la majoria de les poblacions mitjanes o grans mostren adossats eixamples considerats viles noves...* (Sabaté, 1997, 136-137). L'autor cita tot seguit els casos de Tàrrega, Tarragona, Vic, Tortosa, Lleida i Barcelona; als quals podem afegir Cervera, la Seu d'Urgell, Perpinyà i Girona. El cas de Barcelona és el més ben conegut: les diverses *viles noves* nascudes entre els segles XII i XIII fora del nucli antic han estat molt estudiades, especialment per P. Banks (1990). El nom de *Vila Nova* arrelà a moltes poblacions; però no pas a Girona, on la *Vilanova* se situà en un petit espai sobre l'Areny. En canvi, no és estrany que en el darrer quart del segle XII i primera part del XIII s'anomeni *Villa Gerunde* tot l'eixample al sud de les muralles, entre la muntanya i l'Onyar (doc. núm. 25, 45, 99). Però el nom sembla més aviat forà i no tingué acceptació.

Aquests eixamples tenien una causa ben evident; només caldrà veure –en el cas gironí- la munió de dades sobre taules, obradors, bastides, *lleudes* i cases, per veure que el motor havia estat la creixent activitat mercantil i artesanal, que demanava nous espais per a aquestes activitats. En molts casos va ser el mercat –sovint un nou mercat- l'espai que estructurà els nous eixamples; Barcelona, Tàrrega, la Seu d'Urgell (Batlle, 1985) o el nostre cas de Girona en són exemples, entre molts d'altres.

Arxiu Municipal de Girona

Tampoc hem de pensar en un procés espontani. Ben al contrari, l'expansió urbana des de mitjan segle XII fou dirigida i impulsada des dels poders públics, comtals i/o reials en alguns casos, senyorials -baronials i eclesiàstics- en altres. La màxima evidència d'aquest control el tenim en el mateix dibuix que han deixat molts d'aquests *burgs* o *vilanoves*; una quadrícula força regular, com en el cas de l'Areny de Girona.

Fins a mitjan segle XI, des d'un punt de vista urbanístic, Girona només havia crescut cap al nord. Només s'esmenten els *Burgs* –barris fora murs-, de Sant Feliu i de Sant Pere de Galligants, tots dos citats des de finals del segle X. El primer va protagonitzar la primera expansió urbana fora murs; intensa, però de curta durada –entre 1090 i 1130 aprox.-, el seu espai urbà arribà fins al Galligants cap al nord. (Canal et al., 2000, 60-65). Pel que fa al burg de Sant Pere, si bé la reconstrucció del conjunt monàstic des de finals del segle XI i la instal·lació de l'*hospital de peregrins* en la mateixa època li devien donar una empenta notable, les dades són més escasses (Canal *et al.*, 2000, 70-72)[6]. A l'altra banda de la ciutat, el Mercadal enfilava un camí, en certa manera singular i encara no gaire urbà, on es desenvolupaven les hortes, malgrat haver estat el mercat urbà durant segles i gaudir d'un nucli moliner, potser encara no gaire important fins a mitjan segle XII (Canal *et al.*, 2013, 21-29).

En el camí de l'expansió urbana. L'*Areny,* al sud de les muralles meridionals de la ciutat, oferia unes possibilitats indiscutibles, tot i la proximitat del riu Onyar, sempre imprevisible. Fixemnos, per tant, ens els primers passos de la seva urbanització.

3.2. L'Areny: conflicte i creixement

Des de mitjan segle XII el comte Ramon Berenguer IV –enfortit per les conquestes de Tortosa i Lleida- començà una ofensiva per recuperar en alguns aspectes la potestat que li corresponia com a governant. Fou en aquells anys quan es produí la primera compilació dels *Usatges de Barcelona,* que miraven de posar al dia els nous usos establerts per la *feudalització* i, al mateix temps, reforçar la primacia del comte, el *príncep*s. Aquells foren també els anys dels capbreus de les possessions i drets públics territorials, amb vista a restaurar la fiscalitat comtal (Bisson, 1984).

Entre mots altres objectius, alguns *usatges* que no semblen gaire més antics pretenen reivindicar la *potestat* comtal sobre els espais públics. És el cas de l'usatge 72 que afirma: *"Les carreteres i vies públiques, les aigües corrents i les fonts vives, els prats i les pastures, els boscs, les garrigues i les roques ...són de la potestat* (comtal) *i no d'aquells que les tinguin en alou o domini, per tal que siguin d'ús comú de totes les comunitats, sense que ningú hi pugui posar impediments ni imposar cap servei..."*(Bastardas, 1984).

En un clima mediterrani, com és el nostre cas, quin és l'espai del llit o llera fluvial –l'*alueo*- on s'ha de considerar que discorren les *aigües corrents* citades? El dels estius i hiverns secs o el de les primaveres i les tardors plujoses? En el cas d'un riu com l'Onyar –molt torrencial-, l'Areny en formava part o no? No estava gens clar; els punts de vista del comte i els seus seguidors, d'una banda, i del bisbe i els clergues gironins, de l'altra, eren ben diferents.

És en aquest context que hem d'entendre el document que tot seguit veurem, el lliurament que el comte Ramon Berenguer IV va fer a Pere de Balma, un dels seus banquers. Un document que tindria gran transcendència sobre el futur de l'Areny (fig. 8).

[6] La publicació en 2013 de la *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere de Galligants (911-1300)*, editada per Elvis Mallorquí, permet afinar la percepció del burg entre els segles XII i XIII.

Arxiu Municipal de Girona

Fig. 8. Recreació a vol d'ocell del mercat de l'Areny vers el 1160.

1160, 7 d'agost.El comte Ramon Berenguer dona a Pere de Balma i als seus hereus *...la potestat i el lloc per edificar obradors, taules i bancs en el meu mercat que hi ha fora les muralles de Girona, a la part occidental de l'areny, al costat del riu Onyar.*

Els obradors i els edificaràs des de davant la casa que fou de Ramon de Bevià fins a la part superior de les cases que foren d'en Daganet i hauràs de deixar entre aquests obradors i les cases antigues una plaça gran i ampla. Les cases antigues no es poden ampliar mes enllà ni disminuir la citada plaça.

Les taules i bancs els edificareu des de la cantonada del meu forn que té Gerald Tort fins a la part superior de les cases que foren d'en Daganet. I entre els esmentats obradors i aquestes taules i bancs, hauràs de deixar una altra plaça gran i ampla.

I dins d'aquests límits ni jo ni cap altre home o dona poden edificar o tenir obradors, bancs, taules ni "escarrassons" (bastides de fusta?) si no és pel teu manament o establiment o dels teus hereus. I aquest mercat general estigui sempre dins d'aquests termes i ningú no pugui canviar-lo mai... (doc. núm. 14).

Arxiu Municipal de Girona

El comte no es limitava a donar una instrucció general sobre la nova ordenació del seu mercat de l'Areny –un mercat que ja existia-, sinó que definia els espais edificables, les places o espais de circulació i els límits de la gran reforma proposada. En aquest punt, el comte devia estar assessorat per gent de Girona, com el veguer Ramon de Gironella i el batlle Bernat Bou (fig. 8 i 9).

...En el meu mercat que hi ha fora les muralles de Girona deia el comte en 1160. Però des de quan hi havia un mercat a *l'Areny*? Cap dels documents citats fins ara en feia esment –però recordem que tots són d'origen eclesiàstic, mentre el mercat era públic, per tant, sota l'autoritat comtal. A Girona s'hi feien mercats des de feia segles; des del temps de Carlemany, els monarques carolingis fixaven que la seu episcopal tindria dret a un terç dels teloneus o taxes pagades als mercats per les diverses mercaderies (Marquès, 1993, doc. núm. 2, 57-58). A més, des de començament del segle XI trobem els topònims de *Mercadal* i *Mercadell* , l'un a la riba esquerra de l'Onyar i l'altre, a la vella plaça foral o de la Catedral, però cap de tots dos se situa a l'Areny. Només podem dir que quan apareix el mercat de l'Areny en 1160, a l'altre costat del riu, al *Mercadal*, no s'hi feia mercat, potser des de feia un cert temps (Canal *et al.*, 2013, 28). Recordem que el mercat del bestiar es va fer a la riba de l'Onyar fins ben entrat el segle XX (hi ha documentació fotogràfica) i, per tant, és probable que el mercat dels queviures també es fes prop la riba, a la seva esquerra, al *Mercadal*, potser fins al segle XI. En algun moment d'aquell segle o de la primera meitat del XII, va passar a l'altra.

La decisió comtal de 1160 encetà una disputa que s'arrossegaria molt de temps. La seu de Santa Maria, l'abadia de Sant Feliu i la canònica de Sant Martí no abandonarien fàcilment un Areny que consideraven seu (fig. 9).

Les dues places definides pel comte en 1160 tenien una localització, un abast i una intenció diferent. La primera *plaça gran i ampla* se situava davant un tram de les *cases antigues*, al sector meridional de l'actual carrer de Ciutadans i ocupava l'espai entre dit carrer i el de les Ferreries Velles, en el mateix lloc on el sagristà Borrell havia fet establiments de solars per aixecar edificis un any abans. Per tant, la intenció del rei era molt clara: barrar el pas del sagristà de la seu en la seva intenció d'eixamplar el seu alou en l'Areny, cap a l'Onyar.

L'altra plaça gran i ampla era molt més gran. Se situava entre dos espais per edificar; el dels *obradors*, a occident, i els *bancs i taules*, a orient, on arribava fins a l'actual cantonada que fa el carrer de la Cort Reial. La descripció ens situa la *plaça* entre el citat carrer de la Cort Reial, al nord, i l'actual carrer dels Abeuradors, a sud, amb els límits als carrers de Mercaders i de les Peixateries Velles, a orient i occident. L'objectiu de la *plaça* també sembla clar, ordenar i eixamplar l'espai del mercat, que probablement ja existia en el mateix lloc.

El "nou" mercat va ser un canvi qualitatiu, sens dubte, però també quantitatiu. Ho sabem per un document que no té data, però que pel context i els noms que hi apareixen ha de ser de la dècada dels anys seixanta[7]. Era una declaració i ensems una rendició de comptes que va fer Bernat Bou, batlle reial a Girona, davant els jutges de la Cúria reial, sobre el rendiment dels drets fiscals a Girona durant els anys de la seva gestió. Bernat ho va enfocar per comparació amb el batlle anterior –el jueu *Mosse* o Moisès- que havia mantingut el càrrec durant més de vint anys, abans de 1160. Els augments que defensava semblaven impressionants. Pel que fa a les rendes procedents del mercat afirmava *...el dia que vaig prendre possessió de la batllia de Girona, de les lleudes i usatges el batlle (anterior) només en donava al senyor rei 800 sous l'any i jo ara en dono 1.500. Del mesuratge, només en donava 5 mesures (modios) i mitja de blat i jo ara en dono 7* (doc. núm. 18). La seva defensa concloïa amb una acusació contra el batlle anterior, segura-

[7] T. N. Bisson, que publicà el document, proposava datar-lo de forma aproximada en 1165 (Bisson, 1984, 68).

Arxiu Municipal de Girona

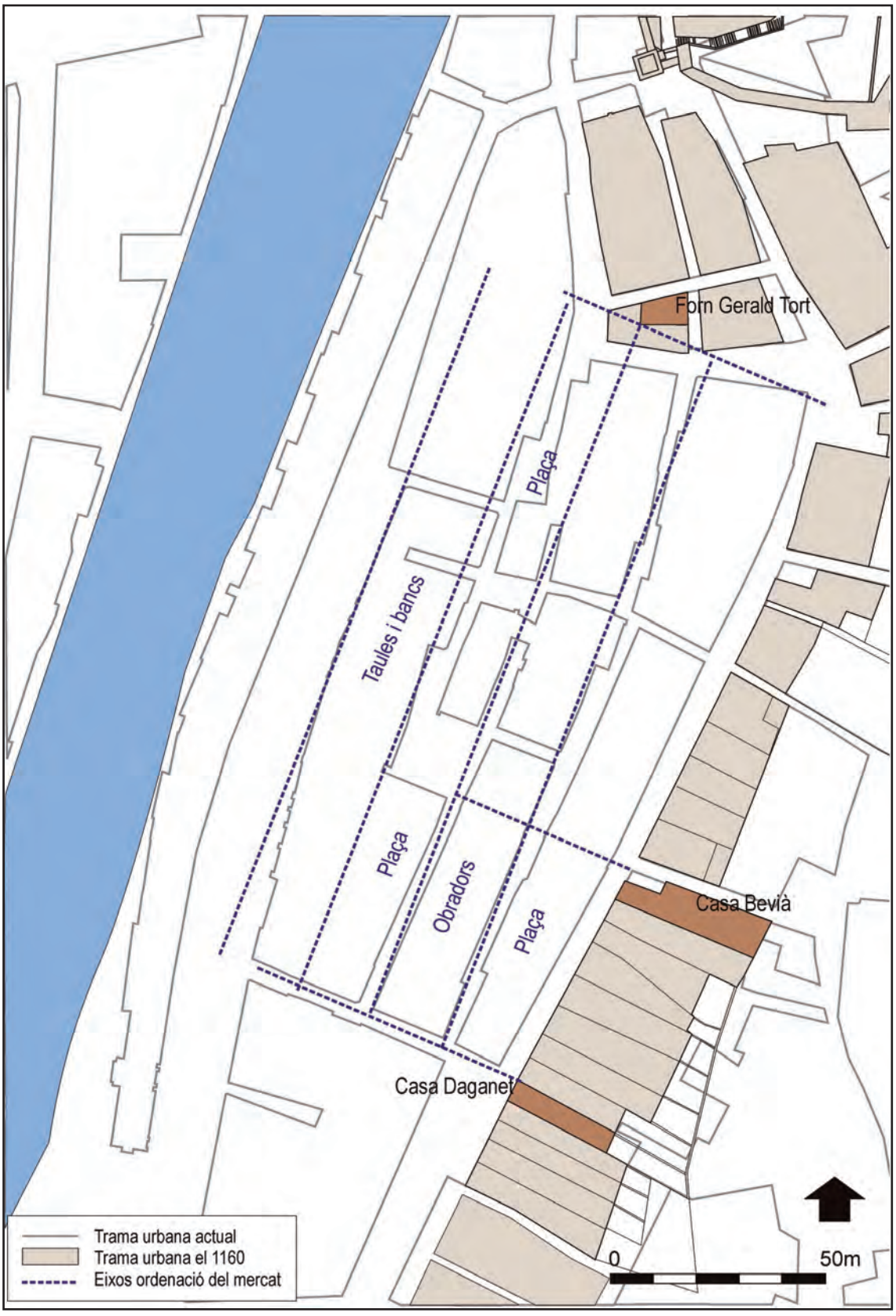

Fig. 9. Plànol de l'ordenació del mercat el 1160..

Arxiu Municipal de Girona

ment perquè allò que es jutjava davant la Cúria del rei, estaria relacionat amb algun afer o sospita de corrupció o malbaratament dels recursos públics. Era clar que, després de 1160, els ingressos fiscals a Girona i, més concretament, les lleudes i *mesuratges* del mercat s'havien apujat molt (fig. 9).

El mercat també era una qüestió embolicada perquè les citades *lleudes* i *mesuratges* anaven a parar a diverses mans. Ja hem vist que els bisbes n'eren els receptors del terç des de finals del segle VIII –o abans-. Aquesta part passà als sagristans de la seu en el segle XI; però fou la resta, la part dels comtes-reis, la que patí més retallades. Des del tercer quart del segle XII, sabem que els senyors dels tres castells de la ciutat –*Gironella, Sobreportes* i *Cabrera*- també en tenien fraccions. Però també hi hagué altres particions. En algun moment proper a 1160, Guillem Ramon de Montcada i els seus familiars lliuraren el *delme* de les **lleudes del Mercat** de Girona -que tenien pel rei Alfons- al sagristà de la seu (doc. núm. 21), o també un altre *delme* lliurat als cavallers de la *Milícia del Temple* en temps del comte Ramon (doc. núm. 729) qui sap si el mateix 1160. Aquests delmes eren 1/10 de les *lleudes* comtals/reials i aquests les lliuraven per reforçar lligams. Pel que sabem, aquest costum beneficiava els castells com un dels mecanismes que feien servir els comtes reis a canvi de la fidelitat dels senyors *castellans* durant l'època de les torbacions feudals del segle XI i poden ser, perfectament, d'aquella època (Canal *et al.*, 2004, 100-106). Però també se'n beneficiaren fundacions pietoses com la *candela* o ciri que Arnau de Llers, un fidel reial, instituí davant l'altar de Santa Maria de la seu (doc. núm. 591). Sens dubte, el repartiment de les *lleudes* –i altres rendes reials, com els drets sobre els molins o els banys-, era un instrument per guanyar-se fidelitats o augmentar la seva reputació.

Què s'hi venia en aquest primerenc mercat de l'*Areny*? Quins productes pagaven les *lleudes* i els *mesuratges*? Per sort, tenim un document, sense data, però que pel context dels noms que hi apareixen, podem situar en el darrer terç del segle XII, sense més precisió. Es tracta d'un capbreu o recull de la part que corresponia al sagristà major de la seu –com a feudatari del bisbe- de les lleudes sobre els diversos productes venuts. Aquests eren tan variats com *blats de diverses menes, annona*[8]*, farina, avellanes, nous, castanyes, aglans, cireres, peres, magranes, préssecs, figues, raïm, cols, porros, cebes de diverses menes, alls, sal, pebre, peix, porcs, bous (i llengües), eugues, cavalls, mules, ases i rossins, peix, lli, fusta, ferro, olles, senalles i sabates, lli, moles (de molí)* i altres no identificats (doc. núm. 17 i 18). En la majoria dels casos, la part de la lleuda que corresponia al sagristà era d'un terç, un fet que cal recular fins al segle VIII, quan Carlemany atorgà als bisbes de Girona la tercera part dels *teloneus* (nom antic de les *lleudes*) de tots els mercats del seu bisbat.

L'accés a aquest nou mercat era molt clar quan hom venia des del nord. El recorregut tradicional era travessar la ciutat des de Sobreportes al nord, fins a la *Porta de l'Onyar* al sud, tot seguint l'actual carrer de la Força. Però en 1168 el rei Alfons lliurà al seu *fidel* Ramon de Montcada l'estret espai entre la muralla de la ciutat i l'Onyar, on avui trobem el carrer de les Ballesteries. Ramon el feu ordenar i començà a edificar-lo, perquè en 1179, quan el va vendre –per 800 sous- als germans Arnau i Berenguer Estruc, aquella estreta riba ja estava ocupada per alguns *edificis i fonaments* propers a la muralla de l'Onyar (doc. núm. 17 i 23). És a dir, que aleshores estava en plena edificació i, sens dubte, ja s'hi hauria traçat un camí o carrer que passaria pel davant.

Quin interès podien tenir els Montcada o els Estruc en aquella estreta i pedregosa riba entre la muralla i l'Onyar? No hi ha dubte que el mercat organitzat pel rei en 1160 hi tenia molt a veure, però també perquè aquesta nova via connectava amb nous camins i carrers també dibui-

[8] En el segle XII, *annona* podia ser un terme genèric per referir-se als aliments bàsics (principalment cereals) comprats per les autoritats públiques per assegurar reserves d'aliments, o també destinats al consum de les autoritats. Mantindria un significat heretat de l'antiguitat més tardana.

Arxiu Municipal de Girona

xats en el darrer terç del segle XII davant l'església de Sant Feliu que avui són els carrers de Calderers i de la Barca i, més enllà, fins al Galligants i cap a Pedret. D'aquesta manera, l'organització d'un nou i més gran mercat fou contemporània d'un nou eix viari que connectava els burgs septentrionals amb l'Areny i el mercat sense haver de passar per la *Força Vella*, un signe, sens dubte, dels temps canviants.

Tornant a la data i als fets de 1160, ens preguntem quina va ser la resposta del món eclesiàstic gironí a la iniciativa comtal. La resposta la trobem dotze anys després, arran d'un conveni de *pacificació* que signaren, d'una banda, el rei Alfons –el fill de Ramon Berenguer IV- i, de l'altra, el bisbe Guillem de Monells i Berenguer de Vilademuls –abat de Sant Feliu i paborde de Sant Martí-, amb la mediació de nobles no especificats. El text començava amb els citats clergues recordant que la causa del conveni eren *...les moltes controvèrsies i plets tinguts amb vos, senyor rei Alfons ...i amb el vostre venerable pare Ramon...* Si pensem que la mort del comte Ramon fou en 1161, poc després de *l'ordenació* de l'Areny i del seu mercat, no hi ha dubte de quan havien començat les baralles. Pel que fa a l'objectiu i als acords presos, el conveni tractava:

> *....sobre les cases i edificacions noves fetes en l'areny, on s'acostumava a fer mercat, fora de les muralles de Girona, a la seva part occidental i al costat del riu Onyar.*
>
> *...Jo el bisbe Guillem i jo Berenguer abat de Sant Feliu i paborde de Sant Marti, definim, renunciem i pacifiquem a vos senyor Alfons, rei d'Aragó i a Pere de Balma, amb les edificacions, amb els solars i edificis i totes les pertinences contingudes des de la* ***plaça nova*** *que sigui feta bona i ampla endavant fins al riu Onyar ...I la dita plaça que sigui bona i ampla haurà de passar per sempre al costat de les nostres cases que tenen per nosaltres ...els nostres edificadors.*
>
> *...De igual manera, jo el dit Alfons, rei d'Aragó, defineixo, renuncio i pacifico a vós bisbe i a Berenguer abat de Sant Feliu i paborde de Sant Martí i als vostres edificadors, les cases i edificis nous i vells que vosaltres i els vostres edificadors teniu des de* ***dita plaça*** *endavant cap al sud... (doc. núm. 20)*

La *pacificació* intentada pel conveni de 1172 tenia un objectiu principal: fixar els espais o alous de les dues parts. El bisbe Guillem de Monells i l'abat i paborde Berenguer de Vilademuls –un notable personatge– reconeixien els solars i edificis fets pels edificadors reials en l'Areny i cap a l'Onyar. El rei reconeixia que la part meridional –el cap de l'Areny– era eclesiàstica i s'establia una *plaça nova* entre els dos alous. D'aquesta plaça, en parlaven el bisbe i l'abat quan demanaven implícitament que el rei ordenés una gran plaça entre les seves cases (eclesiàstiques) i el riu Onyar. La plaça hauria de ser *bona i ampla*, afegien el bisbe i l'abat. El rei, també implícitament, ho acceptava quan reconeixia que l'alou eclesiàstic de l'Areny s'estenia cap al sud de *dita plaça*. Cal remarcar la transcendència d'aquest aspecte del conveni perquè fou l'origen de la plaça del Vi.

Però el conflicte encara s'arrossegava a finals de segle. En 1179 i 1189 tingueren lloc nous convenis entre el rei Alfons i les tres institucions eclesiàstiques gironines. La raó era sempre la mateixa –ho recordava el bisbe Ramon en 1189-; la disputa que s'arrossegava des del temps del *...vostre pare, Ramon, comte de Barcelona, príncep d'Aragó i marquès de Provença ...sobre les cases que estan en l'areny de la ciutat de Girona* (doc. núm. 24, 30 i 31). Els convenis ratificaven el que havia dit la primera pacificació de 1172: el rei i els seus edificadors tindrien *...les dites cases i podrien fer sempre la seva voluntat*, mentre els clergues gironins, a més de retenir una part de l'Areny, s'haurien de conformar amb noves compensacions econòmiques, 30 sous barcelonesos a la seu, 40 sous per a Sant Feliu i 8 sous per a Sant Martí, que augmentaven el total de 50 sous establerts en 1172 per a tots tres. Un magre consol.

Però quina era la part de l'Areny que Santa Maria, Sant Feliu i Sant Martí retenien i on po-

Arxiu Municipal de Girona

dien fer *totes les edificacions i milloraments*? El rei també renunciava a una part de l'Areny o, si més no, això pensaven els clergues –els edificadors reials no tant. Parlem de la filera de cases entre els carrers de Ciutadans i de les Ferreries Velles on, des de finals del segle XII, sempre s'albirà una situació confusa; els clergues i, molt especialment, els sagristans de la seu, reclamaren sovint que aquestes cases i solars eren del seu alou, mentre els batlles i representants reials feien el mateix. En veurem exemples més endavant.

La *plaça* acordada en 1172 havia d'arribar fins a l'Onyar, però avui sabem que la plaça de Vi no hi arriba des de fa molt de temps. Per tant, la decisió acordada només s'executà en part. La raó la trobem en dos documents lliurats als monestirs de Poblet i Santes Creus en 1180 i 1188, respectivament. El monestir de Poblet havia estat fundat en 1150, si bé no començà a funcionar fins uns anys més tard i el de Santes Creus s'instal·là a la seva ubicació definitiva en 1169. Des d'aleshores foren receptors de nombroses donacions d'alous, procedents de persones privades o dels mateixos monarques. En aquest context hem d'entendre les donacions d'alous reials a Girona.

El primer ens explica com el rei Alfons donà al monestir de Santes Creus, *...un home dit Arnau de Madrenys, amb tot el que té a la vila de Girona, amb tots els seus béns i immobles i també amb les cases on hi viu i el solar davant la seva porta que afronta amb el riu Onyar* (doc. núm. 25).

D'altra banda, en 1188 el rei lliurava al monestir de Poblet *...a la vila de Girona, un home meu dit Joan Ferrer amb totes les seves possessions i tots els que en siguin els seus hereus en el seu capmàs*. Si bé aquest document no esmenta cap localització d'aquest *capmàs* (mas o casa principal); només és el primer de dues desenes de textos que parlen, amb més precisió d'aquesta possessió de Poblet que ocupava l'espai central de l'illa de cases situada entre la plaça del Vi i les antigues *Taverneries,* on després hi hagué les voltes *dels Esparters*, al capdavall de la rambla de la Llibertat. (doc. núm. 29). Si tenim en compte els tres documents anteriors -1172, 1180 i 1188- l'espai que avui és la plaça del Vi –inclosos els espais sota les voltes- havia estat definit i acotat en pocs anys, a finals del segle XII.

Les dues donacions reials tenien molt en comú. Primerament, per la seva localització; per documents posteriors, del segle XIII (doc. núm. 117) sabem que les cases i solar d'*Arnau de Madrenys* se situaven entre els actuals carrers d'Abeuradors, la plaça del Vi i la Rambla, mentre el *capmàs* de *Joan Ferrer* se situava immediatament al sud. En segon lloc hi havia condició jurídica de les persones lliurades; *Arnau de Madrenys* i *Joan Ferrer* eren *homes propis* del rei Alfons, és a dir, li pertanyen en funció d'una dependència personal, per tant, dins l'àmbit *feudal*. En tots dos casos els dos homes i les seves possessions eren transferits amb les servituds personals que havien de donar anteriorment al rei Alfons. En canvi, des del moment que entraven al servei dels citats monestirs, quedaven exempts de diversos serveis i tributs de naturalesa pública; militars com les *hostes* i *caualcatas*, fiscals com els *censos* i les *questies* que tothom havia de pagar, en teoria, pel valor de les seves propietats. En el cas de Joan Ferrer, les exempcions s'ampliaven a les *lleudes* i peatges, a més dels *usatges* o *usaticos*. En definitiva, aquestes persones i les seves propietats eren lliurades als citats cenobis amb *immunitat*.

Malgrat els conflictes, l'activitat edificadora no s'aturà; més aviat s'intensificà. Malauradament no en sabem res concret de l'activitat constructora dels edificadors en l'Areny reial. Els *obradors, taules, bancs i bastides* establertes pel rei en 1160, s'estaven edificant en 1172, quan es fixava l'acord *sobre les cases i edificacions noves fetes en l'areny, on s'acostumava a fer mercat*. Els dos espais entre els quals s'encabia el mercat ja eren edificats a les darreries del segle XII, si més no a la seva part superior. Ho podem veure en 1192 quan *Guillema Flor d'Estiu* va vendre unes cases situades *...en la plaça que és alou del senyor rei* que limitaven amb al-

Arxiu Municipal de Girona

tres cases a nord i sud, un carrer i altres cases a orient i el *mercat* a occident (doc. núm. 32). Era, per tant, un espai plenament urbanitzat i, gràcies a la seqüència de documents posteriors sobre el mateix edifici, sabem que se situava entre els carrers de la Cort Reial i de les Ferreries Velles, a l'alçada de la *Fontana d'Or.* L'esment del mercat a occident ens fa saber que aquest arribava fins al capdavall de la Cort Reial. La venda incloïa els pilars i arcs ja aixecats entre dita casa i la casa de Pere Pons cap a llevant -al carrer de les Ferreries- i, d'altra banda, el permís dels procuradors reials per aixecar arcs i pilars (voltes) cap a occident, cap al mercat.

L'aixecament d'aquestes voltes –avui les citades *voltes d'en Rosés*- són un indici de l'atapeïment del l'espai urbanitzat en aquesta part al nord del mercat a finals del segle. En canvi, el sector meridional de la plaça devia estar ocupat per obradors, a orient, i taules i bancs, a occident, segurament coberts. Aquest encara era el seu aspecte a mitjan segle XIII, quan començaren a esdevenir edificis amb pisos. Quan en 1189, el bisbe Ramon d'Usall reconeixia al rei *...les cases que estan en l'Areny de la Ciutat de Girona*, sens dubte parlava d'un espai en construcció, però ja ben consolidat.

Si bé el rei havia deixat en mans de Pere de Balma i els seus *edificadors* -i aquells que els succeïren-, la tasca d'organitzar la urbanització i les activitats mercantils en el seu *Areny,* de vegades lliurava solars o sectors sencers, com a recompensa o premi a algun servei. En 1198 va ser el cas de *Pere de Llémena*, el qual va rebre, en *premi dels seus serveis* –no sabem quins-, una parcel·la –nostram *plateam*, diu el rei-, envoltada de carrers excepte al nord, on ja hi havia dues cases aixecades (doc. núm. 35). Podem intuir, però no demostrar, que n'hi hagué més, especialment per referències del començament del segle XIII. Cap al canvi de segle, l'*Areny* presentava un aspecte urbà, però discontinu; més dens al nord i més esponjat a migdia.

Però el cas més ben conegut d'urbanització de l'Areny no és el de l'*Areny reial,* sinó el de l'*alou de la sagristia segona de la seu*, que només afectava alguns sectors perifèrics a orient i sud. Coneixem establiments de cases com les que heretaren en 1167 els esposos Calvet i Berenguera, les que lliurà en dot Estradera al seu promès Bernat Ferrer en 1171, o les venudes en 1177 a *Crecendéu* i en 1180 a *Gornall*. Totes situades al capdavall de l'Areny –*el cap de l'Areny*-, on aquest s'estreny, al barri aleshores conegut com el *cap de l'Areny*. Avui les trobaríem al capdamunt del carrer de l'Albereda, però només a la seva galta oriental (doc. núm. 16, 19, 22 i 26). Tot i la seva proximitat al llit de l'Onyar –l'*alveo* de l'Onyar és citat a tots aquests documents-, aquest sector fou renunciat com alou reial en el citat conveni de 1172, quan el rei Alfons reconegué *... a vós bisbe i a Berenguer abat de Sant Feliu i paborde de Sant Martí i als vostres edificadors, les cases i edificis nous i vells que vosaltres i els vostres edificadors teniu des de dita plaça* (la plaça del Vi) *endavant cap al sud.*

L'activitat constructora dels edificadors eclesiàstics també continuà a la galta occidental de la *plaça nova* (la plaça del Vi) i al llarg de carrer conegut com *dels Ciutadans* des del segle XV. Sabem que en 1172 diversos edificadors –com els Montagut- aixecaven cases al llarg de la part d'aquest rengle que tenia en feu el sagristà segon de la seu (doc. núm. 20 i 27) i més al nord, en 1179, l'abat de Sant Feliu, el citat Berenguer de Vilademuls –que també era arquebisbe de Tarragona des de 1174-, acordava la continuació dels *establiments* a banda i banda del carrer (doc. núm. 24). Sabem que en aquell rengle, Arnau de Madrenys tenia cases –potser aixecades per ell- en el darrer quart del segle XII (doc. núm. 97 i 98). Les edificacions també s'aixecaven des del carrer cap a la muntanya, en 1183 els esposos Pere Arnau Rossinyol i Morella empenyoraven *...les dues fileres de cases ...que tenim des de la porta de les cases on vivim fins a la via pública que entra en la ciutat* (doc. núm. 28). Per descripcions posteriors, sabem que aquestes cases se situaven en el primer tram del carrer de Sant Josep, que puja des del carrer de Ciutadans (*la via pública que entra a la ciutat*) cap a la *Vila Nova* (carrer del Portal Nou). Per tant, en alguns sectors de l'alou de Sant Feliu, les cases ja s'enfilaven aleshores muntanya amunt.

Arxiu Municipal de Girona

En sabem menys del sector més septentrional, l'alou de Sant Martí, però les notícies que apareixen a començament del segle XIII ens fan proposar que l'edificació –certament més esponjada- també era anterior.

Un senyal clar d'aquesta activitat en els alous eclesiàstics la tenim en els dos *capbreus de l'Areny* que van aixecar el sagristà segon i el seu batlle o recaptador en 1196. Eren reculls dels censos que pagaven els *honors i cases en l'Areny, en l'alou de Santa Maria* (la seu), per tant no inclou els pertanyents a Sant Feliu i a Sant Martí, però tampoc els reials, és clar. Tot i això els capbreus aplegaven prop de cinquanta noms, molts repetits. No hem de pensar que aquest fos el nombre de cases aixecades en dit alou, per altres documents sabem que alguns propietaris –Pasqual, Albert, Albereda, Calvet, Crecendéu...- eren propietaris de grups de cases. Algunes, com les dels Albert o els Calvet, tenien mig segle o més, però la majoria eren més recents. En aquest alou hi devia haver al voltant d'un centenar de cases, moltes amb diverses dependències.

D'acord amb els costums de l'època, els *capbreus* establien les quantitats a pagar anualment en forma d'espècies i no de diners; dominaven les gallines i els capons, si bé tampoc eren infreqüents els pagaments en diners; *sous* de plata o *diners* de plata i coure (doc. núm. 33 i 34).

L'*establiment*, del qual parlen molts textos gironins de la segona meitat del segle XII, era la forma jurídica que prenia el procés urbà, des del lliurament de la terra als urbanitzadors per part dels *senyors*, tot passant per l'ordenació, parcel·lació i construcció fins a l'entrada dels residents. Era una figura jurídica procedent del dret grec i romà (*contracte emfitèutic*), ben coneguda des del segle XI i adaptada a les condicions del sistema feudal al llarg del segle XII. Ha estat objecte de nombrosos estudis a casa nostra, fins al punt que seria feixuga la seva citació (To, 1995).

Quin fou el seu paper en la urbanització de l'*Areny*? Abans i després del document reial de 1160, tots els contractes d'*establiments* es van fer sota aquesta forma i, fins i tot, el lliurament reial a Pere de Balma pren aquesta figura jurídica.

Si observem aquest cas, El rei -*senyoraloer*- lliurava al seu *establidor* un espai –una plateaen un document on s'explicava allò que podria o hauria de fer –amb molt detall en el cas del text de 1160-, i les condicions a les quals estaria lligat al seu senyor; el pagament d'un cens –doscents porcs de tern (de tres sous) *o sis-cents sous en moneda* i el lliurament de les *lleudes* del mercat. A canvi, Pere de Balma rebia l'establiment a perpetuïtat, hi podria imposar censos a aquells que establís i ho podia vendre quan volgués, però només si eren *burgesos* o jueus –és a dir, mai a clergues-.

La urbanització de l'Areny complicà aquest esquema. En 1172 hom parla *dels edificadors* que estaven aixecant en l'Areny –establerts per Pere de Balma-, la qual cosa implicava nous contractes entre Pere de Balma i aquests edificadors, els quals, un cop aixecades les construccions, les tornaven a establir o les llogaven, la qual cosa donava lloc a dos altres tipus de contractes, de *sotsestabliment* o de *masoveria*. D'altra banda, Pere de Balma -citat per darrer cop en 1179, quan ja no hi era- o bé els seus successors, devien vendre els seus drets a diversos *inversors*, molt interessats en el rendiment creixent –*entrades* i *censos*- d'un espai en construcció. Allò que aparentment no canviava era el domini *aloer* del rei, si bé aquest també hi començà a renunciar quan començà a lliurar, en *alou*, parcel·les o construccions a *fidels* seus, com va fer el rei Pere amb Bernat de Llémena en 1198.

L'*establiment* encara el podem seguir millor a les terres de l'*alou de Santa Maria*, també dites de la *sagristia segona de la seu*. Al capdamunt hi trobem tres nivells *aloers*: el bisbe, com a *senyor* de tota la seu i dels seus clergues; el *sagristà major*, que tenia la possessió efectiva de l'alou, on feia establiments, fins que cap a mitjan segle XII el lliurà o *sotsinfeudà* al seu inferior; el *sagristà segon*, al qual veiem fent-hi establiments des d'aleshores. Aquests tres nivells

Arxiu Municipal de Girona

són ben explícits als documents de la segona meitat del segle; durant els litigis amb el rei –entre 1160 i 1189- va ser el bisbe qui era esmentat anomenat com a *senyor* i defensor dels interessos de la seu episcopal, mentre el *sagristà major* era el receptor i beneficiari del *capbreu* lliurat en 1196 pel batlle Pere d'Església sobre tots els censos que, de manera efectiva, *gestionava* el *sagristà segon*, també receptor d'un *capbreu* el mateix any. Ells formaven els tres nivells superiors, lligats per convenis de naturalesa feudal, dels quals els censos eren els *feus*.

Per sota, hi trobarem els diversos establiments *...per aixecar cases (...ad construendum domos)* dels quals tenim algunes notícies directes. Per exemple, el *permís per edificar cases* de 1159 o el de *fer cases amb l'hort* en 1183 (doc. núm. 12 i 27), però el més freqüent eren les indirectes, com ara als documents on s'esmenten edificacions ja existents, de les quals de vegades hom recordava els antics propietaris, que segurament van ser els *establidors,* com passa amb *Pere Pons* en 1167, *Pere Rodó* en 1171, *Pere Barril* en 1177 en *Llunell* en 1180 o *Pere Rotllan en 1183* (doc. núm. 16, 19, 22, 26 i 27). Tots ells foren, probablement, els primers edificadors; en el cas de *Pere Barril*, el seu cognom ja el trobem mig segle abans en el mateix sector.

Però aquesta mitja dotzena d'*establiments* citats, amb aixecament de cases i també amb basses, horts, corrals i altres dependències, no representen, ni de bon tros, el conjunt d'*establiments* autoritzats i aixecats. Només cal veure els seixanta noms de propietaris que pagaven censos als *capbreus* inventariats en 1196, per adonar-se que moltes d'aquestes operacions, o bé no quedaren registrades, o bé la seva documentació es va perdre. Segurament van passar totes dues coses.

Quin fou el paper de la població gironina –el *populus gerundensis*- en aquest procés? Amb prou feines l'albirem als documents, aquests només parlen dels personatges principals –els *senyors*- que dirigien el procés i s'apropiaven dels seus beneficis. Però és clar que hi eren, si no, per què es començaren a edificar i s'ocuparen tantes cases, obradors, taules i bancs? A més, el seu paper no fou tan passiu com pugui semblar; en 1190 i 1194 el rei Alfons alliberava els gironins dels *mals usos de l'eixòrquia* i la *intèstia*; és a dir, les fortes multes (fins a un terç) aplicades sobre els béns dels qui morien sense descendència o que no haguessin fet testament. El rei Alfons afegia que això ho va fer *...a precs del poble cristià ...de la ciutat de Girona i del seu suburbi*. D'altra banda també ratificava *totes les franqueses i bons costums que els meus predecessors i jo mateix us vam concedir* (Guilleré, 2000, doc. núm. 2; juliol, 2001, doc. núm. 2). D'aquestes anteriors –que podem fer recular fins a mitjan segle XII, com a mínim- no se n'ha conservat cap, però es raonable proposar que també hauria estat una iniciativa del *poble gironí* o, si més no, dels seus grups dirigents.

Ens diuen alguna cosa els prop de tres-cents cognoms dels qui foren els actors directes dels establiments, compres, donacions, heretaments... dels solars i edificis en aquells anys? En molts casos no. Els *Adalbert, Babau, Barril, Calvet, Estruc, Daganet, Fàbregues, Mascaró, Pasqual, Pons, Sitjar o Sunyer* són cognoms que emergeixen des de mitjan segle XII i protagonitzen molts establiments, sempre sota l'autoritat dels senyors aloers, però no en podem dir gaire res més. Eren propietaris benestants, però no sabem si eren gironins de nissaga o forans.

En canvi els *Arenys, Banyoles, Bordils, Escala, Gornall, Llémena. Madrenys, Mercadell, Monells, Ripoll* senyalen un origen clar. En alguns casos, gironí, com els *Escala*, que vivien al costat de l'escala de la seu; els *Mercadell*, que agafen el nom de la petita plaça que hi havia davant la mateixa escala, o els *Arenys*, que, casualment, apareixen edificant en l'Areny en aquella època. Però la major part són forans; alguns propers, com els *Madrenys (o Madrencs)* -el nom d'un veïnat de Vilablareix-, i els Gornall, que prengueren el nom d'un torrent que travessava Montilivi. Pel que fa a la resta, no cal dir d'on haurien vingut els *Banyoles, Bordils, Llémena, Monells, Montagut o Ripoll*, entre d'altres. Ells o els seus ancestres haurien arribat a Girona, on protagonitzaren, en el sentit més autèntic, el procés de creixement de la ciutat, especialment cap al sud.

Arxiu Municipal de Girona

3.3. L'ordenació de l'Areny i la seva metrologia

Amb l'ordenació del mercat manada per Ramon Berenguer IV el 1160 s'iniciava un període de litigis i causes pels límits i drets aloers que es va allargar fins a les darreries del segle XII. El resultat final va ser l'organització definitiva del teixit urbà de l'Areny. La trama actual ho corrobora en el sentit que encaixa perfectament amb totes les dades desgranades dels documents medievals analitzats. Certament hi ha hagut transformacions, especialment durant el segle XIX, moment en el qual es van planificar i executar algunes rectificacions de façanes amb la finalitat d'eixamplar carrers i eliminar obstacles. Aquestes operacions van propiciar, per exemple, l'enderroc de les voltes dels Esparters —les Taverneries de la terminologia medieval— i l'eliminació de les volades o tribunes que sobresortien de les línies de façana de molts edificis a l'Argenteria, les Ferreries Velles, Mercaders... Afortunadament es conserva la documentació d'aquells projectes amb els corresponents plànols que han fet possible acotar els canvis i refer la fesomia urbana anterior.

A primer cop d'ull, el plànol resultant mostra una regularitat compositiva de les illes urbanes i de la xarxa de carrers que només s'entén a partir d'una planificació urbana, és a dir, d'uns amidaments inicials que van originar uns repartiments determinats. Tanmateix, les referències expressades en la mateixa ordenació del 1160 i en la concreció urbana derivada dels convenis de pacificació de la segona meitat del segle XII palesen l'existència d'una realitat prèvia sobre la qual es varen basar. Una organització anterior de l'espai on l'orografia i la xarxa viària però, encara més, els límits aloers i els espais ja edificats o consolidats des del punt de vista urbà foren determinants (fig. 10).

En el capítol dels precedents es desenvolupen aquestes qüestions a bastament (*supra*). Només a tall de recordatori esmentem que la forma de l'Areny era condicionada pel riu Onyar, per la muralla de la ciutat i pels dos marges naturals de certa entitat, un localitzat sota els pilars de les arcades de l'actual Rambla i l'altre, més notable, que marcava cap a llevant l'arrencament costerut dels primers contraforts de les Gavarres. Aquests elements van modelar el traçat del tram corresponent de la via Augusta —avui el carrer Ciutadans— i les connexions amb el Mercadal, des d'on un camí antiquíssim travessava a gual l'Onyar i enllaçava amb l'esmentada via mitjançant el que actualment és el carrer Abeuradors. De la muntanya baixaven torrents que desguassaven a l'Onyar. Eren emprats com a camins des de temps immemorials i van acabar esdevenint carrers. Per la seva transcendència esmentem el que avui s'ha fossilitzat en la pujada de Sant Domènec i la Cort Reial i el que ha conformat les escales de la Llebre i, amb la prolongació cap a ponent, en el carrer Minali.

En referència als alous, cal anotar que el sector que s'estenia al sud de les muralles des de la muntanya fins a l'Onyar era domini episcopal. A començament del segle XI hi va haver una primera divisió de drets i alous entre la seu de Santa Maria i Sant Feliu, fruit de la separació d'ambdues institucions. En aquesta època també es consolidava la petita església de Sant Martí Sacosta, depenent de la seu, i es convertia en una canònica afavorida especialment per les donacions dels cabiscols Ponç i Joan en el darrer terç del segle, que li reportà una generosa senyoria.

El panorama esbossat va influir notablement la trama urbana que mostra el plànol medieval de l'Areny on, d'entrada, s'aprecia una major regularitat en sentit nord-sud que en sentit est-oest, ja que el recorregut de l'antiga Via Augusta estreny l'amplada de l'Areny a migdia —a la plaça del Vi— l'eixampla cap al nord, fins a l'alçada de la plaça de l'Oli, i el torna a estrènyer fins arribar a l'antic portal de l'Onyar de la muralla de la ciutat.

La regularitat nord-sud també es pot argumentar a partir de la distribució dels diferents alous. La fixació definitiva es devia consumar a tot estirar l'any 1078 —data del testament del cabiscol Joan— que és, si fa o no fa, el mateix moment en el qual s'iniciava la construcció de les primeres cases de la galta de llevant del carrer de Ciutadans. Efectivament, la documentació coneguda con-

Arxiu Municipal de Girona

Fig. 10. Plànol de l'Areny en l'època medieval on apareixen els noms actuals dels principals carrers i referències explicitades en el text. En color blau s'han marcat els límits aloers i la projecció del planejament inicial del mercat de l'any 1160. En vermell, el límits i les posteriors partions de l'alou reial. Les mesures que apareixen s'han expressat en destres.

Arxiu Municipal de Girona

firma l'activitat del sagristà major, adjudicatari del domini episcopal a l'Areny, en un establiment per bastir-hi cases l'any 1083 (doc. núm. 5). En el document es detalla, amb amidaments, l'amplada de la terra establerta en sentit nord-sud (cinc destres), però no pas la llargada en sentit est-oest, ja que es donava per sabut el que significaven els límits dels marges naturals «*inter duos marges grossos*», és a dir, entre els actuals carrers de Sant Josep i la Rambla. Aquesta percepció es mantenia el 1155 quan Berenguer Atessent venia el seu honor dins l'alou de la sagristia que s'estenia des del marge gros, a llevant, fins a l'*alveo* de l'Onyar, a ponent (doc. núm. 9). I encara el 1159 persistia quan es licitava la construcció dels primers edificis sobre la banda occidental del carrer de Ciutadans (doc. núm. 12). En definitiva, aquest va ser l'origen del conflicte d'interessos que esclatà amb l'ordenació comtal del mercat, on tots aquells edificis bastits en el tombant dels segles XI i XII, anomenats «*domos antiquas*», el 1160 foren la principal referència per a fixar el límits del mercat (fig. 10).

Els indicis exposats conviden a plantejar una recerca de patrons i mesures en l'eix nord-sud i menys en sentit est-oest, tant pels alous com per la mateixa configuració urbana. La primera operació, en aquest sentit, ha estat la d'amidar l'amplada dels diferents alous des del portal de l'Onyar, al nord, fins a la pujada del pont de Pedra, a migdia. Amb l'aplicació d'un exercici senzill consistent a donar el valor d'1 a l'alou menor més repetit s'ha pogut establir la proporcionalitat entre els diferents alous que, tal com es constata en el quadre següent (segona columna), no ha resultat gens aleatòria, ja que s'observa una clara relació mesurable en quarts.

Reial (del portal de l'Onyar a la Cort Reial)	1,75	28 d.
Sant Martí Sacosta (de Cort Reial a la pujada de Sant Martí)	1	16 d.
Sant Feliu (de la pujada de Sant Martí al núm. 10 del carrer de Ciutadans)	2	32 d.
Santa Maria (fins a la plaça del Vi)	1	16 d.
Reial (de la plaça del Vi fins al carrer Nou del Teatre)	1,25	20 d.
Santa Maria (del carrer Nou del Teatre a la pujada del Pont de Pedra)	0,5	8 d.

La tercera columna reflecteix les mesures reals traslladades a destres. El destre és una unitat de longitud anterior al sistema mètric decimal equivalent a uns 2,82 m (Mestre (dir.), 1992, 343). En la forma baixmedieval i moderna es descomponia en 12 pams de destre de 23,5 cm, més llargs i diferents del pam ordinari o pam de cana que, a Girona, contenia 19,47 cm.

Es tracta d'una mesura no antròpica implantada probablement a l'època carolíngia, que es va aplicar assíduament en el mesurament d'edificis i terres. La tria del destre per a la metrologia inicial de l'Areny es fonamenta en dues raons: encaixa admirablement bé en els amidaments reals dels antics alous i, en l'àmbit gironí, les referències documentals al destre són omnipresents en els segles X i XI (Sureda, 2008, 398-402).

Cal reconèixer que algunes mesures preses de l'estructura urbana de l'Areny no admeten la translació en destres o ho fan amb dificultat. Especialment les de voltes i dels solars de les cases del mercat estricte. A favor del destre val a dir que aquells edificis es van bastir després del 1160 i, la majoria, més tard del 1200. És una època, en la qual, a Girona, s'intueix un desús del destre, ja que desapareix dels registres documentals. Resulta simptomàtic l'establiment fet per Ramon Miró, sagristà major, d'un solar vora l'actual carrer de Ciutadans per construir cases l'any 1102; ja no es descriu l'amplada de la finca en destres, sinó en braçades «*id sunt braciatas quattuor legitimas*» (doc. núm. 6). En el segle XIII, la substitució del destre per la cana és un fet contrastat.

Arxiu Municipal de Girona

El destre aplicable a l'Areny se situa al voltant dels 2,819 m. El valor conflueix plenament dins l'òrbita d'equivalències proposades per al destre altmedieval: 2,796 m (Banks, 1987, 39), 2,818 m (Feliu, 1999-2001, 142-143) i 2,82 m (Riu, 1990, 191-201; Riu, 2006, 118-119). S'ha obtingut en dividir per 5 l'amplada de les illes urbanes menors del mercat: ±14,095 m. És una mida divisora de les illes més grosses de l'Areny i, a més, resulta coincident amb l'amplada de diferents finques de la banda oriental del carrer de Ciutadans.

La problemàtica del destre rau en el progressiu augment de mida que experimentà al llarg del segle XI. S'ha identificat un destre «*minor*» o antic de 10 pams i un destre «*maior*» de 12 pams (Feliu, 1999-2001, 141-149; Riu, 2006, 120-121). La variabilitat del destre devia ser la raó que va empènyer els coetanis a especificar en els documents de quina mena de destre es tractava, ja que, molt sovint, consta l'equivalència en unitats menors; generalment alnes i peus, però curiosament mai en pams de destre. Així, el destre menor contenia 5 alnes i mig peu, mentre que el destre major, 6 alnes i mig peu.

S'ha considerat que l'alna —el *cubitus* o colzada altmedieval— oscil·lava al voltant dels 46,6 cm i que la relació amb el peu podia assolir 1,5 i 5 terços o 1,6 peus. El peu, en canvi, ha estat objecte de menys unanimitat. Bandejant el peu de cana de 6 peus, sensiblement més petit i tardà, podríem documentar tres menes de peus relacionats amb l'alna: un peu "romà" de 29,376 cm, obtingut a partir de la proporció d'1,5 respecte del pam de destre; un de 31,067, derivat d'una alna de 46,6 cm i 1,5 peus, i, finalment, un peu català o peu de cana (de Barcelona), de 29,156 cm o 1,5 pams de cana (Feliu, 1999-2001, 141).

El destre major basat en peus romans dona 2,7907 m. Amb el segon obtindríem un destre de 2,796 m amb només 6 alnes i un de 2,9513 m per 6 alnes i mig peu. Finalment amb el tercer, el peu de 29,156 cm, apareix un destre major de 2,7698 m, que es distancia sensiblement del destre més oficial. Tanmateix, en molts documents del segle XI s'afegeixen mesures menors que completen un destre major que devia quedar curt amb només 6 alnes i mig peu. A l'establiment de 1083 (doc. núm. 5) veiem que el destre es descriu amb 7 alnes i un pam. En tractar-se d'un trasllat molt posterior, s'ha considerat un error de còpia les VII alnes (un cas únic) (Feliu, 1999-2001, 143; Sureda, 2008, 403). Si realment a la versió original constava VI alnes, el destre resultant amidat amb peus de cana de Barcelona tindria 2,814 m o 2,823 m amb mesures de Girona. Ambdues són molt properes al destre que proposem per a l'Areny de Girona.

L'anàlisi de la forma urbana de cadascun dels alous revela que no es va improvisar res en el traçat de carrers i de les illes de cases resultants. Els 28 destres de l'alou comtal/reial més septentrional es reduïren a 20 d'edificables, car no es podia ocupar el torrent, l'actual carrer de la Cort Reial, ni cert espai lliure de seguretat davant la porta de la muralla que acabà conformant una plaça de 5 destres. 20 destres també contenia l'alou comtal/reial de les Taverneries (plaça del Vi), que es va subdividir en dues illes per meitats; en realitat una de 10 i una de 9 destres, ja que el carrer que les va separar ocupava 1 destre.

La llargada inicial del mercat, el 1160, es va acotar amb la distància compresa entre la cantonada de la casa d'en Daganet fins a la de Ramon Bavià i des del forn d'en Gerald Tort fins a la frontal de la casa d'en Daganet. Per les referències podem deduir que els amidaments es van prendre en el carrer Ciutadans i també a l'esplanada del mercat on ara transcorre el carrer de les Ferreries Velles. La llargada nord-sud és similar en ambdós traçats, uns 64 destres. L'espai interior del mercat es va subdividir en tres partions que, descomptant i corregint l'amplada i el traçat del camins preexistents —actuals carrers Abeuradors i Cort Reial—, es reduïa a tres segments de 20 destres cadascun separats pels carrers avui Minali i un altre del qual s'han conservat dos trams curts: el carreró de les Olles i el de l'Arc.

Es podria descabdellar el fil metrològic a una escala de més detall i acumular una quantitat complexíssima de mesures que, no obstant això, no variarien les línies generals que mostren les

Arxiu Municipal de Girona

dades fins ara aplegades. I aquestes semblen clares. En el darrer terç del segle XI, el domini de l'Areny s'havia estructurat en alous ben definits a partir dels camins, vies i torrents i dels dos marges que el fressaven per llevant i per ponent. Els amidaments palesen un repartiment regular de proporcions molt precises basades en quarts i mesurades amb destres, la unitat pròpia de l'època. L'ordenació del mercat manada per Ramon Berenguer IV el 1160 trencava l'ordre territorial establert i generava un seguit de disputes i causes que no es van resoldre fins a finals del segle, ja en temps del rei Alfons. El rei va fer concessions, però se'n va sortir prou bé, ja que va consolidar el seu domini sobre una part important de l'Areny: tot el que restava a ponent de l'eix marcat per l'actual carrer de les Ferreries Velles i les voltes de ponent de la plaça del Vi i des de la cantonada del carrer Nou del Teatre, al sud, fins a la muralla de la ciutat, al nord, en total, 100 destres lineals. La posterior edificació dels espais interiors es va pastar a partir de la distribució aloera del segle anterior i, per tant, també n'és deutora i subsidiària. Així, el destre, que potser a Girona ja havia entrat en declivi en el costum d'amidar terres, es demostra encara present en el repartiment i fixació dels nous carrers i estableix un ritme pautat basat en meitats, terços i quarts, tot jugant amb les amplades de les illes de cases i dels carrers. En aquest sentit no resulta forassenyat parlar d'urbanisme medieval.

Arxiu Municipal de Girona

4. EL SEGLE XIII. CREIXEMENT I CONSOLIDACIÓ

4.1. El mur de l'Areny

Un dels grans descobriments efectuats per la recerca en història urbana de la nostra ciutat ha estat la identificació del mur de l'Areny, una infraestructura cabdal, grandiosa des de molts punts de vista, amb buits de coneixement difícils d'omplir, però que va servir, de totes totes, per fer possible, amb una certa seguretat, l'ocupació dels arenys de l'Onyar des de l'aiguabarreig d'aquest riu amb el Galligants, fins a, si fa o no fa, l'extrem meridional del cap de l'Areny, a l'alçada de l'actual Jardí de la Infància, a la vora del Bec Eixut.

Aquest mur, que no és visible, va ser modificat i traslladat conforme hom decidia empetitir més el llit del riu per poder bastir noves illes de cases. En últim cas, acabà confós amb la muralla que maldà edificar el rei Pere III i que fixà un límit que no s'ha superat (fig. 11).

Si bé, com es veurà, tenim informació considerable del mur en diferents sectors del seu recorregut, hi ha altres indrets, com la zona que ocupa l'actual carrer de les Ballesteries, on estàvem, sorprenentment, mancats de notícies. Noves dades, com veurem al seu lloc, permeten explicar raonablement aquelles circumstàncies. El mur existiria des de cap al 1200, que és la data que proposaríem com a moment inicial d'aquella obra fonamental.

Les primeres informacions procedeixen del burg de Sant Feliu, de l'any 1223, i fan referència a unes cases que caldria situar a la part alta de l'actual carrer de la Barca, just en el punt de contacte amb el curs del Galligants, ...*murum nouum constructum*, que es trobava al costat de ponent, davant del curs del riu Onyar. Hi ha, a partir d'aquesta data, altres documents on es parla d'aquell mur que calgué moure, a la part septentrional, dues vegades cap a l'oest, conforme aquella àrea era ocupada per noves construccions. També se'ns fa saber l'existència de, com a mínim, dues portes que el travessaven per posar en contacte l'Areny, una zona viva i dinàmica, i la ciutat (Canal *et al.*, 2000, 93-96, fig. 32; Canal *et al.*, 2010a, 98-99) (fig. 11).

Ens centrarem tot seguit en les dades fermes aplegades en relació amb aquest mur en el sector del barri de l'Areny, entre els Quatre Cantons actuals i el costat meridional de l'actual rambla de la Llibertat, la zona objecte de la nostra enquesta. En acabat, realitzarem una avaluació general sobre el mur, tot plantejant una sèrie de preguntes que intentarem respondre fins on sigui possible.

La data més antiga és quasi coincident amb la coneguda del sector del burg de Sant Feliu (1223, *supra*). Ens la proporciona la notícia d'un establiment per part de Guillem Ramon Fàbregues d'un sòl de terra per fer una taula a ...*l'areny, fora lo mur*, de l'any 1227 (doc. núm. 66). Les afrontacions ens recorden l'existència de dos carrers a llevant i a migdia. Les referències ens mostren amb claredat la urbanització del sector de l'Areny que quedava més cap a occident del mur, on ja s'havia definit una trama regular i ortogonal amb sòls on bastir taules. El mercat ocupava, per créixer, un sector ampli però exposat a les crescudes recurrents de l'Onyar. Tanmateix, les construccions, senzilles però sòlides, podien ser reconstruïdes, si eren afectades, sense massa costos ni dificultats. El mur, no cal dir-ho, quedava cap a llevant, tal com es pot deduir, i se'n parla com d'una obra acabada, reconeguda.

És semblant la segona referència, d'un parell d'anys més tard (1229) (doc. núm. 69), d'un altre establiment en el mateix lloc –el sector de l'actual rambla de la Llibertat que es troba a l'oest de les voltes, entre els actuals carrers d'Abeuradors i Minali-, fet pels Fàbregues, d'un altre sòl de terra per bastir-hi una taula el model de la qual és d'una altra que ja existia. L'afrontació cap a llevant és el mur i cap a ponent, un carrer. Hi ha diferències lleugeres amb el document de 1227 (*supra*)

Arxiu Municipal de Girona

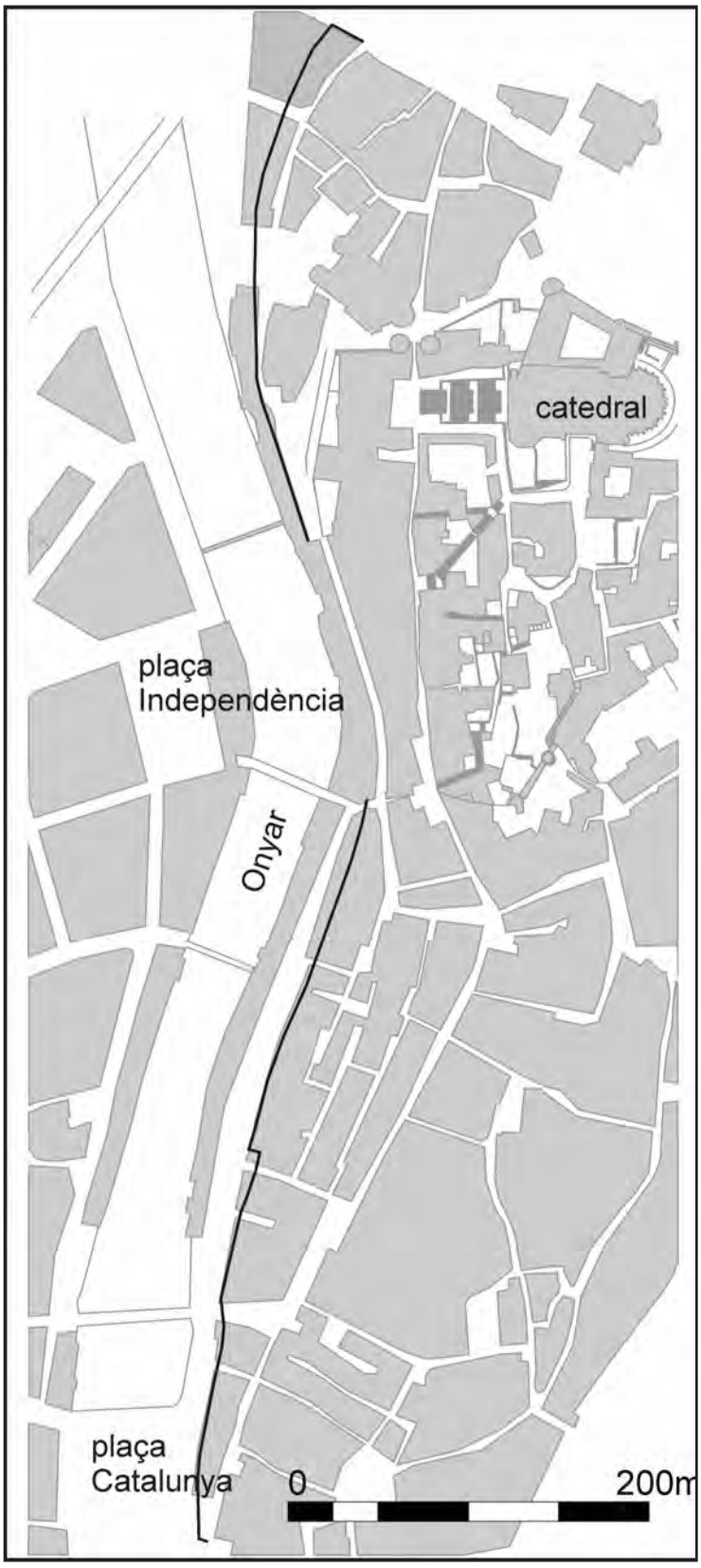

Fig. 11. Plànol actual on s'ha marcat el traçat de l'antic mur de l'Areny. Observem com no existeix a l'àrea que ocupa l'actual carrer de Ballesteries. En aquest punt l'aflorament de la roca natural ho feia innecessari.

Arxiu Municipal de Girona

però, en aquest cas, el sòl establert se situava justament contra el mur i donava a un carrer, a ponent. La suma dels dos documents permet deduir l'existència de, com a mínim, dues línies de sòls i taules delimitades per vials que circulaven de nord a sud i altres de perpendiculars. Són ben semblants els de 1234 (doc. núm. 73) i 1250 (doc. núm. 100). Una notícia de l'any 1244 (doc. núm. 84) ens proporciona noves dades, i les situa un xic més al nord de les que acabem de veure, al costat de l'actual carrer Minali, molt a prop de la Rambla. És l'establiment d'un sòl de terra davant de la casa d'Arnau de Llémena que podem situar amb precisió, just a la cantonada de la Rambla i el carrer Minali. El mur i, més enllà, l'Areny quedaven a ponent; a migdia, el carrer del Portal, que conduïa cap a una de les portes, la primera documentada, que posava en relació riu i ciutat, tot travessant el mur.

Els documents següents, -núm. 108, 110, 111 i 112-, de l'any 1252, conformen una unitat i es refereixen a establiments que van realitzar els germans Fàbregues, en el sector de la Merceria, de la seva propietat, entre la Carnisseria, a llevant, i l'Areny, a ponent. El mur és la frontera oriental i queda clar que els establerts podien fer-hi arcs que s'hi han de recolzar, per cobrir el carrer i, per tant, per poder créixer en alçada, tot respectant una sèrie de condicions per no malmetre l'habitabilitat de la zona. Entre el mur i els establiments hi havia un carrer que era parcialment ocupat per taules. Cal imaginar un espai molt aprofitat, on de dia devia haver-hi una considerable activitat.

Dues noves notícies de l'any 1255 (doc. núm. 121 i 122), ens aporten dades del cap més septentrional de l'actual Rambla. En la primera, ens situaríem a l'anomenada plaça de la Palla, on s'esmenten unes cases que cap a occident donaven al mur, i , en l'altra, ja a l'actual carrer de l'Argenteria, es donava llicència a Bernat de Vic per obrir un portal *en lo mur de Gerona*, davant les cases que havien estat del difunt *Home dit Trompeter*. S'aclaria que el mur era entre dites cases i l'aigua de l'Onyar i que el portal havia de tenir portes, cadenes i forrellats, és a dir, que s'havia de poder tancar. Queda, doncs, ben clar, arreu del mur, que, de tant en tant, s'hi havien d'obrir portes convenientment dissenyades, per relacionar el dins amb el fora i per poder cloure-les quan convingués.

En un altre capítol ja hem tingut ocasió de comentar el document núm. 137, de l'any 1269, a través del qual hem pogut restituir el desnivell considerable que hi havia entre el sòl de circulació dins del mur i el de l'Areny. La sòlida paret es trobava, en aquesta ocasió, a llevant, i sobre la qual s'hi podien carregar permòdols a imatge i semblança d'altres que ja hi havia. Queda clara l'existència d'una filada de taules obrades contra el mur, amb un vial de circulació al davant (occident).

Algun document (núm. 175 i 176, de 1303) ens recorda l'existència d'algunes taules arruïnades com a conseqüència del setge francès de 1285. Altres ens les situen a les Taverneries, com el de 1321 (doc. núm. 224), i és interessant, en esmentar-nos l'existència d'una casa amb taula fora mur, el document núm. 247 de 1323. L'any 1340 (doc. núm. 350) es parla del mur i el portal d'en Llémena, ja assenyalat molts anys abans (*supra*). L'any 1365 (doc. núm. 589) es fa referència al portal de la Peixateria, a la zona de la plaça del Blat. A partir de 1374 (doc. núm. 611), comencem a trobar esmentat el mur nou, que se situaria més cap a ponent i que formaria part de les noves defenses urbanes exigides per Pere III. L'any 1405 (doc. núm. 658) ja es parlava clarament del **mur vell** al sector de Taverneries; l'hospici que es confessava tenia a ponent *lo mur vell antigament construït*. És, que en tinguem constància, l'última menció. Ben aviat, invisible, se'n perdria el record durant cinc-cents anys.

Des del moment inicial, aquella construcció que imaginem poderosa, com intentarem raonar seguidament, és anomenada *murus*, un mot que en llatí medieval, almenys en context gironí, o bé significa muralla o mur poderós de contenció. Entre els milers de documents que tenim controlats, entre el segle IX i el XV, només tenim constància de quatre construccions que siguin anomenades d'aquella manera: en primer lloc, les defenses urbanes del nucli antic, ara la Força Vella;

Arxiu Municipal de Girona

gegonament, el mur de l'Areny, que és assenyalat en pràcticament tot el seu recorregut (burg de Sant Feliu, carrer de Calderers, Argenteria, Rambla i cap de l'Areny; en tercer lloc, el gran mur de contenció que protegia sectors de la Vilanova d'esllavissaments i altres prejudicis -encara més que en relació amb el mur de l'Areny, la presència en diversos documents d'aquell *murus* ens va fer ballar el cap durant un temps-; el quart s'aplicà a les noves muralles manades fer per Pere el Cerimoniós a partir de 1361. *Murus*, doncs, serviria per designar una muralla i/o un gran mur de contenció que també és muralla segons com ho mirem (fig. 11).

Tenim indicis prou ferms, procedents de la zona de la Rambla, que ens donen alguns senyals interessants sobre el lloc triat per bastir-lo. L'obra tenia una missió ben clara, protegir la zona de la terrassa més moderna de l'Areny de les crescudes recurrents del riu. Si observem la dinàmica del creixement de la ciutat fora murs, tant al burg de Sant Feliu com a l'Areny o al Mercadal, constatarem que primer s'ocuparen els espais més enlairats i ben protegits. Només a mesura que faltava terra, s'anà intensificant l'ocupació de la terrassa més baixa de l'Onyar, que es devia trobar a l'entorn dels quatre metres, aproximadament, per sobre del llit del riu. Aquesta alçada assegurava un cert aïllament, una certa protecció que només grans revingudes, puntuals i cícliques, acabaven inundant. Aquest hauria estat el punt triat per bastir el mur de l'Areny, que tenia com a finalitat protegir els talussos de terra i, fent-lo créixer cap amunt, oferir més protecció a un ampli sector en procés d'urbanitzar-se. Definia el desnivell i l'assegurava.

Com devia ser? El cert és que només en tenim alguna notícia puntual i escadussera que sempre parla d'un mur ample, sòlid, obrat de pedruscall i morter de calç. I havia de ser-ho, atès que serví, arreu, de recolzament d'edificis i construccions. Haurem de suposar, també, que devia tenir uns bons fonaments, la fondària dels quals ens és desconeguda.

Pensem que es devia tractar d'una obra única que es degué realitzar a trams per actors diferents però seguint unes línies mestres i unes directrius ben determinades. Hi ha un fet que ens sembla que cal remarcar, el mur funcionava eficaçment si era tot ell acabat. No hi podia haver durant massa temps espais grans sense la presència d'aquesta obra. I, per les seves pròpies característiques, calia tot un seguit d'obertures, de portes, que comuniquessin el dins amb el fora atesa la importància social i econòmica de l'Areny en el context de l'època. Algunes degueren ser previstes i, per tant, bastides just en el moment d'obrar el mur. Altres, com la d'en Bernat de Vic (doc. núm. 122), es feren més tard. En general, les veiem en relació amb els carrers de la ciutat que s'ordenaven de llevant a ponent. Hem de deduir que més enllà de les portes, cap al riu, aquests carrers devien dibuixar una rampa pregona (o unes escales) que feien possible salvar el fort desnivell de la terrassa, d'entre tres i quatre metres (fig. 11).

Quan s'igualà la cota general dels carrers d'aquell sector de la ciutat? No ho sabem del cert però, podria haver estat una conseqüència de la Guerra del Francès i de la voluntat d'endreçar i millorar aspectes urbans que fins aleshores no havien estat una de les principals preocupacions de les elits. Hauria estat aprofitat un moment favorable, amb nombrosos immobles destruïts completament o parcialment (Ripoll,2005, 286-288; Ripoll, 2014, 76-78). En relació amb aquest fet, cal fer notar que cap dels edificis que conformen la galta occidental de l'actual Rambla i del carrer de l'Argenteria, la seva continuació –les cases de l'Onyar-, conserven cap element, ni gran ni petit, anterior al segon terç del segle XIX.

Per què fou bastit a l'entorn del 1200 aquest mur? Qui el manà fer? Fou obra unitària o es realitzà a tongades?

Intentem respondre algunes d'aquestes preguntes, tot i que sovint ho farem a partir de suposicions més o menys ben ancorades o més o menys raonables, atès que moltes vegades no tenim respostes absolutes per manca de dades.

No coneixem cap descripció ni cap referència un xic detallada sobre el mur de l'Areny. Les úniques dades que controlem, abundantíssimes, en parlen com a afrontació o com a indici topogràfic

Arxiu Municipal de Girona

(dins, fora o damunt). Enlloc se'ns explica el seu ús, com sol ser norma en altre tipus d'infraestructures de l'època[9]. Cal, doncs, deduir-ne l'ús. Una obra d'aquella magnitud, d'un cost considerable, ha de respondre a una necessitat abassegadora que no pot ser altra que la protecció i defensa contra les crescudes del riu, especialment d'aquelles més importants. L'ocupació de l'Areny de l'Onyar, en un recorregut lineal de gairebé un miler de metres, constrenyia considerablement el curs de riu, cosa que afavoria que, en moments determinats, sortís de mare en no tenir un llit ampli on circular. El mur protegia i, sobretot, si bé no podia impedir en determinades circumstàncies la inundació de bona part d'aquella zona, sí que en disminuïa considerablement els efectes, entre els quals, els de l'erosió d'aquella zona. La tria del lloc fou adient i hàbil en cercar el fort desnivell de la terrassa més moderna que hem anomenat el Marge Petit, que definia una àrea d'una superfície considerable, fins al Marge Gros, que és allò que en primera instància s'anomenà Areny i cap de l'Areny. En els sectors més septentrionals no tenim dades tan precises ni topogràfiques ni documentals, però hauríem de suposar, en tractar-se d'una obra dissenyada unitàriament, que arreu es decidí bastir-lo en el mateix lloc. Es devia tractar, doncs, d'un potent mur de contenció que recobria externament el talús de la terrassa i que es recolzava en uns bons fonaments. No tenim cap descripció ni de les característiques de l'obra, ni de l'amplada o alçada, ni hem tingut ocasió de veure'l, si deixem de banda alguna escadussera descripció feta per paletes i constructors que, treballant a l'àrea de l'actual carrer de l'Argenteria, galta de llevant, han esmentat l'existència d'un mur ample i sòlid, molt ben obrat, que només pot ser el mur de l'Areny. Devia ser fet de pedruscall, rierencs i morter de calç i no pas de manera única, sinó juxtaposant diversos sectors obrats per diferents colles de paletes i manobres que devien aplicar una mateixa idea però amb peculiaritats pròpies.

A partir d'algunes referències documentals (per exemple, doc. núm. 108, de 1252), queda clar que el mur s'alçava un xic més amunt del nivell del carrer interior, i n'esdevenia el límit físic. Se'ns diu també que era punt de recolzament d'arcs obrats per poder cobrir el vial i per poder bastir al damunt estances de l'habitatge, tot insistint en la necessitat d'obrar nous arcs directament damunt del mur (en aquest cas no pas perpendiculars) per proporcionar bona il·luminació i adequada ventilació a tota la Merceria. Tot això, que es va fer i que podem confirmar observant les actuals voltes de la Rambla, només era possible amb un mur molt ample i molt sòlid. És interessant ressenyar que no tenim ni un sol document, ni una sola referència, ni directa ni indirecta, que doni alguna notícia sobre un hipotètic col·lapse puntual d'aquella esplèndida infraestructura.

Ja hem vist (*supra*) que, del sector que correspondria a l'espai que actualment ocupa el carrer de les Ballesteries, no tenim cap dada de l'existència del mur. La primera menció diàfana d'aquell sector se situa l'any 1168 (doc. núm. 17), quan el rei Alfons el Cast feu donació a Ramon de Montcada d'una *platea* a l'Areny. Pocs anys després, el 1179 (doc. núm. 23), la venia a Arnau Estruc. Aquella venda descriu les afrontacions d'aquell terreny, amb la muralla de la ciutat a llevant, amb una propietat d'un tal Ramon Bernat, i la torre (del portal meridional); a occident, el riu Onyar, i, a tramuntana, unes propietats d'en Ramon Fàbregues. Era un espai reduït i molt exposat a l'embat del riu però que justament en aquests anys adquiria importància en convertir-se en l'alternativa, molt més pràctica i eficaç, per circular entre nord i sud estalviant-se fer-ho pel bell mig de la ciutat emmurallada. Aquesta decisió ens ve confirmada, al burg de Sant Feliu, amb les notícies de la construcció del nou pont sobre el Galligants (any 1212), en la continuació de l'actual carrer de la Barca que també es definia en aquell moment (Canal *et al.*, 2000, 84-85 i 93-96, fig. 27 i fig. 32). Fins fa ben poc, i malgrat no tenir referències clares sobre l'existència, en aquell tram, del mur

[9] En el cas de les muralles passa semblantment si deixem de banda cròniques i textos literaris on queda clara la seva funció principal.

Arxiu Municipal de Girona

de l'Areny, havíem suposat que hi era, atès que no era possible l'ocupació d'aquell lloc amb un carrer i amb cases obrades a la galta de llevant, sense la seva presència. I, certament, en aquell sector, just entre el cap meridional de Ballesteries i l'alçada de l'actual pont d'en Gómez, no va caldre bastir-lo. Tal com posa de manifest el mapa geològic de Catalunya 305-097, Girona-Sant Daniel 1/5000, justament en aquell sector una potent llenca del subsòl calcari arribava fins al riu. No ens n'havíem adonat però ara podem entendre la construcció de les noves muralles carolíngies en aquesta zona més enllà del penya-segat que s'alça immediatament al darrere, un llenys de muralla dotat de potents torres ben fonamentades, com es pot veure, sobre la roca, segurament obrades per impedir l'aprofitament en contra d'un hipotètic enemic. Només va caldre polir i adequar, sense més ni més. Així doncs, el mur de l'Areny consistiria en dos sectors obrats que anirien a morir (o sortirien) de la llengua rocosa que limitava directament amb el riu (fig. 2 i 11).

Qui ha de ser considerat l'autor intel·lectual d'aquesta obra? Fou una decisió política d'alt nivell o una resposta privada a una necessitat peremptòria? Mancats de dades documentals caldrà respondre a partir de suposicions més o menys ben ancorades.

Per l'embalum i dimensions de la infraestructura que sabem que existeix arreu del seu recorregut ja en el segon quart del segle XIII, seríem de l'opinió de considerar-la una decisió reial executada (i possiblement dissenyada) a través dels seus representants a la ciutat. Essent el llit fluvial propietat (antiga terra fiscal) del monarca –*alou reial*-, semblaria raonable imaginar que quan es procedí, a través d'un creixement sense aturador, a albirar la necessària ocupació de l'Areny, s'hagués previst que era imprescindible, per poder-ho executar, bastir un mur per fer-ho possible i per apaivagar els efectes recurrents dels aiguats. És molt possible que les condicions tècniques de l'obra (material, amplada, alçada, situació) fossin fixades pel batlle, mentre que la realització dels treballs aniria a càrrec dels establidors i/o dels establerts.

4.2. L'Areny en el primer terç del segle

En els primers anys del segle XIII, Girona va rebre diversos privilegis del rei Pere *el Catòlic* que, si bé indirectament, fan veure un creixent interès per la regularització de les escriptures públiques, les quals, en gran mesura, tractaven de contractes, testaments i donacions relacionats amb la propietat immobiliària. Concretament, el 5 de juny de 1205, el monarca adreçà una disposició als gironins *...i especialment per a la utilitat de tot el poble que viu a la vila de Girona*, on aclaria la validesa de les escriptures fetes en temps d'Ermengol, el seu *escrivà públic* (notari), a finals del segle XII. Pel que sembla, aquest no havia signat moltes de les escriptures que afectaven els ciutadans de la *Vila*, un concepte que excloïa els habitants de la *ciuitatis* (la Força Vella) i els *burgi* septentrionals (Sant Feliu i Sant Pere). Per tant, es tractava d'una *ordenació* reial adreçada específicament als habitants que vivien al sud de les muralles –l'Areny i els seus entorns costeruts- (doc. núm. 728) (fig. 12).

Com ja hem vist, pels volts del 1200, el mercat ja era ben consolidat; les taules, obradors, bancs i tota mena de bastidors envoltaven la plaça. Però el sector més septentrional de l'Areny fou el primer que aixecà edificis de més d'una planta. Ho identifiquem en tres sectors.

Sabem que la filera d'obradors a orient del mercat ja tenia cases aixecades en 1192 quan s'esmentaven les cases de *Guilleuma Flor d'Estiu* (fig. 13) i les dels seus veïns a nord i sud, les cases de *Ramon d'Arenys* i de *Castelló Ferrer*; les cases es podrien eixamplar cap a les dues bandes mitjançant pilars i arcs (*voltes*), semblantment a altres que ja hi havia, per tant, eixamplar-se i aixecar-se (doc. núm. 32). Trenta anys més tard, les mateixes cases eren autoritzades a canviar el portal a la façana oriental i cloure l'antic (doc. núm. 70). Totes aquestes operacions es feien amb la preceptiva autorització dels delegats reials, atès que formaven part de l'*alou reial* i afectaven espais públics. Però, en aquest cas,

Arxiu Municipal de Girona

Fig. 12. Plànol de l'Areny en el primer terç del segle XIII 1) riu Onyar, 2) mur de l'Areny, 3) portal de l'Areny, 4) cases de Guilleuma Flor d'Estiu, 5) cases de Ramon d'Arenys, 6) cases de Castelló Ferrer, 7) cases de Martí de Vic, 8) cases d'Homedit Trompeter, 9) cases dels Estruc, 10) cases dels Arenys, 11) casa de Portalaflor, 12) cases de Nin Bota, 13) carnisseria de la Boqueria, 14) obradors dels Fàbregues, 15) obradors de Bernat Sitjar, 16) cases dels Albereda i 17) plaça de les Albergueries.

Arxiu Municipal de Girona

com en d'altres, l'*alou reial* en aquestes cases el va renunciar el rei Jaume I en 1230 (doc. núm. 71), qui sap si a canvi de favors relacionats amb la conquesta de Mallorca l'any anterior. La filera continuava cap a migdia amb altres cases de *Guaresques* i *Joan Rafart,* citades en 1220, que tenien les seves façanes encarades cap a l'actual carrer de les *Ferreries Velles.* Al sud, s'hi trobava la casa que Martí de Vic –aleshores batlle de Girona- havia comprat uns anys abans (doc. núm. 45), que trobem, alguns anys després, a nord i sud de la volta del carrer Minali. El sector més meridional d'aquesta filera presentava un aspecte més esponjat, amb obradors, però també alguna parcel·la sense edificar. No seria fins a mitjan segle quan els Estruc i els Albert començaren a bastir cases sobre els obradors (doc. núm. 138 i 141) (fig. 12).

La filera de bancs i taules a l'oest del mercat –la més propera a l'Onyar- també es començava a edificar a la seva part més septentrional. A finals del segle XII encara no hi trobem cases –només s'esmenta *el mercat*-, però en 1203 sabem que *Home dit Trompeter* havia edificat feia poc unes cases, les quals es podrien ampliar i aixecar mitjançant arcs i pilars, per autorització del rei Pere el Catòlic (doc. núm. 41). Potser aquestes cases foren les primeres, però no trigaren a seguir-ne d'altres alçades pels

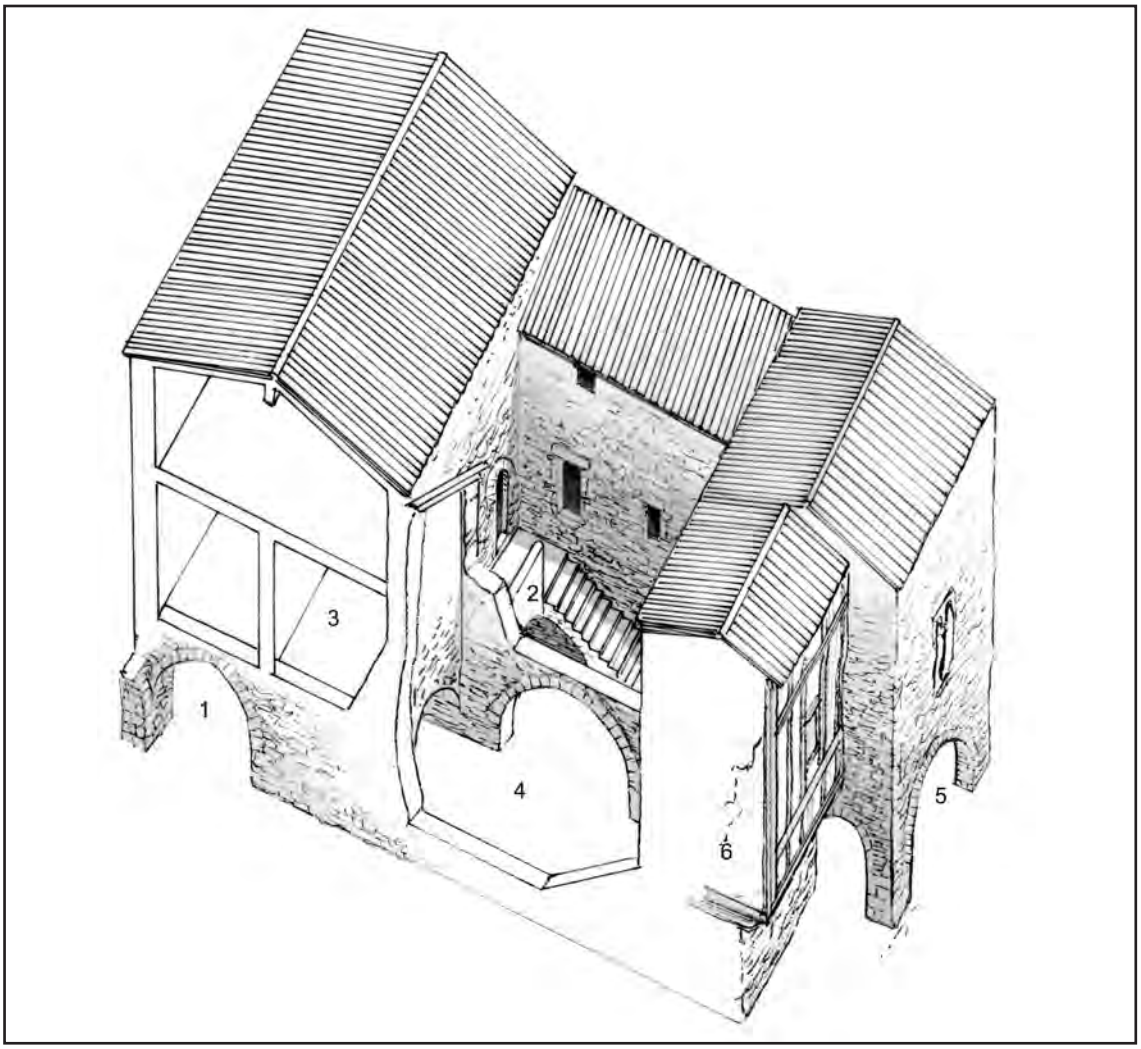

Fig. 13. Recreació ideal de la casa que Guilleuma Flor d'Estiu venia el 1192 1) voltes sobre el mercat (actuals voltes d'en Rosés), 2) pati central amb l'escala d'accés a la planta noble, 3) sala o estança principal de la casa, 4) obrador amb una arcada oberta al pati, 5) voltes sobre el carrer actual de les Ferreries Velles. Ja existien el 1192 i 6) envà o volada sobre el carrer.

Arxiu Municipal de Girona

Estruc i els *Arenys*, a nord i sud, respectivament. Els primers, *Ramon i Sibil·la Estruc*, no trigaren gaire a ampliar les seves propietats immobiliàries; entre 1219 i 1221 compraren les possessions del difunt *Trompeter* –cases amb obradors- als seus fills *Arnau i Arnaleta* (doc. núm. 54, 59, 60, 61). Els Estruc ja eren aleshores uns propietaris i promotors urbans ben consolidats. En 1179, havien comprat l'alou de Ramon de Moncada allà on després hi hauria l'actual carrer de les Ballesteries, on de seguida continuaren amb les edificacions ja començades anteriorment (doc. núm. 23). Pel que fa als Arenys, ja edificaven en aquell sector des de finals del segle XII i ja eren citats com a propietaris de cases en 1192 (doc. núm. 32).

Més cap al migdia, aquestes rengleres presenten un aspecte menys dens, on les cases alternaven amb obradors, taules i espais encara no edificats. Un exemple més el trobem en 1206, quan s'esmentava un carrer entre les cases de *Portalaflor*, al nord, i les de *Nin Bota* (nom dubtós), al migdia, on també hi havia les taules de la *carnisseria de la Boqueria* –on es venia carn de xai i d'ovella. Les citades cases limitaven, a l'est, amb el mercat –concretament amb *la carnisseria*- i amb *l'alveo* de l'Onyar a l'oest (doc. núm. 42), la qual cosa ens confirma que estem al costat oriental de l'actual Rambla. En canvi, sembla menys ple l'espai que *Maria Mercera* i el seu fill *Joan* establiren en 1224 a *Joan Astorga*. Era una *«fronteriam»*, una petita parcel·la adossada a la casa dels venedors que mirava cap a ponent, cap al riu, on hi havia una *bassa*. *Astorga* hi hauria de bastir cases, és a dir, edificis encarats cap a l'Onyar, a diferència de les cases dels venedors, amb façana cap a orient, cap al mercat (doc. núm. 65). Encara més al sud, s'hi trobarien els obradors i taules establertes per la família Fàbregues, uns altres dels promotors més actius de l'Areny, citats des del segle XII.

També sembla molt primerenca tota la filera de cases avui situada entre els carrers de Ciutadans i de les Ferreries Velles. També trobem el seu sector septentrional –*alou* de Sant Martí Sacosta- amb una urbanització més precoç. En la segona dècada del segle ja s'esmentava un nombrós grup de cases amb obradors que Bernat de Sitjar havia comprat a Guillem Fàbregues -possiblement el seu primer promotor i constructor-, era esmentat a finals del segle XII. Una part d'aquestes cases foren venudes a Martí de Vic en 1212 i altres establertes a Ramon *Mercader* i Geronès *Pedrer*, en 1217, els citats també rebien el dret d'aixecar-les i eixamplar-les (doc. núm. 45 i 51). En 1220, un document que, en part ratificava operacions anteriors, explica que les citades cases i obradors tenien a llevant, un *carrer que entra i surt de la ciutat* –el carrer de Ciutadans- i, a l'oest, un carrer cobert amb volta –el capdamunt de les Ferreries Velles- mentre al sud encara restava alguna parcel·la sense edificar (*platea*) (doc. núm. 57) i un pont antic (*pontem veterem*) –citat en 1217-, que travessava l'antic rec que donava aigua al molí esmentat en 1078. Era un pont que permetia circular de llevant a ponent, però cada cop més innecessari en la mesura que la progressiva urbanització anava cobrint el rec. Més al sud, el tram de rengle que formava part de l'*alou* de Sant Feliu no registra cap informació fins més entrat el segle XIII.

Cap al sud, els primers indicis d'edificacions són també del segon decenni. El tram central sembla poc edificat, amb parcel·les (*plateas*) venudes en 1238 i 1240 (doc. núm. 74 i 77). En 1218, s'esmentaven les *cases noves* que havia fet aixecat Ramon Bru, en les quals *s'hi havia de fer obradors*, per tant encara s'hi treballava. Eren tan incipients que el seu espai encara era descrit com a *platea* (parcel·la o solar) (doc. núm. 52). Aquestes cases s'aixecaven en l'espai o *platea* que el rei Alfons s'havia reservat com a alou en 1160 i on, expressament, havia prohibit que els edificadors de *l'alou* de Santa Maria o, més ben dit, del sagristà segon de la seu, hi poguessin construir. Per tant, el conflicte estava servit. El mateix document explica com els representants reials –més concretament el seu batlle, Martí de Vic-, discutien el dret del sagristà a cobrar els censos de les citades cases i exigien que fossin pagats al rei i també fos lliurada la part corresponent a Sant Martí Sacosta, d'acord amb els pactes de 1172 i 1189 (doc. núm. 20 i 31). El conflicte no va quedar resolt i el veurem reprendre més endavant.

Tots els espais perifèrics de l'Areny –cap a l'est i el sud-, que pertanyien a les institucions eclesiàstiques, també visqueren aquell dinamisme. Destaquem el cas de l'*alou* de la sagristia segona, que

Arxiu Municipal de Girona

mig envoltava la gran plaça establerta pel rei en 1172. A començament del segle XIII encara quedaven parcel·les per edificar, com aquelles establertes en 1215 per Pere de Sant Celoni o aquelles on Ramon de Cornellà *edificà les seves cases,* segons explica un document de 1228 (doc. núm. 49 i 67). Però fou la família Albereda, present ja en el darrer quart del segle XIII, la que es mostrà més activa en aquest sector, al sud-oest de la plaça, que en aquells anys prengué el nom de *les Albergueries*; entre els seus membres no faltaren litigis com l'enfrontament que tingueren en 1215, per la repartició de les cases que foren del pare, Pere d'Albereda (doc. núm. 50). També és notable el cas de Joan de Figueroles, que va fer diverses compres i vendes entre 1200 i 1220 (doc. núm. 39 i 55), com a mostra que, ja aleshores, el negoci de la compra, venda i construcció immobiliària era ben rendible.

4.3. Els anys centrals: expansió i consolidació

Una de les etapes més intenses en el creixement de la Girona medieval fou, sense dubte, la dels anys 1230-1280; la ciutat entra en una etapa encara més dinàmica que l'anterior. Això fou, en part, gràcies a nous privilegis reials, com l'*enfranquiment* que en 1232 va fer el rei Jaume als *ciutadans i habitants de Girona, amb les vostres possessions i mercaderies*, d'un grapat de càrregues fiscals, algunes de caràcter típicament feudal (*toltes i costums vells i nous*), però altres relaciones amb activitats mercantils (*lleudes, peatges, mesuratges*). En aquells anys posteriors a la conquesta de Mallorca, en què el rei havia d'agrair els serveis atorgats, molts magnats i dignitats eclesiàstiques, però també viles i ciutats, se'n beneficiaren. Barcelona, per exemple, obtingué un privilegi semblant en la mateixa data (Capmany, 1779, vol. II, doc. núm. 7, 15-16).

En el cas de l'Areny, on la densitat urbana ja era relativament alta, el creixement es produí en aspectes cada cop més intensius que no pas extensius –que també n'hi hagué-; com l'augment de la divisió de les parcel·les ja establertes o també amb l'aixecament dels edificis. Però l'expansió també continuà en direcció al riu, on veurem com apareixia un nou eixample del mercat, més enllà del *mur de l'Areny*. En molts aspectes, l'Areny augmentà la seva funció residencial, sense perdre, ans al contrari, el seu rellevant paper de centre productiu i comercial (fig. 14).

Un dels aspectes més cridaners en la documentació del segle XIII –a tot arreu- és l'aparició dels noms de carrers. Fins aleshores, quan els documents situaven els edificis, parcel·les, o qualsevol altra unitat, els situaven d'una manera molt genèrica –*... en l'Areny, en l'alveo, in villa Gerunde, en la plaça que és alou del senyor rei...* – fins i tot els primers carrers, com el que ara en diem *Ciutadans*, era descrit com *...el carrer públic que entra a la ciutat*, en 1183, o *...el carrer que entra i surt de la ciutat*, en 1220 (doc. núm. 29 i 57). Però durant el segon terç del segle, com a conseqüència de l'edificació, els carrers esdevingueren unitats més singulars i especialitzades, en funció del tipus d'activitats i oficis que s'hi aplegaren. D'aquesta manera apareixen:

en 1227, el *carrer d'Albereda* (Canal *et al*., 2010b, 71),
en 1229, *la plaça de les Albergueries* -la plaça del Vi- (doc. núm. 68),
en 1246, *la Ferreria* -les Ferreries Velles- (doc. núm. 95),
en 1247, *la Draperia* -carrer de Ciutadans- (doc. núm. 98),
en 1252, el *carrer de la Merceria* -les voltes de la Rambla- (doc. núm. 108 i següents),
en 1255, la *plaça de la Palla* -l'Argenteria- (doc. núm. 121),
també en 1255, *la Sabateria* -el carrer d'en Carreres Peralta- (doc. núm. 120),
en 1257, la *Peixateria* -avui, en part, les Peixateries Velles- (doc. núm. 124),
en 1262, el *carrer de les Fàbregues* (les Ballesteries) (Canal *et al*., 2010b, 59),
i en 1271, la *plaça dels Cavallers* -la plaça de l'Oli- (doc. núm. 140).

Arxiu Municipal de Girona

Per tant, durant el segon terç del segle XIII, gairebé tots els espais de l'Areny van rebre un nom, si bé pocs han arribat fins avui. Cal pensar que aquests topònims eren, només, una mica més antics que la primera vegada que foren documentats. En general, només van rebre nom els espais situats en direcció nord-sud, mentre els espais o vies travesseres no en tenien. Altres noms i espais no es consolidaren, com ara *la Carnisseria,* citada des de 1206, que ocupava tot el sector meridional del gran *mercat* planificat des de 1160, situat dins la *plaça de Girona,* un altre topònim que no arrelà. Els altres noms de carrers i places que avui trobem a l'Areny són més tardans, com el carrer *de l'Abeurador* que no surt anomenat fins al 1325 (doc. núm. 287).

Tot i l'existència d'una notable urbanització, l'Areny encara disposava de nous solars i parcel·les per edificar. En els anys vint, propietaris com *Bernat de Leucata* –al costat de l'actual *Fontana d'Or-*, *Maria Mercera* –al tram mitjà de les cases de la Rambla- o Ramon de Cornellà –al capdavall de la plaça del Vi-, encara disposaven de solars lliures, si bé aquests foren edificats de seguida, de forma directa o per establiments (doc. núm. 57, 65, 67). En el segon quart del segle, el carrer de Ciutadans –

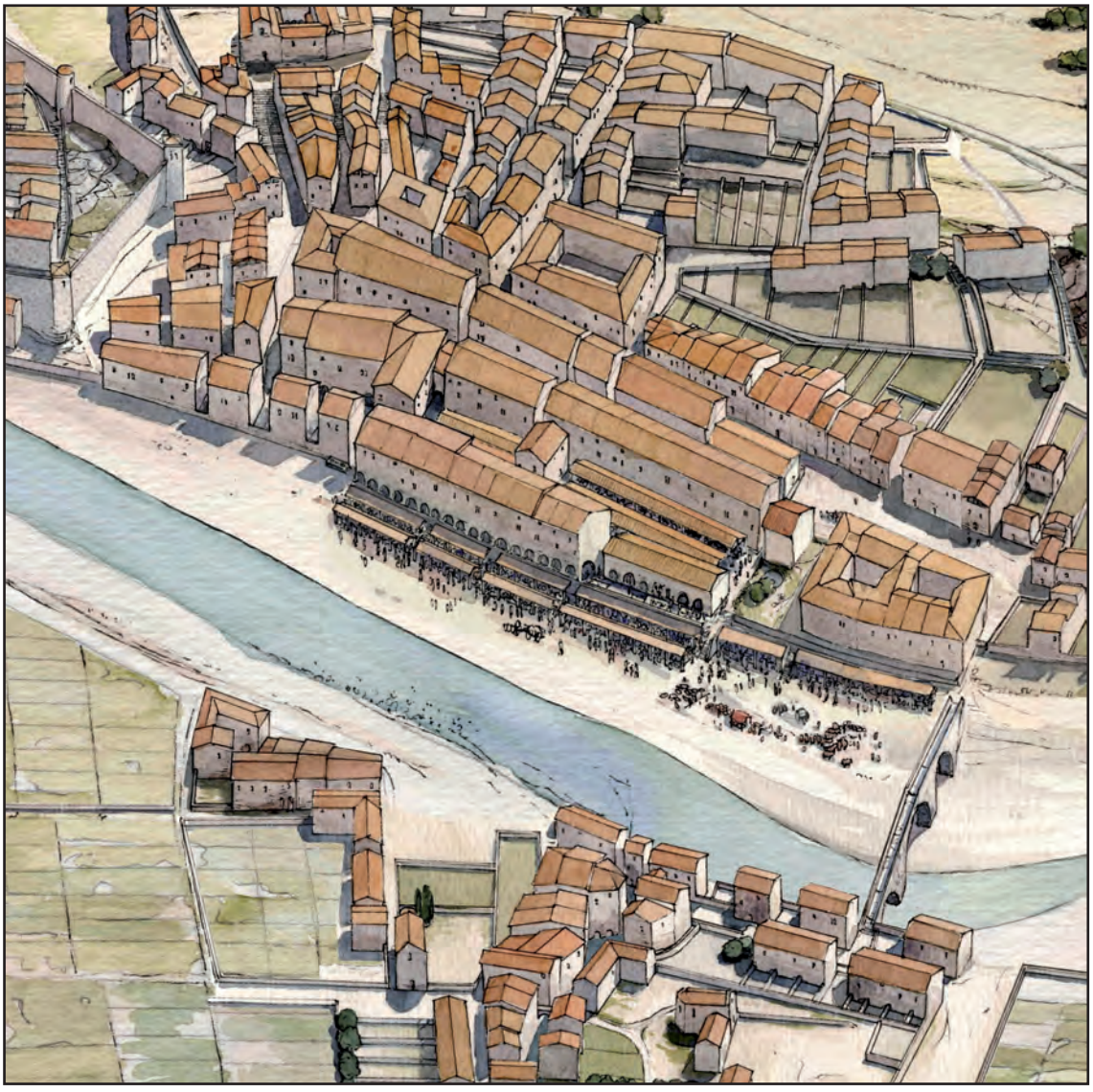

Fig. 14. Recreació a vol d'ocell de l'Areny cap a mitjan segle XIII.

Arxiu Municipal de Girona

aleshores *la Draperia*- mostra encara senyals d'espais desocupats; en el seu tram central, la família Estruc disposava de parcel·les grans, que a finals dels anys trenta foren establertes o venudes a grans propietaris i promotors com els Gornall i els Sant Celoni, que no trigaren a edificar-les (doc. núm. 74 i 77). En la segona meitat del segle, els espais no edificats eren encara més escassos; en 1254, Guillem de Tallada tenia a la plaça de *les Albergueries* dues *plateas* o solars davant i darrere la seva casa, que foren *establertes*, per ser edificades, a Ramon de Montmeló (doc. núm. 113). En 1276, *Martí d'Escala* comprà *cases i solars amb basses* situats al costat occidental de *la Draperia* (doc. núm. 146), si bé sospitem que aquests *solars i basses* eren espais interiors que no donaven al carrer. Si l'Areny volia continuar creixent des del punt de vista urbà, ho hauria de fer per altres mitjans.

Una de les formes fou la creació de nous *establiments* i/o parcel·lacions en espais ja edificats, dividint espais i edificis existents. Coneixem el cas dels germans *Berenguer Rasor* i *Berenguera Martorella,* que en 1234 dividiren per la meitat les cases que tenien a l'actual cantonada del carrer dels Abeuradors amb la Rambla. Les dividiren per la meitat, i es dedicaren a fer nous *establiments* mitjançant altres subdivisions, ben testimoniades més endavant (doc. núm. 72).

Més a ponent, al sud-est de *les Albergueries*, els *Albereda* van vendre en 1245 la meitat del seu gran casal, incloent-hi la meitat d'un gran pati, segurament central (doc. núm. 87). Sabem que el pati devia ser gran perquè el venedor afirmava que faria edificar la part que es reservava, però el comprador podia fer el mateix amb l'altra part.

També fou el cas de les cases que la família *Tallada* tenia –des de finals del segle XII- davant *les Albergueries*, a la banda de ponent. En els anys cinquanta, Guillem Tallada dividia la casa i *patis* annexos en dues parts, se'n reservava una i l'altra la vengué *en establiment* (doc. núm. 113), No era la primera vegada que ho feia, de fet, una meitat anterior ja havia estat venuda a Bernat Camps poc abans.

El cas possiblement més ben conegut és l'operació que van fer *Bernat* i *Arnau d'Arenys* amb el casal familiar situat al capdavall de l'actual carrer de l'Argenteria, que aleshores era conegut com la *plaça de la Palla.* Era un casal aixecat a començament del segle XIII, però entre 1260 i 1264 els *Arenys* el subdividiren en quatre parts i les establiren, però deixant als *establerts* condicions molt concretes per fer les subdivisions (doc. núm. 126 i 131).

Segur que hi hagué més casos de fragmentacions i divisions de propietats i cases, segurament les més grans i, també, les més antigues. Però la necessitat o, més sovint, els sucosos guanys, feien compartimentar cada cop més un Areny, on la demanda de sòl urbanitzable gairebé s'havia exhaurit.

Però aquest *minifundisme* parcel·lari no era l'única solució. Des de finals del segle XII hem vist com s'eixamplaven cases mitjançant la construcció de pilars i arcs i l'avançament dels edificis sobre places i carrers (doc. núm. 32 i 57). Aquest mètode es va intensificar en el segle XIII; el cas més ben conegut és el de les *voltes* de la Rambla.

Un conjunt de documents excepcional ens ho explica. En 1252, els germans *Guillem Ramon i Bernat Fàbregues* van *establir* els obradors que ja tenien al capdavall de les actuals voltes –aproximadament els darrers trenta metres-. Eren obradors d'una planta i sense possibilitat de créixer cap a l'oest, cap al riu, ja que el *carrer de la Merceria* i el *mur de l'Areny* ho impedien. La solució va ser aixecar arcs fins al mur, de manera que el carrer quedés cobert amb sostres i poguessin edificar a sobre, fins a l'alçada del mur (doc. núm. 108, 110, 111, 112). No coneixem la data de l'aixecament dels altres trams de la mateixa renglera, però podem sospitar que fou en dates anteriors, si bé no gaire. Pel que diuen altres documents que es refereixen a cases veïnes de la Rambla, com les d'Isaac Cordoví, de Ramon *Calassó* o de Guillem Castelló, totes situades al nord dels *establiments* dels Fàbregues, presentaven una disposició similar i tenien a occident *el riu clar de l'Onyar* (doc. núm. 139 i 143). Per tant, ja *saltaven* per sobre de la citada *Merceria* mitjançant arcs i fins a l'alçada del mur de l'Areny.

Però la *Rambla* no fou l'únic espai on s'aixecaren voltes. La *volta* que avui cobreix el carrer *Mi-*

Arxiu Municipal de Girona

nali, entre la plaça de les Castanyes i les *Ferreries Velles,* fou autoritzada l'any 1247 pel batlle reial de Girona a Bernat de Vic, propietari de les cases a nord i sud que, d'aquesta forma, quedaven unides (doc. núm. 98) (fig. 15). Un altre exemple en són les cases alçades al capdamunt de la *Peixateria* a mitjan segle –avui al nord de la plaça de les Castanyes-; en 1291, una part de les cases foren *establertes* a Bernat Bonet i la seva esposa Guilleuma amb la condició que hi *...podrà reconstruir arcs i pilars -voltes-* que donaven al nord, a la plaça (doc. núm. 157). Aquesta reconstrucció vol dir que abans de 1285 ja hi havia voltes, que foren destruïdes, molt versemblantment, durant el setge francès d'aquell any.

Un aspecte que ajudà a tot el procés fou la transformació de molts obradors llogats –dits *masoveries-* en *establiments*, amb permís per engrandir-los. Fixem-nos en tres casos.

El primer ens parla de les cases que Pere Adalbert tenia en els anys quaranta, que eren obradors *de ferreria* que la seva família havia fet aixecar o havia comprat anteriorment i se situaven en el tram inferior del carrer que aleshores prengué el nom de *les Ferreries*, a les dues bandes. Els ferrers que treballaven i sovint residien en aquests obradors només n'eren llogaters, ho sabem perquè entre 1246 i 1251 el citat Pere va fer els *establiments* d'aquest obradors als seus residents, que aleshores n'esdevingueren els propietaris útils o *emfiteutes*, dels quals ens han arribat set noms (doc. núm. 93, 94, 102).

El segon cas és el de les *parcel·les, cases i obradors* que la família Estruc tenia també a les dues bandes de la *Ferreria* des dels anys trenta o abans, quan encara hi havia solars no edificats. En 1255, el testament de Pere Estruc deixava als seus fills els *obradors* que havia fet edificar entre la *Ferreria* i la *Draperia* (carrer de Ciutadans) i en l'alou de Sant Feliu. En 1271, el fill, Bernat Estruc, vengué a Ponç Adalbert, *les cases que fabricà i altres persones per ell habiten,* situades a l'altra banda del carrer, en l'alou reial, definides també com a *masoveries* (doc. núm. 138 i 141). La propietat era venuda íntegrament, els residents que les habitaven només hi tenien els drets dels inquilins.

Finalment, centrem-nos en el cas conegut dels *obradors* que tenien els germans Guillem Ramon i Bernat Fàbregues, hereus d'una nissaga familiar activa en aquell i altres sectors de l'Areny des de mitjan segle XII. Els obradors, tots de planta baixa, se situaven entre *la carnisseria de la Boqueria* i la *Merceria,* al capdavall de les actuals voltes de la Rambla; allà hi treballaven i sovint hi vivien fins a una desena d'inquilins. En 1252, els germans Fàbregues *establiren* set d'aquests obradors, en sis dels casos als mateixos inquilins que hi residien. L'operació de venda comportava un preu d'*entrada* –entre 100 i 500 sous- i un cens anyal d'un o dos *morabatins* (6 o 12 sous), però, els fins aleshores inquilins n'esdevenien propietaris, podien aixecar les cases i edificar sobre voltes al carrer, com així van fer (doc. núm. 108, 110, 111, 112).

Aquesta només és una mostra d'un procés més gran que afectà, sens dubte, molts altres *hospicis* o conjunts d'edificis. Podem afirmar que els primers *establidors* que aixecaren la primera tongada d'obradors i cases a l'Areny –des de la segona meitat del segle XII-, en un primer moment no varen dividir-les i repartir-les en nous *establiments* més petits, sinó que van fer aixecar directament els primer grups d'edificis i els lliuraren a inquilins o *masovers*. Només en una segona fase, a grans trets durant els anys centrals del segle XIII, molts aquests inquilins esdevingueren propietaris *emfiteutes* i donaren lloc a noves etapes de creixement, aquest cop més intensiu.

El procés fou tant o més notable al sud de l'Areny, on hi havia la *plaça de les Albergueries* –el nom medieval de la plaça del Vi- i un nucli creixent de cases entre aquesta plaça i l'Onyar. El nom d'*Albergueries* apareix per primer cop en 1229, quan s'esmentaven unes cases ja edificades en l'*alou* que l'abat de Poblet tenia a occident la plaça (doc. núm. 68). El seu espai separava dos grans àmbits; a occident la filera de cases que feia de pont entre els carrers de *la Draperia* i d'*Albereda*, on avui trobem l'Ajuntament. A l'altra banda, a orient, quedava la gran illa de cases que avui trobem entre la plaça i la Rambla.

Pel que fa a la filera oriental, era un sector on el bisbe ja esmentava en 1172 *...les cases que tenen per nosaltres Arnau de Gurgite, Arnau de Llambilles, Arnau de Pere Guillem i Ponç de Montagut.* El

Arxiu Municipal de Girona

segon encara s'hi mantenia a finals del segle XII. Dels altres tres, no en tenim més dades. Aleshores també apareixen els Albereda que, a banda de nombroses cases lliurades en establiment o en alou, ja havien dividit les seves propietats entre dues branques de la família (doc. núm. 50 i 87).

La gran illa de cases que avui trobem entre la plaça del Vi i la Rambla és el resultat d'un monarca poc fiable. Com ja hem vist, en 1172, el rei Alfons convingué amb els caps eclesiàstics que faria una gran plaça que arribaria des de les cases que aleshores s'estaven aixecant a orient fins a l'Onyar. Però sabem que no ho va complir; en sengles documents de 1180 i 1188 el rei explicava que havia establert dues grans parcel·les on *Arnau de Madrenys* i *Joan Ferrer* ja havien fet cases, si bé aquestes encara estaven envoltades de molts espais per edificar que ocupaven, a grans trets, els dos terços superior de la citada illa. En aquelles dates aquestes parcel·les i els seus propietaris foren lliurats pel rei als monestirs de Santes Creus i Poblet (doc. núm. 25 i 29).

L'alou de Poblet es consolidà i, gràcies a una documentació que s'ha conservat, podem seguir la seva evolució durant els segles posteriors. Ocupava tota la franja central de la citada illa. Fins al 1239, restà en possessió dels hereus de Joan Ferrer, concretament de la família d'Arnau de Poblet, dit així per raons evidents. Arnau ja havia establert aquestes cases de l'alou, probablement amb permís per ampliar-les i aixecar-les en 1229 (doc. núm. 68). Una dècada més tard, aquestes cases foren venudes, amb consentiment de l'abat de Poblet, als esposos *Berenguer Duran* i *Mercadera* (doc. núm. 75 i 76); la compra l'havia fet Berenguer només amb el seu peculi, per això l'esposa renunciava tot seguit als drets que li corresponien per raó de maridatge. La família Duran retingué la possessió de les cases durant la resta del segle. La venda incloïa, a banda del casal principal, altres cases ja edificades i que pagaven censos als citats propietaris i a Poblet.

Fig. 15. Entre l'actual placeta de les Castanyes i el carrer Minali es conserva sobre el carrer una volta que va manar fer Martí de Vic per connectar dues parts de casa seva que es trobaven a un costat i altre.

Arxiu Municipal de Girona

Ben al contrari, l'alou de Santes Creus, situat al nord, no es consolidà i en el segle XIII el tornem a trobat com a alou reial. Surten, en el segon terç del segle, al costat occidental, el més proper a l'Onyar, els propietaris, els germans Guillem *Reditor* i Berenguera, que dividien en dues parts un casal, prou important pel que sembla (doc. núm. 72), però les cases, foren comprades als seus hereus per Guillem de Tornavells entre 1264 i 1266 (doc. núm. 130 i 132). Si bé cap document ho explicita, cal entendre que s'hi van aixecar noves cases durant aquells anys. Al costat oriental, immediat a la plaça de *les Albergueries,* s'esmentava la donació en *legítima* de la *meitat* de les cases de *Ricard d'Osca*, l'hereu d'Arnau de Madrenys –citat en 1180. Allà on s'esmentava la casa on vivia Arnau en 1180, n'hi havia algunes més –no sabem quantes- a mitjan segle XIII (doc. núm. 117).

Al sud de l'alou de Poblet trobem dos petits alous, reial el primer i de la sagristia de la seu, el segon, el més proper al *pont dels Frares Menors* (o de Sant Francesc), que tot just es començava a aixecar a mitjan anys trenta[10], en relació amb el qual es devia alçar o restaurar un carrer que portava des del capdavall de *les Albergueries* fins al citat pont. Si bé aquest carrer només es documenta des de finals del segle XIII, travessava un espai ocupat des d'antic, per hospicis o grups de cases com les que *Pere de Cornellà* i *Martí Ermengol* tenien a mitjan segle XIII, procedents d'*establiments* fets anteriorment, atès que en 1228, ja hi havia *cases edificades* (doc. núm. 67).

Pel que fa al costat oriental de la *plaça de les Albergueries,* manté una certa estabilitat fins a mitjan segle XIII, quan encara es manifesten cognoms de propietaris com els Madrenys/Osca i els Canal, ja esmentats a finals del segle XII (doc. núm. 33 i 34). Aleshores tingueren lloc compres com les fetes pels *Desvern* en 1247 o nous establiments com els fets per Guillem Tallada en 1255, on es pot albirar, en funció de la descripció, l'existència d'arcs i pilars (voltes) en aquell costat de la plaça (doc. núm.97 i 113). El sector meridional d'aquesta galta de la plaça, on els Albereda havien tingut el seu casal i on havien fet establiments des de finals del segle XII, observem el progressiu traspàs de les propietats d'aquesta família fins a la seva desaparició a finals del segle XIII (doc. núm. 87, 88, 92, 151, 156).

4.4. El mercat. Canvis i creixement

Per a molts historiadors medievalistes, el segle XIII europeu visqué una veritable *revolució comercial.* Una gran part de la historiografia ha centrat el seu estudi en els àmbits més *llunyans* del comerç internacional, les grans fires comercials o el desenvolupament dels instruments financers -des dels contractes de *comanda* fins a les assegurances marítimes. Però no hi ha dubte que en una escala més *propera*, els mercats locals –rurals o urbans- foren els veritables *pivots*, sobre els quals es desenvoluparen els àmbits comercials superiors (Contamine *et al.*, 1993, 217-223).

A Catalunya, si bé els nostres coneixements sobre les activitats mercantils en aquell segle no és tan bo com voldríem, la gran quantitat de *cartes* atorgades a ciutats, viles i pobles, concentrades especialment des de finals del segle XII fins a començament del XIV, esmenten, especialment a les poblacions mitjanes i grans, el desenvolupament de les activitats mercantils i artesanals i, més concretament, dels seus mercats (Font, 1969-1983, 462-468), si bé en el cas de les ciutats més antigues –Girona, la Seu, Vic, Manresa...-, el seu estudi està més lligat a la historiografia local, amb l'excepció de Barcelona, és clar.

Pel que fa a Girona, un cop entrat el segle XIII, el mercat –en el seu sentit físic- tingué una expansió important. L'espai situat entre els dos rengles d'*obradors, taules i bancs* establerts pel comte resultava

[10] El pont és citat per primer cop en el testament d'Arnau d'Escala de 1237 (ADG. P. M. Cal. 8, núm. 23).

Arxiu Municipal de Girona

del tot insuficient i, des del segon quart del segle, s'inicià la parcel·lació i establiments de noves taules, *botigues* i bancs del mercat, però aquest cop més a prop del riu, entre aquest i la renglera de cases i obradors que avui formen el costat oriental de la Rambla (fig. 16).

Ho podem veure des de 1227, quan la família Fàbregues –una altra vegada- començaren a parcel·lar i establir solars de terra *...en l'Areny, fora del mur*; és a dir, més enllà del mur aixecat tot al llarg de la riba oriental de l'Onyar. *Guillem Ramon de Fàbrega,* la seva esposa *Ramona* i els seus fills *Guillem, Ramon* i *Bernat,* promogueren un bon nombre d'establiments; sens dubte amb el consentiment del batlle o altres funcionaris, ja que era un espai situat en l'*alou reial.* Coneixem els noms de fins a mitja dotzena de persones –o de parelles- establertes durant el segon quart del segle pels *Fàbregues* (doc. núm. 66, 69, 73, 86, 89, 100) però, sens dubte en foren més.

D'altra banda, els *Fàbregues* no foren els únics que van rebre llicència reial per promoure aquesta ampliació del mercat. Sabem que abans de mitjan segle, el jueu *Isaac Cordoví* havia establert *bancs* al nord de les taules dels *Fàbregues*, també fora del mur (doc. núm. 100). Si tenim en compte que els *Fàbregues* i els *Cordoví* (*Isaac* i el seu fill *Nizam*) eren els propietaris dels obradors i cases que ocupaven el tram meridional de l'actual Rambla, cal pensar que, en general, el rei –o el seu batlle i procuradors a Girona- havien atorgat permís als propietaris de les cases que s'allargaven pel tram central i nord de la Rambla -on també s'aixecaven pilars i arcs (*voltes*)-, per *establir* parcel·les o sòls de terra fora del mur, aquells mateixos anys. Així ho farien Ramon de *Calassó,* Guillem de Castelló o Maria i Pere d'Hospital, que s'esmenten com a propietaris de cases i taules –*dins i fora del mur*- als trams central i septentrional (doc. núm. 139 i 143). Aquest mercat es perllongava més cap al nord amb un espai conegut com la *plaça de la Palla*, en 1255 i 1278 (doc. núm. 121 i 149), que ocupava gran part del que avui és l'Argenteria, sense cap obstacle fins al riu. El nom sembla parlar-nos, d'alguna manera, d'un espai on s'alimentava el bestiar.

La disposició general d'aquest *mercat exterior* era, ja a mitjan segle, de dues fileres de taules separades per un carrer entremig, a occident el segon rengle limitava amb la riba de l'Onyar –perillosament propera- i el primer es recolzava sobre el *mur de l'Areny,* mitjançant *permòdols* –peces encastades a la paret del mur- (doc. núm. 137). En el segle XIII, no sabem si aquestes taules estaven aplegades per activitats concretes; ja hem parlat dels *bancs* que tenien els *Cordoví* davant les seves cases i on potser actuava el canvista Bernat Duran en 1254 (doc. núm. 115) i una taula *que està en la Sabateria, en l'Areny* (doc. núm. 148), segurament un grup de taules dedicades a aquesta activitat. De tota manera, en la mesura que s'accentuava l'especialització del mercat *interior*, com veurem tot seguit, cal pensar que en *...en el mercat de Girona, en l'Areny fora murs* (doc. núm. 100), també començava a passar el mateix.

Aquesta «dispersió» del mercat cap a espais més o menys propers no és exclusiva de Girona. Ho trobem encara més a Barcelona, on la dispersió des de finals del segle XII es fa evident amb la creació d'espais i/o edificis allunyats del mercat primitiu, dit la *plaça del Blat.* És el cas dels *Maells* i *Peixateries* aixecats cap a la platja i ben a prop de Santa Maria del Mar, o també a fora de l'antiga *Portaferrissa*, mirant cap a Montjuïc. A Vic ho trobem, a l'antic *Mercadal* (plaça Major) i, a més, al *mercat de la Quintana.*

Allà on trobem una organització més definida per a activitats al mercat és a l'antiga plaça establerta pel comte en 1160. Era anomenada, algun cop, la *plaça de Girona* (doc. núm. 129) i també per l'antic nom llatí de *macellum* (doc. núm. 139), però més habitualment coneguda com *el Mercat*, mitjançant formes llatinitzades (*Mercato, Mercatum*). Des de començament del segle advertim l'existència d'un espai especialitzat com la *carnisseria de la Boqueria* o, també, de l'Ovella, més endavant. En realitat, aquesta *Boqueria* era un espai concret, amb algunes taules i, probablement, sota un cobert o edifici comú (doc. núm. 42). Però aquesta *Boqueria* formava part d'un espai més gran, conegut genèricament com *la Carnisseria,* que ocupava tot el sector meridional de l'esmentada plaça, si més no des de mitjan segle XIII. Les referències a *taules i forcats* ens fan pensar que, en aquella època, cada taula

Arxiu Municipal de Girona

Fig. 16. Plànol de l'Areny a les darreries del tercer quart del segle XIII 1) alou de la sagristia segona a les Albergueries, 2) alou de l'abat de Poblet, 3) alou de Santes Creus, 4) plaça de les Albergueries, 5) obradors dels germans Fàbregues, 6) honor dels Estruc a la Ferreria, 7) honor de Pere Adalbert a la Ferreria, 8) casa i voltes d'en Bernat de Vic, 9) voltes de les Albergueries, 10) honor de Bernat i Arnau d'Arenys, 11) carnisseria, 12) carrer Albereda, 13) carrer de la Ferreria, 14) carrer de la Draperia, 15) carrer de la Merceria, 16) plaça de la Palla, 17) carrer de la Sabateria, 18) la Peixateria, 19) carrer de les Fàbregues, 20) plaça dels Cavallers i 21) carrer de la Peixateria.

Arxiu Municipal de Girona

disposava del seu propi sostre (doc. núm. 123), si bé aquesta situació canviaria més endavant.

A Barcelona, on aquesta especialització també la trobem, i encara amb més força, des de finals del segle XII podem distingir entre una *Carnisseria o Maell major,* a tocar de la plaça del Blat i del Castell Vell –avui la plaça de l'Àngel-, mentre la *carnisseria de la Boqueria* es trobava a tocar de Santa Maria del Pi. Tots dos eren, ja aleshores, edificis que aixoplugaven un bon grapat de taules (Ortí, 2000, 147-153).

Pel que fa a Girona, cal dir que, a mitjan segle XIII, algunes d'aquestes taules esdevenien obradors. És el cas d'algunes *taules de Carnisseria* que començaven a esdevenir *obradors* i es començaven a tancar amb parets i sostres, tal com consta a tres dels *establiments* que van fer els germans Guillem Ramon i Bernat Fàbregues *envers la carnisseria de la Boqueria* (doc. núm. 106, 107, 109). Aquest procés d'edificació dels espais del mercat interior, al sud-oest de la *Carnisseria*, va fer que el sector més meridional del rengle de *taules, bancs i escarrassons* establert pel comte en 1160, començés a edificar-se gairebé un segle després. El procés continuaria encara amb més força, tot estrenyent progressivament el mercat interior, en el segle XIV.

El sector més septentrional era conegut com *la Peixateria*, també coneguda des de mitjan segle XIII. Pel nord, arribava fins al capdavall de l'actual carrer de la Cort Reial, tal com esmenta un document de 1257 (doc. núm. 124). No podem esmentar gaires més coses de la seva disposició general, però pel que sembla el nom de *Peixateria* es reservava per a les taules situades a l'interior de la plaça, mentre les exteriors adossades a les cases i edificis que envoltaven la plaça en restaven excloses (doc. núm. 129). A diversos documents de la segona meitat del segle XIII, hom fa referència genèrica a la *Peixateria* com a forma de definir els límits d'edificis o espais concrets, ens fa pensar que aquesta ja era, aleshores, un espai comú, potser un sostre o edifici sota el qual s'aixoplugaven les taules del peixaters. Tornarem a aquesta qüestió més endavant.

Com ja hem dit, la *Peixateria* s'allargava, inicialment, fins al que avui és el tram meridional del carrer de la Cort Reial, un lloc descrit com *el Mercat* ja en 1192 (doc. núm. 32). Però el dinamisme urbà també hi arribaria; en 1262 s'esmentaven unes cases que, uns anys abans, havia fet aixecar el jueu *Bonanat Salomó* davant *la Peixateria* (doc. núm. 129). Per aquest i altres documents posteriors, sabem que les citades cases corresponen a les mateixes que avui s'aixequen al nord de la plaça de les Castanyes. L'espai del mercat establert en 1160, començava així un procés de reducció, paral·lel al creixement del nou mercat, més proper a l'Onyar. Aquesta evolució encara s'accelerà més en el segle XIV, com veurem més endavant.

El fet que les cases i taules citades en 1262 se situessin *...en la plaça de Girona, devant la Peixateria* o també en 1283 les mateixes, *fossin* definides com *...els hospicis que estan al costat de la Pescateria* (doc. núm. 153), fa pensar que aquesta *Pescaderia* no seria només un espai on s'aplegaven taules d'aquesta activitat, sinó més aviat un edifici o espai cobert, unitari, amb el qual afrontaven les citades cases. A Barcelona això ja era un fet des de començament del segle XIII; en 1210, el rei Pere el Catòlic havia establert a Guillem Durfort per *edificar totes les taules que volgués per vendre peix,* a tocar de la platja i ben a prop de Santa Maria del Mar. Aquestes taules estaven contingudes dins d'un edifici dit *la Peixateria*, segurament des del principi (Ortí, 2000, 119-121 i 489-491).

Del que no en sabem res és del lloc de les *Mesures,* si bé hem de suposar que es devia trobar en aquest mercat interior. Això canviaria des de començament del segle XIV. Pel que fa a la gestió de les *lleudes* produïdes per les activitats d'aquest mercat (o mercats), ja prou dividida des de la segona meitat del segle XII, encara es fraccionà més: en 1260 quan el rei atorgà 200 sous de *les seves lleudes del mercat* a l'Almoina del Pa de la seu, que pocs decennis abans havia fundat Arnau d'Escala en el seu testament (doc. núm. 730), o també abans de 1294, quan es confirmaven les 12 *migeres de forment* que l'Hospital Nou –fundat en 1212- rebia dels rendiments del mercat, en aquest cas, de *les mesures* del blat (doc. núm. 732).

Arxiu Municipal de Girona

4.5. Construccions: cases, voltes i obradors. Aspectes concrets

L'organització del mercat manada per Ramon Berenguer IV el 1160 marcava les directrius i els límits precisos d'on i què es podia construir. A grans trets, es perfilaven tres franges urbanes allargassades i disposades en paral·lel al riu que havien de definir els actuals carrers de les Ferreries Velles, dels Mercaders i la Rambla/Argenteria. En aquests àmbits es licitava l'edificació d'obradors i taules de mercat (...) «*ad construendum operatòria et bancos et tabulas*», però no s'especificava res sobre la possibilitat de bastir-hi cases. En el document conegut, només s'esmenten unes *domos antiquas* en relació amb les cases de la galta de llevant de l'actual carrer Ciutadans. Apareixen com a mera referència espacial, ja que restaven fora dels límits estrictes del mercat.

Amb aquesta premissa, cal pensar que, durant les dues o tres dècades posteriors, el mercat es va omplir d'obradors. Malauradament, però, les notícies documentals relatives a aquest període resulten excessivament genèriques i poc aclaridores de la naturalesa física d'allò que es va edificar. Cal avançar en el temps per trobar el detall requerit en la descripció dels elements arquitectònics. Efectivament, en els segles XIII i XIV, l'increment de la demanda de sòl urbà va afavorir la realització d'operacions immobiliàries tendents a fragmentar vells edificis per tal d'encabir més residents. Això implicava emprendre obres de reforma i fixar perfectament en els contractes els límits i condicions dels nous espais resultants.

Una de les actuacions més il·lustratives pel nivell del detall arquitectònic expressat és la que es va endegar el 1252 en un racó de la Merceria localitzat avui en el xamfrà entre la Rambla i el carrer Abeuradors. Els germans Fàbregues, Guillem Ramon i Bernat, hi impulsaven establiments per construir cases (doc. núm. 94). L'àmbit era ocupat, aleshores, per uns obradors seus. Conformaven un edifici senzill, d'una sola planta, repartida internament en solars de proporcions regulars de planta rectangular que assolien escassament els 25 m². Es disposaven juxtaposats formant dues rengleres contraposades amb façanes al carrer de la Merceria, i a la Boqueria o Carnisseria, respectivament. Els límits exteriors quedaven perfectament definits per un mur perimetral que voltava i tancava el conjunt. L'interior s'estructurava amb una paret longitudinal central que separava les dues rengleres, però la separació física entre obradors es devia fer principalment amb tempanells prims i amb pilars i arcades, ja que les indicacions i condicions que figuren en els diferents establiments incloïen explícitament la construcció de parets mitgeres allà on no n'hi havia (fig. 17).

Una composició similar la trobem en uns obradors de Pere Adalbert situats a la Ferreria (Ferreries Velles). El conjunt comprenia sis obradors organitzats en dues rengleres contraposades de tres i tres. Aquí l'eix central de partió interna el formaven uns arcs de càrrega oberts. Quan el 1246, s'establia Ramon Viver en un dels obradors del mig, l'arc corresponent es va fer servir de límit de partió amb l'obrador veí (doc. núm. 82).

Per definició, els obradors eren espais essencialment de treball. Tanmateix, també podien servir d'habitatge de les famílies que els regentaven. Tres dels nou obradors esmentats dels germans Fàbregues a la Merceria tenien aquesta doble funció. Molts obradors van incorporar una cambra darrere o una planta superior destinada a habitatge. De fet, assumien funcions residencials i, en conseqüència, podien esdevenir cases. (fig. 17 i 18)

Un bon exponent d'aquesta dualitat ens el proporciona l'establiment que feia, el 1251, Ponç Adalbert d'un obrador de les cases que tenia a la Ferreria (la Ferreria Vella) (doc. núm. 91). El nombre expressat en plural «cases» prové del mateix document i fa referència a l'existència de diferents parts o funcions contingudes en l'immoble que, des del punt de vista arquitectònic, es perfilava com un edifici unitari. El comprador, Gironès Ferrer, ja tenia l'obrador amb el fornal adjunt que era al carrer recolzat contra la façana. També hi vivia, concretament en un àmbit situat rere el taller anomenat «casa», per bé que no hi havia cap separació física entre ambdós espais, tret d'un arc de càrrega que marcava

Arxiu Municipal de Girona

la separació de dues crugies. L'establiment comprenia principalment la part corresponent del primer pis o planta noble delimitada per una paret existent de distribució interna que passava a tenir la consideració de mitgera.

El *modus operandi* de Ponç Adalbert s'adia perfectament amb la realitat que es va acabar imposant al mercat, la de bastir habitatges damunt dels obradors i també la construcció directa de cases de dues o tres plantes, les quals habilitaven un obrador o una botiga a la planta baixa. La nomenclatura «casa» o «cases» en els documents medievals assenyala la preeminència de la condició residencial, però no exclou la presència d'obradors i botigues en el mateix immoble, encara que no apareguin es-

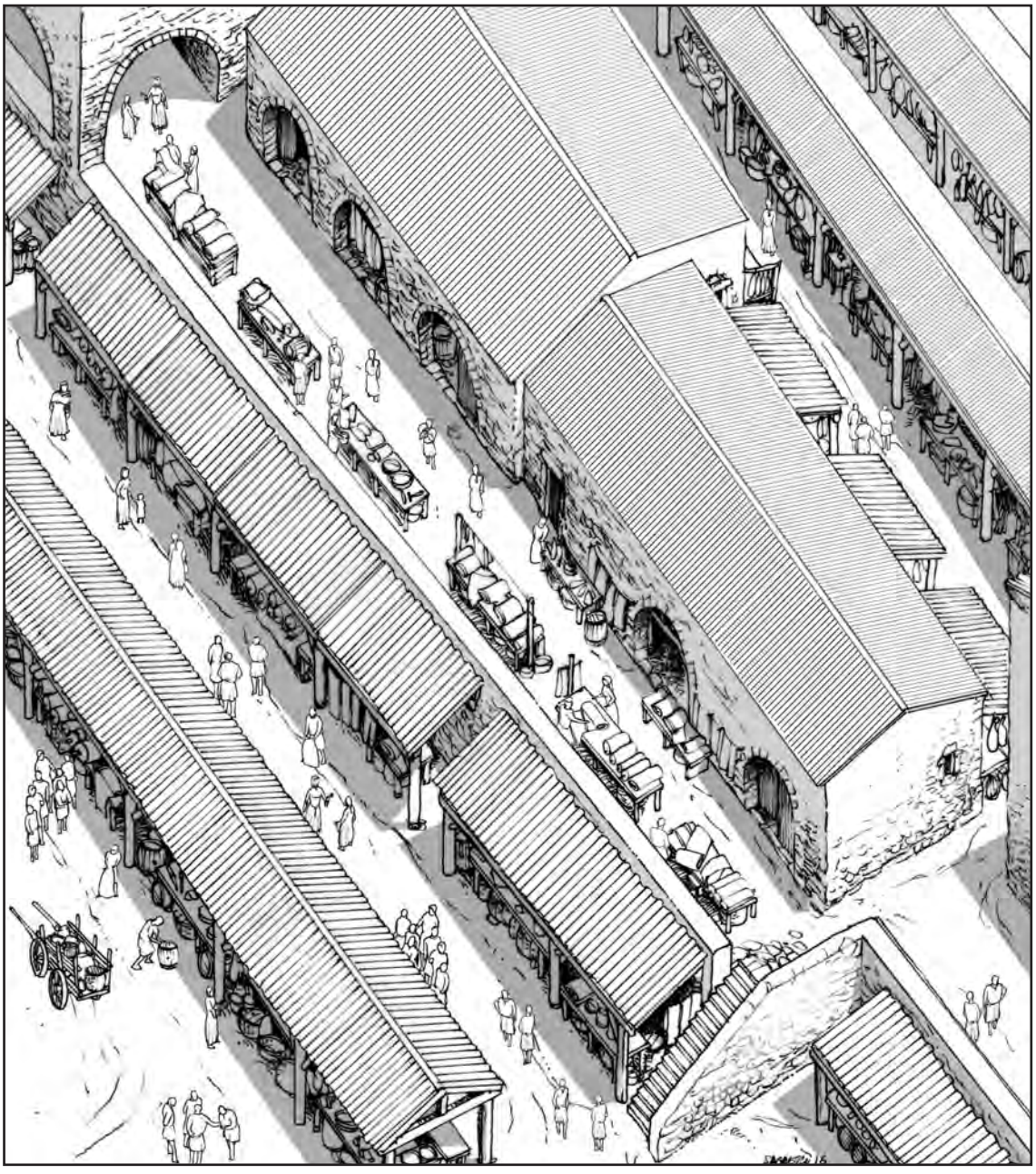

Fig. 17. Recreació del sector de la Merceria dels germans Fàbregues vers el 1252. A primer terme es representa el mur de l'Areny amb les taules exteriors. A l'espai central, els obradors dels germans Fàbregues i, al fons, les taules de la Carnisseria.

Arxiu Municipal de Girona

pecíficament. Les matisacions clares com la que aporta la donació en legítima de «les cases amb els obradors» feta per Arnau, fill del difunt *Homedit*, a la seva germana Arnaleta, el 1219, cal considerar-les excepcionals (doc. núm. 43). De fet, el mateix edifici fou objecte de diverses transaccions entre els anys 1220 i 1221 i, en cap dels registres conservats, es tornen a mencionar els obradors. Així, casos com la lloació, al 1220, d'un obrador envoltat de cases que havia adquirit Bernat de Sitjar a la galta de ponent del carrer Ciutadans, fa sospitar que les cases esmentades eren obradors amb habitatges afegits en un pis superior (doc. núm. 46).

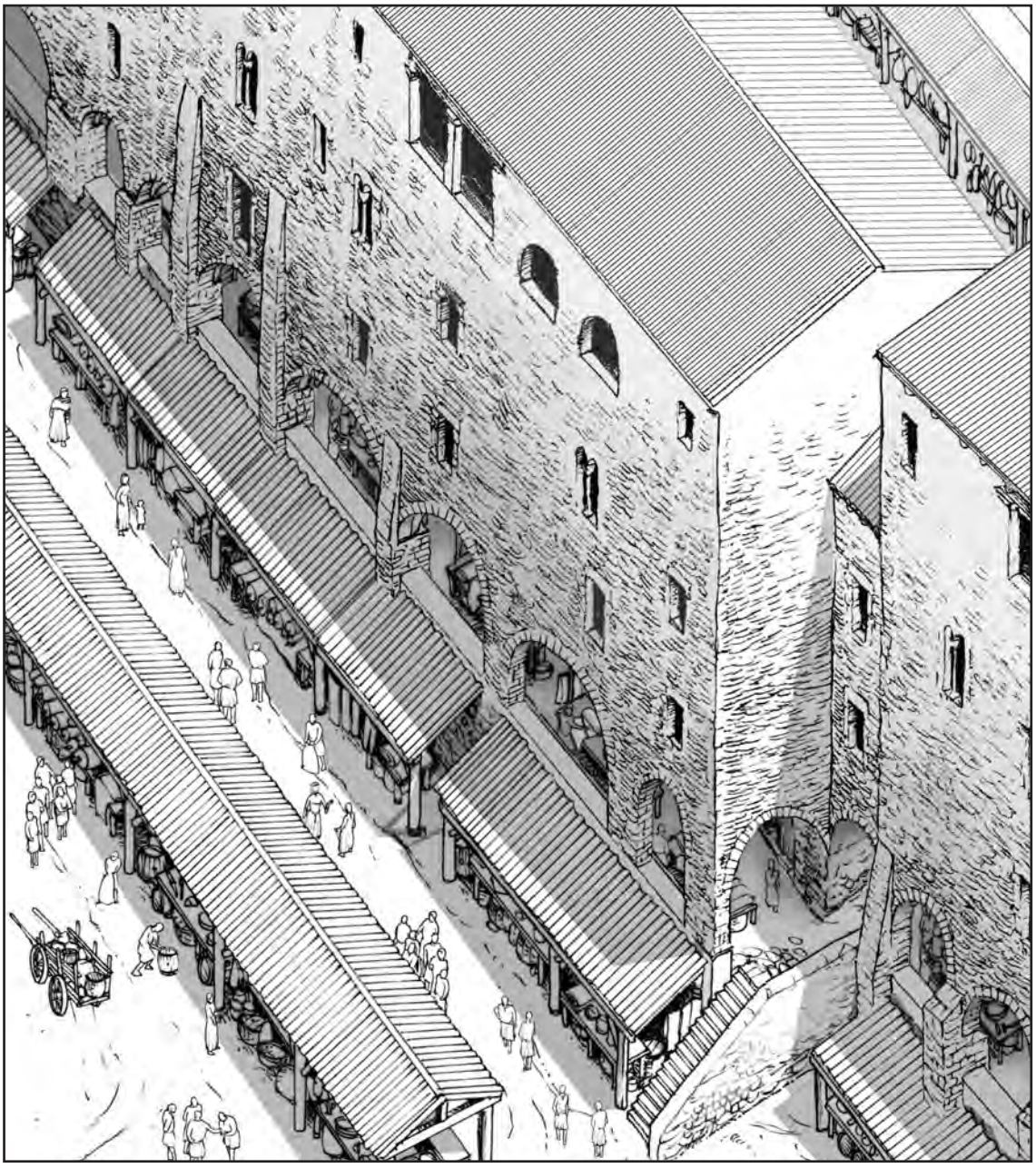

Fig. 18. Recreació del mateix sector de la Merceria vint anys després. Les voltes de la Merceria ja s'havien enllestit.

Arxiu Municipal de Girona

Els obradors no eren exclusius de les cases menestrals. Les dels notables també en podien disposar. El 1245, Vicenç Albereda venia a Guilleuma, muller de Bernat Bous, una part de la casa o sala d'Albereda. Se situava a l'extrem de migdia de la plaça de les Albergueries —l'actual plaça del Vi— i en el cap del carrer Albereda, de la qual, va prendre el nom (doc. núm. 76). El terme sala designa, en general, l'estança principal situada al primer pis de la casa però, també i aquest és el cas, una casa benestant i, per tant, un edifici notable. L'objecte de venda excloïa la cambra, la botiga, l'obrador i una part del pati.

Un edifici equiparable a la sala dels Albereda és la casa o cases que Guilleuma Flor d'Estiu venia a Pere Bernat en una data tan reculada com la del 1192 (doc. núm. 26). Es localitzaven a la galta de llevant de l'actual carrer de les Peixateries Velles. La finca ocupava dues parcel·les estàndard i es projectava envers llevant fins a l'actual carrer de les Ferreries Velles on, a l'altra banda, hi havia més cases. Malgrat que enlloc s'esmenta l'existència d'obradors, sabem, per una reforma posterior, que n'hi havia dos a la planta baixa. El 1334, Eimeric de la Via havia subdividit l'edifici en sis parts en dues rengleres de tres cadascuna que venia separadament en règim d'establiment. Per donar accés a les cases que restaven al centre va haver d'obrir un carrer privat que travessava l'edifici pel mig. La complexitat de la reforma obligà al detall descriptiu en els diferents contractes d'establiment i això permet reconstruir l'estructura de la casa original (doc. núm. 301). La porta principal era centrada a la façana occidental i donava accés a un corredor de 10 pams d'amplada flanquejat per murs que menava al pati interior d'amplada idèntica. La resta de la planta baixa mostrava una distribució diàfana sense compartimentació aparent tret dels pilars de sustentació dels arcs de càrrega que marcaven diferents trams o crugies. Dues arcades més s'obrien al pati i aportaven claror a l'interior. Del pati estant, una escala pujava a la planta principal presidida per la sala. Aquesta n'ocupava la meitat oest i es projectava parcialment sobre el carrer amb pilars i arcs.

Al 1192, la casa afrontava, pel nord i migdia, amb altres cases mitjançant parets comunes. El fet palesa l'aixecament de les cases veïnes en una fase probablement contemporània a la de Guilleuma i esdevé un símptoma inequívoc de la notable densitat constructiva assolida en el sector a les darreries del segle XII. No resulta gens estrany, en aquest sentit, que en la venda s'oferís la possibilitat d'edificar sobre el carrer mitjançant pilars i arcs a similitud dels ja existents. Aquesta representa la primera menció de les voltes d'en Rosés i de l'aplicació, a Girona, d'una solució per satisfer la demanda de sòl urbà que s'empraria abastament en els segles posteriors. Es tractava d'eixamplar construint sobre les vies públiques mitjançant pilars i arcs, els quals, salvaven la lliure circulació per sota i no privaven la claror ni la ventilació naturals. Obres d'aquesta mena es van incrementar exponencialment en els segles XIII i XIV i van cobrir amb porxos carrers sencers com la Merceria (la Rambla) i places com les Albergueries (plaça del Vi).

Una modalitat paral·lela a la de les voltes sobre pilars eren els «passatges» és a dir, el cobriment de trams sencers de carrers amb arcades encavallades a l'alçada del primer pis contra façanes confrontades per bastir-hi estances al damunt. Això era factible principalment quan les dues finques afectades pertanyien al mateix propietari que podia connectar ambdues bandes. Amb aquest procediment es cobriren molts carrerons estrets com els actuals de l'Arc, Besadors, de les Olles o Minali, però també vies importants com la Cort Reial.

Els carrers i places eren competència de l'autoritat pública, en aquest cas, del rei. A través dels batlles, autoritzava i imposava les condicions i els límits de qualsevol afectació dels espais públics. El seu paper, però, es limitava generalment al control i la regulació, ja que era la iniciativa privada la que actuava i la que sufragava les obres individualment. Tots els casos coneguts ho palesen. És l'exemple del *Trompeter*. El 1203 rebia la llicència reial per construir sobre pilars per eixamplar la seva casa situada entre l'Argenteria i la Cort Reial (doc. núm. 32). Val a dir, però, que la construcció de voltes podia originar fàcilment conflictes veïnals. Aquesta és la raó per la qual sovint les regulacions anaven més enllà dels límits estrictes de les obres endegades. El 1247, Martí de Vic

Arxiu Municipal de Girona

rebia el consentiment del batlle reial, Pere de Castellterçol, per cobrir el tram del carrer davant la seva casa, actualment del carrer Minali. S'estipulava, però, que ningú més podia cobrir cap altre tram fins a la Draperia (carrer Ciutadans) i privar de llum la dita casa i la de Pere de Sant Celoni, el seu veí (doc. núm. 87). Tot i amb això, van esclatar litigis habitualment derivats dels drets de llum i de la recollida de l'aigua de les teulades. El 1275, Agnès, muller de Bernat de Queixàs, i Jaume Puig, per una banda, van mantenir un contenciós contra Mercader Merlant i Bernat Ricart, per les voltes que havien bastit, els darrers, vers el carrer (el cap de migdia de les voltes d'en Rosés). La decisió presa pels àrbitres designats fou paradigmàtica. ... «*que lo arch que dit Mercader ha fer construir a la part de sol ixent des de la cantera de las casas que ell posseheix a las de dit Agnés, quedi a aquell permanent això com se troba construït podenthi sobre en aquell obrar fins als núbols, ab expressió que no puga fer en aquella part que obrará o edificará sobre dit arch finestra, espiera ni forat algun per lo qual puga traure lo cap ni pendrer llum del carrer envers sol ixent, ni sobre aquell poder fer embá, videger ni llensarhi aygua o tenirhi ayguavers, ni menos de dellá la paret envers sol ixent puga trurer biga ni cap de biga, tenint obligació lo dit Mercader de convertir y girar las ayguas pluvials de sas casas, esto es de lo que se obra de nou per mitg de la sua paret, y per la paret de tramontana. Y de dellá lo embá de las casas de la dita Agnés envers ponent, quedantse reservat per dit Mercader lo embá vell que es en sas casas, des de la part de sol ixent a la part o, envers tramontana*» (doc. núm. 135).

Les dades recollides, vistes en conjunt, assenyalen una evolució urbana fulgurant del sector de mercat d'ençà el 1160. Les primeres rengleres senzilles d'obradors de planta única aviat foren objecte de remodelacions. S'hi creaven espais de residència, o bé al darrere o bé aixecant pisos superiors, i es convertien en cases. Ja des dels inicis, també es van bastir alguns edificis de nova planta de major entitat que la d'aquells modestos obradors. Els més antics els trobem localitzats a la banda nord del mercat. Es tracta de cases que abastaven la superfície equivalent a la de dos i de fins a quatre obradors. Això els permetia disposar de pati interior amb escala i una sala notable al pis principal amb altres dependències annexes. Als baixos s'habilitaven obradors, botigues i tallers, la qual cosa mantenia sense alterar les disposicions manades per Ramon Berenguer IV.

A finals del segle XII la pressió urbana envers els espais públics es palesava amb la construcció regulada de les primeres voltes i passatges que van arribar a cobrir carrers sencers. Només cent anys després de l'ordenació del 1160 i fins al segle XX, el mercat i, per extensió, l'Areny, esdevindria el rovell de l'ou de la ciutat i un dels barris més densament edificats, curull d'obradors, botigues, taules però, sobretot, de cases.

Arxiu Municipal de Girona

Arxiu Municipal de Girona

5. EL SETGE DE 1285 I EL SEU IMPACTE

5.1. El setge

Aquell any i després d'una llarga etapa de pau de més de dos segles i mig, la ciutat es va veure directament compromesa en el conflicte que enfrontà el rei d'Aragó, Pere el Gran, amb el papat i el monarca francès, Felip l'Ardit. La vergonyosa croada predicada pel successor de Pere, de nació gal·la, va significar l'entrada a Catalunya d'un nombrós exèrcit forà que ocupà amb més o menys problemes bona part de l'Empordà i que fou aturat a Girona el temps necessari per permetre l'arribada de la poderosa marina de guerra comandada per l'almirall Roger de Llúria, castigar i desmoralitzar els atacants i recuperar la iniciativa que, en darrera instància, van capgirar completament el signe dels esdeveniments, i van convertir la compromesa situació inicial en un èxit militar rotund. Girona, certament, jugà en el decurs d'aquests esdeveniments un paper clau. En no rendir-se -i ateses les enormes dificultats d'un atac directe per prendre la poderosa ciutadella- va mantenir fixat davant de la ciutat, al pla de Girona, l'enorme campament on les circumstàncies mediambientals i la concentració i poca cura d'una munió d'individus van acabar propagant un brot de febres que exterminà una part de l'exèrcit i n'afeblí el conjunt (fig. 19). Els èxits marítims, la guerra de cops de mà que impedien l'arribada de vitualles i, per tant, l'alimentació de la tropa i la pesta acaben explicant el desenllaç de la situació.

Cal, abans de cap altra cosa, fer-nos presents mentalment quines eren les defenses urbanes de la ciutat l'any 1285 i convé recordar que només una petita part de l'àrea urbana era fortificada. Girona havia crescut a partir del segle XI d'una manera continuada i constant, primer en direcció a tramuntana (burgs de Sant Feliu i Sant Pere) i, de seguida, devers migdia, on s'anaren consolidant les àrees més densament ocupades, de fet, el que acabaria essent l'espai central de la ciutat (Areny, cap de l'Areny, Vilanova). A partir del segle XIII, sobretot de la segona meitat, hi hauríem d'afegir Cuguçacs i el Mercadal, a la ribera esquerra del riu Onyar, un espai magnífic, pla com el palmell de la mà i ben situat en relació amb els barris i burgs que es trobaven disposats a l'altra riba del riu, en els primers contraforts de la muntanya de les Gavarres (Canal *et al*., 2010a; Nolla, 2014-2015, 133-146). Així doncs, una part molt gran de l'àrea urbana, un xic més de 20 ha quan es produí l'atac, quedava desprotegida, sense cap mena de defensa.

El que més endavant s'anomenaria Força Vella, el clos antic de la ciutat, d'un xic més de cinc hectàrees i mitja, conservava en molt bon estat les muralles carolíngies, bastides entre el 793 i el 800, una obra meditada, excel·lent, obrada amb molta cura i d'una enorme solvència atesa la proximitat, entre si, de torres de flanqueig, de planta quadrangular o circular (fig. 19). Quan el 1285 foren posades a prova, superaren el tràngol sense dificultats. No convé, atès que ja s'han descrit detalladament altres vegades, entretenir-s'hi (Canal *et al*., 2003, 107-153; Nolla *et al*., 2008, 37-95 i 183-205; Nolla, 2013, 1-84; Nolla, 2014, 59-71). Recordem, nogensmenys, l'existència, des de feia unes quantes dècades, de tres castells integrats a les defenses de la ciutat, el de Gironella, autèntica alcassaba, carolingi, bastit quan les grans reformes de finals del segle VIII (Canal *et al*., 2003, 120-130; Vivó i Palahí, 2011, 75-94); el de Sobreportes, i el de Cabrera / Requesens, a partir de l'obra antiga, defensant, respectivament, la porta de tramuntana i de l'Onyar (migdia), nom que trobem referit d'ençà finals del segle X (sobre les portes, Nolla, 2010, 246-254). Convé també recordar que cal deixar de banda algunes torres més modernes, com la núm. 5, aleshores inexistents i obrada devers 1361 (Sagrera, 2002, 359-361; Canal *et al*., 2003, 117-119, fig. 23). Pel que fa a aquelles bastides sobre el riu Onyar, a l'actual carrer de Ballesteries, és més que probable que les torres posteriors tinguin un precedent carolingi, tal com s'observa clarament en dues d'elles (Casas, Vivó i Nolla, 2014, 51-64). Dins d'aquests murs, s'hi trobava el conjunt catedral amb una incidència significativa que dominava

Arxiu Municipal de Girona

Fig. 19. Plànol de la Força Vella de Girona vers el 1285. Se'n destaca la muralla amb els principals punts de conflicte durant el setge 1) portal de Sobreportes, al davant del temple de Sant Feliu, 2) muralla i carrer de les Ballesteries, aleshores de les Fàbregues, 3) porta i torre de l'Onyar amb la placeta que hi havia al davant que menava a la Sabateria, 4) portal Rufí i 5) castell de Gironella

Arxiu Municipal de Girona

directament i indirectament, una bona part del clos, i el call, el barri jueu, que es disposava a un costat i altre de l'actual carrer de la Força, aleshores major del Call (Canal *et al*., 2006;Canal *et al*., 2010b) (fig. 19).

Es diu en les cròniques, i ho confirma una munió de documents posteriors, que el rei manà que tots els habitants de Girona deixessin la ciutat, cosa que s'acomplí. Va caldre, també, alliberar els murs del nucli fortificat de la ciutat de noses i afegitons. Els defensors, guerrers professionals, cavallers i mercenaris, homes d'armes, uns cinc-cents en total, se situaren dins del recinte emmurallat, tot enderrocant construccions que s'hi adossaven, obrades aquells llargs anys de pau i que constituïen un enorme perill per als defensors. Calgué actuar, sobretot, a l'actual carrer de Ballesteries (aleshores de les Fàbregues), i destruir i eliminar les cases que ocupaven tota la galta de llevant des de feia gairebé tres generacions. Convé recordar que aquelles construccions no s'adossaven directament als murs sinó que deixaven un espai, una androna o galligà, que no es podia ocupar (Canal *et al*., 2010b) (*supra*). Coneixem molt bé la reconstrucció d'aquells habitatges temps després. En altres indrets, la destrucció fou puntual. En cap altre espai, l'obra privada havia arribat tan enllà i de manera tan general. El nucli fortificat, molt sòlid, d'uns 850 m de perímetre, era fàcilment defensable per un nombre reduït d'homes ben entrenats i de gran eficàcia. Aquesta era una altra de les característiques del recinte gironí que constituïa un importantíssim valor afegit.

Així doncs, més enllà de l'espai emmurallat, per tot arreu una enorme ciutat fantasma apareixia com una dificultat afegida per als atacants i que explicaria, millor que cap altra consideració, que fixessin el seu campament al pla de Mercadal, a l'altra banda del riu Onyar. Cases, carrers, places, eren noses importants a qualsevol intent d'efectuar un atac. No es podia pensar en una destrucció sistemàtica que hauria exigit, per ser eficaç, una feinada ingent i de llarg abast i, després, enretirar la runa o moure-la intel·ligentment. La pressa anava en contra del rei de França.

I malgrat la narració èpica i des d'un punt de vista literari plenament aconseguida de Bernat Desclot d'aquest setge, l'única font que s'entreté en descriure'l en detall (Cingolani, 2010, cap. XXXII, 413-421), hem arribat a la conclusió que, per diverses raons, el cronista enaltí i «inventà» un fets molt més prosaics. En última instància, el setge, deixant de banda uns pocs fets d'armes de baixa intensitat que tingueren lloc en els moments inicials i d'alguna anècdota puntual, tot va ser un intent, per part del rei de França, d'aconseguir el lliurament de la plaça per part de Ramon Folc de Cardona, el seu defensor. Quant es produí, amb la connivència del rei Pere, la sort de la croada ja era escrita (Canal, Nolla i Sagrera, en premsa).

L'únic fet bèl·lic d'una certa entitat tingué lloc davant de la porta de l'Onyar de la ciutat, en l'extrem més septentrional de l'Areny. No només en tenim la vibrant narració de Desclot (*Crònica*, capítol 156), sinó també una esplèndida descripció iconogràfica pràcticament coetània procedent de la galilea del bellíssim temple de Sant Vicenç de Cardona conservada actualment al MNAC. És, també, la primera imatge coneguda d'una part de la ciutat que reprodueix admirablement bé un espai urbà molt determinat, aleshores teatre d'un combat puntual, nefast per als francesos (fig. 20).

Explica el cronista que la mateixa nit de l'arribada dels francesos, un escamot d'uns seixanta ballesters van atacar el campament on mataren uns quants cavallers i tornaren al clos murat amb trentavuit presoners. L'efecte d'aquella operació fou considerable i l'endemà, uns 400 cavallers, disposats a venjar aquella acció, *entraren dins aquella vila que és fora lo mur vell, e vengueren en una gran plaça e ampla qui és a l'entrant del call juïc e acostaren-se a les portes*. La sortida inesperada dels defensors, manada per en Ramon Folc, ocasionà la mort d'uns quants nobles francesos i de llurs servidors. I l'acabava amb aquestes paraules: *E puis los ardits e les mescles se faïen tot dia entre cells de llaïns e cells de fora, los quals tant foren que llonga cosa seria de recomptar.*

Hauríem de suposar que un nombre nodrit de cavallers, uns 400 diu Desclot que potser exagerava, s'acostaren des del campament passant l'Onyar pels ponts del Mercadal, de fra menors, o per *passaturis* o pels tres llocs a la vegada, per presentar-se davant la porta de l'Onyar on hi havia una placeta

Arxiu Municipal de Girona

que no era ni gran ni ampla malgrat la descripció del cronista. Recordem que la disposició de la porta i de la muralla, en aquell sector, era poc afavoridora per a qui atacava. A més, feia pujada i les construccions, els paviments i la manca d'espai feien perdre, a la cavalleria, tots els seus avantatges. El vescomte, que coneixia bé les forces que comandava i que va copsar de seguida la niciesa del croats, fou llest. Obrí les portes i efectuà un atac ràpid d'infants que, ajudats des de les muralles i la torre i aprofitant la incapacitat de la cavalleria francesa, van fer molt de mal, per tornar a entrar de seguida en la seguretat de les defenses urbanes. D'aquesta petita però brillant acció en tenim una magnífica representació figurada que Ramon Folc feu pintar de seguida a la galilea del temple de Sant Vicenç, a Cardona, i que ara es conserva entre els fons del MNAC (Canal *et al*., 2005, 88-89; Canal *et al*., 2010a, 102-103). A partir d'aquest moment, el rei de França i els generals de l'expedició devien prendre cons-

Fig. 20. Calc en línia simple de la pintura mural procedent de la galilea de Sant Vicenç de Cardona on es representa un dels principals fets d'armes del setge de Girona: la sortida en tromba dels homes de Ramon Folc pel portal de l'Onyar envestint les tropes del rei de França.

Arxiu Municipal de Girona

ciència de la dificultat del setge. Calia estar contínuament a l'aguait, quedava clar que la cavalleria no servia per a res i que conquerir la ciutat amb rapidesa era una quimera (fig. 19 i 20).

Aquell cop de mà tingué lloc davant la porta de l'Onyar o porta meridional de la ciutat, on s'obria una modesta placeta dominada completament per la torre i la muralla que s'hi aboquen damunt (tramuntana i llevant), amb un carrer d'accés en pujada i cases de dues i/o tres plantes, a un i altre cantó. Recordem que el cronista escriu que els cavallers francesos, uns quatre-cents, *entraren dins aquella vila que és fora lo mur vell, e vengueren en una gran plaça e ampla qui és a l'entrant del call juïc*. Tot és cert llevat de les dimensions de la plaça, que no devia arribar als 750 m². Allò era una ratera. Es posava en mans, com va passar, d'una infanteria lleugerament armada, ben entrenada i ajudada des de la torre i el mur.

5.2. Conseqüències

Malgrat tot el que es pugui pensar, ateses les circumstàncies del setge que acabem d'explicar, els fets van afectar considerablement la ciutat i els seus habitants. Uns quants patiren directament la presència dels francesos durant els cent dies que durà la croada; molts altres es veieren afectats per les destruccions, saqueigs i malvestats que les tropes realitzaren en àmbit urbà i que van afectar d'una manera difícil de copsar i resseguir la major part dels barris que havien crescut més enllà del clos fortificat. Tothom va rebre. Les fonts són indirectes i no hi ha un inventari ni un document oficial on s'avaluïn aquells danys.

Ara bé, les cartes reials adreçades als gironins en donaven una certa visió. Per exemple, en 1286 el rei Alfons atorgava diversos privilegis als gironins *...atenent que vosaltres fidels nostres i prohoms i ciutadans de Girona heu rebut molts danys i passat moltes angunies no fa gaire a causa de la guerra contra els gals* –els francesos- (LV, núm. 10). En 1289, ell mateix confirmava els privilegis *...que vam concedir a la comunitat dels homes de Girona ...pels danys que patiren i encara pateixen per raó de la guerra i per les seves grans necessitats* (LV, núm. 11). En 1311, quan calgué reconstruir el pont de Sant Francesc, afectat per un aiguat, el rei Jaume II recordava quan *...l'il·lustre* (!) *rei de França assetja amb el seu exèrcit la ciutat de Girona i molts dels seus habitants, abandonant les seves propietats, fugiren a altres llocs. Un cop retirada la tempesta molts dels nostres súbdits s'apoderaren, saquejaren i s'endugueren moltes possessions* (Costa, 1974-1975, 144-145). Trenta anys després del setge, el rei Jaume II afegia nous privilegis i confirmava els atorgats pel seu germà, el rei Alfons, i el pare, Pere el Gran *...especialment perquè arran de la guerra que tingueren el rei de França d'una part i el dit nostre pare de l'altra, la ciutat de Girona fou assetjada i en gran part escampada* (els habitants), *cremada i destruïda i els seus ciutadans i habitants quedaren empobrits per la privació dels seus béns i possessions i molts altres mals, a banda de la mort de molts d'ells* (LV, núm. 31). Com podem veure, tres dècades després, el record genèric d'aquell desastre encara era ben viu.

Concretant als aspectes urbanístics, podem refermar el que va dir Guilleré en el seu estudi *Girona al segle* XIV; el període posterior al setge fou molt difícil i podem anomenar-lo una etapa de reconstrucció, que potser durà tres dècades (Guilleré, 1993, 438-442). Si bé els documents, de naturalesa principalment jurídica, són més aviat esquerps en les seves descripcions, tanmateix, com farem tot seguit, a través del tipus de documents que fem servir (establiments, compravenda, testaments, cessions,...), ens podem adonar d'alguns aspectes d'aquell fet bèl·lic que repercutí considerablement sobre l'entramat econòmic de la ciutat. Aquesta mateixa enquesta realitzada a tota la ciutat hauria de permetre fer-se una bona idea dels fets i de les seves conseqüències.

El primer document que es refereix a aquelles circumstàncies és de l'any 1286 (doc. núm. 154). És una reducció a la meitat del cens que pagava Perfecte Ravaia, jueu, per una taula que tenia a l'A-

Arxiu Municipal de Girona

reny. Encara que no es digui, aquesta decisió, prou ben documentada aquell any i següents, tenia a veure amb el pas del francesos. Calia reconstruir i refer les coses en un context de crisi.

L'any 1291 (doc. núm. 157), Bernat de Begudà establia a Bernat Bonet i la seva esposa una casa a la Peixateria. En les condicions s'especifica clarament que podria reconstruir (no construir) arcs i pilars. Ho interpretem com que la casa hauria patit destruccions que durant sis anys s'haurien intensificat sense que ningú hi posés remei. No només és digne de remarcar la causa, sinó la incapacitat de solucionar el fet durant una llarga etapa.

L'any següent, el 1292 (doc. núm. 162), trobem un cas similar. Ramon Adalbert establia a Ponç Camps un casal al carrer de la Ferreria Nova que havia estat desocupat molt de temps a causa de renúncia, primer, i falta de possessors, després. No només alguns antics estadants renunciaven als seus drets per impossibilitat de fer front a les obligacions adquirides, sinó que era impossible trobar substituts.

Un document de 1294 (doc. núm. 166) fa referència a les possessions que l'abat de Poblet tenia a la plaça de les Albergueries de Girona. Aquest lloava i concedia a Berenguer Duran la casa que havia heretat de son pare tot assenyalant que *calia edificar-la tal com estava abans de l'atac dels francesos*.

Cal ara fer un salt fins a l'any 1303, en els inicis del segle XIV, per trobar els dos darrers documents on encara es fa ressò d'aquelles malvestats. En el primer (doc. núm. 175), se'ns parla d'una mitja taula que es trobava a la Merceria de Girona *que fou dirruhida respecte de la vinguda del exercitdels francesos qual desde aleshores no se ha tornat mes a construir-se*. En l'altre (doc. núm. 176), s'esmenten dues taules amb forcat i teulada que es trobava fora el mur de l'Areny les *quals foren diruhïdas a causa de l'exercit francès.*

Havien passat divuit anys, mitja generació, i encara eren evidents i tangibles els efectes d'aquell episodi bèl·lic. A partir d'aquest moment, no hem trobat cap altra referència a aquell fet que es pugui situar a la zona de l'Areny.

Per contextualitzar aquestes dades, convé recordar que de vint-i-dos documents aplegats entre els fets ocorreguts l'estiu de 1285 i l'any 1303, en sis es posaven de manifest els efectes de la guerra en aquell barri, que afectà la població que hi vivia i que hi treballava. Representa un inquietant 27'27%, un xic més d'un quart del total.

Caldria convenir que els efectes d'aquell atac foren una feixuga càrrega per als gironins i que alentiren durant dues dècades, com a mínim, la dinàmica de creixement que la ciutat havia protagonitzat des del segle X i, sobretot, des del XII. Immediatament després, resolts aquells problemes i recuperada la confiança, la ciutat entrà en una espiral de creixement que a l'Areny es fa sentir especialment (*infra*).

Des d'aquell any fins al 1303 van transcórrer divuit anys. D'aquesta etapa n'hem recopilat vint-i-dos documents dels quals sis fan referència al conflicte i a les seves conseqüències, en total un 27'27%. Déu n'hi do sobretot si tenim en compte que, en moltes ocasions, aquestes reflexions generals no s'efectuaven atesos els objectius del document. Serà revelador un estudi global de tota la ciutat per fer-se una idea encara més precisa de les conseqüències d'un fet que fou curt en el temps però d'efectes desastrosos a mitjà termini, que van aturar en sec una línia de creixement extraordinari que acabà imposant-se, malgrat tot, després d'una vintena d'anys. També és un indici indirecte de la crisi que afectà la ciutat el nombre, modest, de 22 documents durant divuit anys (1'22 documents any) en la zona més dinàmica de la ciutat. Per al període que va de 1304 a 1321, el nombre de documents conservats és de 56, bastant més del doble.

Arxiu Municipal de Girona

6. ABANS DE 1348. LA PLENITUD

6.1. Introducció

En el seu estudi sobre la Girona del segle XIV, Christian Guilleré dedicava un capítol sencer a tot allò relacionat amb l'urbanisme i la construcció (Guilleré, 1994, 425-499). El seu estudi remarcava l'auge del «*sector immobiliari*» i la construcció –pública i privada–, i també els constrenyiments d'una ciutat emplaçada entre muntanyes i rius torrencials. Però allà on posava l'accent era en el creixement entre 1320 i 1348, amb noves parcel·lacions/*establiments*, especialment al Mercadal i tot al llarg de l'Areny de l'Onyar (Guilleré, 1994, 442-464), amb un mercat molt dinàmic, que no s'exhauria amb les *entrades* –preu de compra- lliurades pels nous establerts, sinó amb un mercat secundari fet de compres –de segona mà– i de lloguers, ben coneguts per la documentació notarial (Guilleré, 1994, 466-473).

Guilleré tenia raó. Fins i tot en comparació al segle XIII –fins a 1285-, el creixement urbà de Girona en les decennis anteriors a la pesta de 1348 fou espectacular. A tota la ciutat podem documentar dotzenes de nous *establiments* o urbanitzacions de parcel·les i solars per edificar, des d'algunes modestes on s'aixecaren algunes poques cases, com ara els quatre casals establerts per Pere Venguí al Mercadal, a la riba de l'Onyar, fins a mitjanes com els establiments d'en Vendrell, amb una dotzena, o les més grans, com els establiments de la *trilla d'en Bordils*, la *Peixateria i la carnisseria Nova* o la *pobla d'en Vivers*, on el nombre de cases aixecades s'acosta a trenta o quaranta (Canal *et al.*, 1994, 17-19). En total, podem afirmar que en la primera meitat del segle XIV s'organitzaren cap a cinquanta establiments o parcel·lacions –la meitat al Mercadal- amb aixecaments de cases i dependències i un total de més de cinc-centes edificacions. D'aquestes, 4/5 parts tingueren lloc en els trenta anys anteriors a la pesta.

L'Areny de Girona, esdevingut el cor econòmic de la ciutat, no restà aliè a aquests canvis. Ara bé, en la mesura que era un espai que ja estava densament edificat, el seu creixement no podia ser de caire principalment extensiu, sinó més aviat qualitatiu. Com veurem tot seguit, a banda del fenomen de la reconstrucció –allargat durant decennis després de 1285- i la consolidació del seu paper de mercat i centre econòmic –que també es manifestà en canvis urbans-, l'Areny s'orientà cap a un creixement de més densitat –també en podem dir un creixement cap amunt. Però també visqué canvis qualitatius, relacionats amb noves funcions urbanes com les de l'administració pública reial, amb un impacte considerable sobre alguns espais o veïnats de l'Areny. Vegem-ho.

6.2. Un Areny ple

Des d'un punt de vista exclusivament urbanístic, i a banda del seu creixement i consolidació com a espai mercantil, a l'Areny, en la primera meitat del segle XIV, amb espais en reconstrucció i transformació que donarien lloc a nous topònims com *les Taverneries*, *la Ferreria Nova* i la *Cúria* o Cort Reial, nous establiments i parcel·lacions d'espais ja consolidats o de nous espais a la riba de l'Onyar, es reduí la mitjana de la superfície útil dels habitatges i obradors. A banda –a l'Areny com a la resta de la ciutat- observem una progressiva reducció del patrimoni reial mitjançant vendes dels *alous reials* sobre solars i edificis, motivats principalment per les necessitats bèl·liques, acrescudes com més avançava el segle XIV (fig. 21).

Arxiu Municipal de Girona

Fig. 21. Plànol de l'Areny immediatament anterior a la pesta del 1348 amb els nous establiments i subdivisions realitzats pocs anys abans 1) Berenguer Renall, 2) Guerau Abadia, 3) Tornavells, 4) Guillem Calvet, 5) Jaume Tresfort, 6) Ramon Venguí, 7) Eimeric de la Via, 8) Jaume Baier, 9) Ramon Albert, 10) Pere Bell-lloc, 11) Francesc Savarrès, 12) Jaume Trullars, 13) Pere Cardonet i 14) Pericó Prat.

Arxiu Municipal de Girona

a. Espais en reconstrucció i transformació. Un cop superada la llarga etapa de paralització de la ciutat després del setge de 1285, l'Areny viu la reconstrucció de diversos espais malmesos i també la creació de noves centralitats. Els tres casos que veurem tot seguit són els més significatius, en la mesura que la documentació ho permet.

6.2.1. Les Taverneries.

La reforma i creació d'aquest espai i, en general, de tota la gran illa de cases que avui trobem entre la plaça del Vi i la Rambla, havia estat considerable i la raó també és ben clara. Ens ho explica un text anterior, de 1294, on l'abat de Poblet reconeixia a Berenguer Duran la possessió de les cases que la seva família tenia des de mitjan segle XIII i que ocupaven el terç central de l'esmentada illa. La confirmació de l'abat es feia amb la condició que Berenguer *...cal reedificar-les tal com estaven abans de l'assalt francès* (doc. núm. 166). Tot fa pensar que ací, com a altres punts de la ciutat, els estralls de la guerra foren considerables i calgueren moltes reconstruccions. Malauradament els textos disponibles no recullen els detalls; només sabem que les *cases de Poblet* foren objecte de diverses vendes; Berenguer Duran hi renuncià pocs mesos després (doc. núm. 168) i en 1297 i 1298 eren en possessió de Pons Pinya i Berenguer d'Olot, que aleshores les vengueren a Pere de Vall-llobera (doc. núm. 170 i 171) i aquest les traspassà a Ramon Albert en 1318 (doc. núm. 212); la seva família en seria la propietària durant molt de temps.

La informació procedent de Poblet és massa genèrica per fer-nos una idea de l'abast de la reconstrucció, per això ens poden servir documents més específics conservats per altres institucions. És el cas del *Vestuari de la seu,* beneficiat amb moltes donacions pietoses, entre les quals s'esmentava una casa del *carrer de les Taverneries* que a començament del segle XIV, concretament en 1313, fou venuda pel colteller Jaume Ramon al ciutadà Bernat de Bordils i situada *...a les Taverneries*. La venda també comprenia les taules que hi havia cap a l'Onyar, *...amb la plaça* (solar) *i el pòrtic* (voltes) (doc. núm. 196). Aquesta era la primera notícia que tenim de l'aixecament de voltes davant la façana de les cases situades al terç meridional de la Rambla, cap a l'Onyar, la qual cosa explica també l'aparició del topònim, *Taverneries*, que definia aquest nou espai, on la presència de les tavernes era significativa, tal com explicava el mateix document quan definia com a *taverners* els veïns de la casa venuda. La propietat era descrita amb més precisió en 1315 com una casa *...a les Taverneries amb les botigues dins i fora murs* (el mur de l'Areny) (doc. núm. 224). La seva façana de ponent limitava amb el mur i l'Areny; una doble afrontació, molt característica als documents medievals quan hom descrivia edificis aixecats sobre voltes, on calia distingir entre el límit de la planta baixa i els pisos superiors. Quan la casa fou venuda en 1371 a un clergue de la catedral, era descrita com *...una casa al carrer de les Taverneries* i limitava, cap a l'Onyar *...part amb el mur i part amb el carrer públic* (doc. núm. 574).

El terç inferior de l'illa, el més proper al pont de Pedra, l'ocupaven cases de l'alou reial -els més septentrionals-, i de l'alou de la sagristia segona de la seu, les més meridionals. Les cases que miraven cap a l'Onyar també eren situades al *carrer de les Taverneries* en 1323, amb el *mur de la ciutat* o de l'Areny com a element de separació (doc. núm. 242).

En resum, el carrer de les Taverneries nasqué a finals del segle XIII o començament del XIV com a carrer sota voltes i pilars recolzats en el mur de l'Areny, com havia passat més de mig segle abans amb la resta de cases de la Rambla (*la Merceria*). El fogatge de 1360 el citava com *...lo carrer de les taverneries,* on residien 14 *focs* o contribuents a les *talles* repartides entre els ciutadans per pagar els serveis lliurats al rei (doc. núm. 572).

Arxiu Municipal de Girona

6.2.2. La Ferreria Nova

Des de la darreria del segle XIII apareix com un topònim nou. Per primer cop s'esmentava en 1292 quan Ramon Albert establia al colteller Pons Camps un casal sota domini reial situat a *la Ferreria Nova,* envoltat d'altres cases del citat Ramon Albert, excepte a orient, on hi havia el citat carrer (doc. núm. 162). El casal havia estat establert a un nou tinent després que Vidal Bosc, el tinent anterior, hi renunciés, després del setge de 1285 (doc. núm. 162, 169, 287, 311-315, 330, 431).

Aquesta *Ferreria Nova* no l'hem de confondre amb la *Ferreria* coneguda des de mitjan segle XIII; aquesta serà coneguda, des de començament del segle XIV com la *Ferreria* o *la Ferreria Vella* (doc. núm. 188, 238). Durant tot el segle XIV els dos topònims van conviure; quan el nom de *Ferreria Nova* desaparegué, a començament del segle XV, el de la *Ferreria Vella* (o *Ferreries Velles*) ja havia arrelat i s'ha mantingut en el temps.

El nom de *Ferreria Nova* fou, després del setge de 1285, el del tram més meridional del carrer *de la Draperia*, és a dir de l'actual carrer dels Ciutadans. Ho explica ben clarament el *Fogatge* de 1360 quan descriu *...lo carrer qui parteix de la draperia e va per la ferreria nova entro la plaça de les albergueries* (doc. núm. 572). El nom d'aquest tram estava justificat; alguns dels propietaris establerts eren coltellers o ferrers (doc. núm. 162, 287). Moltes de les cases descrites en aquest tram al llarg del segle XIV –totes al seu costat de ponent- formaven part de les possessions dels Adalbert, que vivien a l'altre costat del carrer. A mitjan segle XIII, els Adalbert havien convertit aquestes cases en *establiments*; mig segle després, entre finals del segle XIII i començament del XIV, ho tornaven a fer. Què havia passat? Per què donaven un nom nou a aquest tram?

El document més antic, el ja citat de 1292, ens diu que Ramon Adalbert establia a Pons Camps un casal del seu domini *...a causa de renúncia i falta de possessors*; pel que sembla l'anterior hi havia renunciat o, senzillament havia desaparegut. Aquest fet no sembla aliè als esdeveniments de 1285, quan la ciutat fou destruïda en gran part i els seus habitants fugiren o desaparegueren, alguns morts, sens dubte. Aquest podria ser el cas de la casa descrita en 1292.

Ara bé això no ens aclareix la necessitat de crear un nom nou per a un carrer i unes cases que ja tenien identificació en el segle XIII (*la Draperia*). A manca de més informació, podem proposar que la *Ferreria Nova* era el resultat d'un espai novament urbanitzat i edificat després dels estralls bèl·lics. En aquest punt hem de recordar que diversos espais de Girona eren citats des del segle XIII –també en el XIV- com *la Sabateria Nova (o exterior), la Peixateria Nova,* i *la Carnisseria Nova (o exterior).* Tots ells eren topònims apareguts en espais acabats d'edificar, com ara la *Peixateria Nova,* esmentada per primer cop en 1336, quan tot just s'estava aixecant (doc. núm. 334). Per això pensem que *la Ferreria Nova* era el nom d'un nou espai tornat a urbanitzar després de 1285, i no feia referència només al carrer, sinó al conjunt de cases aixecades entre aquest i la *Ferreria Vella,* tal com podem veure a diversos documents d'aquella època (doc. núm. 162, 169, 287, 312-315, 431).

6.2.3. La Cúria –la Cort Reial- i l'entorn

Des del començament dels anys 20 pren cos la denominació de *Cort* o *Cúria reial* per a un carrer que ha mantingut aquesta denominació fins avui. El trobem documentat per primera vegada en 1321 quan el notari Joan Mas reconeixia una casa *...en el carrer de la Cúria* (doc. núm. 225). Naturalment això vol dir que en aquella data ja existia un edifici o seu d'aquesta institució, segurament no gaire més antic, tot i que el funcionament de la *Cúria reial* a Girona s'identifica tot al llarg del segle XIII (Canal *et al*., 2010b, 37).

El topònim esdevingué habitual des d'aleshores si bé de vegades com a *Cúria* i altres com a *Cort*. S'esmenta en 1330 un *...hospici contigu a la Cúria* (doc. núm. 294), *...la casa situada davant la Cúria* (doc. núm. 302), *...la Cúria reial* (doc. núm. 436), però també *...el carrer de la Cort* (doc. núm. 336),

Arxiu Municipal de Girona

o *...la casa de la Cort* (doc. núm. 428);aquesta forma esdevingué la més habitual amb el temps. La Cúria reial havia estat establerta, potser no gaire abans de 1321, en la cantonada del carrer al qual donà el nom.

La *Cúria* de Girona –com a les altres vegueries del Principat- era, en principi, el tribunal que exercia la potestat judicial dels monarques a la ciutat i a la seva vegueria o territori. Però també era un forma de descriure el conjunt de funcionaris que exercien les diverses funcions encomanades pels reis, començant pels veguers –la més alta autoritat-; els batlles, que afegien sovint el càrrec de *cort* a la seva funció; el jutge principal –i altres-; a més dels procuradors, notaris i escrivans que exercien funcions públiques, en alguns casos relacionats amb la *Cúria*; o els saigs, amb funcions que ara en diríem policials.

Les notícies sobre la *Cúria* en la primera meitat del segle XIV són més indirectes que no pas directes. No obstant, sabem que en 1330 el rei Alfons tractà d'ampliar-la amb la compra d'una casa veïna *...per fer-ne la presó de la Cúria* (doc. núm. 294). En 1342 continuaven algunes obres perquè el rei Pere assignà una part dels *drets de barra* de la ciutat per a les obres que es feien a l'edifici. Però en aquells mateixos anys, les necessitats financeres del monarca l'obligaren a una venda de béns patrimonials, entre els quals es trobava l'edifici de la Cúria, el seu domini aloer fou venut en 1345 a Francesc de Savarrès (doc. núm. 428). Posteriorment arribà a ser possessió, durant segles, de Sant Martí Sacosta (doc. núm. 428).

En la proximitat de la *Cúria* s'hi trobava l'*Escrivania*. Ja existia en 1306 quan el notari Ramon de Taialà va rebre del rei Jaume II *l'establiment de tota l'escrivania de la ciutat de Girona i de les seves jurisdiccions*[11].; Això implicava el control de totes les escriptures públiques fetes a la ciutat, no sabem si això ja es feia aleshores en un lloc concret. En canvi és clar el que vol dir el reconeixement que feia en 1330 el notari Joan de Masdemont al jueu Bonjuà Cresques, d'una casa que tenia a orient *...la via pública i la Cúria* i a occident *...l'Escrivania de Girona* (doc. núm. 302). Per tant, aquesta activitat ja es feia aleshores en un edifici públic situat al costat de ponent del carrer de la Cort Reial, en el mateix lloc on encara s'esmentava un carreró i edifici *de les Notaries* a l'*Estima* de Girona de l'any 1535 (AMGi, *Estima 1535*, 112).

La localització de la *Cúria* i *l'Escrivania* en aquest racó de l'Areny, explica la transformació del sector en residència de notaris i escrivans. Així a molts dels *establiments* resultats de la subdivisió de casals en els anys vint i trenta d'aquell segle, els nous tinents establerts tenien aquestes professions, com també la de procurador i altres descrits genèricament com *doctor en lleis* o bé *jurista*, dedicats també a l'exercici privat (doc. núm. 225, 226, 227, 289, 302, 317, 321, 327, 434, 453). L'entorn de la *Cúria* esdevingué un veritable barri administratiu durant segles.

b. Nous establiments/subdivisions. En segon lloc, l'Areny viu una nova etapa de creixement amb nous *establiments* mitjançant reparcel·lacions o divisions de cases. La reconstrucció de l'Areny es pot donar per finalitzada pels volts de 1320, però la dinàmica d'expansió continuava. Per això, en un espai com l'Areny gairebé ple, els nous increments es donarien de forma més intensiva, mitjançant la divisió dels edificis ja existents i l'establiment de nous tinents o llogaters. D'aquesta situació en tenim un bon grapat de casos.

1. Una part de *l'hospici* que Berenguer Renall tenia al capdamunt dels carrers de la Ferreria i de la Draperia era reconegut, en 1316, com a alou de Sant Feliu, mentre l'altra part, situada al nord, era de l'alou de Sant Martí Sacosta (doc. núm. 204). No sabem segur si aquest doble reconeixement era degut a dues cases veïnes o bé a una mateixa propietat establerta entre dos dominis.

[11] ACA. Arxiu de la Corona d'Aragó. Llibre de Vendes del reial patrimoni (Mulasses). Núm. 3. Girona, Notaria i escrivania, .638 núm. 2.

Arxiu Municipal de Girona

2. A començament del segle XIV, Guerau Abadia tenia un casal entre el capdamunt de la Ferreria Vella i la Cort Reial, en el qual era citat des de 1316 (doc. núm. 204), en el mateix lloc on anteriorment eren citats els *Pedrer*, des d'una data tan reculada com 1229 (doc. núm. 70). Abans de novembre de 1321, Guerau havia dividit la casa en quatre parts, els dos quarts septentrionals foren establerts a l'apotecari Francesc Margarit i al notari Pere Maçanet, mentre un dels quarts meridionals s'establí al notari Pere Mas i l'altre fou establert al mateix Pere Maçanet. Abadia vengué els quatre establiments a la *sedera* Maria Mosse en 1323 i aquesta els llegà al seu nebot Pere Marcó poc després (doc. núm. 165, 204, 225, 226-230, 256, 283, 435, 436).

3. La família Tornavells era propietària, des de 1266, d'un *hospici* o grup de cases, entre el capdavall de la rRambla i la plaça del Vi –entre les *Taverneries* i les *Albergueries*, en llenguatge de l'època; on també hi tenien la casa principal (doc. núm. 132). En 1321 Bonanat de Tornavells establia una part d'una d'aquests cases al mercer Jaume de Jonquer, mentre al nord i al sud s'hi trobaven altres cases establertes a altres tinents, segurament com a resultat d'altres divisions (doc. núm. 223, 240, 300, 363-370, 372-378).

4. En 1328 Guillem Calvet establia una casa que tenia en franc alou al carrer de la Ferreria Vella, el qual restava a ponent de la citada casa, mentre cap a llevant, cap a la *Ferreria Nova,* hi havia l'altra meitat de la casa, també establerta per dit Calvet, no sabem a qui (doc. núm. 292).

5. Jaume Tresfort establia en 1331 *mig hospici* que tenia en franc alou al carrer de la Ferreria (Vella), que anteriorment havia estat de Pere de Vilaret. La casa afrontava a llevant amb dit carrer i a ponent, amb l'hospici de Bernat Moret, segurament l'altra meitat de la casa dividida (doc. núm. 303).

6. El Al costat de llevant de la plaça de les Albergueries, Ramon Venguí –esdevingut per casament Ramon de Rovira- tenia en 1332 un gran casal amb jardí situat entre el casal i el pati de Bernat de Bordils, al nord, i el casal i el jardí de Pere de Bell-lloc, al sud. D'aquest *hospici* no en tenim notícies anteriors, però, d'acord amb les dades de la seva parcel·lació, ocupava una longitud de façana de mes més de 25 metres i un mínim de 30 m de fondària d'est a oest. Molta de la seva superfície no estava edificada, com veurem tot seguit, un fet difícil d'explicar a la galta oriental d'una plaça tan central si no és com a conseqüència del setge de 1285.

Sabem que en 1332 i potser ja abans s'hi havien fet establiments d'un mínim de sis cases perquè els noms dels seus propietaris establerts eren citats d'est a oest, tot seguint probablement, un carrer al nord, on hi tindrien sortida (doc. núm. 308). El mateix any el citat propietari començà una nova tongada d'establiments de *patis de terra* –solars encara no edificats- al sud dels anteriors, els quals tindrien la seva sortida cap a migdia, on Ramon de Rovira havia marcat –*assenyat i termenat* deia el text- un carrer privat en sentit est-oest (doc. núm. 307). Al seu darrere hi havia, fins aleshores, l'anomenada *trilla d'en Bordils,* una altra de les grans famílies amb residència a les Albergueries, que posseïa un gran espai avui ocupat pel Teatre Municipal, que aleshores també es començà a urbanitzar mitjançant establiments de cases noves. Se'n citaven unes quaranta vint anys després[12].

7. Poc abans de 1334, Eimeric de la Via comprà als marmessors de Berenguer de Jonquer una casa que aquest havia rebut de la seva germana Blanca d'Arenys en 1326 (doc. núm. 289). Era un casal notable i molt antic, documentat des de final del segle XII (doc. núm. 32), que havia romàs inalterat en el seu parcel·lari, des de feia més d'un segle. Eimeric la dividí en quatre parts, les dues meridionals foren lliurades al mercader Tomàs Avellaneda, mentre les superiors eren establertes a Berenguer Nadal i Berenguer Gornall, respectivament. Tota l'operació comprenia una complicada divisió del casal, amb arcs sobre el carrer i taules a sota, sala principal, pati interior i obradors a la planta baixa, tal com

[12] Canal *et al*., 2010a, 106-107.

Arxiu Municipal de Girona

explicaven els documents dels establiments (doc. núm. 165, 226-230, 256, 289, 317-320, 321, 322-326, 327, 328, 434).

8. Des de 1289, Jaume Baier era propietari del casal que fins aleshores fou de la família Escala, citada des d'abans de 1271 (doc. núm. 140). La casa se situava en la filera de cases que resseguia el costat de ponent del carrer de la *Draperia,* però dins la *plaça dels Cavallers* –la plaça de l'Oli- i pel costat de ponent, limitava amb el capdamunt del carrer de la *Ferreria Vella,* també dit del *Forn de la Cort* (doc. núm. 155 i 165). Abans de 1326, una part més meridional de l'hospici fou separada i establerta o venuda a Eimeric de la Via (doc. núm. 289), mentre la més septentrional fou dividida en dues parts en 1335 i venuda a Arnau Prat i Domingo Gornall, respectivament (doc. núm. 332 i 333). Aquest grup de cases coincidien, gairebé exactament, amb el nord del que després fou la *Fontana d'Or*, mentre la part meridional era un *hospici* de Berenguer Renall des de 1316 o abans.

9. En 1338 Ramon Albert era propietari de les cases que foren de l'abat de Poblet i de les quals ell havia comprat tot el domini (directe i útil). Una d'aquestes cases no era establerta –havia estat la residència de Caterina, la seva mare- i la tenia en propietat aleshores, quan la va dividir i n'establí la meitat occidental –cap a l'Onyar- a Guillem Abadia, mentre l'altra meitat, separada per una paret mitgera, fou establerta poc més tard a Clara, muller de Guillem Castell (doc. núm. 341).

10. En 1302 Pere de Bell-lloc havia comprat una casa que formava part de l'extens *hospici* que la família Albereda tenia al capdavall de les Albergueries, al seu angle sud-est, des de finals del segle XII. Aquest casal o grup de cases havia estat dividit fins a tres vegades al llarg del segle XIII[13]. Els seus fills encara el tornarien a dividir en 1340, quan Bernat de Bell-lloc retornà al seu germà Pere la donació que havia rebut de la citada casa, però se'n reservà per a ell la part de la casa que quedava cap a orient, la més allunyada de la plaça (doc. núm. 351).

11. A començament del segle XIV els Savarrès tenien unes cases al costat de ponent del carrer de la Draperia. Aquesta propietat fou ampliada en 1302 quan Ramon comprà un altre grup de cases que havien estat de la família Sunyer (doc. núm. 174). Algunes d'aquestes cases foren divididas i establertes a diversos tinents. Ho sabem perquè en 1342 s'esmentava una casa –de fet mitja- que havia estat comprada a Francesc Savarrès i tenia, cap a llevant, la paret mitgera que la separava de la part restant de l'hospici del citat Savarrès (doc. núm. 402).

12. El gener de 1346. Jaume Trullars reconegué al seu senyor, el paborde de juny de Sant Feliu, el domini útil d'un *hospici* on havia establert a Arnau Gener i els seus hereus; les cases tenien a ponent el carrer de les Ferreries Velles, mentre al costat de llevant, cap a la Draperia/Ciutadans, tenien *...la part restant del l'hospici*, segurament separada per una paret mitgera que devia haver fet aixecar ell mateix, tal com pertocava als nous establiments resultants d'una subdivisió (doc. núm. 431).

13. Els esposos Pere de Cardonet i Magdalena tenien una casa entre el capdamunt de les Ferreries i les Peixateries, com a mínim des de 1321 (doc. núm. 230). En 1346, dividiren el seu *hospici* i establiren a Miquel Roig i Maria a la meitat oriental, cap a la Ferreria, mentre la part occidental, restava en mans dels Cardonet, amb el seu obrador a la planta baixa i els pisos superiors, fins a la teulada (doc. núm. 435).

14. Les divisions o particions de cases també afectaven altres procediments com els arrendaments o lloguers, menys coneguts ara com ara fins que no hi hagi un buidatge de les fonts notarials de l'època. Però coneixem el cas de la casal (*hospitium*) amb jardí d'en *Pericó* Prat a llevant de les Albergueries, que el seu pare havia comprat en 1316 (doc. núm. 208). En 1330 *Pericó* en llo-

[13] Fernandez Trabal, 1995,74-75.

Arxiu Municipal de Girona

gava, per dos anys, una part al mercader Guillem Albussà; la part llogada comprenia el portal i l'entrada, amb el celler i la planta baixa, a més d'una cuina al pis superior. Per la descripció sabem que la casa tenia una torre a la façana (doc. núm. 297), una característica d'altres cases benestants.

De tota aquesta informació en sobresurten algunes dades significatives:

La divisió d'alguns casals en quatre parts –o més-, com va passar als casals citats de Guerau Abadia, Eimeric de la Via i Jaume Baier. Eren casals antics, citats des del segle XIII o abans, segurament residències benestants al voltant d'un pati central –en el cas del casal establert per Eimeric de la Via en 1334, això és segur. En tots els casos aquests casals limitaven amb carrers –a llevant i ponent- i amb altres cases adossades a nord i sud. D'acord amb la seva descripció als documents podem constatar que tenien una superfície bàsica de 20 m per 10 m -probablement des dels primers establiments del darrers decennis del segle XII-, sense comptar les ampliacions quan hi havia voltes sobre carrer, o també els petits *envans* de fusta sobre la via pública. La seva subdivisió significa el naixement de cases amb 10 m per 5 m -6 *canes* per 3 *canes*, a grans trets-, un nou mòdul que sembla habitual en la part superior de l'Areny i també en els establiments fets a la riba de l'Onyar a partir de 1336. Aquestes migrades superfícies –d'uns 50 m^2- a la part nord de l'Areny, menors a la part sud, on l'amplada entre carrers era més petita, només es compensaven amb construccions cada cop més enlairades, que, en algun cas, provoquen la intervenció reial per limitar-ne l'alçada.

Però el destí de tots els grans casals de l'Areny no sempre era la seva divisió. Tenim l'exemple del casal de Berenguer Renall que ocupava gran part del que avui és la *Fontana d'Or*. Era citat per primer cop en 1313 (doc. núm. 195), quan feia poc que Berenguer l'havia comprat. D'aquest casal en tenim més aviat notícies indirectes, especialment dels casals amb els quals limitava a tramuntana i migdia, però també del situats a l'altre costat del carrer de la Ferreria (doc. núm. 204, 205, 289, 435. 436), la qual cosa permet fer una reconstrucció dels límits d'aquest *hospici*. En la primera meitat del segle, mantingué unes façanes, a llevant i ponent, d'uns quinze metres, una part dins l'alou del paborde de juny de Sant Feliu i l'altra del paborde de Sant Martí Sacosta. En la segona meitat mantenia les mateixes dimensions –potser ampliades cap al nord-, ja que en 1379 i 1382 Caterina, filla de Berenguer Renall i casada amb Bernat de Sitjar, reconeixia els mateixos espais als dos respectius senyors aloers (doc. núm. 616, 632). Aquesta pot haver estat, probablement, l'època de la construcció de l'edifici que, amb diverses modificacions i afegits, ha arribat fins als nostres dies com la *Fontana d'Or*.

Les divisions més senzilles afecten cases més estretes, amb façanes al voltant dels 5 metres –poc més de tres *canes* en mesura de l'època-, però amb accés a dos carrers com podem veure a les cases de Guillem Calvet o Jaume Tresfort –entre la *Ferreria Vella* i la *Ferreria Nova*-, o també Francesc Savarrès i Jaume Trullars una mica més amunt, entre la *Ferreria Vella* i la *Draperia*. No era cap novetat, ho podem veure ens establiments d'obradors fets a la Ferreria o entre la *Merceria* i la Carnisseria a mitjan segle XII, on es compensava la disminució de la superfície amb un augment de l'alçada.

En cap cas hem de pensar que la subdivisió de cases es feia només per establir-les en *emfiteusi*; també n'hi havia moltes fetes per llogar-les. Malauradament d'aquest casos –que demanarien un estudi exhaustiu dels registres notarials- n'estem menys informats; però Guilleré ja explicà que el jurista Arnau Batlle comprà un *hospici* al jueu Astruc Salves, el dividí en set apartaments i els llogà en 1324 (Guilleré, 1993, 468). Si tenim en compte que els lloguers representaren prop de la meitat de les transaccions immobiliàries en el segle XIV, podem proposar, amb raó, en un espai tan densament edificat com l'Areny, la subdivisió d'edificis existents en obradors, magatzems i habitatges de lloguer pot haver estat també considerable, especialment durant la primera meitat del segle.

Arxiu Municipal de Girona

6.3. Els cicles fiscals i les vendes del patrimoni reial a l'Areny

Des del segle XII l'Areny era, juntament amb el rec i molins del Monar del Mercadal, la principal font d'ingressos de la monarquia a Girona. Ho era per la capacitat de generació del seu mercat –les diverses *lleudes*-, però també pel ric patrimoni immobiliari de l'*alou reial de l'Areny* i el seu creixement, amb el que representava la participació de la *senyoria reial* en els censos, entrades, lluïsmes i altres drets, apujats pels nous establiments.

Ara bé, des dels anys vint del segle XIV, les necessitats financeres dels monarques creixen –generalment per raons bèl·liques- força més que els seus recursos ordinaris. En aquest context, una de les noves fonts de recursos fou la venda del patrimoni reial; un fet relativament ben conegut a tot Catalunya, del qual l'Areny ofereix uns bons exemples.

Pel que fa a la primera meitat del segle, abans de la pesta de 1348, podem distingir tres grans onades:

1. Els anys vint i la guerra de Sardenya. El 8 de maig de 1323, el rei Jaume II donà poders al batlle general, Ferrer de Lillet, per vendre els censos sobre edificis, terres o dominis i jurisdiccions pertanyents a l'alou reial. El seu fill i primogènit Alfons aclaria que els diners s'havien de dedicar a l'expedició de Còrsega i Sardenya que aleshores es preparava (doc. núm. 237). L'impacte sobre els alous reials de l'Areny fou immediat. En general, aquesta fou l'oportunitat aprofitada per grans propietaris ja establerts en l'alou reial com Pere de Campllong o Bonanat Tornavell, que compraren cases –de les quals ja eren els propietaris útils- a les dues bandes del carrer dels *Abeuradors* i l'entrada de la *Ferreria Vella* (doc. núm. 238 i 240). El mateix va fer el jueu Astruc Caravida amb dues cases tenia pel rei al capdamunt de la Merceria (doc. núm. 241) o Ramon Albert, que comprà les cases que tenia en l'alou reial a les *Taverneries* (doc. núm. 242). També fou el cas de les propietats –quatre cases- que *Maria Mossa* tenia al capdavall del carrer de la *Cúria* (doc. núm. 256). Però hi hagué operacions de més magnitud, com ara la venda a Bernat Hospital dels censos reials sobre les cases i taules que tenien el mateix Bernat i els seus tinents establerts entre la *Pescateria* i la *plaça del Blat*, al capdamunt de la Rambla (doc. núm. 244-255), o també la venda feta a Bernat de Banyoles, hereu de la família Fàbregues, dels censos que fins aleshores pagaven Bernat i la seva mare *Aleu* al rei sobre *hospicis, obradors i taules* situades al capdavall de la *Merceria i la Carnisseria*, amb un total de vint-i-quatre propietats venudes (doc. núm. 257-281). Aquestes dues operacions reportaren al monarca més de tres mil sous.

2. Els anys 30: la guerra de l'Estret i la guerra amb Gènova. Pel que sembla, aquestes noves necessitats bèl·liques devien estar al darrere de la decisió del batlle general d'aixecar una *Peixateria Nova* a la riba de l'Onyar (doc. núm. 334). Cal afegir que la urbanització de tota la riba de l'Onyar –alou reial-, des de Sant Pere de Galligants fins al *pont de fusta* del Mercadal, s'explicaria per les necessitats financeres de la monarquia entre els anys vint i quaranta del segle XIV. Moltes de les cases establertes pels funcionaris reials els anys trenta foren venudes als mateixos propietaris poc després, en els anys quaranta (doc. núm. 405).

3. Els anys 40: la guerra de Mallorca. La campanya del rei Pere per conquerir el regne de Mallorca explica una nova onada de vendes patrimonials entre 1342 i 1345. Cases situades a les Taverneries (doc. núm. 381), a la Draperia (doc. núm. 382), a les Albergueries (doc. núm. 403), a la plaça del Blat (doc. núm. 405), però també diverses taules a la Peixateria i l'Areny (doc. núm. 404 i 406) o la mateixa casa de la Cúria (doc. núm. 428). Fins i tot la renúncia reial en 1345 a continuar amb el establiments a la riba de l'Onyar, només s'explica a canvi de la generosa subvenció que la ciutat pagà al monarca (doc. núm. 427).

Arxiu Municipal de Girona

Més enllà de les necessitats puntuals de la monarquia, les vendes del patrimoni reial palesaven l'existència d'un mercat immobiliari *secundari*, relacionat amb les rendes que aquest produïa als senyors aloers i no amb l'establiment de solars i l'aixecament de cases, que generava un mercat *primari*. Aquest nou mercat només era possible en l'alou reial perquè les altres senyories, de predomini eclesiàstic, no generaven gaires transaccions; els pabordes i sagristans de la seu, de Sant Feliu o de Sant Martí mantingueren gairebé intactes els seus alous durant segles.

En un primer moment, els grans beneficiats per les vendes del patrimoni reial a l'Areny foren les grans famílies *burgeses*; els Bordils, Tornavells, Campllong, Hospital, Banyoles o Comte aprofitaren per engruixir el seu patrimoni amb la seguretat que generaven aquestes rendes fixes. Però aquesta només fou una fase intermèdia; cal anar més enllà i observar que, finalment moltes d'aquestes rendes, amb els drets aloers corresponent, acabaren en mans d'institucions dedicades a l'assistència social, eclesiàstiques o laiques. Les grans beneficiades foren la Pia Almoina del Pa de la seu, fundada per Arnau d'Escala en el segle XIII, i l'Almoina del Vestuari de la seu, que com el seu nom indica es dedicaven al proveïment alimentari i l'abillament dels pobres. També l'Hospital Nou, creat per una confraria laica i posteriorment sota control municipal, en fou beneficiari. Ja fos per compra o per donació pietosa (doc. núm. 322, 350, 371, 379, 384, 401, 429, 438-439), aquestes i altres institucions esdevingueren les receptores finals de gran part del mercat de rendes mobilitzades per la venda del patrimoni reial en l'Areny.

6.4. Les cases de l'Onyar i la incipient autoritat municipal

La imatge que gironins i forasters tenen de Girona és inseparable de la visió de les cases «penjades» sobre l'Onyar. Aquestes cases o, millor, les seves precursores –res a veure amb les actuals- són el resultat del procés d'apropiació urbana de l'Areny de la ciutat, fins arribar a la seva riba. Fou un procés carregat de tensions entre les diferents autoritats que s'enfrontaren i dels grups de pressió que els donaven suport, fou també un dels últims actes en el procés de configuració del plànol de l'Areny -l'últim fou la construcció de la muralla-, que aleshores quedaria, en certa mesura, *fossilitzat* (fig. 22).

Fins a 1336, l'Areny havia anat perdent espai en profit de la urbanització, mitjançant carrers, edificis, obradors i taules de mercat. Els gironins de les cases de les *Taverneries*, de la *Merceria* o de la *plaça del Blat*, o també tots aquells que feinejaven, compraven o tafanejaven al voltant de les taules del *mercat exterior,* podien veure el riu Onyar quan miraven cap a ponent. Un riu que, aleshores com ara, presentava un aspecte més ufanós després que el rec Monar li lliurés el seu cabal.

Però aquesta situació canvià entre 1335 i començament de 1336 quan l'infant Pere, poc abans d'esdevenir el rei Pere *el Cerimoniós*, ordenà, en nom del seu pare, la construcció *...d'una nova Peixateria ...prop el riu Onyar i la plaça del Blat, en l'alou del senyor rei* (doc. núm. 334). Dita plaça se situava al capdamunt de la Rambla i al començament de l'Argenteria, la qual cosa situava aquest espai a les dues bandes de l'entrada a l'actual pont de les Peixateries, que aleshores també es començà a edificar. Guilleré ens va explicar que l'encarregat de l'obra fou Arnau Desllor, procurador de les rendes reials a tot el bisbat de Girona, el qual s'havia d'encarregar dels *establiments*. L'execució de l'obra quedava en mas de Berenguer de Cervià, mestre d'obres. Durant aquells anys les obres ja havien començat amb la construcció d'una gran rasa de fonamentació en la qual treballaven dotzenes de manobres (Guilleré, 1993, 497).

Arxiu Municipal de Girona

L'ordre reial no cal examinar-la només en el pla local. Des dels anys vint del segle XIV, les necessitats fiscals de la Corona eren molt superiors als ingressos ordinaris; en els anys vint la causa fou la guerra de Sardenya i en els trenta la guerra amb Gènova. Jaume II i, encara més el seu fill Pere, ordenaren la venda del patrimoni reial coma a mitjà de finançament, fou així com s'organitzaren els establiments de *Peixateries Noves* a la vora de l'Onyar.

La decisió d'eixamplar l'espai edificat no fou exclusiva del sector de l'Areny davant el mercat. En els anys anteriors ja s'havien donat els permisos a d'altres trams situats més amunt. A les Ballesteries –l'antic carrer de *les Fàbregues*-, si bé no tenim dates exactes, sabem que abans de 1320 no hi havia cases a la banda de l'Onyar, mentre aquestes ja es documentaven dues dècades després (Canal *et al.*, 1998, 41-42). Més amunt, al que poc després esdevingué el carrer de *Calderers*, el batlle reial concedia permisos per edificar cases a l'altra banda del *mur de l'Areny,* cap a l'Onyar, des de 1322 (Canal *et al.*, 2000, 117-121, 130) i, encara més amunt, davant el burg de Sant Pere de Galligants, en 1340, el batlle reial autoritzava l'edificació d'una *Pobla*

Fig. 22. Recreació a vol d'ocell de l'Areny a la dècada dels anys quaranta del segle XIV.

Arxiu Municipal de Girona

–un barri sencer- a ponent de la plaça de Sant Pere, entre aquesta i l'Areny[14], on hi havia vint-i-set cases vint anys després (Canal *et al.*, 2000, 121 i 137). En tots els casos fou necessària l'autorització del batlle reial, ja que, com ja sabem, els arenys fluvials eren de l'*alou* reial. Per tant, la decisió d'aixecar unes *Peixateries Noves* en l'Areny davant del mercat, no fou cap excepció, sinó més aviat una norma seguida per la monarquia entre els anys 1320 i 1348.

La decisió reial no fou de grat per a tothom. Les institucions municipals, encara incipients, reaccionaren en contra. Especialment ho fan fer els *sobreposats d'obres,* una figura creada pel rei Jaume II en 1315 amb la missió d'ocupar-se de les obres públiques. En novembre del mateix 1336, els *sobreposats*, en nom del consell i jurats de la ciutat i amb l'autoritat que els donava el nomenament reial, ordenaven *...que no es construeixin arcs i pilars a la plaça davant l'Onyar ...davant les taules de canvi, que es tanqui el fossar obert i sigui demolida l'obra ja feta ...que ha començat Pere de Llor, el qual vol fer-hi taules de peixateria i establir-les en emfiteusi ....* Tot seguit exposaven els arguments de la seva oposició *...l'obra reduirà el llit del riu i aquest pot inundar més fàcilment l'esmentada plaça. A més de la plaça de les Albergueries, la plaça dels Cavallers fins l'escala de Sant Martí, els carrers de la Merceria, la Draperia, les Ballesteries, el burg de Sant Feliu i el carrer de la Cort Reial i l'Escrivania* (doc. núm. 336). Podem observar que la descripció de la zona de risc abastava tot el que era l'Areny.

El conflicte estava servit; qui tenia més autoritat, *els sobreposats*, amb el suport de jurats i consell de la ciutat, o el *procurador,* amb el suport dels funcionaris reials de Girona i el batlle general? Si atenem les *Cartes* adreçades pel rei Pere a la ciutat des de finals de 1336, podem creure que aquest es va posar al costat municipal; en desembre de 1336, el rei ordenava als seus *oficials* de la Cort de Girona que no continuessin els *establiments* a les places i llocs públics, perquè *...segons diuen, són fets en dany i perjudici de la ciutat i perquè aquestes places i patis* (parcel·les) *són per a la comú utilitat i us públic de la ciutat* (doc. núm.337). Uns mesos després, en març de 1337, el rei ratificava aquest manament, fins a cert punt, i establia que els seus *oficials* no podrien continuar amb els *establiments ...sense el consens de vosaltres, juntament amb els jurats de la ciutat, el batlle i els nostres administradors* (doc. núm. 338). És a dir, calia el consens entre les autoritats municipals i els funcionaris reials.

Ara bé, tota aquesta solemnitat de les cartes reials no era més que xerrameca. Les obres continuaven i àdhuc s'ampliaven. En 1338, el rei, atenent peticions locals, autoritzà la construcció d'un pont de fusta sobre l'Onyar, entre la *Peixateria Nova* i les hortes i noves urbanitzacions a l'altra banda del riu (doc. núm. 347) En 1339, el notari Jaume Comte estava en plena construcció d'un *hospici* –un grup d'edificis adossats- situats a la riba de l'Onyar, prop de la plaça del Blat, on havia estat establert no feia gaire per Ferrer de Lillet, batlle general de Catalunya; ell mateix definia com a *botiga* el que estava aixecant (doc. núm. 345). Pel que sembla, la competència sobre els establiments havia passat al batlle general i aquest difícilment podia actuar sense el coneixement i l'aprovació reial. El punt de vista del rei era més explícit el 8 de desembre de 1339 quan ordenava al batlle de Girona que *...no s'impedeixen les obres al llit de l'Onyar promogudes per Ferrer de Lillet, Batlle General de Catalunya, el qual volia construir i establir-hi taules, però els jurats i sobreposats d'obres de la ciutat s'hi oposaven perquè consideraven que lesionava els drets reials* (doc. núm. 349). El rei ordenava que fossin aixecades les multes imposades pel municipi, però també confirmava el privilegi de 1315 sobre el nomenament i les competències dels *sobreposats d'obres* de la ciutat. Un magre consol.

Ens podem preguntar si Girona vivia, en aquesta qüestió, alguna cosa més que un conflicte

[14] ACA. Cancelleria.reg.869, fol.178v.

Arxiu Municipal de Girona

de competència entre funcionaris reials i municipals, o un litigi sobre la privatització dels espais públics. No era només el rei qui es beneficiava d'aquests *establiments* a les *Peixateries Noves*. El citat Jaume Comte, que aixecava *botigues* a la riba del riu en 1339, era un notari i ciutadà ric, que en aquells anys feia també grans inversions immobiliàries a l'altra banda del riu, al Mercadal (Canal *et al*., 2013, 61-62). En 1346 s'esmentaven els *hospicis* de Bonanada, filla de Pere Duran de Baldac, un altre gran inversionista de començament del segle –cremat com a *beguí* en 1321- (doc. núm. 433). Per tant, sembla clar que hi hagué ciutadans força rics, beneficiats pels establiments a la *Peixateria Nova*, on a més van fer un gran negoci. Els establiments d'*obradors* i *taules* de peixateries –en principi d'una planta-, aviat donaren lloc a *hospicis* i edificacions més enlairades, amb el benefici afegit corresponent.

Si bé la situació s'havia consolidat *de facto*, el conflicte encara era ben viu a mitjan anys quaranta. En 1345 *...el procurador reial Pere Bertó en nom del rei concedeix als jurats de Girona els arenys de l'Onyar. Des de l'església i monestir del Carmel i des de la font de l'Hospital Nou de Girona fins al pont de fusta del Mercadal -a l'extrem del qual, vers orient, Ramon Massot hi tenia un casal- i des del pont fins al riu Ter i Galligants, no s'hi puguin construir albergs, taules botigues o altres edificis perquè són necessaris per a l'ús públic i general de la ciutat. S'hi celebren fires i mercats, s'hi posen les peixateries i els paraments necessaris per a vendre, els carnissers hi maten el bestiar, els paraires estenen la llana i és lloc de passeig dels habitants de la ciutat* (doc. núm. 427).

Era, sens dubte, una decisió molt important. La gestió i competència sobre els arenys fluvials de l'Onyar era de competència municipal des d'aleshores. Ara bé, si ens fixem en la descripció, hom feia un tall a l'alçada del *pont de fusta* que anava des de davant del carrer dels Abeuradors, al sud del qual no s'hi podrien construir cases, botigues o altres edificis, mentre al nord, fins al Ter i el Galligants, no s'hi podrien fer-ne més *dels que ja estaven fets,* com implícitament reconeixia el document. Aquesta divisió, al costat oriental de l'Onyar, encara avui és vàlida; la riba de l'Onyar és edificada fins a l'alçada del carrer Abeuradors, on la filera de cases s'interromp.

L'edificació de la *Peixateria Nova* fou un èxit, si bé ni el nom ni l'activitat de *peixateria* no es consolidaren. Tampoc ho varen fer les cases i obradors de la *Carnisseria Nova*, aixecades poc més tard més al sud, fins al pont del Mercadal. En 1360, quan els jurats encarregaren la redacció d'una *talla* per repartir el *Fogatge* establert a les Corts de 1359, a la riba del riu s'esmentava *...Lo carrer qui comença del pont d'en Cardonet tro al portal del Mercadal,* on vivien quaranta *focs*. És a dir entre l'actual pont de Sant Agustí i el portal a l'entrada del pont del Mercadal s'arrengleraven quaranta cases, vint entre el *pont d'en Cardonet i el d'en Barrat o de les Peixateries* i altres vint entre aquest i *el pont de fusta del Mercadal*, on hi havia una *Carnisseria Nova* (Guilleré, 1994, 111-112), poc documentada abans de finals de segle. Aquesta distribució regular s'explica per la mateixa distància entre els ponts, -uns cent metres- i el fet que cadascun d'aquests espais permetia l'establiment de vint parcel·les o *patis* amb una façana de 5 metres, poc més de *tres canes*, una mesura estàndard en aquells segles.

En tot cas, al rei o als seus funcionaris no els preocupava massa l'esdevenidor de les cases de l'Onyar, en gran part perquè ja no eren seves. Si bé els primers *establiments* dels anys trenta i primers dels quaranta parlaven de l'*alou reial* en referir-se a les citades cases, la propietat eminent o aloera de les mateixes cases tampoc trigà gaire a ser venuda. El mateix Jaume Compte que en 1339 havia rebut -comprat- *l'establiment* de patis i solers on estava edificant, en 1343 comprava els *drets reials* sobre les mateixes cases, ja edificades (doc. núm. 405). El domini i propietat de les cases del tram superior, que Jaume Comte i altres tenien a la vora de l'Onyar, passaren a finals del segle XIV, a domini de *l'Hospital Nou* i eren citats en un *cap-*

Arxiu Municipal de Girona

breu o recull de drets i propietats aixecat pel citat *Hospital* en 1391 (doc. núm. 642). Va passar quelcom semblant amb les cases del tram inferior, al sud del pont *de les Peixateries,* on en 1368 el clergue Jaume Veray comprà un bon grapat de cases situades entre la *plaça de les Cols* i el riu. Les cases foren lliurades, poc després, al citat *Hospital* (doc. núm. 597). De fet, el rei feia temps que havia abandonat el seu projecte de traslladar de lloc la *Peixateria Vella*; en 1354 el batlle general assignava i confirmava el lloc on ja era des del segle XIII (doc. núm. 764).

Però en cap cas els conflictes entre el rei i els nous propietaris s'havien resolt; en 1423 s'hagué d'arbitrar una *Concòrdia* entre el batlle general de Catalunya i *l'Hospital Nou* per establir la jurisdicció d'unes cases al *carrer de la Galera*, els patis de les quals tocaven a la muralla del riu. S'acordà dividir els drets *jurisdiccionals* dels citats patis en tres parts; dues per a l'Hospital i una per al rei (doc. núm. 674).

6.5. Els quatre ponts de l'Onyar

La comunicació entre les dues ribes de l'Onyar no ha estat fàcil fins a temps recents. Les dificultats es van fer paleses des de temps medievals, especialment en el segle XIV, quan la voluntat dels gironins per enllaçar la ciutat amb el Mercadal topà amb la irregularitat i els excessos del règim pluvial mediterrani, però també amb el progressiu estrenyiment de les dues ribes, que abocava la ciutat a un règim agreujat d'inundacions i haver de refer sovint els ponts enduts pels aiguats; talment com els *treballs de Sísif*.

Fins ben entrat el segle XIII, la comunicació entre les dues ribes era molt rudimentària i només es feia, pel que sabem, mitjançant una *passadora* o passera que disposada al sud de l'Areny, a sota del que avui és la plaça de Catalunya. Era, més aviat, un mitjà per connectar la ciutat amb les principals vies que venien del pla, des del sud i l'occident, que no pas una connexió entre les dues ribes d'una ciutat que amb prou feines es desenvolupava a l'altra banda, al Mercadal, tot i la presència dels nombrosos molins del Monar (Canal *et al.*, 2013, 31-34). En qualsevol cas, en el decurs d'un segle –de poc abans de 1237 a 1338, aproximadament-, la ciutat bastí quatre ponts per connectar el seu Areny, curull d'activitat econòmica, amb el Mercadal, esdevingut l'escenari principal de la seva expansió (fig. 23).

El primer pont fou el *pont del Mercadal,* que també seria conegut, més popularment, com el *pont de Sant Francesc* o *dels Frares Menors.* Les primeres notícies sobre el seu aixecament són de 1237, quan s'esmentava la primera de les moltes deixes testamentàries que els gironins més benestants van fer a favor *de l'obra del pont del Mercadal* (Canal *et al.*, 2010b, 47). Sembla fora de dubte que el naixement del convent de Sant Francesc en aquells anys hi tingué molt a veure, si bé no hem de creure que els frares en foren els promotors principals. Això de banda, les notícies que tenim del pont en el segle XIII són ben migrades, però constants; el citaven sovint els documents relacionats amb edificacions properes, especialment a la riba del Mercadal on el *pont del Mercadal* era esmentat sovint en el darrer quart del segle XIII. A l'altra banda del riu –l'Areny-, cal esperar fins a 1293, quan s'esmentava *un hospici* –un conjunt de cases, algunes de les quals eren *masoveries*, situades entre *el cap del pont del Mercadal* i el *cap de les Albergueries* (doc. núm. 164). Per raons que veurem tot seguit, sembla que aquest pont era de fusta, la qual cosa fa pensar que hagué de ser refet més d'una vegada al llarg d'aquell segle.

A començament del segle XIV el pont tornà a ser destruït per un aiguat. Ho sabem perquè l'octubre de 1311 el rei Jaume II donà instruccions referides a la seva reconstrucció. Aquest

Arxiu Municipal de Girona

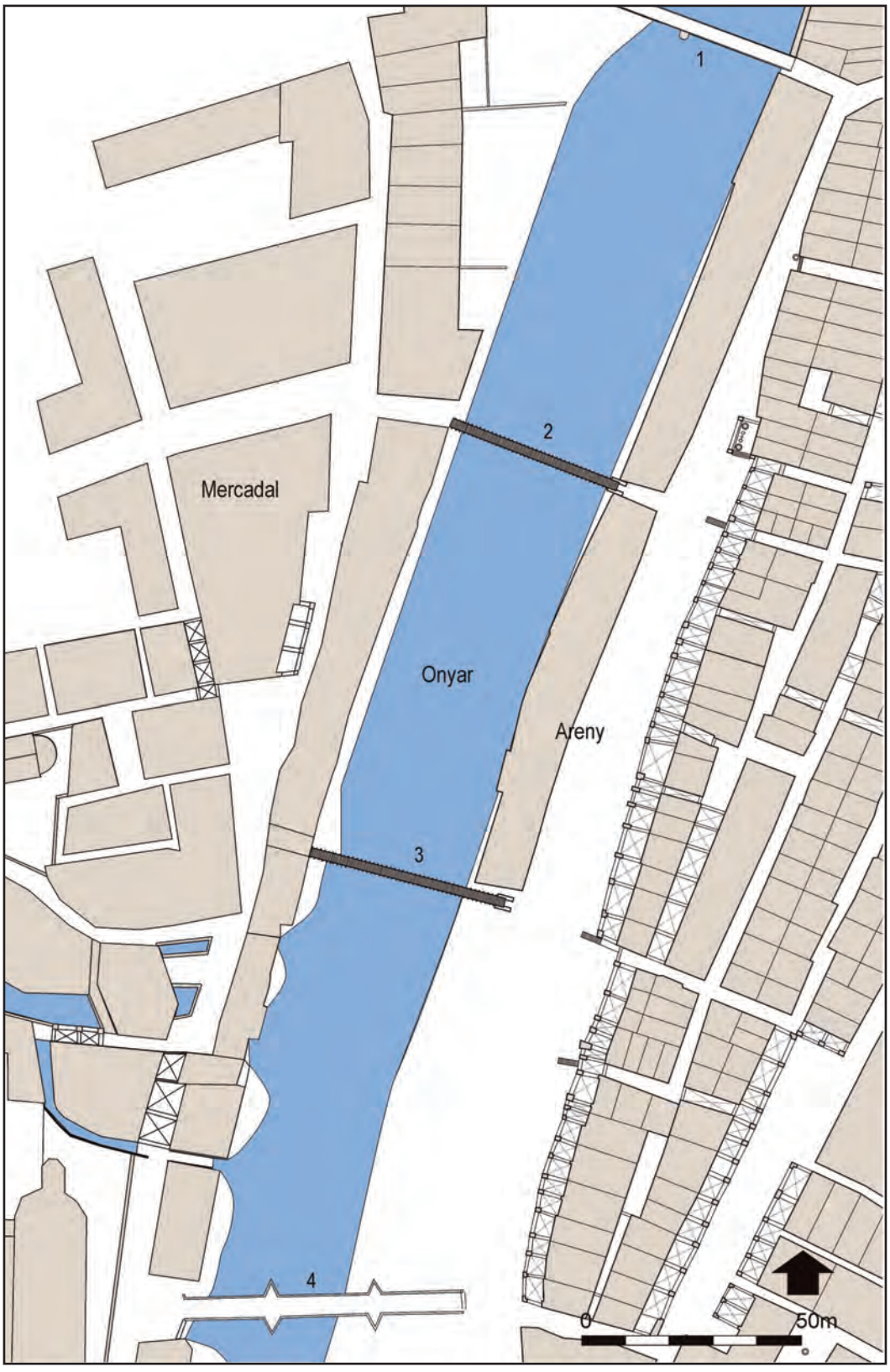

Fig. 23. Plànol del riu Onyar entre el Mercadal i l'Areny, cap a mitjan segle XIV 1) pont d'en Cardonet 2) pont d'en Barrat 3) pont del Mercadal i 4) pont de pedra o dels Framenors

Arxiu Municipal de Girona

cop, el pont es va fer de pedra, tot i que aquesta expressió –*pons lapidei*- no era utilitzada fins una dècada després, en 1319 i 1322 (doc. núm. 740). Al pont hi havia un portal com a mínim des de 1319, quan s'esmentava una casa situada *al carrer que va de la plaça de les Albergueries al portal del pont de Pedra anomenat dels Frares Menors* (doc. núm. 216); per tant. el portal se situava al costat de l'Areny i, segurament, devia servir per controlar el pas de vianants i mercaderies, car el pont era de peatge (fig. 23).

Durant les obres de construcció del nou pont, calgué habilitar un espai proper com a obrador o lloc on s'entallaven i preparaven les pedres. Per això trobem, també a la riba de l'Areny, un lloc dit la *pedrera del Pont* en 1333, si bé aleshores ja no complia aquesta funció, car era un lloc amb cases i solars (doc. núm. 746). En la segona meitat del segle XIV, les obres de les noves muralles de la ciutat, promogudes pel rei Pere *el Cerimoniós*, aixecaren sengles muralles a les dues ribes de l'Onyar. Per això el pont hagué de ser fortificat i, al mateix lloc on hi havia el portal, s'aixecà una torre que protegia aquest punt d'accés a la ciutat, documentada des de 1390.

En molt poc temps, entre els anys vint i trenta del segle XIV. s'aixecaren altres tres ponts entre l'Areny i el Mercadal. És un producte i, al mateix temps, un símptoma del creixement demogràfic i econòmic a les dues bandes de l'Onyar, però també. de la creixent importància dels moviments entre les dues ribes. La construcció de la *Peixateria Nova* i les altres cases de la riba esquerra de l'Onyar i, especialment de la *pobla nova* que s'edificava al nord del Mercadal, fins al rec de Figueroles, segurament en foren el factor decisiu (fig. 23).

El primer fou el *pont de fusta del Mercadal*, dit així per distingir-lo del *pont de Pedra* que s'havia aixecat, feia un segle, poc més avall. En 1322 era descrit pel rei Jaume II, d'una manera molt precisa, com el *...pont de fusta aixecat entre la plaça de la ciutat de Girona* (el mercat de l'Areny) *i el Monar nostre del Mercadal de la dita ciutat* (doc. núm. 740). Era un pont de fusta destruït per un aiguat l'any anterior; per tant, era més antic, si bé pensem que no gaire. No consta que patís cap destrucció en 1339, quan els altres dos ponts de fusta hagueren de ser restaurats i en 1345 era citat com *...el pont de fusta del Mercadal* en la donació que el rei Pere va fer als jurats de la ciutat dels Arenys de l'Onyar (doc. núm. 427). També disposava d'un *portal* que el tancava a la riba de l'Areny, documentat en 1360 (doc. núm. 572). Amb la construcció de les muralles en els anys setanta, el pont comunicava dos portals; a l'Areny el *Portal Nou,* també dit de *Bonaventura*, i al Mercadal el de *Malaventura*, el qual fou enderrocat per un aiguat en 1380 (doc. núm. 622). Tenim constància del seu enderroc alguna vegada més; en 1445 *...l'Onyar enderrocà el pont que hi havia al portal de Bonaventura* (doc. núm. 790). És segur que aquesta inestabilitat el perjudicà d'una manera definitiva aleshores o poc després; fou l'únic dels ponts medievals de l'Onyar que no donà lloc a un pont actual (fig. 23).

En 1338, o poc abans, nasqueren dos nous ponts. Ho sabem per dos documents reials datats el 3 de desembre i amb un contingut molt semblant, En el primer, el rei Pere parlava de l'enderrocament per un aiguat del *pont de fusta aixecat l'any anterior en l'Onyar que anava de la Peixateria Nova fins a l'horta i la pobla nova* -del Mercadal- (doc. núm. 347) (fig. 23 i 24)). El pont ocupava una posició equidistant entre el *pont d'en Cardonet*, més al nord i el *pont de fusta* del Mercadal, al sud, a uns 100 metres de l'un i l'altre –unes seixanta *canes* en aquella època. Això ens fa pensar que la construcció i distàncies entre els ponts fou perfectament calculada. El lloc d'aquell pont avui l'ocupa el pont de les *Peixateries Velles,* però aquest és un nom modern; des del començament fou conegut com el *pont d'en Barrat*, el nom del seu principal promotor, un acabalat ciutadà de l'època.

El mateix dia 3 de desembre de 1338, el rei Pere ordenà la reconstrucció d'un altre pont de fusta *...que anava de prop el portal d'en Pelegrí fins a l'horta i lloc dit de Figueroles,* el qual

Arxiu Municipal de Girona

Fig. 24. Vista del riu Onyar a l'altura de les Palanques Vermelles a l'entorn de l'any 1852. National Library of Ireland. Franck (François Gobinet De Villecholes)

havia estat destruït, en part, per la mateixa inundació (doc. núm. 348). Aquest pont fou conegut de seguida com el *pont d'en Cardonet*; segurament perquè *Pere de Cardonet,* ciutadà i *porter reial* de la ciutat, en fou un dels promotors, a banda de tenir el seu *alberg* –casa principal- al cap del pont, al costat del Mercadal (*Canal et al.*, 2013, 67) (fig. 23).

A causa de la seva situació, en l'extrem superior de l'Areny, el pont era citat moltes vegades, especialment en les descripcions urbanes; com ara en l'establiment de taules de mercat que havia fet el batlle general en 1354 i confirmà el rei Pere en 1355, situades en *...la plaça de fora* (del mercat) *que va del pont del Mercadal al pont d'en Cardonet* (doc. núm. 523, 548). També a les *Talles* i *Fogatges* com els de 1360, 1388 i 1398, on la descripció de les cases de la riba de l'Onyar sempre començava al *pont d'en Cardonet,* o bé al *portal d'en Cardonet* que tancava el pont a la riba oriental de l'Onyar (doc. núm. 572, 638 i 645). El seu esment es manté constant a la documentació fins a mitjan segle XV; però això no vol dir que no patís les mateixes vicissituds que els altres ponts de fusta. En 1445 hagué de ser reconstruït després d'unes inundacions i fou reforçat amb unes cadenes de ferro (doc. núm. 790).

Arxiu Municipal de Girona

Els ponts només podien ser aixecats en nom del rei i amb el seu permís, -els rius, recs i les seves ribes eren de potestat pública, tal com dictaven les lleis des de molt antic-; però les tasques d'edificar, reedificar o mantenir els ponts quedava en mans de les *universitats* o comunitats, que delegaven en alguns dels seus membres l'execució de les obres. Ho podem veure en el cas del *pont de pedra del Mercadal o dels Frares Menors*; en 1311, quan el rei Jaume II ordenava la intervenció *...d'aquell o aquells que hagin estat encarregats per aquesta universitat de les obres de reedificació del pont* (doc. núm. 736). De la mateixa manera, en 1339, el rei Pere *el Cerimoniós* atorgà a les comunitats dels residents en el veïnatge dels dos ponts citats aleshores, la facultat d'elegir dos o tres *probi homines* que s'encarregarien de la reconstrucció dels ponts i haurien de *tallar* -repartir- les quantitats assignades a l'obra entre els veïns i forans, incloent-hi els jueus. Però aquesta obligació no afectava tots els ciutadans, sinó només aquells que els mateixos *obrers* consideressin beneficiats pels dits ponts (doc. núm. 347 i 348).

Però les comunitats no eren uns subjectes passius que executaven les ordres reials. Si ens fixem en el contingut de les cartes reials, veurem que els monarques responien davant les demandes de la comunitat local, la *universitat*. En 1311 el rei Jaume manifestà que havia ordenat reedificar el pont del Mercadal atenent la demanda dels *prohoms* i la *universitat* de la ciutat i, a més, responia afirmativament a la seva petició sobre la contribució dels jueus a l'esmentada obra (doc. núm. 737). En el cas dels ponts enderrocats en 1338 podem veure la mateixa seqüència; la intervenció reial en el cas del pont que anava de les *Peixateries Noves* a *l'horta i la pobla nova* es feia *...per la súplica dels habitants de dita pobla que tenen domicili prop de dit pont i cada dia el volen fer servir*. Pel que fa al pont de més amunt, entre *el portal d'en Pelegrí i l'horta de Figueroles*, el rei responia *a la demanda feta a nos per alguns veïns de dita ciutat*, sense més especificacions (doc. núm. 347 i 348).

Ara bé, *la universitat* no era un grup amorf i igualitari. Des de la segona meitat del segle XII observem el creixement d'un grup més reduït dels seus membres, consolidats des de mitjan segle XIII amb el nom distintiu de *ciutadans,* no aplicat a la resta dels veïns. Des del punt de vista urbanístic ells són els grans promotors i edificadors del creixement de la ciutat i, per tant, tampoc ens sorprèn trobar-los portant la iniciativa en la construcció o reedificació dels ponts. En el cas de Girona coneixem el cas de Tomàs Barrat, el qual encapçalava la delegació que es presentà davant el rei Pere en desembre de 1339, li explicà la destrucció del pont de *les Peixateries Noves* aixecat l'any anterior i li demanà permís per reedificar-lo. El mateix Barrat fou un dels tres *prohoms* encarregats de la seva reconstrucció, per això no ens pot sorprendre que el trobem anomenat el *pont d'en Barrat* diverses vegades, entre els segles XIV i XV.

Quin era l'interès de *ciutadans* com Tomàs Barrat en la construcció i manteniment dels ponts? Ho poden entendre quan veiem que ell fou un dels principals promotors immobiliaris a la *pobla nova* del Mercadal, on s'esmenten diverses vegades els *establiments d'en Barrat* situats, exactament, davant l'accés al pont que dugué el seu nom (Canal *et al.*, 2013,60).

Els ponts eren una gran font de despeses, és clar. Especialment a causa de la seva destrucció i reconstrucció sovintejada a causa dels aiguats, que obligava a *tallar* o repartir entre els veïns les despeses. Ara bé, el fet que sempre és reedifiquessin diu molt de la seva utilitat per als veïns de les dues ribes. Però també eren una font d'ingressos; ho sabem en el cas del *pont de Pedra aixecat al costat de la casa dels Frares Menors* perquè en 1322 el rei concedí als *obrers* o encarregats de la reconstrucció del veí *pont de fusta del Mercadal*, el dret a rebre *dels diners del peatge* del citat pont de Pedra, la quantitat dos-cents sous barcelonesos per a l'obra de reconstrucció.

Els *pontatges* eren un ingrés reial molt segur i podien tenir moltes finalitats. En 1337 els

Arxiu Municipal de Girona

jurats de Girona van rebre l'autorització del rei Pere per dedicar aquest i altres drets reials a la reparació dels camins públics malmesos pels aiguats d'aquell any (ACA, Canc. Reg. 1797, fol. 104v.). Durant els anys de la construcció de les noves muralles (1361-1402, aproximadament), els *pontatges* es van fer servir diverses vegades per finançar les seves obres i durant el segle XV també es feien servir per a l'arranjament de les ribes del Ter, malmeses per diversos aiguats (CPG, núm. 800).

Arxiu Municipal de Girona

Arxiu Municipal de Girona

7. ELS «MERCATS» DE L'ARENY EN EL SEGLE XIV

7.1. Introducció

El mercat de Girona -de fet, els mercats en sentit topogràfic-, experimentà grans canvis al llarg del segle XIV. Primerament el seu l'espai interior, *la plaça de Girona* com diu algun document del segle XIII, on es visqué un procés d'edificació acompanyat d'un altre d'expulsió de les taules de peixateria i carnisseria, amb resultats desiguals. A finals del segle, la plaça era gairebé tota edificada, tot i mantenir les seves funcions tradicionals de *peixateria* i, en menys mesura, de *carnisseria.*

D'altra banda, el mercat exterior o de l'Areny es consolidà com el cor mercantil de la ciutat. Des de començament del segle s'hi havien instal·lat les *Mesures*, i començà l'establiment de les *peixateries i carnisseries noves* a la vora de l'Onyar. A mitjan segle, les ordenacions reials regularen l'establiment de les taules de venda de productes vegetals, aquests nous espais foren coneguts amb nom com *plaça de les Cols*, *plaça de la Fruita* o *plaça dels Raïms*. El primer es consolidà fins al punt d'acabar donant el nom a tot el mercat.

Un tercer aspecte remarcable és l'organització i fiscalitat d'aquest mercat, del qual estem molt més informats que en segles anteriors. D'una banda, per l'interès de l'autoritat reial per controlar la font d'ingressos fiscal més sucosa que produïa la ciutat i, d'altra, per les creixents competències municipals en aquesta i altres qüestions locals. D'aquesta manera podem dir més coses sobre allò que s'hi venia, els pesos i mesures del mercat, les diverses fonts d'ingressos públics com *les lleudes (diverses)*, *les imposicions i la bolla* o la seva gestió mitjançant l'arrendament a veritables societats, a mig camí entre una delegació de tipus feudal o el seu ús com a instrument d'endeutament públic. Finalment, també podem parlar sobre aquells funcionaris de control: els *porters*, guàrdies, recaptadors i molt especialment el *mostassaf*, un funcionari municipal de nova creació que centralitzà una part important del control quotidià sobre el mercat.

Cal afegir que l'activitat mercantil, en un sentit més ampli i incloent-hi les activitats de més abast com les *fires* -documentades des del segle XIII-, ampliaven l'àmbit dels espais dedicats a aquesta activitat i, de fet, abasten tot l'Areny *–la Draperia, les Albergueries...-* i les ribes de l'Onyar. La seva influència econòmica despassa els límits del bisbat i s'escampa per tota la Corona d'Aragó i, més enllà, cap al sud de França i les illes de la Mediterrània occidental (Guilleré, 1993, 200-217).

7.2. Mercat interior: Peixateria i Carnisseria

A finals del segle XIII –després de 1285- el mercat, com la resta de la ciutat, es devia trobar en una situació lamentable. Si bé pel que fa al *mercat interior* les referències a taules enderrocades o malmeses són inexistents, les notícies d'alguns edificis malmesos al seu voltant (doc. núm. 157), suggereixen que en aquest espai s'hi degué produir un nivell de destrucció i d'abandonament considerable.

Aquest *mercat interior* havia rebut alguna vegada el nom de *plaça de Girona*, si bé mai arrelà entre altres raons perquè estava ocupat per un parell de rengles principals de taules edificades -amb forcats, teulades i botigues, tot d'obra- i amb petits espais de carrer entremig, a banda de rengles de taules adossades als dos costats de la plaça. Al llarg del segle XIII aquest espai havia esdevingut un sector especialitzat, amb el lloc de *la Peixateria*, al nord, i *la Carnisseria*, a migdia, i ocupava una plaça espaiosa de 100 m per 25 m –unes 55 canes per 15 canes de l'època.

Arxiu Municipal de Girona

En 1292 trobem la primera referència al nom de la *casa de la Peixateria.* Concretament, en la venda d'una taula propietat d'una societat de jueus –*Bellhom, Cordoví, Escola, Deuslocrega…*- al peixater Jaume de Coll, hom esmentava que aquesta estava situada a la *casa de la Peixateria* i tenia al nord *la via pública de la Peixateria*, mentre a orient i sud limitava amb cases (doc. núm. 157, 158-161). Tot plegat ens fa pensar en un espai on, a banda de taules de venda, s'aixecaven algunes edificacions al seu damunt, com les ja esmentades cases a orient i migdia; aquesta darrera ocupava espai de la citada plaça. Pel que fa a la *casa de la Peixateria,* el topònim pot fer pensar en un edifici tancat dins del qual es devien situar aquesta i altres taules de peix. Però l'existència de la via pública al nord de la taula descrita fa pensar, més aviat, en un rengle de taules cobertes sota un mateix edifici, inicialment d'una planta i obert en galeria a l'exterior, per tant, limitant amb carrers i altres taules. Però també és cert que sobre algunes d'aquestes taules ja s'hi havia començat a bastir plantes superiors. Només així podem entendre que al sud de la taula venuda pels citats jueus hi hagués la casa d'en *Vivó peixater*, segurament amb una taula a la planta baixa. Aquesta tendència cap a d'edificació sobre les taules del *mercat interior* –potser anterior al setge de 1285-, s'accentuaria des de la tercera i quarta dècada del segle XIV.

Més al sud, s'hi trobava l'altre gran espai d'aquesta plaça, *la Carnisseria.* En els primers decennis del segle estava formada per un espai unitari i cobert –obert també en galeria cap a l'exterior- i limitat per carrers, el *carrer de la Carnisseria*, a l'oest (doc. núm. 239), i *la plaça de la Carnisseria* i la *via pública que va de la Carnisseria a la Merceria,* al nord (doc. núm. 588). Al sud, s'obria cap al carrer de l'Abeurador, esmentat amb aquest nom des de començament del segle (doc. núm. 286). En 1323, els censos d'un grapat de cases i taules venudes pel batlle reial a Bernat de Banyoles, situades al capdavall de les voltes de *la Merceria*, limitaven cap a llevant amb *la Carnisseria*, sense cap més detall (doc. núm. 260. 261, 263, 268).

En un cert moment –a la segona meitat dels anys trenta- aquestes *peixateries i carnisseries* passen a ser conegudes com a *«velles»* o *«interiors»*, en contrast amb unes altres que seran conegudes com a *«noves»* o *«exteriors»*. La primera referència és de 1342 quan s'esmentava una casa que limitava amb –*...taules de la Carnisseria Vella,* i *...taules de la Peixateria Vella*- (doc. núm. 401); pel que sembla, la Peixateria i la Carnisseria limitaven l'una amb l'altra, a ben poca distància. Però, a més, aquesta descripció amaga una decisió important: el trasllat de les peixateries i carnisseries *interiors* cap a l'Areny, a la riba de l'Onyar, per deixar l'espai interior lliure i edificar-lo. Del cas de les peixateries n'estem més ben informats; en 1336 l'infant Pere, el futur Cerimoniós, havia ordenat la construcció d'una *peixateria nova* (doc. núm. 334). En canvi no en sabem res pel que fa a l'autorització per aixecar la *Carnisseria Nova*, si bé sembla indubtable que l'esment de la *Vella* en 1342 i posteriorment (doc. núm. 598) significava que les obres de la nova també estaven en marxa, també a l'Areny de l'Onyar. Per això es normalitzaren també noms com *...el carrer públic que va cap a la Carnisseria interior* en els anys quaranta (doc. núm. 447).

De fet, estem relativament ben informats del que va passar amb aquest espai de la carnisseria *interior*. Els solars ocupats per les seves taules començaven a ser edificats en alçada, segurament des de finals dels anys trenta. En 1342 hom comença a parlar de *...l'obra nova que s'ha fet* al sector conegut com la *Carnisseria de la Boqueria* (doc. núm. 385, 386 i 389). En alguns casos aquesta obra nova significava una ampliació dels edificis perifèrics al voltant de la plaça, que ara començaven a ocupar el seu interior. Per això s'esmentava també *...la part restant de l'hospici que hi ha cap a la carnisseria* en la descripció d'alguns edificis (doc. núm. 390). Eren encara més específiques les referències lliurades en 1343 per un grup de propietaris a la Pia Almoina de la seu; els edificis descrits limitaven cap a orient amb *...les taules de la carnisseria interior i amb les dues cambres edificades sobre dites taules* (doc. núm. 414). També era molt aclaridora la descripció d'un edifici veí que limitava amb *...la Carnisseria interior de la Boqueria i amb un soler* (un pis) *edificat sobre la taula del seu fill* (doc. núm. 420). En tots dos casos tenim una descripció concloent: uns edificis que tenien la seva façana principal cap

Arxiu Municipal de Girona

a les voltes de *la Merceria* tenien al darrere unes taules de la *carnisseria interior* a la planta baixa, sobre les quals s'havien edificat *solers i cambres*, és a dir, pisos superiors. Tot amb l'autorització del batlle reial perquè, com ja sabem, els llocs i taules del mercat eren de *l'alou reial.*

Després de 1348, diversos capbreus aplegats per la *Cort Reial, la Pia Almoina o l'Hospital Nou* ajuden a perfilar l'evolució d'aquest espai. En 1353 encara restaven espais ocupats per taules i no edificats, com ara dues taules *de la carnisseria interior* descrites al capbreu reial que limitaven amb altres taules i carrers públics (doc. núm. 465 i 466) –una descripció semblant l'hauríem trobat en el segle XIII. En canvi, era clar el que hi havia a les cases del ciutadà Miquel Castell aquell mateix any; una d'aquelles afrontava, a la planta baixa *...amb un pati o sòl de terra en el qual hi havia antigament una taula de vendre carns,* i a la planta o plantes superiors *...amb el sobreposat o edifici aixecat sobre dit pati* (doc. núm. 486). Sembla clar que la planta baixa havia perdut la seva funció de carnisseria. La mateixa descripció podem trobar-la poc després, quan aquestes cases també foren comprades per la Pia Almoina (doc. núm. 504 i 538). Les noves funcions d'aquests baixos les podem identificar poc després, en 1356, quan Berenguer *Caxas* (o *Cases*) reconeixia un casal que feia façana a les voltes de la Merceria i arribava, cap a orient, fins a *...la botiga o celler* que tenia ell mateix *...en el lloc que havia estat carnisseria* (doc. núm. 553). Per tant, sembla evident que en el lloc on encara restaven taules de la *carnisseria interior o vella* en els anys quaranta, hi havia plantes baixes ocupades per cellers o botigues en els anys cinquanta i sobre els quals s'aixecaven nous edificis.

L'edificació de l'espai ocupat per la *plaça del Mercat* significà l'aparició de nous carrers; el més ben documentat és el de *Vallclara*, un topònim que no es consolidà. El trobem per primer cop en 1343, quan s'esmentava una d'aquestes cases noves aixecades al bell mig de la plaça; limitava a orient amb el citat *carrer de Vallclara*, mentre a migdia tenia una casa i a occident i nord unes taules de la *peixateria vella i la carnisseria vella*, respectivament (doc. núm. 400 i 401). Aquest carrer, aleshores en formació, fou el precedent del carrer *dels Mercaders*, citat amb aquest nom des del segle XV (doc. núm. 705). Pel costat de ponent, s'esmentava diverses vegades el *carrer de la Carnisseria interior* (doc. núm. 447). Aquest carrer –avui desaparegut- suposava una continuació cap a migdia del carrer de les *Peixateries Velles* i des de mitjan segle XV fou conegut com el *carrer de Fontclara* (doc. núm. 705).

Però les *Peixateries i Carnisseries Velles* no desaparegueren del tot. En el primer cas hem de dir que no gens, perquè *les Peixateries Noves* a la riba de l'Onyar no reeixiren. En 1354 el batlle general confirmava el manteniment de les taules del mercat en el mateix lloc on ja eren *...i on hi hauran d'estar perpètuament* (doc. núm. 764); des d'aleshores hom tornà a parlar del lloc de *les peixateries*, sense cap més afegit (doc. núm. 546, 555, 556, 596, 640...); també amb edificacions al seu damunt i el carrer que flanquejava pel costat de ponent quedà amb el nom de *Peixateries Velles* fins avui. Ben diferent fou el destí de *les carnisseries*, abocades a la desaparició, però no immediatament; en 1407 unes ordenacions dels jurats, recordaven l'obligació de vendre carns d'ovelles i cabres a les taules *de la plaça del Guix* (doc. núm. 663). Aquesta plaça -més aviat placeta- era recordada encara en la descripció de la ciutat que feia el cadastre de 1716 i pot ser situada amb precisió (Canal *et al*., 2015, 28), en el mateix lloc on hi havia les taules de la *Carnisseria de la Boqueria,* com a mínim, des de començament del segle XIII.

7.3. El mercat de l'Areny: la plaça de les Cols

El mercat *exterior* esdevindria des de mitjan segle XIV el principal espai mercantil de Girona; una especialització que mantingué fins ben entrat el segle XX amb el nom de *plaça de les Cols*, un nom també aparegut a mitjan segle, quan adoptà la configuració física –amb cases a llevant i ponent i fileres de taules al bell mig- que mantingué durant molt de temps. La *plaça* s'omplí de taules, especial-

Arxiu Municipal de Girona

ment durant la primera meitat del segle, quan se n'esmentaven des del capdamunt –el *carrer de la Galera* i *la plaça del Blat*-, fins al capdavall, davant el carrer i les voltes de *les Taverneries*-, ben a prop del *pont de Sant Francesc* o *pont de Pedra* (fig. 25).

L'espai es va refer molt lentament del estralls de la guerra de 1285; el fet que no en tinguem gaires notícies durant els trenta anys posteriors és força significatiu. Encara són més nombroses les notícies sobre *taules enderrocades a causa de l'exèrcit francès* o la reducció de censos d'algunes de les parades supervivents.

Ara bé, des dels anys vint, les dades sobre taules i llocs del mercat esdevenen, de sobte, abundants. Més de la meitat de les transaccions i altres operacions sobre taules i parades de mercat tingueren lloc en el segon quart del segle, en molt casos per la transferència de la seva propietat cap a institucions pietoses, com la Pia Almoina de la seu o l'Hospital Nou, que van conservar els registres d'aquestes operacions als seus arxius, i així ha pogut arribar fins a nosaltres. En qualsevol cas, a mitjan segle l'espai del *mercat de l'Areny* es troba curull d'activitat i l'impacte de la crisi de 1348 no sembla durador; en 1354 es defineixen els nous sectors on s'han de vendre els productes vegetals de consum diari, amb l'establiment de dotzenes de petits solars on s'aixecaren taules i parades.

Sembla més estructural l'impacte de la construcció del tram de l'Onyar de les noves muralles des de la dècada dels anys seixanta. Això escapçà gairebé un terç de l'antic mercat de l'Areny, o del *...lloc que acostumava a ser areny*, tal com expliquen alguns documents des de finals dels anys seixanta, un cop les noves muralles, però també l'edificació de la riba, hauran fet desaparèixer la visió del riu i dels seus arenys.

7.3.1. Creixement cap al sud: davant les Taverneries

Fins a començament del segle XIV no tenim senyals evidents de l'ampliació cap a migdia del mercat de l'Areny. La primera notícia la trobem en 1313, amb la venda d'una casa situada *...al lloc de les Taverneries amb les taules cap a l'Onyar i la plaça i el "porticu"* -les voltes- (doc. núm. 196). Altres referències a aquest lloc, on hi hagué altres vendes en 1315 i 1321, afegeixen més informació; a banda de repetir la referència al lloc o carrer de *les Taverneries,* les taules, descrites com a *botigues* en 1321, se situaven *...dins i fora els murs* i afrontaven cap a ponent amb *...el mur i l'Areny* (doc. núm. 201 i 224). D'acord amb aquests elements, sembla clar que en sector meridional de l'Areny hauria crescut un nou sector de taules i botigues *dins i fora murs*, és a dir, a les dues bandes del mur de l'Areny. Era un altre signe de l'expansió renovada de la ciutat en la primera meitat del segle, però també d'una decisió conscient, inspirada, sens dubte, des de les autoritats púbiques –reials i municipals- de traslladar el vell conjunt del mercat interior cap a la riba de l'Onyar (fig. 25).

El desenvolupament d'aquest nou sector del mercat sembla reeixit en la dècada dels anys quaranta; en 1342 els procuradors reials van vendre els censos sobre una casa i la seva taula situades a peu de *les Taverneries.* El text aclaria que el conjunt tenia a occident *...la via pública que hi ha entre dites taules i les taules del Mercat*; tot distingint entre les taules situades *dins murs* –a peu de carrer- i les situades *fora murs*, és a dir, al mercat. En la descripció de la taula s'esmentaven fins a 10 propietaris de taules; aquestes se separaven de la taula descrita mitjançant *vies públiques* o zones de pas a migdia i occident, la qual cosa ens dona una idea de la concentració de taules de mercat davant *les Taverneries* (doc. núm. 381). Aquí, com a altres llocs, la circulació entre les taules de carrer i les taules del *mercat exterior* era dificultada, des de feia més d'un segle, per l'existència del *mur de l'Areny*. Per això s'esmentava repetidament *el portal d'en Serrat* (doc. núm. 365, 374, 383). D'altra banda l'existència d'algun propietari carnisser ens planteja la possibilitat que entre algunes de les taules citades hi trobessin taules de la *carnisseria exterior* que el rei hauria establert poc abans. Desenvoluparem aquesta qüestió tot seguit.

Arxiu Municipal de Girona

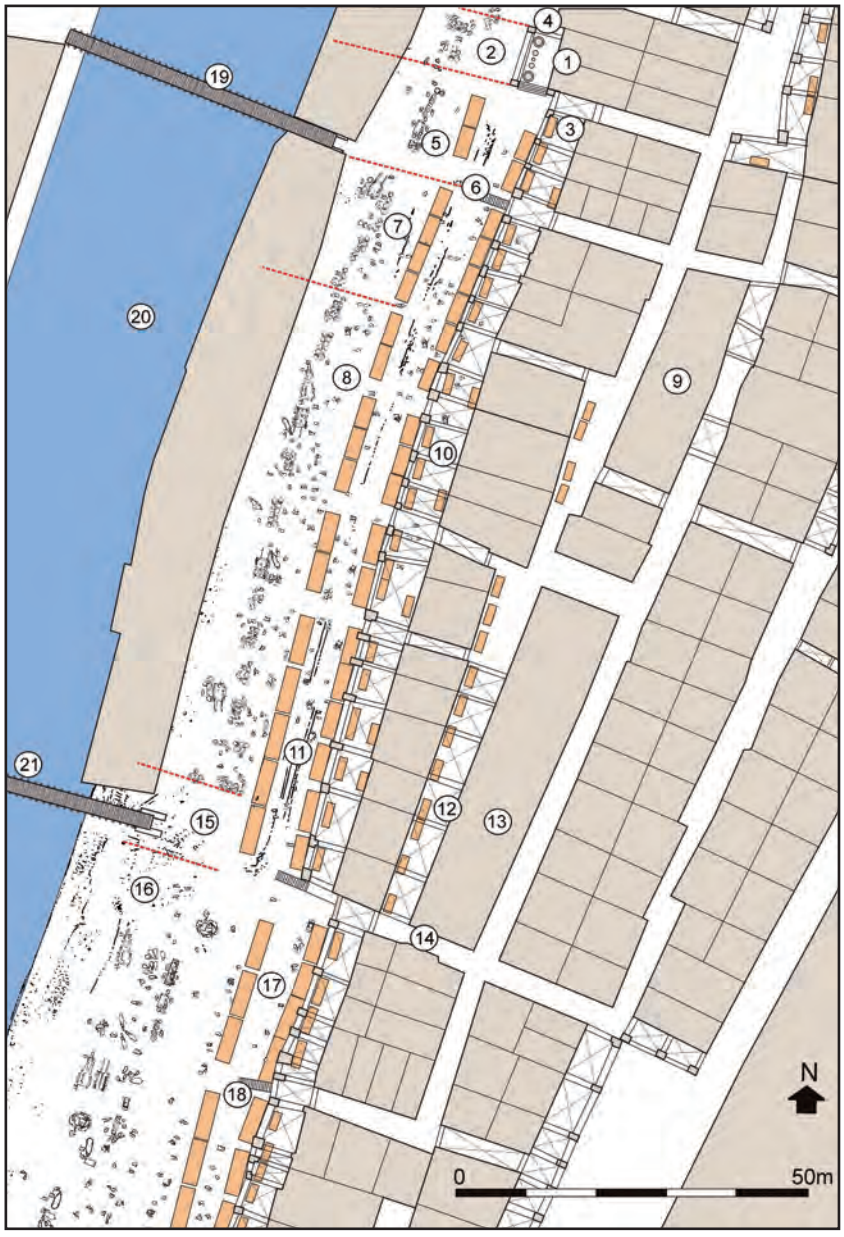

Fig. 25. Plànol del mercat cap a mitjan segle XIV 1) Les mesures de pedra. Contenien les mesures oficials de la ciutat i no es van abolir fins al segle XIX 2) Espai dedicat a la venda d'ametlles i avellanes 3) Cases i taules dels apotecaris 4) Espai reservat a la venda ambulant del raïm i panses però no pas del vi 5) Plaça de la Palla o del Gra. S'hi comercialitzava forment, espelta, blat, ordi i tramussos 6) El portal d'en Llémena era una de les portes que s'obrien en el mur de l'Areny 7) espai dedicat a la venda de cebes 8) Plaça de les Cols on es venia tota mena d'hortalisses i verdures fresques 9) La Peixateria era en aquest moment un edifici cobert que contenia dues rengleres de taules dedicades principalment a la venda del peix 10) Taules i botigues de la Merceria on els drapers mercadejaven i venien draps i teles especialment de lli 11) Taules del mercat exterior. Formaven dues rengleres disposades en trams separats per carrers 12) Taules i obradors en un tram de carrer, aleshores recentment cobert, davant la Carnisseria 13) Plaça de la Boqueria o de la Carnisseria interior. L'espai central era ocupat per un edifici cobert que aixoplugava dues rengleres de taules de carnisseria 14) El carrer Abeuradors, que ja rebia aquest nom, tenia una part coberta amb volta i a sota un banc de pedra 15) Placeta de la Fruita, on només es venia aquest producte 16) Taules de la Carnisseria exterior. Fins a la construcció de l'escorxador reial, els carnissers hi mataven el bestiar 17) Voltes de les Taverneries —més endavant anomenades dels Esparters— i taules de la Sabateria exterior 18) L'actual passatge Álvarez era el portal i el carreró d'en Serrat i tenia sortida a la plaça de les Albergueries (del Vi) 19) Pont de fusta sobre l'Onyar, anomenat d'en Barrat 20) Riu Onyar i 21) Pont de fusta sobre el riu Onyar, anomenat del Mercadal.

Arxiu Municipal de Girona

Tenim raons per sospitar que aquesta ampliació del mercat no va sobreviure a les vicissituds de 1348 en endavant. No coneixem gaire l'impacte que tingué la gran pesta de 1348 i les seves seqüeles, però és cert que en la nova ordenació del mercat o *plaça de fora* -feta en 1354-, s'esmentava el *pont del Mercadal* com a límit meridional (doc núm. 548). Es tractava, sens dubte del conegut també com a *pont de fusta del Mercadal*, per diferenciar-lo del veí *pont de Sant Francesc o de framenors*, fet de pedra. Aquesta percepció queda reblada amb la construcció de les noves muralles de la ciutat –en els anys setanta-, que per la banda de l'Onyar seguien la riba del riu fins a l'alçada del citat pont, on feia angle vers llevant i s'acostava molt fins al carrer de *les Taverneries*. Després dels anys setanta, l'ampliació del mercat de l'Areny davant *les Taverneries* només era, en gran part, un record.

7.3.2. Trasllats reeixits i fallits. Peixateria i Carnisseria Noves

Una de les decisions més transcendentals en la història urbanística de Girona en el segle XIV fou el trasllat de *les Peixateries* i *les Carnisseries* des del lloc que ocupaven a la *plaça interior* del mercat fins a la *plaça exterior*, en l'Areny i ben a prop de la llera de l'Onyar.

N'estem molt més informats de *les Peixateries* que no pas de *les Carnisseries*. De les primeres n'hem parlat, a bastament, en el capítol anterior. Foren el resultat d'una decisió de l'infant Pere, poc abans d'esdevenir rei, a començament de 1336 (doc. núm. 334). Fou, ja ho hem vist, un èxit i un fracàs alhora. Èxit perquè consolidà la urbanització de la riba de l'Onyar, però també un fracàs relatiu perquè els espais parcel·lats i edificats no esdevingueren taules i botigues de peixaters, sinó edificis d'obradors amb habitatges als pisos superiors. Finalment, *la Peixateria* es consolidà al mateix lloc on era des de feia gairebé dos segles (doc. núm. 764).

Pel que fa a la *Carnisseria Nova,* les dades són menys clares, però el resultat final és més concloent. Abans de 1339, totes les informacions ens parlen de la *Carnisseria* com a lloc on es troben les taules i parades de mercat especialitzades. Era el mateix espai descrit i citat tot al llarg del segle XIII, probablement cobert i obert en galeria cap als carrers laterals. Per això era esmentat com a una unitat, quan era citat per definir edificis que hi afrontaven (doc. núm. 260, 263 i 268) i, també per això, trobem citat en 1323 el *carrer de la Carnisseria* (doc. núm. 239), que limitava *la Carnisseria* pel costat de ponent.

En 1339 hi hagué novetats. El 8 de desembre, el rei Pere ordenava, de Girona estant, que els jurats i sobreposats d'obres de la ciutat no fessin oposició a les obres promogudes pel batlle general Ferrer de Lillet a la riba de l'Onyar, on volia establir taules (doc. núm. 349). Tot i que no siguin citades explícitament, aquestes taules han de ser les *carnisseries noves*; unes *carnisseries* que segueixen l'evolució de les *peixateries noves* que, tres anys abans, havien començat a ser establertes a la riba de l'Onyar (doc. núm. 334), tot i l'oposició de l'autoritat local (doc. núm. 336). Tres anys després es repetia la situació, amb un resultat semblant; les obres tirarien endavant. De fet, *el Cerimoniós* ja ho reconeixia en juny d'aquell any quan ordenava al batlle de Girona que assignés als jueus dues o tres taules *al mercat i carnisseria de Girona*, on es poguessin vendre *carnes ebraycas* i *degollades pels jueus* (doc. núm. 343). Tot això significava l'ordenació i parcel·lació de l'espai situat al sud del *mercat exterior* o de *l'Areny;* un fet reconegut en 1343 quan s'esmentava *el pati* –o solar- *de les taules que es feia en l'areny* (doc. núm. 388); una referència al procés d'ordenació aleshores en curs. El *pati* o solar urbanitzat s'estenia davant les voltes meridionals de la *Merceria* i també, en part, davant les *Taverneries,* tal com descrivia algun document en aquells anys, on s'esmentaven taules establertes a carnissers (doc. núm. 388 i 461). Un cop passada la crisi de 1348, aquesta *Carnisseria Nova* es manifestava en 1351 quan el rei autoritzà la venda de drets reials per finançar, un cop més, les seves empreses bèl·liques (doc. núm. 479). Aleshores el batlle reial vengué els censos sobre diverses taules i parades de carnisseria, situades *en el rengle inferior*, en l'Areny, a la riba de l'Onyar.

Arxiu Municipal de Girona

El rengle inferior corresponia a les taules establertes des de 1339 en el sector més proper a la riba del riu; en els casos citats, les taules de carnissers afrontaven, cap a occident, amb *l'Areny de l'Onyar* (doc. núm. 461 i 462).

Però aquest primer establiment d'una carnisseria en l'Areny no arrelà. Ho sabem perquè en 1377 s'hi tornava a fer un nou *...establiment d'una carnisseria prop de la muralla nova, vers l'Onyar* (doc. núm. 613). Pel que sabem, aquesta carnisseria fou establerta en el mateix lloc que havia ocupat la que fou establerta en 1339. Què havia passat?

L'explicació la trobem pocs anys després; en 1382 el rei Joan establia a favor dels jurats de la ciutat *...l'obrador de la carnisseria en l'alou reial, prop l'Onyar*, on des d'aleshores els jurats podrien construir i establir *taules de carnisseria* (doc. núm. 630). Aquesta *carnisseria nova* havia estat establerta als jurats i a la ciutat gràcies a un notable gironí, el secretari reial Narcís Vilella *...per influència del qual es construí la carnisseria nova, després que la vella fos enderrocada per construir la muralla nova* (doc. núm. 700). Narcís Vilella es mostrava especialment actiu en els anys setanta i vuitanta del segle XIV (LVeG, doc. núm. 50, Arnall, 2000b, doc. núm. 391, 344 i 353) i això coincideix amb la restauració i establiment de la *carnisseria nova* en 1377 i 1382. D'altra banda, la referència a la *muralla nova* ens dona el desllorigador; la *carnisseria de l'Areny,* establerta en 1339, havia estat enderrocada a finals dels anys seixanta o començament dels setanta, quan s'aixecà la *muralla nova*, el tram de l'Areny de l'Onyar de les muralles ordenades pel rei Pere *el Cerimoniós.* L'obra, massa propera a la zona de *les carnisseries*, havia obligat al seu enderrocament.

Un cop aixecat el nou mur, la carnisseria fou restaurada, però en un espai reduït, dins les muralles, on es mantingué durant segles. Aquesta *Carnisseria Nova* era citada i situada amb precisió en 1445, quan els hereus de Narcís Vilella en vengueren part dels seus drets (doc. núm. 700). *L'Estima* o valoració cadastral de 1535 la descrivia amb tot detall en aquell mateix lloc: una dotzena de taules/botigues aplegades en dues rengleres entre el tram inferior de les voltes de *la Merceria* i la muralla de l'Onyar (AMGi. *Estima 1535,* núm. 868-876); amb un portal de muralla obert cap a migdia, conegut algunes vegades com a *Portal Nou* i altres com a *portal de la Carnisseria* (doc. núm. 710).

-Un espai físic en transformació: les Mesures, la plaça de les Cols i altres sectors especialitzats.

Des de finals del segle XIII i tot al llarg del segle XIV, el *mercat exterior* visqué un procés remodelació física i d'especialització i concentració de les activitats mercantils, fins al punt que, en la segona meitat del segle, el nom genèric d'*Areny* desaparegué.

La primera evidència la trobem a començament del segle amb l'aparició del lloc de les *Mesures*, dit més sovint de les *mesures del blat* i també la *pedra de les mesures*. Se situava en l'extrem nord del *mercat de l'Areny*, on avui se situa la cantonada entre la Rambla i el carrer de l'Argenteria. Apareix citada des de començament del segle i, probablement no era gaire més antiga; el lloc on hi havia les cases que citaven *les mesures* com a punt de referència des de començament del segle XIV ja existien en la segona meitat del segle XIII, però aleshores *les mesures* no eren esmentades (doc. núm. 124 i 143) per raons òbvies. El *lloc de les mesures* també és molt citat a documents de naturalesa fiscal, ja siguin aquests de diversos organismes reials –cúries, cancelleria, batllies...- o també als de procedència municipal, creixent com més avança el segle XIV. Ara bé, els indicis sobre la forma física d'aquest element singular són escassos, si més no en el segle XIV. Però tot i això, podem afirmar que es tractava de *mesures de pedra*, cobertes sota una llotja suportada amb pilars o columnes, tal com s'indicava en 1355 (doc. núm. 548).

La documentació sobre propietats i drets de cases al nord de l'actual Rambla en parlen sovint; en 1313 i 1314 s'esmenta una casa que afronta a orient amb *l'Areny de l'Onyar i la mesura de la pedra del blat* (doc. núm. 192 i 200). La primera referència a *les mesures* ens diu que aquestes se situaven davant l'Areny i el riu, sense les cases de la riba de l'Onyar que s'aixecarien dues dècades més tard.

Arxiu Municipal de Girona

L'espai que s'obria al davant era definit com una plaça, dita sovint com la *plaça del Blat* o també *la plaça on s'hi ven i s'hi mesura el blat* (doc. núm. 250) i mesures del blat (doc. núm. 250). Quan l'infant Pere, prop a ser rei, ordenà l'aixecament de la *Peixateria Nova,* diu que s'ha de fer *prop lo riu Onyar e la plassa del blat* (doc. núm. 334 i 345); des d'aleshores, s'edifiquen cases *a la riba de l'Onyar, prop la plaça del Blat* o també prop *les mesures de pedra* (doc. núm. 345, 398 i 405). En 1346, l'*Hospital Nou,* que havia comprat un grapat de cases i taules, les situava, gairebé totes, a la *plaça del Blat* (doc. núm. 339-346); la plaça quedava sempre a ponent. Fins als anys setanta, les referències a la plaça del Blat –algun cop també de la palla- són habituals.

En el tram central del mercat, es consoliden els espais de taules especialitzats de *sabateria, draperia, taules de canvi...* –ja n'hi havia des de mitjan segle XIII- però amb un creixement indiscutible, tal com indica l'aparició d'un tercer rengle, més acostat al riu o els trasllats –reeixits o fallits- de les *carnisseries* o les *peixateries*. Les *taules de canvi* –amb els seus *bancs*- se situaven en l'extrem superior de mercat, a tocar de la *plaça del Blat* i *les Mesures*; el seu esment és força freqüent a les escriptures del segle XIV –s'hi tancaven molts contractes i pagaments-, però la seva localització no es concreta gairebé mai. (doc. núm. 232, 233, 411, 478...). Tot i això, en 1336, quan hom parlava de les obres de la *peixateria nova* que hom volia edificar a la riba del riu, hom aclaria que aquestes se situaven a la plaça situada davant les taules de canvi que, cal aclarir-ho, era la tan esmentada *plaça del Blat* (doc. núm. 336). Excepte pels *bancs* on hom atenia els clients, les taules de canvi no eren gaire diferents a la resta; en 1343 hom precisava que el canvista Feliu Gener tenia una taula amb el sòl, forcat i teulada, situada a les taules de canvi (doc. núm. 411).

De tots els sectors especialitzats, potser el de la *sabateria de l'Areny o exterior* és el més documentat. Era un sector ben definit, situat a tocar de les voltes de la Merceria; una part al seu capdavall (doc. núm. 504, 506, 511-516) i altra al capdamunt, prop del portal de la Peixateria, també conegut com el portal d'en Llémena (doc. núm. 354, 362, 451). En la mesura que moltes de les seves taules van passar a institucions com la Pia Almoina i l'Hospital Nou, el seu rastre s'ha conservat. De vegades eren descrites com *taules amb forcs, teulada i una botiga devall* en referència als armaris situats dessota (doc. núm. 532, 533, 540). De fet, ja hi havia taules de la Sabateria a tots dos rengles del mercat; l'espai que deixaven a ponent era la *plaça de les Cols* des de mitjan segle (doc. núm. 558-559). En contrast amb la *Sabateria*, els sectors de les *taules de draperia* són menys coneguts, si bé sabem que hom distingia entre les taules de draps comuns –de llana- i les de lli, situades a migdia del mercat (doc. núm. 459-466). També surten citades taules del sector del cuir com la *Bosseria* (doc. núm. 579), si bé sospitem que molts vendes de draps i cuirs es podien fer als mateixos obradors, a llocs allunyats del mercat.

En la segona meitat del segle XIV el *mercat de l'Areny* visqué reformes profundes, en part per la nova distribució ordenada per les autoritats reials en els anys cinquanta; però també per la construcció de la muralla a la riba de l'Onyar, que obligà a trasllats i reconstruccions. Fou aleshores quan es popularitzaren noms com *plaça de les Cols, de la Fruita, del Gra, dels Raïms* o també *carrer de la Galera.*

L'origen d'aquests topònims està relacionat, en primer lloc, amb la nova ordenació i *establiment* de taules empesa pel batlle general en 1354 i ratificada pel rei Pere en 1355 (doc. núm. 523 i 548). No era una reforma general, però afectava els llocs ocupats pels venedors de fruites, verdures i vegetals en general, que se situaven a les zones perifèriques de les taules fixes que ocupaven el cor del mercat, per això el batlle general les situava *en el carrer o plaça exterior* des del capdamunt, al *portal d'en Pelegrí*, fins al capdavall, al *pont del Mercadal.* Un any després el rei confirmava l'operació i afegia els noms dels 47 beneficiats amb els establiments –això no vol dir, necessàriament, 47 taules- i localitzava les diverses especialitzacions a la *plaça de fora* del mercat, des dels raïms al capdamunt –al carrer de l'Argenteria-, passant pels fruits secs, cereals i llegums davant la plaça i les mesures del blat, fins a les cols i la fruita, que ocupaven el els terços central i inferior, fins al pont del Mercadal, davant del carrer d'Abeuradors. Topònims com *plaça de la Fruita* tingueren una vida efímera; no així el de plaça de les Cols.

Arxiu Municipal de Girona

La *plaça de les Cols* va fer fortuna, fins al punt que fou un topònim d'us comú a Girona fins ben entrat el segle XX. El nom neix a mitjan anys cinquanta; en 1355 el rei confirmava els establiments de taules de fruites i verdures fet l'any anterior pel batlle general i afegia *...les cols i la fruita* (s'han de vendre) *des de la casa del draper Bernat de Llémena fins al pont del Mercadal* (doc. núm. 548); això era un bon tros de l'actual passeig de la rambla de la Llibertat.

Ara bé això no vol dir que les taules de cols, verdures i fruites fossin noves. Anys abans, en 1343, ja s'esmentaven taules de *la colanera* o *la colimera* en aquell mateix espai, amb les seves *botigues* sota les taules, *forcats i taulades* (doc. núm. 412 i 415). En 1354-55, el batlle reial i el rei Pere no feien res més que endreçar allò que ja existia, potser d'una manera més espontània. Fou aleshores quan hom començà a parlar de *plaça de les Cols*, no pas en un sentit modern, sinó d'espai públic ocupat per aquelles taules –de fet, una filera- (doc. núm. 484, 498-500, 516-521...). Formaven un tercer rengle, prou separat dels altres dos –més propers a les voltes de la Merceria-, per deixar un espai prou ample que rebia aquell nom. Un bon tros d'aquestes taules tenien, davant per davant, les taules de la sabateria (doc. núm. 558, 559, 561-563). El nom es començà a estendre i en els anys seixanta ja era citat més amunt; unes cases de l'Onyar, cap al que avui és el pont de les Peixateries, eren situades *davant la plaça de les Cols* en 1368 (doc. núm. 597). El topònim s'estengué fins al punt que, des del segle XV, tot l'antic mercat de l'Areny ja era conegut com *la plaça de les Cols.* L'*Estima* -cadastre- de 1535 situava totes les taules del mercat a la *Plassa de les Cols* (AMGi. Reg. Fol.121-123). La seva veïna al nord, la *plaça de la Fruita,* no tingué tanta sort. No tornava a ser esmentada després dels anys cinquanta i, en gran part, desaparegué amb la construcció de la muralla en els anys setanta.

De la *plaça del Blat* amb el seu apèndix de la *plaça de la Palla* i les veïnes *Mesures* en continuen parlant regularment els documents durant les dues dècades posteriors a la pesta de 1348; pel que sembla, sense gaires novetats, a banda de les taules afegides, per decisió reial, en 1354 i 1355. En 1356 una taula té a ponent *la plaça del Blat* (doc. núm. 549); en els anys seixanta, altres taules se situen a llevant o ponent de la plaça i algunes tenen al sud un carrer (entre les taules) que va del portal de la Peixateria al pont d'en Barrat (doc. núm. 571, 573, 586 i 589). Però des dels anys setanta, observem canvis en la toponímia, segurament relacionats amb la construcció de la muralla. En 1374 i 1380 apareix el nom de carrer de la Galera (doc. núm. 611 i 623), si bé el lloc ocupat per les taules establertes en 1354/1355 manté el nom de plaça dels Raïms fins al segle XVI. La plaça del Blat també muda seria coneguda com a plaça del Gra des de finals del segle XIV (doc. núm. 642, 667...). En el segle XV, els diversos capbreus de les cases que tenia l'Hospital Nou en l'antic Areny sempre les situava a *la plaça del Gra* (doc. núm. 671).

Amb tots aquests canvis, els vells topònims d'*Areny* i *mercat de l'Areny* gairebé desaparegueren. Ja a mitjan segle algunes taules eren descrites com a *...taula allí a on acostumava a ser areny* (doc. núm. 554. 603). Fins i tot els també tradicionals de *plaça exterior* o *plaça de fora,* encara en ús en els anys cinquanta i seixanta (doc. núm. 523 i 548), deixaren de tenir sentit amb la construcció de la muralla a la riba de l'Onyar en els anys setanta.

7.4. El mercat: funcionament, ordenació i fiscalitat

En contrast amb altres fonts documentals, és més gran la riquesa sobre dades fiscals o d'ordenació del mercat, emanades de l'autoritat pública; el rei i els seus batlles i procuradors, o bé els jurats i altres funcionaris municipals. Això ens permet respondre algunes qüestions relacionades amb l'activitat del mercat; com ara aquestes:

a) Què s'hi venia en aquest mercat? Doncs, evidentment, aliments frescos arribats de les hortes properes o de comarques veïnes com *"...la fruita fresca (cireres, prunes, peres, préssecs, pomes, figues), la fruita seca (avellanes, castanyes, pellocs), les verdures, hortalisses i llegums (cebes, raves,*

Arxiu Municipal de Girona

naps, pastanagues, cols, porros i grumets); també *plantes industrials (vims, joncs, lli, cànem i erugues de seda)* arribades de tot arreu. També bestiar menut i gran com *porcs, moltons, bocs, cabres, anyells, bous, vaques, cavalls i rossins* eren venuts al sud de l'Areny, on es desenvolupava el mercat del bestiar, una part del qual –avui sota la plaça de Catalunya- era conegut com la *plaça dels Porcs* (doc. núm.755). El *peix fresc o assecat* i els animals morts i trinxats es venien a les taules de *peixateria* i *carnisseria.* També s'hi venien els draps i cuirs importats o procedents de la producció local –poques vegades esmentats perquè no pagaven *lleudes-.* I també s'hi podien trobar *la sal* i els productes elaborats pels artesans forans com les *moles d'esmolar, selles, olles, dentals, pales, pasteres, vasos, tines i semals, monalls (bigues), coves, penestres i* utensilis domèstics metàl·lics o de terrissa *(escudelles, plats, talladors i anaps),* entre moltes altres coses. Ho explicaven documents diversos des de començament del segle XIV, especialment les llistes de les *lleudes* –taxes del mercat- rebudes per les diverses institucions o arrendataris que hi tenien dret (doc. núm. 191). En alguns casos, els noms eren genèrics, com el citat cas de les *cols*, que amagava una gran varietat de verdures i hortalisses de fulla comestible. Per això *la plassa de les Cols* ocupava, juntament amb *la Carnisseria* i la *Peixateria*, un dels espais més grans del mercat (fig. 26).

b) *Pesos i mesures del mercat.* Hom sap que, des de l'alta edat mitjana, s'esdevingué un procés de regionalització dels sistemes de pesos i mesures que, en gran part, tenien arrels romanes i mostraven una gran racionalitat (Feliu, 2004a). Girona, com tantes altes ciutats comtals i episcopals amb un mercat d'abast important, desenvolupà un sistema propi, però amb una terminologia comuna. Les *mitgeres* i *quarteres* dels grans i àrids, *les botes* i *copes* de líquids com el vi i l'oli, les *canes* per als teixits o la *lliura* per als pesos menuts, estan força representades a la documentació. La ponderació dels pesos i mesures del mercat era una qüestió delicada, per això en 1321 el rei Jaume ordenà a *Bernat d'Olzet*, batlle de Girona, que fos revocada l'ordenació de variació de *pesos i mesures de la ciutat*, donades les dissensions i escàndols suscitats i que es tornés als pesos usats d'antic (CPG, núm. 164). Les mesures eren d'ús obligatori en moltes operacions, i en aquestes també s'hi pagaven *lleudes*; per això eren també arrendades per proporcionar ingressos als monarques. En 1321 el rei autoritzà la venda feta per Ramon de Xammar a Tomàs Barrat de la seva part de les lleudes de Girona, tant de *lleudes de pedra* (les mesures) com *de mercat* (ACA Mulasses-III. *Lezdis Gerundae* núm. 11). 1323, 6 cal. jul. Però altres institucions també tenien la seva part en els ingressos procedents de les mesures; per això trobem en 1323 *l'establiment* fet a Jaume de Verdera pels castlans del castell de Requesens de la part del castell de *lleuda dita* de *Pedra i Blat del Rei*, salvant els drets reials (ACA Mulasses-III *Lleudes Girona* n. 10).

c) Quins impostos es pagaven al mercat? Les lleudes (diverses), les imposicions i la bolla. La lleuda era el més sucós dels ingressos fiscals de què gaudien els monarques a Girona, com a moltes altres ciutats. També era el més antic, ja que procedia, sense interrupció, dels *teloneus* que ja es pagaven a l'antiguitat.

D'aquests impostos ja n'hem parlat en capítols anteriors, però la documentació del segle XIV ens descobreix més particularitats sobre la seva naturalesa, diversitat i mecanismes de cobrament. Sota el nom genèric de lleudes s'aplegaven diverses taxes sobre la circulació i comerç de mercaderies. Les dites *lleudes de passatge* era cobrades a l'entrada de la ciutat, en llocs on hi havia peatges, amb *barres* que pujaven i baixaven, per això també eren conegudes com *drets de barra*. En alguns llocs, com a l'entrada dels ponts, també carregaven sobre el tràfic de persones i animals. A Girona tingueren un paper important en el finançament d'obres públiques com la construcció de les muralles des dels anys seixanta(doc. núm. 750).

Les *lleudes* més relacionades amb l'activitat del mercat eren, d'una banda les *lleudes de pedra i de les mesures* i d'altra, les *lleudes del mercat –lezdis fori sive mercati.* De les primeres en parla sovint la documentació procedent de la Cancelleria i la Batllia reials, en la mesura que eren estre-

Arxiu Municipal de Girona

Fig. 26. Mercat del bestiar a l'areny del riu Onyar. 1900 ca. A l'època medieval devia tenir un aspecte similar. Ajuntament de Girona. CRDI (Bly & Murtra)

tament controlades pels funcionaris reials, si bé sovint estava arrendada o infeudada. Era el cas de 143 mitgeres de blat (cap a set tones) procedents de la *lleuda de les mesures de pedra* que el rei lliurà en arrendament des de 1339 a canvi de 1.000 sous anuals. Pel que fa a les *lleudes del mercat* eren carregades sobre els productes en el moment de la venda i eren molts variades; per exemple, el al cas de l'oli s'aplicava la càrrega d'un diner per *copa* i un òbol per *mitja copa*, que eren les mesures oficials de capacitat de l'oli (ACA Mulasses-III *Lezdis Gerundae* núm. 23).

Les *imposicions* eren una taxa nova, nascuda en els anys trenta i relacionada amb les autoritats municipals, però destinada, principalment, al pagament de les subvencions reclamades pels reis. Es carregaven sobre totes les vendes; aliments, primeres matèries i productes acabats. Els primers, especialment el vi, els grans i la carn, representaven dues terceres parts dels ingressos (Guilleré, 1994, 252-261), la qual cosa diu molt del pes de la *trilogia mediterrània* en la dieta medieval. Era pagat a mitges entre comprador i venedor, la qual cosa demostra que s'aplicava en el moment de la compra.

La *bolla* era un nou impost nascut en els anys seixanta, imposat principalment sobre la venda de teixits –*la bolla de draps*-, si bé també es pagava durant la fase de producció, quan els teixits passaven de mans dels teixidors als paraires. Del seu pagament no se n'escapava gairebé ningú; una institució religiosa assistencial com l'*Almoina del Vestuari* de la seu pagà 500 sous en 1378 i 508 en 1385 per *la bolla de robes* que l'Almoina havia fet entrar a la ciutat per repartir entre els pobres (doc. núm. 615 i 635).

Arxiu Municipal de Girona

Els principals beneficiaris dels ingressos fiscals eren els monarques, però no eren pas els únics. A banda hi trobem les persones i institucions que havien rebut una participació en els segles anteriors, com ara la seu episcopal –de fet, els seus sagristans-, els tres castells de la ciutat, o les institucions benèfiques com la Pia Almoina i l'Hospital Nou. Els documents parlen amb freqüència de *les lleudes de Montcada o de Sobreportes , les lleudes de Gironella i les lleudes de Requesens*, una forma de referir-se a la participació dels tres castells en el conjunt de les *lleudes* reials.

Aquests beneficiaris no feien efectiva la recaptació directament, sinó que l'arrendaven. D'aquesta manera els beneficis fiscals també engreixaven les fortunes dels *ciutadans* benestants, que tenien una important font d'ingressos en el préstec als monarques i el cobrament dels impostos del mercat i altres rendes públiques. Per exemple, *Guilleuma de Montcada,* senyora de Sobreportes, arrendà en 1307 les seves lleudes a Pere de Monells per 2.200 sous anyals (doc. núm. 734). En 1339 el rei Pere va vendre –va *establir*, de fet- 143 mitgeres de blat procedent de la seva part de les *lleudes de pedra* per 1.000 sous anuals (doc. núm. 747). Finalment, esmentem que en 1343, el procurador reial Bernat Bertó vengué a Pere Ferrer i als seus tota *la lleuda de l'oli* dins la ciutat i batllia de Girona per 5.000 sous anuals. Era un establiment i el comprador el podia vendre (doc. núm. 753). A canvi d'aquestes inversions, els compradors tenien dret a rescabalar-se amb el cobrament d'impostos i taxes pel temps acordat o, si era un *establiment*, per temps indefinit.

d) Qui controlava el mercat? Al llarg del segle XIV podem observar una evolució de l'autoritat pública sobre el mercat; des de l'autoritat reial, exercida pel batlle reial o els seus subalterns, fins a la progressiva implantació de l'autoritat municipal en la segona meitat del segle.

Des de començament del segle XIV trobem més informació sobre l'organització del mercat, en gran part a causa d'una reorganització més eficient dels departaments relacionats amb la recaptació i control fiscals, com ara la Cancelleria, la Batllia General o el Mestre Racional. En relació amb Girona, sabem que en 1337 *Pere de Cardonet* fou establert pel batlle general i confirmat pel rei com a porter reial i *guardià dels pesos* i les *mesures de pa, blat, vi i oli* (doc. núm. 339); però ignorem si aquesta era una funció de nova creació. En tot cas, era una funció atorgada en *establiment emfitèutic*; per això trobem en 1340 Pere de Cardonet, ciutadà i porter reial, venent a Francesc de Perer, el *violari* que tenia sobre les *mesures de blat, vi i oli.* El contracte aclaria que el comprador pagava 750 sous i hauria de rebre el salari del seu ofici, és a dir, de *guardià* (doc. núm. 352).

En tot cas, quedava clar que, en la primera meitat del segle, el control del mercat restava en mans del rei i els seus delegats a Girona, tot i el desenvolupament de les noves autoritats municipals en aquella època. Però això començava a canviar; en 1345 i enmig de la polèmica per la construcció d'edificis a la riba de l'Areny, el procurador reial Pere Bertó, en nom del rei, concedia als *jurats els arenys de l'Onyar* i aclaria que no s'hi podrien construir noves taules botigues o altres edificis perquè els arenys eren necessaris per a l'ús públic i general de la ciutat. S'hi celebraven fires i mercats, s'hi posaven les peixateries i altres paraments necessaris per a vendre, els carnissers hi mataven el bestiar (doc. núm. 437). No hi ha dubte que podem considerar aquest privilegi reial com un principi de les competències municipals sobre el mercat de Girona.

Un pas potser encara més important fou en 1351, quan el rei Pere concedia als jurats, prohoms i tota la *universitat* de Girona la creació del nou ofici de *mostassaf*, que hauria de ser triat per un any entre tres prohoms elegits pels jurats i pel batlle de Girona o el seu lloctinent. Havia de custodiar els *ponderals*, pesos i mesures de la ciutat; pregonar al començament de la seva administració les penes imposades per falsificació i obligar els venedors que portin els seus pesos i mesures a verificar-los amb els oficials. Podia imposar multes fins a 10 sous i, per sobre d'aquests, només amb l'aprovació del batlle de Girona (doc. núm. 761). En aquest punt, Girona seguia l'exemple de Barcelona –en 1339- i altres ciutats en anys precedents (Bajet, 2002). Les funcions del mostassaf no eren noves; absorbia algunes de les competències que exercia l'ofici del *guardià* creat no gaire abans i algunes de les funcions «policials» -multes- executades pels veguers fins aleshores.

Arxiu Municipal de Girona

De tota manera, no cal pensar que les competències municipals estiguessin encara gaire desenvolupades. Era el rei qui en 1351 establia les ordenacions sobre la mort del bestiar i altres aspectes de l'obrador de la carnisseria (doc. núm. 760). També les mesures de reordenació del *mercat exterior*, publicades pel batlle general en 1354 i ratificades pel rei en 1355, demostren que a mitjan segle, les competències reials encara eren molt grans (doc. núm. 523 i 548). El municipi aconseguí d'augmentar les seves competències a cop de compres i privilegis; així en desembre de 1351, els jurats compraven el dret de custòdia dels pesos i mesures de la ciutat (doc. núm. 762). En 1382, l'infant Joan atorgava als jurats de Girona el dret a fer establiments de *taules de carnisseria* en el mateix lloc on ell mateix havia autoritzat l'aixecament del nou obrador en 1377 (doc. núm. 613 i 630). A començament del segle XV, les atribucions dels jurats sobre l'organització del mercat ja eren prou grans, com mostren les ordenacions de 1407 referides a aspectes comercials de l'activitat a *la carnisseria* (doc. núm. 663).

Arxiu Municipal de Girona

Arxiu Municipal de Girona

8. DESPRÉS DE 1348. UN ESPAI CONSOLIDAT

8.1. Introducció

Per a les societats medievals europees i, concretament per a les seves ciutats, la segona meitat del segle XIV va ser una època d'aturada, especialment d'alguns dels aspectes del creixement de llarga durada viscuts durant els dos segles anteriors. Si bé la historiografia sobre l'edat mitjana europea resta lluny de considerar la data clau de la pesta de 1348 com un moment de tall radical, sembla fora de dubte que, en el cas de les ciutats, la data marca un abans i un després: de la ciutat en expansió a la ciutat aturada i encotillada, on les muralles aixecades aleshores marcaren unes àrees no ultrapassades, en molts casos, fins ben entrat el segle XIX.

Girona no en fou cap excepció. Si bé –deixant de banda el citat C. Guilleré- la historiografia no ha entrat gaire a fons sobre l'impacte de la pesta en l'esdevenir de la ciutat –de fet Guilleré el va relativitzar- (Guilleré, 1984, 87-161; Guilleré, 1994, 162-189), no hi ha dubte del seu significat. Un exemple ben clar el trobem en la quantitat d'autoritzacions d'establiments *ad construendum domos* (per fer-hi cases) o també parades de mercat. Els permisos foren disposats per les senyories urbanes i les còpies eren dipositades als seus arxius. Són centenars des de mitjan segle XII i fins a 1348, però després d'aquesta data els *establiments* pràcticament desapareixen, excepte per confirmar nous propietaris a edificis o taules de mercat ja existents.

Des de mitjan segle XIV, *l'Areny* tampoc creix. Però això també és lògic si pensem que fou aleshores quan atenyé els seus límits; tant geogràficament –la llera de l'Onyar- com urbanística –la muralla fluvial. Des d'aleshores, els canvis es produirien en un aspecte més qualitatiu i també serien més escassos; la construcció de les muralles, la reorganització dels mercats o l'aixecament de la Casa de la Ciutat –des de començament del segle XV- en foren els més significatius.

En contrast amb aquesta relativa «aturada», la documentació de la segona meitat del segle XIV ens facilita molta més informació sobre els aspectes descriptius de la topografia urbana i dels seus habitants. I ho fa des de diversos punts de vista; per això podem oferir una visió més completa de l'Areny i dels seus habitants en aquella època.

8.2. Una visió detallada: el fogatge i talla de 1360

Els fogatges reials i les *talles* i *estimes* municipals apareixen com a testimonis valuosos de la realitat de moltes ciutats i vil·les des del tercer quart del segle XIV, en el mateix moment que la fiscalitat reial fa un important salt endavant. I la fiscalitat directa dels *subsidis* a la monarquia es documenta mitjançant *fogatges* generals i *talles* o repartiments entre el veïnatge de les comunitats. En aquest aspecte, Girona conserva al seu arxiu municipal unes quantes dotzenes de documents on els funcionaris o comissionats municipals fixaven la descripció dels carrers o recorreguts on vivien els contribuents de la ciutat que serien gravats amb la part corresponent –d'acord amb la seva riquesa- del total que la ciutat havia de pagar.

La més acurada de les descripcions correspon al *fogatge* encarregat pel rei a totes les *seves* ciutats i vil·les a les Corts de Cervera, a finals de 1359, i realitzat a Girona, amb la supervisió dels jurats de la ciutat, a començament de 1360 (fig. 27). El document conté una descripció de la ciutat especialment detallada, amb 85 recorreguts descrits, mentre els documents posteriors són més grollers, generalment amb menys de la meitat de descripcions (Vegeu AMGi Rg. 026627 a 026662).

Arxiu Municipal de Girona

Nosaltres n'hem extret la part de la descripció que afecta l'*Areny*, amb 18 recorreguts, carrers i places citats, amb el català del text original. Els contribuents només apareixen amb la suma total:

1360. Fogatge i talla. Descripció dels carrers, places i focs del sector de *l'Areny* (Guilleré, 1994, 111-112; AMGi, reg.026634).

—*-Lo carrer qui comença del pont d'en Cardonet tro al portal del Mercadal; 40 focs* (les cases de la riba de l'Onyar, de nord a sud).

—*-Lo carrer qui comença al portal d'en Pelagri e va tro al carrer deant lo portal d'en Llemena; 17 focs* (les cases de la galta de ponent del carrer de l'Argenteria i el tram septentrional de voltes de la Rambla).

—*-Lo carrer qui parteix del portal de les Ballesteries e va tro a la Pescateria; 52 focs* (des del capdamunt del carrer de la Cort Reial fins a la plaça de les Castanyes).

—*-La traversa de la Pescateria; 6 focs* (probablement, les cases de la plaça de les Castanyes i alguna travessa propera).

—*-Lo carrer qui comença del portal del call e va tro al portal den Berenguer Çariera ab les traverses; 33 focs* (carrer parcialment desaparegut, des de la placeta del Correu Vell fins al capdamunt de les Ferreries Velles).

—*-Traverses; 9 focs* (imprecís).

—*-Traversa del forn den Serra tro al canto den Berenguer Valls; 8 focs* (l'actual carrer o carreró del general Fournàs, darrere la plaça de l'Oli).

—*-La plaça dels Cavallers; 34 focs* (la plaça de l'Oli i carrerons que davallaven des de Sant Martí Sacosta).

—*-La traversa e carrer que pren la Sabateria veya e puja; 12 focs* (el carrer de Bonaventura Carreras i Peralta).

—*-Lo carrer de la Merceria; 21 focs* (els trams inferior i mitjà de les voltes de la Rambla).

—*-Lo carrer que parteix de la Pescateria e va tro al carrer qui va al portal del aborador ab les traverses que van vers la Merceria; 31 focs* (el carrer de la Pescateria, incloent-hi un tram fins al carrer dels Abeuradors, avui desaparegut).

—*-Lo carrer de la Ferreria veya que parteix del alberg den Sant Celoni e va tro al carrer del obrador; 21 focs* (els trams inferior i mitjà del carrer de les Ferreries Velles fins a la cantonada de Guillem Minali).

—*-Lo carrer que parteix de la draperia e va per la ferreria nova entro la plaça de les albergueries; 38 focs* (el carrer dels Ciutadans).

—*-Lo carrer del obrador que va de la plaça de les albergueries al areny; 12 focs* (el carrer dels Abeuradors).

—*-La plaça de les albergueries; 31 focs* (la plaça del Vi).

—*-La traversa que parteix de l'alberg den Albussan; 6 focs* (carreró, avui desaparegut, que baixava fins a la plaça del Vi).

—*-La traversa que va de la plaça de les albergueries al pont de los frares menors; 9 focs* (la pujada del Pont de Pedra).

—*-Lo carrer de les taverneries; 14 focs* (el tram inferior de cases de la Rambla).

—*Total: 394 focs.*

Font: AMGi, Reg.026634.

Com podem observar, molts recorreguts tenien noms precisos, eren carrers o places amb noms ben coneguts i arrelats de feia un segle o més; com ara les places *dels Cavallers* i de *les Albergueries* o els carrers de *la Sabateria Vella, la Merceria, la Ferreria Vella, la Draperia, la Ferreria Nova, les Ta-*

Arxiu Municipal de Girona

verneries o *els Abeuradors* (*obrador*, al document). En altres casos, els recorreguts són menys precisos; fan referència a un punt de partida i d'arribada com *…lo carrer que va del pont del Cardonet al portal del Mercadal* o *…lo carrer qui comença del portal del call e va tro al portal den Berenguer Çariera ab les traverses*. Cal remarcar que tots els recorreguts en direcció nord-sud eren descrits generalment com a carrers, mentre els transversals, en sentit est-oest eren esmentats com a *travesses* o *traverses*, sense nom propi (fig. 27).

El *fogatge* fou objecte estudiat per Guilleré, amb més de cent pàgines a la seva monumental *Girona al segle XIV* (Guilleré, 1994, 7-114). Una evidència sobresurt del gavadal de dades aportades per l'historiador francès; el nostre *Areny,* el cor econòmic i administratiu de la ciutat «laica» concentrava poc més d'un 20% de la població, però un 35% de la contribució total de la Girona inclosa en aquella talla –més de 90.000 sous- (Guilleré, 1994, 104-105). Cal recordar, però, que la ciutat no restava tota ella inclosa ni en aquest ni en cap altre fogatge, talla o estima aplegats en el període, especialment fèrtil, de la segona meitat del segle XIV i les primeres dècades del XV. Gairebé tota la població dins els *murs vells* en quedava exclosa. Els jueus i clergues també contribuïen a la fiscalitat reial, però per altres vies.

8.3. Demografia i sociologia de l'Areny. Un esbós

El *fogatge* de 1360 només és el primer d'un grapat dels registres fiscals conservats a l'Arxiu Municipal de Girona. Tot i que la seva finalitat era estrictament administrativa, és cert que també ens ofereixen una imatge social de la ciutat i, concretament de l'Areny, ja que situen els contribuents en carrers o espais concrets, però, a més, valoren la seva riquesa i, en funció d'aquesta, estableixen les quantitats a pagar per cadascú. Si bé podem sospitar en tractes de favor i ocultacions –com ha passat sempre amb la fiscalitat-, l'estudi d'aquestes fons, encara molt incipient, permet introduir, ni que sigui de forma molt preliminar, l'anàlisi social de l'*Areny* i comprovar la seva importància en l'esdevenir de la ciutat medieval.

Malgrat els flagells de pestes, fams i guerres, el que havia estat *l'Areny* de Girona mostra des de mitjan segle XIV i els primers decennis del XV una certa estabilitat demogràfica. Si bé els registres fiscals gironins posteriors al de 1360 no són tan detallats en la descripció topogràfica, és possible la reconstrucció de l'àmbit de l'Areny amb certa precisió. Els resultats observats dels seus registres mostren aquesta evolució:

els 394 focs de *l'Areny* registrats al citat *fogatge* de 1360, encara són 372 en 1380 (AMGi Rg.026629), 374 en 1385 (AMGi Rg.026635), 372 en 1391 (AMGi Rg.026640), 371 en 1396 (AMGi Rg.026643), 391 en 1403 (AMGi Rg.026645) i 357 en 1417 (AMGi Rg.026650). En termes relatius, les 4'5 hectàrees aproximades de *l'Areny* tenien una densitat de cap a 90 focs per hectàrea en 1360 i de poc menys de 80 a començament del segle XV. Si bé és cert que l'ús demogràfic d'uns registres fiscals presenta problemes –no sabem explicar l'augment dels contribuents al voltant del canvi de segle-, també és veritat que l'anàlisi comparativa de sèries com aquestes permet obtenir alguns indicis versemblants.

Per exemple, podem comprovar que l'Areny presenta una tendència descendent en el registre dels contribuents, però més lleu si la comparem amb la resta de la ciutat. Al Mercadal, per exemple, els 626 focs tallats en 1360 només eren 379 en 1417; un descens de gairebé un 40% en poc més de mig segle, quan en l'Areny el descens havia estat molt menor, de poc menys d'un 10%. Al conjunt de la ciutat, el *fogatge* de 1360 donava 1.943 focs -afegits als ciutadans *tallats,* els *forans* o absents i els *mendicants* exempts de talla-; en 1417, el total era de 1.271 focs, amb una disminució de prop del 35%. Aquestes relacions permeten concloure fins a quin punt l'Areny era un sector de la ciutat molt més estable que els més perifèrics de la ciutat.

Arxiu Municipal de Girona

Fig. 27. Plànol de l'Areny amb indicació de les principals referències descrites en el fogatge de 1360.

Arxiu Municipal de Girona

Una de les raons era la concentració de riquesa i benestar, molt superior als de la resta de la ciutat –excepte la *Força Vella*-. En *l'Areny* es concentraven la majoria de les residències dels ciutadans benestants de la ciutat, aquells que contribuïen en major grau a la contribució lliurada al rei en 1360. Guilleré ja identificà aquesta minoria dirigent de poc més d'una trentena de famílies (Guilleré, 1994, 94-100 i 254-280). Aquest *nucli dur* del poder ciutadà –les *famílies patricies*, en paraules de Guilleré- residia a l'Areny, més o menys escampats, si bé podem observar algunes concentracions al voltant de la *plaça dels Cavallers, la Draperia i la Ferreria Nova, la plaça de les Albergueries, els Abeuradors i la Merceria.*

Dels 45 ciutadans més rics, amb una contribució de 200 sous en amunt a tota la ciutat, quatre vegades superior a la mitjana, 35, un 78%, residien a l'Areny (fig. 28). Eren aquests, per ordre de contribució:

Francesc Sant Martí, 700 sous (Draperia).
Jaume Campllong, 600 sous (Abeuradors).
B. M..., 500 sous (Albergueries).
Bernat Sitjar, 400 sous (prop forn d'en Serra).
Guillem Sunyer, 350 sous (prop d'Abeuradors).
Guillem Domingo, 320 sous (Ballesteries a Peixateria).
Francesc Rafart, 300 sous (Ferreria Nova).
P. de Prat, 300 sous (Albergueries).
Pere Bordils, 300 sous (Albergueries).
B. Sarriera, 300 sous (Albergueries).
Ramon Medir, 260 sous (Merceria).
Francesc de Prat, 260 sous (Draperia).
G. Sa Costa, *** sous (al pont de Fra Menors).
Francesc ...., 240 sous (portal del Call a Berenguer Sarriera).
Bernat Estruç, 240 sous (forn d'en Serra a Berenguer Valls).
Guillem des Castell, 240 sous (Merceria).
Francesc de Sant Celoni, 240 sous (Ferreria Vella).
Jaume Comte, 240 sous (Ferreria Nova).
Francesc Pabia, 240 sous (Albergueries).
G. de Bell-lloc, 230 sous (Albergueries).
Guillem Vinyoles, 220 sous (plaça dels Cavallers).
Guillem Cerir, 220 sous (Merceria).
Na Alexandrina, 220 sous (Ferreria Vella).
Domingo Gornall, 220 sous (forn d'en Serra a Berenguer Valls).
Bonanat Llémena, 210 sous (Merceria).
Bartomeu Vinyes, 200 sous (Ballesteries a Peixateria).
Guillem Arades, 200 sous (Ballesteries a Peixateria).
Guillem Llobet, 200 sous (plaça dels Cavallers).
Mestre B. Sarriera, 200 sous (plaça dels Cavallers).
A. Abadia, 200 sous (plaça dels Cavallers).
A. Savall, 200 sous (plaça dels Cavallers).
Francesc des Vern, 200 sous (plaça dels Cavallers).
Guillem Calvet, 200 sous (Sabateria Vella).
Joan Albert, 200 sous (Ferreria Nova).
Francesc Sant Dionís, 200 sous (Albergueries).
Font: AMGi Rg.026634.

Arxiu Municipal de Girona

Fig. 28. Plànol d'ubicació dels ciutadans més rics segons el fogatge del 1360. Els números que apareixen fan referència al llistat descrit en el text. Convé recordar que uns pocs d'aquests ciutadans no tenien casa a l'Areny i que algun altre no ha pogut ser localitzat.

Arxiu Municipal de Girona

La correspondència entre el pes econòmic d'aquests cognoms i el seu poder polític era aclaparadora. Els Estruc, Sunyer, Sitjar, Sant Celoni, Sant Martí, Calvet, Sarriera, Bordils, Pabia, Prat, Gornall, Malarç... són alguns dels més repetits entre els jurats de les *mans major i mitjana* que governaren la ciutat al llarg del segle XIV (Guilleré, 1994, 302-307). Gran part eren nissagues que ja havien protagonitzat la construcció de l'Areny des de la segona meitat del segle XII. D'altra banda, el pes masculí en la direcció dels llinatges era determinant: només una dona, la vídua na Alexandrina, apareixia entre els contribuents més rics.

Però dins de la relativa riquesa de l'Areny, en conjunt, sobresurten també nivells de diferenciació social remarcables. La contribució mitjana dels gironins en aquell repartiment fou de cinquanta sous; un terç dels habitants de *l'Areny* se situaven per sota d'aquest nivell. Si bé aquest percentatge era relativament baix –al conjunt de la ciutat superava el 60%-, *l'Areny* era el barri de Girona on les distàncies entre grups socials eren més grans. Així ho indiquen els índexs de *variància* que estudià Guilleré, on valors molt importants –grans desviacions respecte a la mitjana- es trobaven des del capdavall de la *plaça dels Cavallers* fins a la *plaça de les Albergueries*, passant la *Draperia* i la *Ferreria Nova* (Guilleré, 1994, 108).

8.4. Les muralles de l'Onyar

En poc més de quaranta anys, entre 1361 i els primers anys del segle XV, Girona bastí prop de 5 quilòmetres de muralles. Ho va fer embolcallant els burgs nascuts al voltant de la ciutat vella, cap al nord i cap al sud, però també a l'altra banda de l'Onyar, al Mercadal. L'obra afectava també els arenys a les dues bandes del riu i, per tant, s'hagueren de fer en espais intensament edificats poc abans, on els límits amb la riba fluvial eren mínims. Això, com es natural, portà problemes. Aquesta obra, potser la més remarcable de la ciutat medieval, mereix un estudi complet i aprofundit que encara resta per fer (fig. 29).

Però anem a pams. La decisió d'aixecar aquestes muralles no va ser presa pels gironins. De fet, podríem dir que va ser una decisió forana, una iniciativa del rei Pere *el Cerimoniós*, continuada pels seus fills i successors, Joan *el Caçador* i Martí *l'Humà*-. La ciutat no hi participà amb gaire entusiasme; en una època de dificultats i tendències recessives, els gironins i pobladors de les rodalies haurien d'assumir, gairebé totalment, el cost i la feina d'una obra colossal.

Des de mitjan segle XIV, els estats de la Corona d'Aragó es trobaven en un estat de guerra gairebé constant amb Castella, al qual cal afegir, des de 1360, una nova situació d'estat bèl·lic al nord, a la frontera amb França, on la *pau de Bretigny* deixava desocupades tropes mercenàries –les *companyies blanques*- que començaven a posar problemes a les fronteres del Rosselló.

El 26 de setembre de 1361, el rei Pere ordenava a Berenguer d'Abella, lloctinent del governador de Catalunya i procurador reial al ducat de Girona, que fes complir les ordinacions per *reparar els murs de Girona*, destruir les cases adossades, tancar els seus burgs i ravals*[...] clausura dictorum burgeorum seu ravalium dictam civitatem [...]* i que tot es faci de comú acord amb els jurats, juntament amb la batllia i vegueria. Si ho creu convenient, també faci tancar el *portal que es troba prop del call dels jueus* (Arnall, 2000a, doc. núm. 251, 466 i 467). Això volia dir que, poc abans, el rei hauria promulgat unes *ordinacions* que comportaven, en primer lloc, arranjar i, en molts casos, refer els murs de les muralles de la que de seguida esdevindria *la Força Vella*. Però també, en segon lloc, una obra molt més ambiciosa *...tancar els burgs i ravals de la ciutat*; és a dir, construir muralles noves que protegissin els ravals i burgs al nord i sud de la ciutat, però també a l'altra banda de l'Onyar, al Mercadal.

El 4 juliol de 1362, el rei Pere ordenà l'edificació del primer tram de muralla a la riba de l'Onyar, concretament al carrer de les Ballesteries; des de *[...]la torre del Call es faci muralla fins al*

Arxiu Municipal de Girona

cantó d'en Vilella ...amb vall ample de XL palms e prenguen de VI cases [...]; en aquell cantó –avui al capdamunt del carrer de l'Argenteria- s'havia de fer una altra torre i, *des d'allì s'hi faci mur amb bestorres fins al cantó del vall de la casa d'en Llapart* –a l'extrem nord de les Ballesteries- *es faci mur a la part de l'aigua, bo e alta ...a que's puxe correr dalt. E en alguns lochs ...haje bestorres ...e si pujen fer verdesques* –bastides de fusta- *bones e grans. E en lo dit mur haie lanceres longues, per ço que donen claror al carrer, e encara trencar alguns archs e fer çel, per ço que'l carrer sie ben clar [...].* A l'extrem nord, al costat de la casa d'en Llapart s'hi faria una altra torre que *tancarà fins al mur antic* amb un altre pany de mur i una porta i se segueixi el mur fins a Sant Feliu. I on hi havia *[...] lo Portal de la Font de les Ballesteries que respon a l'augua de l'Onyar sie fet un portal bell e convinent ab una porta falsa que sie bona ...E les agulles de ferre que seran en lo cap de la porta falsa caladiça, sien ben grosses e longues, en manera que l'aygua que ve de la part damunt de la font, puxa axaguar sense tot empach [...]* i que *[...] la Torre maior de sobre porta sie alçada tant que sie en totes guises senyora de la dita esgleya [...]* i que siguin enderrocades totes les cases que s'acosten al mur *[...] ço es en lo loch `la de XI canes e en lo loch rast de XX canes [...].* També manava que a la resta de murs, torres i valls s'hi fessin totes les obres que decidissin el bisbe i Guillem de Canet, obrers de la ciutat i que *[...] del alberch de na Palolla, per ço com no pugui venir dampnatge a les Ballesteries, si elevat, tant que no hi romanga sinó I sostre [...]* (Madurell, 1964-1965, doc. núm. 1, 340-341). Aquesta ordre posava en marxa les obres a la riba de l'Onyar, si bé només afectava el tram del carrer de les Ballesteries. El detallisme de l'ordre reial ens informa de les dificultat d'aixecar un tram de muralla en un lloc tan estret, entre les cases del costat de l'Onyar i el mateix llit fluvial.

Els problemes del tram de muralla de les Ballesteries no es resolien fàcilment. El 26 juliol de 1362, el rei Pere ordenava al veguer de Girona i als comissionats de les obres de les muralles –Bernat de Riera i Jaspert de Campllong- que no es faci *la torre que s'havia de construir al costat de la casa d'en Vilella*, perquè danyaria el proper pont dit *d'en Cardonet* –al lloc de l'actual pont de Sant Agustí-, de manera que l'han de fer en altre lloc, i que el pont romangui segur fora de la fortificació que s'ha de fer en el cap de les Ballesteries (Arnall, 2000a, doc. núm. 257, 472).

El tram de muralla de les Ballesteries trigà a completar-se. En 1369, tot coincidint amb l'amenaça d'una invasió des del nord, els obrers designats pel rei nomenaven un supervisor dels treballs que encara es duien a terme en aquell sector (Reixach, 2015, 232).

Però tot això encara no afectava el cos principal de Girona, allargat al sud de la Força Vella, a la dreta de l'Onyar, on es trobava *l'Areny*. Finalment, el primer de març de 1369, els jurats de Girona promulgaren els capítols sobre l'ampliació de la muralla de la ciutat i ordenaren la contribució dels jueus *a l'obra del mur nou* al següent tram; *...la torre segona, dita de les Abelles, situada entre la Torre Gironella i la Torre de na Riquença,* (amb) *el mur que va de l'esmentada torre al portal de les Ballesteries i la construcció d'un pou de calç. Faran les* deenes *per a l'obra com es costum, a més de les* deenes *de manobre en la construcció i escurament del pou de calç*. Els jueus havien de pagar un total de 5.200 sous durant cinc anys, i, si calgués una nova talla, hi contribuirien (Escribà i Frago, 1992, doc. núm. 485), d'acord amb un vell *costum* gironí que ja era citat al *Privilegi d'en Provençal*, en 1284 (Guilleré, 2000, doc. núm. 8). Era una decisió transcendental; es tractava d'endegar l'obra de tancar gran part de la ciutat amb un *mur nou*, concretament, tot el que hi havia al sud de la *Força Vella.* La referència al *portal de les Ballesteries* com a punt d'arribada del *mur nou* volia dir que l'obra hauria de resseguir tota la riba dreta de l'Onyar fins arribar al lloc citat, on avui es troben els carrers de l'Argenteria, de les Ballesteries i de la Cort Reial.

El 23 de març de 1369, el rei s'adreçà als *obrers* Ramon Calvet, Bartomeu Avellaneda i Bernat Vilar *[...] per nos ordenats a fer obrar de los valls e murs dels ravals de la ciutat de Girona, los quals son no ha molt començats [...]*, per tal que poguessin enderrocar cases, prendre vergers a dits ravals i fer les *estimes* de les indemnitzacions. Però assabentat que volien fer expropiacions

Arxiu Municipal de Girona

Fig. 29. Plànol de l'Areny cap a finals del segle XIV amb les muralles baixmedievals ja enllestides.

Arxiu Municipal de Girona

sense les corresponents *estimes*, manava, sota pena de 200 morabatins d'or, que no es poguessin expropiar les propietats i vergers necessaris sense abans haver acordat l'*estima* o valoració i indemnització amb els propietaris (Madurell, 1964-1965, doc. núm. 5, 344-345).

Malgrat tot, en 1373 es probable que no s'hagués anat gaire més enllà del perfeccionament de la muralla entre les Ballesteries i l'extrem sud de l'Areny, en la mesura, a més, que la construcció d'alguns trams com el del carrer de *la Galera*, calgué adjudicar-les a particulars (Reixach, 2015, 233). Segurament, fou aquell any quan les obres començaren de debò. Aquesta hipòtesi resulta plausible perquè aleshores els passos previs a la construcció de la muralla devien haver arribat al sector del pont de Framenors, per tal com aleshores foren expropiats alguns habitatges prop del carrer Taverneries (Reixach, 2015). La notícia ens fa saber que les cases de la riba de l'Onyar, si més no les més properes al seu extrem meridional, foren expropiades, segurament com a pas previ al seu enderrocament.

En 1374 les obres anaven a bon ritme al llarg de la riba fluvial. El 15 de novembre d'aquell any el rei escriu a Galceran de Vilarig Capità de Girona, sobre *...algunes privades e embans* (latrines i balconades de fusta) *del carrer de la Galea ixen massa e els alberchs del dit carrer son en tant alts e sobrers al dit mur que es gran deformitat. Perque us deim e manam que les dites priuades e embans e ço que es massa alt dels dits alberchs façats derrocar e endreçar per tal manera que estiga be e guardats vos que daquiavant de semblants fets nous haiam escriure car pus havets poder de fer ho devets esperar nostre manament...* (doc. núm. 611). En aquest sector, que avui correspon a les cases de l'Onyar del carrer de l'Argenteria –i també al tram superior de la Rambla-, les parts sobresortints –*privades e embans*- de les cases s'acostaven massa i tot fa pensar que la muralla s'estaria aixecant sense enderrocar les cases veïnes, la qual cosa significà la seva edificació molt endins de la llera del riu, amb conseqüències catastròfiques, com veurem més endavant.

Potser en el context de l'entrada de les companyies de l'infant Jaume de Mallorca –la tardor de 1374-, es començaren a excavar *valls* -fossats- en alguns trams de les muralles de l'Areny, acabades de bastir, i s'alçà alguna bestorre a la façana fluvial (Reixach, 2015, 233) (fig. 29).

Al sud del carrer de la Galera, on s'estenien les cases entre la plaça de les Cols i l'Onyar, la construcció del llenç de mur de l'Onyar comportà l'enderrocament d'un conjunt d'edificis –no sabem quants- i també de la majoria de les taules destinades a carnisseria que hi havia a prop de l'Onyar. Això fou abans de 1377, perquè l'octubre d'aquell any, ja s'hi feien nous establiments (ACA Canc. reg. 1783, fol. 33v-37v); concretament tres taules *de carnisseria en l'Areny* establertes a Ponç de Camps (PSF, núm. 1531). Els detalls d'aquest procés de destrucció, construcció de la muralla i restauració de la carnisseria de l'Areny eren explicats amb cert detall a mitjan segle XV (doc. núm. 700). D'altra banda, els problemes econòmics encara s'arrossegaven uns anys després, perquè en 1379, l'infant Joan, en nom del rei Pere, ordenava la indemnització a Francesca de Reixach per la demolició d'una taula a causa de la construcció de la muralla (Arnall, 2000b, doc. núm. 323).

Però a finals dels anys setanta, les vicissituds de la muralla de l'Onyar no s'havien acabat. Des de la darreria de la dècada anterior, la construcció de la muralla de la ciutat al llarg d'aquesta riba hi afegí nous entrebancs, malauradament encara poc coneguts, però evidents si tenim en compte que la nova construcció, molt propera a les cases de l'Onyar, encara s'havia d'aixecar més endins del riu. De fet, ja dins la seva llera, tal com explicava una carta reial de 1380, quan el rei Pere després de rebre informació dels jurats de la ciutat, escrigué al seu fill, l'infant Joan, duc de Girona, sobre un aiguat i inundació *...que ha dat gran dampnatge a la ciutat e sen ha menades III persones e derrocat alguna partida del mur que era fet dins lo riu. E aço entenem que ses esdevingut per ço com lo riu sa era estret per rao del dit mur e ja abans quel dit mur se hedificas ne era estada qüestió e contrast e per complaure als habitadors del carrer apellat de la Galea era estat fet lo dit mur dins lo dit riu de que ses seguit gran perill e dampnatge en la dita ciutat on ...experiencia haja mos-*

Arxiu Municipal de Girona

trat que por estretura del passatge del dit riu lo qual se seguia per la edifficació de dit mur ses seguit aquest dampnatge ...fets lo mudar en tal loc que per semblant cas no puga venir dampnatge (doc. núm. 623).

...Una part del mur que s'havia fet dins el riu. El rei no podia ser més clar; l'aiguat s'havia endut una part de la muralla situada al *carrer de la Galera*, el nom que va prendre aleshores el carrer que avui és l'Argenteria. La raó era evident, la muralla s'havia edificat massa endins del riu –per complaure els propietaris d'aquell costat del carrer- i la conseqüència havia estat que el riu *se era estret* massa i, com l'experiència mostrava repetidament, aquesta estretor agreujava els danys dels aiguats. El rei ordenava al seu fill, aleshores resident a Girona, que aixequés la muralla més endins, la qual cosa es devia fer en perjudici de les cases d'aquell costat del carrer.

Sobre aquell aiguat de 1380, Julià de Chia recorda *...el Oñar llegó hasta el pozo de San Martín i causó grandes daños en la ciudad, especialmente en el convento de Carmelitas y en el de frailes menores ...asi como en el portal de Malaventura derribado en esta avenida* (Chia, 1861, doc.núm. 2). La inundació podia haver tingut lloc els darrers dies del mes de febrer, vistos diversos testimonis documentals relacionats amb els citats convents i també amb les escriptures malmeses als arxius de la Cort Reial i de la Notaria i Escrivania (Reixach, 2015, 235). El *portal de Malaventura* citat per Chia s'obria a l'altre extrem del *pont de fusta* per on s'entrava a la plaça del Mercadal.

Pel que fa al sector més meridional de la muralla de *l'Areny*, el tram més meridional de la *plaça de les Cols* i de *les Taverneries*, ja era citat com un sector plenament edificat a començament dels anys vuitanta. En 1382, l'infant Joan, duc de Girona, establia a favor dels jurats *l'obrador de la carnisseria* de la ciutat en l'alou reial, *prop l'Onyar*, per tal que hi poguessin construir *taules de carnisseria*. Era una donació feta a favor de la ciutat per intercessió d'un notable gironí, el secretari reial Narcís Vilella. El rei, mitjançant el seu fill, l'infant Joan, ja havia autoritzat la reconstrucció de la *carnisseria* uns anys abans, en 1377, però ara l'atorgava en benefici del municipi. La donació afegia, donada l'estretor del lloc i la proximitat de les muralles, que els *establerts* haurien de procurar que les taules i obradors tinguessin llum i els donava autorització per derruir parets i envans –de les cases més properes- i edificar teulats. Així mateix *...les aigües pluvials hauran de discórrer vers la part de les taules i del mur*, en referència a la conservació del pendent que menava les aigües cap a les muralles i el riu. A canvi el rei va rebre 300 florins d'or d'Aragó de Cristòfol de Perpinyà (AMGi Cat. Perg. núm. 598) (fig. 29).

Des dels anys vuitanta, el *mur nou* és descrit com una obra acabada a totes les *talles* que identifiquen la localització dels contribuents a les diverses despeses finançades per la ciutat. Per exemple, la talla de 1388 esmenta el tram que va *...del mur nou al portal del Pont den Cardonets* (doc. núm. 638). El portal del pont d'en Cardonet –avui al lloc del ja citat pont de Sant Agustí- es feia servir per començar o acabar totes les descripcions dels veïns que vivien a la vora de l'Onyar, entre el pont citat –al capdamunt- i el *portal nou* que donava accés al pont del Mercadal i també n'era el límit meridional.

Però restava encara una obra important. En 1390, els comissionats dels jurats de la ciutat taxaven la casa de Pere Tort, situada sobre el Galligants, que havia de ser enderrocada i els seus materials havien de servir, en part, per a la construcció de la muralla del burg de Sant Pere i, de l'altra, per bastir la torre del pont de Framenors (Freixas, 1980, 404-405). En certa manera, la construcció d'aquesta torre marcava el final de la construcció de la muralla de l'*Areny*, si més no, en els aspectes més estructurals.

Arxiu Municipal de Girona

Arxiu Municipal de Girona

9. EL SEGLE XV

9.1. Introducció

Des del punt de vista de la seva realitat física, la Girona del segle XV es mou entre dues èpoques molt significades. El punt de partida l'hem de situar a finals del segle XIV i començament del XV, quan la ciutat es dotà d'un doble cinturó de muralles que l'encotillà i la protegí -no gaire en els dos casos- fins als segles XIX i XX. En l'altre extrem, i com a punt d'arribada, hi trobem la Guerra Civil de 1462-72 i les seves seqüeles, manifestades durant els decennis següents. La ciutat no començà a aixecar el cap fins a les dues darreres dècades d'aquella centúria.

El segle XV és el segle més ben conegut de tota l'època medieval; però és, també, objecte de molts tòpics, concretament en la historiografia catalana, que l'ha vist com la culminació d'una decadència començada al segle anterior i blasmada en la Guerra Civil de 1462-72 i la integració en la monarquia dels Reis Catòlics dominada per Castella. Si bé aquesta visió ha estat matisada des de finals del segle XX, la imatge persisteix. En un estudi de síntesi sobre la historiografia de la crisi baixmedieval catalana en la segona meitat del segle XX, G. Feliu apunta l'existència d'un cert consens historiogràfic sobre el manteniment d'un dinamisme en el primer quart/primer terç del segle, seguit, a partir d'aquell moment, d'una època de dificultats, molt especialment en els anys quaranta i cinquanta i a tots els àmbits, també el polític. En 1462 esclataria la Guerra Civil (Feliu, 2004b). Aquesta visió dels anys centrals del segle com una època de crisi i una certa recessió no és nova; ja l'apuntaven Jaume Vicens o Pierre Vilar des de mitjan segle XX.

Aquesta visió del conjunt català també afecta les parts i aquesta part que és la ciutat de Girona no en quedà al marge. Des dels temps de J. de Chia i la seva obra *Bandos y bandoleros* (Chia, 1888), gran part de la qual està dedicada al segle XV, la visió és d'una ciutat en conflicte gairebé permanent, que culminaria de manera catastròfica durant els anys de la Guerra Civil. S. Sobrequés dedicà moltes pàgines a la Girona del segle XV, especialment a tot allò relacionat amb la Guerra Civil i alguns dels seus protagonistes com el bisbe i cardenal Joan Margarit (Sobrequés, 1962, 1975 i 2006), on els aspectes socials i polítics eren sempre dominants.

En la *Història de Girona* de l'ADAC (1991-2000 i segona edició de 2006), el capítol dedicat al segle XV era titulat *Una ciutat en època de torbacions* i el signava J. Blanco (2006, 245-258). Contràriament, Ch. Guilleré preferí una imatge més matisada de "crisi i desenvolupament" per a tot el segle anterior a l'esclat de la Guerra Civil (Guilleré, 1992, 90-91).

Pel que fa a les dades relacionades amb la població de Girona, tot indica que va caure –amb diverses velocitats— al llarg dels tres primers quarts del segle XV; això és innegable i la Guerra Civil reblaria el clau. Si atenem les dades aportades per talles i fogatges –abundants a començament i final del segle-, observem el següent panorama: en 1403 i 1417 les *talles* comptaven 1507 i 1276 *focs* residents a la ciutat (AMGi Rg. 026645 i 026650). Tot i els buits dels anys centrals del segle, en 1442 trobem referències a una *talla* establerta per a contribuir en la reconstrucció de les muralles del Mercadal i del burg de Sant Pere, on, comptant-hi residents, absents, pobres i jueus, la ciutat sumava 1079 focs (Guilleré, 2000, doc. núm. 103). El cens militar d'abril de 1462, estudiat per S. Sobrequés, comptava 873 homes, als quals afegia altres 110 entre eclesiàstics i jueus (Sobrequés, 1951, 193-246), en total, menys d'un miler d'homes adults. Després de la guerra, la ciutat comptava 655 focs en 1475, que pujaren a 781 en 1493 i fins a 807 en 1498 (Castells, 1994). Tot i la prudència amb què s'han d'agafar aquestes dades -no tenien finalitats demogràfiques-, podem proposar que a final del segle la ciutat tenia, a grans trets, la meitat o poc més dels habitants que havia tingut cent anys abans. Un balanç contundent del

Arxiu Municipal de Girona

segle XV per a tota la ciutat, que podria ser matisat en relació amb l'Areny, segurament amb un descens molt menor, però en tot cas difícil d'avaluar a causa de la gran extensió dels espais definits als diversos recomptes i censos, on manca el detallisme en les descripcions fetes en la segona meitat del segle XV.

9.2. De la Sabateria a la Cort Reial. El sector nord de l'Areny fins al segle XV: certeses i incògnites

En 1400, Bernat de Sitjar va vendre a Elvira, vídua de Bernat Estruc, els censos que pagaven un grapat de construccions –tres *hospicis* i un obrador- situades i properes al *portal de la Presó* i al carrer de la *Sabateria Vella*, una de les quals també era veïna de la *Cúria Reial*. El mateix any, els seus propietaris *capbrevaren* -reconegueren- les seves obligacions a la nova senyora propietària (doc. núm. 651-656) (fig. 30).

La raó per la qual esmentem aquesta venda –una de moltes- és que al llarg d'aquest treball sempre ens ha quedat un espai magre d'informació, el sector que s'obre a l'extrem nord de l'Areny, l'espai situat al sud de les muralles de la Força Vella i de l'antiga *porta de l'Onyar*, que arribava fins a la *plaça dels Cavallers* –la plaça de l'Oli- i el carrer i edifici de la *Cúria* –la Cort Reial (fig.30).

El desconeixement d'aquest espai és relativament senzill d'explicar; en gran part, les fons documentals no en parlen gaire, perquè no era un sector urbà on les institucions urbanes tinguessin *alous*, propietats o drets, si més no fins a dates avançades –el segle XV en el cas de la Pia Almoina de la seu o de l'Hospital Nou-. Era un sector urbà de l'alou reial fins a dates ben avançades del segle XIV, quan les vendes d'aquell patrimoni el reduïren en gran mesura.

Els espais més immediats situats sota i fora les muralles eren terrenys públics on, en principi, no es podia edificar. Per això trobem les terres sota les muralles romanes i carolíngies de la Girona posterior a l'any 1000 sota l'autoritat comtal i, més endavant, reial, amb l'excepció evident de la catedral/basílica de Sant Feliu, situada davant el portal de Sobreportes i on ja existia un raval i burg episcopal des d'abans de l'any 1000. A tota la resta del circuit de muralles trobem testimonis de l'autoritat comtal i reial des del segle X (Canal *et al.*, 2004, 60-63).

En els segles XI i XII foren els comtes reis o els feudataris dels seus castells els qui lliurarien algunes d'aquestes terres a d'altres mans; en 1085, les terres lliurades a Sant Daniel, on un segle després s'aixecarien els Banys –dits *Àrabs*-, eren de *l'alou comtal* (Marquès, 1997, doc. núm. 24). En 1106 els *Gironella* –feudataris comtals- permutaven amb Sant Martí Sacosta les terres situades al sud del castell de Gironella, entre aquesta construcció i el temple dedicat al sant confessor (Rius, 1928, doc. núm. 18). Finalment, no podem oblidar la compra feta en 1179 pels germans Arnau i Bereguer Estruc a Ramon de Montcada de tot l'espai situat entre la muralla i el riu Onyar que li havia estat lliurat pel rei Alfons a Ramon de Montcada en 1168 i que fins aleshores havia estat *alou reial* (doc. núm. 17).

Sobre la formació dels primers ravals i burgs al nord de la ciutat encara en podem dir coses, però la creació d'aquest primer nucli urbà al sud de l'Areny és un procés desconegut; no ens ha arribat cap document escrit i l'arqueologia encara no en pot dir gaire res. En 1064 en parlava el testament de Joan, cap de les escoles de la seu, quan situava un molí *...davant la porta de la ciutat dita de l'Onyar* (doc. núm. 4). Sembla gairebé segur que aquest espai davant la porta meridional de la ciutat no fou infeudat ni lliurat com la resta dels casos observats; els documents del segle XIV encara parlaven de moltes de les seves cases com a pertanyents a *l'alou reial* (doc. núm. 467-476). El procés d'aquesta primera urbanització meridional només es poden deduir a partir de 1160 per les

Arxiu Municipal de Girona

primeres notícies sobre la urbanització de l'Areny, on queda clar que aquesta s'aturava, pel nord, en una línia que aniria del que avui és la plaça de l'Oli fins a l'Onyar. Hem de recordar que l'ordenació de l'Areny ordenada pel comte Ramon Berenguer en 1160 fixava com a límit septentrional la *...cantera mei furni quem tenet Gerallus Tort*; és a dir, fins a la cantonada del forn que tenia Gerald Tort com a feu en l'alou comtal (doc. núm. 14). L'existència d'aquest forn, ben documentada des d'aleshores (doc. núm. 153b, 468, 469, 470...), ens parla de l'existència d'un nucli o raval fora murs, suficient per justificar l'existència i la rendibilitat d'un forn de pa. A banda del nucli hipotètic de cases entre dit forn i la muralla i porta meridional, les cases citades al costat de muntanya de l'actual carrer de Ciutadans eren descrites com a *domos antiquas* el mateix 1160, mentre el mercat, que ja existia aleshores a l'Areny, devia donar un volum important de clients els dies de mercat. La ciutat dins murs i els ravals més al nord en disposaven d'altres, documentats des del segle XI: els forns de *la Ruca* i de *Sobreportes* dins les muralles i el de *Sant Feliu* al burg septentrional (Canal *et al.*, 2010b, 28. 30 i 32). Però el cert és què, més enllà d'aquest indici, no tenim més notícies d'aquest primer nucli fora murs en dates reculades.

Des de començament del segle XIII, els indicis es fan més consistents. Fan referència als carrers i cases que organitzaven aquest espai de l'Areny, si bé sempre parlant de les cases que l'embolcallaven exteriorment a llevant, migdia i ponent.

Primerament trobem, en 1219-1221, les cases dels fills *d'Homedit Trompeter* –Arnau i Arnaleta- i dels seus veïns els *Estruc* –Ramon, Pere i Sibil·la- entre un carrer i el *riu clar* de l'Onyar. La referència al carrer –l'actual carrer de la Cort Reial- pot indicar cases també al costat de llevant (doc. núm. 54, 56, 58, 59, 60 i 61). Les referències més antigues d'aquestes cases eren de 1203, on s'esmentaven com ja existents (doc. núm. 41), i ens diuen que el sector nord de l'Areny, com la resta, s'hauria acostat cap a l'Onyar en els últims decennis del segle XII, tot ocupant l'actual costat est del carrer de l'Argenteria –si bé cal aclarir que aquest creixement no formava part de la planificació del mercat definida en 1160. Els documents de començament del segle XIII també esmentaven cases de propietaris veïns; els Estruc, al nord, i els Arenys, al sud, la qual cosa mostra que ja aleshores les cases formaven una renglera tramuntana-migdia ben ferma, que deixava a ponent el *riu clar* o *alveo* de l'Onyar. Des del tercer quart del segle, l'espai entre les cases i el riu era conegut com *la plaça de la Palla –plateam palee-* (doc. núm. 121 i 149).

En segon lloc trobem, en 1220, referències al *carrer que entra i surt de la ciutat* a orient i nord de les cases situades a cerç de l'actual edifici de la *Fontana d'Or*. Tots dos correspondrien a la seqüència del carrer dels Ciutadans/plaça de l'Oli i carrer de Carreres Peralta, mentre el segon, era el tram del carrer de la Cort Reial que va a la plaça de l'Oli (doc. núm. 57). Pel que fa al primer, el seu tram superior era conegut en 1255 com el *carrer de la Sabateria*, on s'esmentaven cases de Pere Estruc, situades a ponent (doc. núm. 120).

Les cases pertanyents als Estruc semblen formar un alou important; a començament del segle les trobem a prop de l'Onyar –entre els actuals carrers de la Cort Reial i l'Argenteria-, mentre a mitjan segle són esmentades altres de més a l'est, cap a la *Sabateria* –avui el carrer de Carreres i Peralta-, que va de la plaça de l'Oli a la placeta del Correu Vell i l'entrada al carrer de la Força. Uns Estruc anteriors foren els compradors en 1179 de l'alou que Ramon de Montcada havia rebut del rei Alfons I en 1168 i que avui és el carrer de les Ballesteries. En la primera meitat del segle XII els Estruc semblen gaudir de propietats força compactes al nord de l'Areny i a les Ballesteries, si bé, segurament, no n'eren els únics propietaris.

Sembla clar que a començament del segle XIII –i segurament des d'abans- el sector septentrional de l'Areny estava estructurat per carrers que l'envoltaven, mentre pel nord, on hi havia la muralla i la torre que flanquejava la porta d'entrada al *Call*, les cases deixarien un cert espai que formaria una plaça, si bé aquesta només era citada a finals de segle, concretament durant el setge

Arxiu Municipal de Girona

Arxiu Municipal de Girona

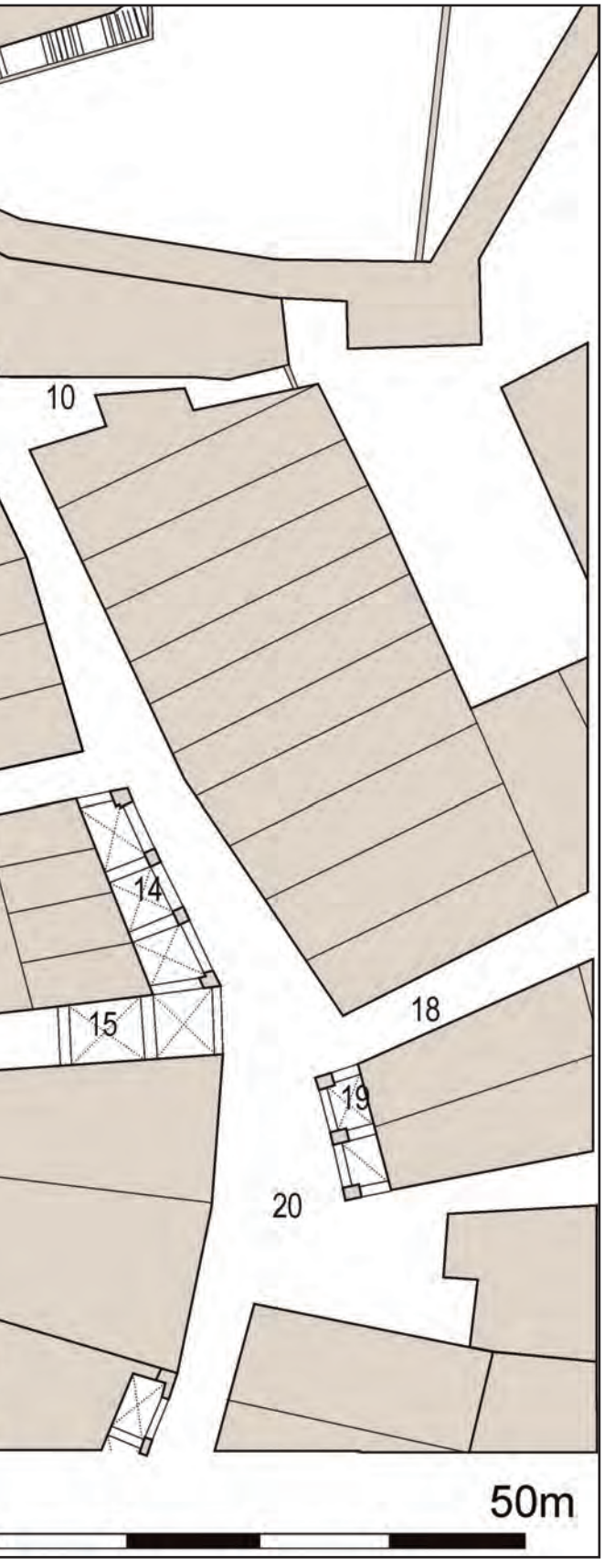

Fig. 30. Plànol del sector nord de l'Areny vers el segle XV. L'alienació del domini reial a mans privades i la fragmentària conservació de l'antic arxiu de Sant Martí Sacosta (LBRMS) ha empès a complementar els buits a partir de fonts alternatives: el fogatge de 1360, l'estima de 1535 (Canal et al., 1995), i la cartografia històrica (Castells, Catllar i Riera, 1992, plànols 1, 27, 44 i 157) 1) Torre del Call o de la presó 2) Voltes —avui desaparegudes— sota la casa de Bernat Sitjar el 1400 (doc. núm. 624 i 625) 3) Portal de les Ballesteries 4) Portal del Call o de l'Onyar 5) Portal d'en Pelegrí 6) Pou anomenat de la cadena el 1535 7) Carrer clos pel mur de l'Areny fins que, a l'any 1255, s'hi obria un portal (doc. núm. 122) 8) Mesures oficials de la ciutat 9) Casa de Bernat Sitjar el 1400 (doc. núm. 624) 10) Carreró documentat el 1535 11) Carrer documentat el 1360. El 1400 era una androna o galligà (doc. núm. 625) 12) Forn reial 13) Edifici de la Cúria Reial, el qual, el 1345, passava a domini privat (doc. núm. 428) 14) Voltes de la Sabateria Vella que encara es conservaven el 1711 15 i 17) Voltes o passatges sobre el carrer de la Cort 16) Carrer de la Cort 18) Carrer a l'escala de Sant Martí Sacosta 19) Voltes a la plaça dels Cavallers (LBRMS T. 5, núm. 10) 20) Plaça dels Cavallers 21) La Fontana d'Or, erigida per Bernat Sitjar a partir del 1382 (LBRMS T. 5, núm. 21) 22) Voltes de la galta occidental de l'actual carrer de les Peixateries Velles, bastides a partir del 1203 (doc. núm. 41) 23) Carrer del Forn o de la Cort 24) Actual carrer de les Peixateries Velles 25) La casa de Guilleuma Flor d'Estiu el 1192 fou reformada per a nous establiments entre el 1330 i el 1334 (doc. núm. 32, 299, 317, 318, 319 i 320) 26) Voltes de la casa de Guilleuma Flor d'Estiu el 1192 (doc. núm. 32) 27) Voltes de la Fontana d'Or i 28) La plaça del Raïm documentada el 1535.

Arxiu Municipal de Girona

de 1285, quan els francesos intentaren, endebades, assaltar la *porta del Call* –la portal meridional de la Força- (Desclot, *Crònica*, cap. CLVI). Ara bé, del que encara no tenim noticies és de l'altra plaça que s'obria més avall, la que seria la *plaça de l'Oli*, coneguda des de la segona meitat del segle XIII com la *platea militum* als documents de l'època –*la plaça dels Cavallers*-; els primers esments els trobem en 1271, 1276, 1284 i 1289 (doc. núm. 140, 731, 153b i 155), on trobem referències a la família dels *Escala* que donaren *donzells*, és a dir, persones de l'estament dels *cavallers*, la qual cosa potser explica el seu nom medieval. Ara com ara, no sabem explicar el retard en l'aparició documental d'aquest espai tan important com a nus de comunicació, on conflueixen *la via que entra i surt de la ciutat* –en sentit nord-sud- amb un eix –i un torrent- que davallava des del *puig de Sant Martí* i continuava per l'actual carrer de la Cort Reial cap a l'Onyar. La urbanització d'aquesta cruïlla ha de ser tan antiga com la mateixa ordenació de l'Areny endegada a partir de 1160 –i, potser, encara més-, però l'espai era de l'alou reial en la seva meitat nord i de Sant Martí Sacosta en la part meridional; en aquest àmbit, totes dues fons romanen gairebé mudes fins ben avançat el segle XIII.

En la primera meitat del segle XIV i especialment en els anys centrals, podem perfilar una mica millor les característiques del sector, especialment per la consolidació del topònim de la *plaça dels Cavallers* i l'aixecament de l'edifici de la *Cúria* o Cort Reial en l'angle format per aquest mateix carrer (fig. 30).

Els documents d'aquells anys també destrien amb claredat els dos alous implantats al sector de la *plaça dels Cavallers*; les cases o edificis de l'alou reial -situat al nord, fins a la muralla de la Força- tenen la plaça a migdia o a ponent, mentre els llocs de l'alou de Sant Martí Sacosta, amb el carrer de les Ferreries a ponent, limiten amb la plaça a llevant, nord o ponent, segons la seva situació en relació amb ella. En el cas de l'alou reial, és molt revelador el *capbreu* dels drets reials aplegat al Llibre 166 de la Batllia General i conservat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, una part del qual recull vendes de censos del patrimoni reial a la *plaça dels Cavallers* o al seu entorn més immediat. Concretament, les vendes parlen d'un primer grup de cases situades a llevant de la plaça, al seu extrem superior, mentre un altre tenia la plaça i carrer a ponent i migdia, amb l'esmentat forn de pa al darrere (doc. núm. 467 a 476). Per la seva banda, l'alou de Sant Martí es troba ben representat, tot envoltant el sector meridional de la plaça, a les dues bandes (doc. núm. 205, 332, 333, 754, 757, 765); algunes de les dades aplegades són remarcables, com la referència a les cases que Guillem Baier i Guillem Vinyoles tenien davant la plaça, al costat de llevant i del carrer que pujava a Sant Martí Sacosta. El Llibre de Sant Martí que aplegà la informació –més tardà- afegia que les cases tenien, cap a la plaça, uns arcs i voltes (doc. núm. 767), la qual cosa ens fa pensar que, com a molts altres indrets de la ciutat, l'edificació es feia sobre una part de la via pública. Sembla probable que aquestes voltes hagin ajudat a la reducció de l'espai de la plaça, juntament amb altres voltes situades al costat de ponent, si bé sense datació (LBRSMS, T.5, núm.18) (fig. 30).

El *fogatge* o subsidi reial acordat a les corts de Cervera en 1359 i repartit entre els contribuents gironins a començament de 1360 presenta la millor descripció de la ciutat baixmedieval i, per tant, també del sector nord de l'Areny (doc. núm. 572). Aquest es troba organitzat a partir de quatre grans eixos nord-sud, tots dits carrers. Són, d'oest a est;

a)—-Lo carrer qui comença al portal d'en Pelagri e va tro al carrer deant lo portal d'en Llemena; amb 17 focs (el rengle de les cases de la galta de ponent del carrer de l'Argenteria i el tram septentrional de voltes de la Rambla).

b)—-Lo carrer qui parteix del portal de les Bavllesteries e va tro a la Pescateria; amb 52 focs (l'actual carrer de la Cort Reial, des del capdavall de les Ballesteries fins al començament de la Peixateria).

c)—-Lo carrer qui comença del portal del call e va tro al portal den Berenguer Çariera ab les

Arxiu Municipal de Girona

traverses; amb 33 focs (descriu, en part, un carrer desaparegut que començava davant la porta meridional de la muralla –el *portal del call-*. La descripció travessava el carrer de la Cort Reial i continuava pel capdamunt de la *Ferreria Vella* fins a l'actual cantonada amb el carrer Minali).

d)—-La traversa e carrer que pren la Sabateria veya e puja; 12 focs (identificat amb el carrer de Carreras i Peralta, des de la placeta del Correu Vell fins a la plaça de l'Oli).

A més, la *talla* o repartiment del *fogatge* identifica dos altres recorreguts:

e)—-Traversa del forn den Serra tro al canto den Berenguer Valls; amb 8 focs (segurament el tram del carrer de la Cort Reial que va, en sentit est-oest, fins a la plaça de l'Oli).

f)—-La plaça dels Cavallers; amb 34 focs (el títol ha d'incloure les travesses i carrers que davallaven per ponent, com la que anava a les escales de Sant Martí Sacosta o el carrer del Sac).

Tot plegat ens fa veure, a mitjan segle XIV, un espai urbà força antic i consolidat. Ara bé, el sector encara patiria alguns canvis. En la segona meitat del segle XV desaparegué el carrer que començava davant el *portal del Call* –també dit *el portal de la Presó-* i, tot creuant la *travessa del forn d'en Serra,* connectava amb el capdamunt de la *Ferreria Vella*; en 1440 ja només era un galligà o pas estret entre cases (doc. núm. 655), però en 1535, l'*Estima* o descripció dels edificis i carrers de la ciutat encarregada pels jurats ja no l'esmentava (AMGi. Reg. 26.659, 99-105).

9.3.Símptomes de desgast: els anys centrals

Pel que fa a l'Areny, si bé podem remarcar algunes novetats en el segle XV, el cert és que la seva estructura urbana, amb condicionaments i limitacions com les muralles, no es modificà gaire. Pel que fa al primer quart del segle, les fonts *aloeres* esmenten els sectors on aquestes institucions –el rei, la seu, Sant Feliu i Sant Martí, la Pia Almoina i l'Hospital Nou- disposaven de drets i alous com el veïnat de la Cúria, les Albergueries, la Ferreria, la Draperia i les Taverneries o els llocs del mercat a les places del Gra i de les Cols i als carrers de la Galera i de la Merceria. Podem plantejar l'absència de grans reformes a tot el sector de l'Areny, tret de la construcció de la Casa de la Ciutat que comentarem més endavant, si més no abans dels terratrèmols de 1427-1428, que tingueren un impacte sobre la ciutat més gran del que ha estat observat tradicionalment (doc. núm. 684). Alguns, o molts, dels casals enderrocats o malmesos a la ciutat, se situarien en l'Areny, car el límit d'aquest sector urbà es trobava aixecat sobre sediments de graves i sorres quaternàries, segurament més sensibles als moviments sísmics que no pas la ciutat vella bastida, més sòlidament, sobre la costa muntanyenca de calcàries nummulítiques. Per això no es sorprenent trobar notícies sobre danys a l'edifici municipal en 1427 i 1429 (doc. núm. 683 i 686), o també les *cases que amenacen ruïna* o *mig enrunades* a la plaça de les Albergueries en 1440 (doc. núm. 694, 695, 696, 706) (fig. 31).

Tampoc se'n lliuraven de problemes les muralles i els ponts de l'Onyar. Com ja era habitual des de finals del segle XIV, les riuades malmetien sovint els espais de l'Areny. L'octubre de 1445, l'Onyar s'endugué els ponts d'en Cardonet i del Mercadal, així com el portal de Bonaventura pel qual el segon donava accés a l'Areny (doc. núm. 790). En 1459 els jurats ordenaven l'aixecament d'una *talla* per a les obres de reconstrucció del dit portal i el *mur de la Galea*; és a dir, el pany de muralla que resseguia la Rambla i l'Argenteria (doc. núm. 794).

Un altre signe de canvis, més aviat qualitatiu, és l'aparició de nous topònims, per identificar cases i carrers ja existents; especialment des de mitjan segle. És el cas dels carrers de *Fontclara*, *Mercaders*, *Ciutadans* i *plaça de l'Oli* que substitueixen els noms més antics de *la Carnisseria* (vella), els carrers de *Vallclara* i la *Draperia/Ferreria Nova* i la *plaça dels Cavallers*. Altres de relativament nous també canviaren, com el *carrer de la Galera* que no sobrevisqué gaire al canvi del segle i seria incorporat al més genèric de *plaça de les Cols* (fig. 31).

Arxiu Municipal de Girona

Fig. 31. Recreació a vol d'ocell de l'Areny al segle XV.

9.4. La Casa de la Ciutat i el seu entorn

La construcció dels edificis municipals és una fita més en el procés de consolidació de les institucions ciutadanes medievals. És una fita que no cal confondre amb la seva fundació, ja que foren creades molt abans. En el cas de Girona la distància era de més d'un segle. El *privilegi* reial que concedia l'elecció dels *jurats* per part de la *universitat* de la ciutat era de 1284, però els *jurats* i altres funcionaris i institucions ciutadanes i locals no disposaren d'un edifici propi fins a començament del segle XV.

Girona alçà la seva seu municipal amb una mica de retard respecte d'altres ciutats catalanes, però ho va fer en una etapa fèrtil en aquest tipus d'edificacions –finals del segle XIV i començament del XV-. A Barcelona els consellers compraren la casa del notari Simó Rovira en 1369 i posteriorment altres cases adjacents cap a la plaça de Sant Jaume on, de seguida, bastiren el seu casal;

Arxiu Municipal de Girona

en 1373 ja existia el *Saló del Consell*, els tres primers trams de l'actual saló del *Consell de Cent* (Beseran, 2003, 183-189). A Lleida, els paers l'edificaren després de comprar la casa del baró de Sanaüja, en 1383. La Casa de la Ciutat de Vic fou bastida en 1388 (Puigferrat, 2003, 189-190).

Si en els anys setanta i vuitanta del segle XIV s'estaven bastint les seus municipals de moltes ciutats catalanes, no ens ha de sorprendre que Girona també ho volgués fer aleshores. En efecte, en 1383, el Consell de la Ciutat plantejà la conveniència de comprar una casa *per al Consell de la Ciutat i les seves reunions.* Però, pel que sembla, aquesta decisió no tingué cap conseqüència immediata (Reixach, 2015, 257).

Caldria esperar gairebé trenta anys, per tornar a aquesta qüestió. Fou en 1412 quan el consell de la ciutat acordà construir la llotja del Consolat del Mar en un solar fora muralles, a l'Areny de l'Onyar, entre els portals de la plaça de les Cols i el de la Carnisseria, molt a prop del pont de Sant Francesc (Reixach, 2015, 257), és a dir, al racó que feia la muralla de l'Areny entre la plaça de les Cols i les Taverneries. El privilegi del Consolat de mercaders havia estat atorgat per l'Infant Pere als jurats de Girona en 1385 (CPG, núm. 611). En principi pot semblar que aquest projecte no tenia res a veure amb la construcció d'una casa del Consell; però, com veurem tot seguit, les dues institucions –d'altra banda, complementàries- plantejaven una solució comuna a les seves necessitats.

Tampoc reeixí la proposta del lloc fora muralla, però aquest cop els jurats estaven decidits a esmerçar voluntat i recursos i la decisió no trigà a arribar. En 1414, la senyora Auda, esposa del venerable Pere de Pont i hereva del venerable Francesc de Sant Dionís, va vendre als jurats i als cònsols del mar, que actuaven en nom de la *dita ciutat i la seva universitat* –els primers- i de la *Llotja del Consolat dels mercaders de la ciutat* –els segons-, *l'hospici* o casal amb el jardí que tenia a la *plaça de les Albergueries*, que el seu pare li deixà en testament, en 1396 (fig. 32). El preu era de 12.000 sous i el casal i el seu jardí eren descrits, com sempre, amb els seus límits:

-a orient afrontava amb el dit jardí i, més enllà, part amb l'hospici del honorable *Bernat Miquel*, cavaller, i part amb l'hospici de *Joan Genís*, teixidor, que devia tenir la seva sortida en un dels carrers de la *trilla d'en Bordils*.

-a migdia limitava amb 6 cases o *hospicis* arrenglerats d'est a oest; la qual cosa vol dir que gairebé totes havien de tenir sortida cap a migdia, on hi havia un carrer. Llevat de l'última, un casal de la família Net que feia façana cap a la plaça de les Albergueries, totes eren cases modestes i petites, una de les quals era descrita com *un mòdic hospici que a dits venerables Jurats i Cònsuls* havia venut la citada Auda, segurament feia poc.

-a ponent, la casa venuda afrontava amb la plaça de les Albergueries, on tenia la façana i

-a nord, limitava, part amb *l'hospici* i eixida de *Joan Rovira*, mercader –que també treia façana a la plaça-; i part amb el jardí de l'hospici del paraire *Jaume Ferrer* i amb el jardí de l'hospici del dit venerable *Bernat Miquel*, difunt, amb el qual havia començat el recorregut de les afrontacions (doc. núm. 670) (fig. 32).

La descripció dels límits del casal en 1414 ens descobreix una casa i jardí amb una façana relativament estreta cap a la plaça –entre 5 i 6 metres- i segurament amb un pati central com el que trobem a la veïna casa situada al nord, que ha conservat l'estructura baixmedieval (Canal *et al.*, 2005, 60-61); aquest pati separaria els dos cossos principals de l'edifici. D'altra banda, la propietat seria molt allargada en sentit est-oest; comptant el jardí posterior es devia estendre seixanta metres o més; ho confirmen les sis cases amb les quals limitava cap a migdia. La darrera era la casa de Pere Net, també amb façana cap a les Albergueries; era també una casa considerable, comprada pels jurats en 1488, com veurem més endavant (fig. 32).

El casal ja funcionà com a residència del Consell tot seguit. En 1415, una casa veïna, amb façana al carrer Nou *(la trilla d'en Bordils)* afrontava al nord amb *...una casa que pertany a l'hospici* (el conjunt de l'immoble) *comprat fa no gaire per la universitat de la ciutat de Girona. L'hospici*

Arxiu Municipal de Girona

Arxiu Municipal de Girona

Fig. 32. Plànol del sector situat entre l'actual plaça del Vi i la pujada de Sant Josep, entre finals del segle XIV i el segle XV. En trama ratllada s'ha destacat l'espai que ocupava la seu de l'Ajuntament fins al segle XX, és a dir, sense les darreres ampliacions envers tramuntana: 1) Plaça de les Albergueries, actual plaça del Vi 2) Casa i pati que Auda, hereva de Francesc de Sant Dionís, venia als cònsols i jurats de la ciutat el 1414 (doc. núm. 670). Es tracta d'una de les «domos antiquas» esmentades a l'ordenació del mercat el 1160 (doc. núm. 14). Entre el darrer quart del segle XIII i el primer terç del següent, era la residència de Jaume Pabia, mercader de Girona (doc. núm. 152, 194, 211 i 329) 3) Des del segle XIII era la casa familiar dels Bordils, nissaga de ciutadans de Girona (doc. núm. 152, 194, 211 i 335). El 1414 pertanyia a Pere Net, ciutadà. El seu besnet, Pere Pau de Sitjar, la venia als jurats de la ciutat el 1488 (doc. núm. 670 i 722) 4) Caseta adquirida pels jurats de la ciutat vers el 1414 (doc. núm. 670) 5) Casa d'Elisenda, vídua de Joan de Sant Vicenç, el 1414 (doc. núm. 670) 6) Pati venut per Auda el 1414 a la ciutat on es va construir la llotja nova abans del 1439 (doc. núm. 670 i 789) 7) Carrer que connectava la plaça de les Albergueries amb l'antiga trilla d'en Bordils. El 1488 ja havia desaparegut pràcticament del tot (doc. núm. 722) 8 a 13) Cases documentades el 1380 (doc. núm. 617-621), l'origen de les quals remunta als establiments realitzats per Ramon Venguí el 1332 (doc. núm. 305-307) 14) Casa i pati que fou de Nicolau Cantó i que, el 1488, pertanyia a Bernat Margarit (doc. núm. 722). Es tractava d'una casa notable amb un mínim de dues plantes, pati interior i una torre abocada a les Albergueries. El 1330 Pericó Prat en llogava una part a Guillem Albussà: l'entrada amb el gran portal, una estança, el celler i el pati interior a la planta baixa i la cuina a la planta superior (doc. núm. 297) 15) Carrer privat que feu construir Ramon Venguí per tal de realitzar nous establiments el 1332 (doc. núm. 305-307) 16 i 17) Cases bastides a partir dels establiments d'en Venguí el 1332. El 1380 es documenten, respectivament, la de n'Elisenda, vídua de Berenguer Coll, i la de Pere Pinós (doc. núm. 621) 18 a 21) Cases de l'antiga trilla d'en Bordils que foren construïdes durant els anys trenta del segle XIV. Entre 1414 i 1439, hi documentem els propietaris següents: Joan Vicenç (núm. 18), Ramon sa Plana, el 1414, i Joana, vídua de Berenguer Sorribes, el 1439 (núm. 19), Ramon Rovira (núm. 20) i Joan Genís (núm. 21) 22) Cases, patis i horts de Bernat Miquel, el 1414 23) Casa amb pati que, el 1196, pertanyia, molt probablement, a Bru de Bellmirall (doc. núm. 34). Entre 1247 i 1282 s'hi documenta Pere Net (doc. núm. 97 i 152). No disposem de notícies fins al 1414, any en el qual consta que la casa amb el pati adjunt pertanyia a Jaume Ferrer 24) El primer propietari conegut d'aquesta casa va ser Fontanilles (doc. núm. 97). El succeí Arnau Madrenys —documentat ja el 1196—, avi de Ricard d'Osca, qui la venia a Eimeric de la Via el 1247 (doc. núm. 34 i 97). Abans del 1282 havia passat a mans de Joan Ferrer i, més endavant, a principis del segle XIV, a Jaume Trullars (doc. núm. 152). El 1316 la tenia Bonanat de Puig. Juntament amb Brunissenda, muller seva, la donaven per noces a llur fill, Berenguer de Puig (doc. núm. 203). El 1335, Francesca, filla i hereva del dit Berenguer, i el seu marit, el jurista Pere Prat, la venien a Bernat Gerald (doc. núm. 329). El 1414 era la casa i pati de Joan Rovira 25 a 29) Conjunt de cinc cases que conformaven bona part de les «domos antiquas» el 1160 (doc. núm. 14). En aquell moment hi figuraven els possessors següents, de sud a nord: Daganet, Berenguer Atessent, Joan Valrig, Esteve Pasqual, Ramon Mascaró i Pere Adalbert o Albert (doc. núm. 5, 9, 11 i 14). El 1196, alguns d'aquests personatges havien desaparegut de la zona; és el cas d'en Daganet, de n'Atessent i de Joan Valrig. Foren substituïts per altres famílies burgeses benestants, com els Tallada, els Montmeló i els Camps, durant la primera meitat del segle XIII (doc. núm. 113), i, després, pels Jordà i una branca dels Bordils, tots ciutadans (doc. núm. 152 i 188). Altres nissagues, en canvi, els Albert i els Pasqual, van arrelar-hi molt temps. De fet, durant generacions, la família Albert o Adalbert havia anat adquirint drets i censos de totes aquestes cases fins que foren venuts a l'Hospital Nou (Santa Caterina) el 1440 (doc. núm. 697) 30) Carrer de la Draperia, avui de Ciutadans 31) Carrer d'en Rossinyol, avui pujada de Sant Josep 32 a 39) Illa urbana de l'antiga trilla d'en Bordils. Formava dues rengleres de cases separades per una androna. El 1439 contenia set finques petites (doc. núm. 789) 40 i 41) Illa urbana de l'antiga trilla d'en Bordils. El 1439 contenia dues finques (doc. núm. 789) 42 a 46) Illa urbana de l'antiga trilla d'en Bordils. Cal localitzar-la sota les actuals dependències del teatre municipal. El 1439 constava de set petites finques agrupades en cinc cases (doc. núm. 789) 47) El carrer Nou del Teatre era conegut el 1439 simplement com el carrer Nou (doc. núm. 789) 48) L'any 1439, la placeta localitzada a mitja alçada del carrer Nou del Teatre ja tenia la fesomia actual i era anomenada "placeta" 49 i 50) Des del 1300 era la casa i verger de la família Bell-lloc i 51) Renglera de cases de l'antiga trilla d'en Bordils que el 1438 aplegava nou cases (doc. núm. 789).

Arxiu Municipal de Girona

fou de l'hereu del venerable Francesc de Sant Dionís, difunt (Reixach, 2015, 259, nota 602). En els anys vint, la casa ja operava amb normalitat, però els terratrèmols de 1427 van fer que els jurats i consellers no es sentissin segurs. Per això el mes de juny de 1427 celebraven la sessió del Consell als jardins de la *nova Llotja*, és a dir en un espai proper a l'aire lliure. En 1431, el 23 de maig. *...es fa esment a una reunió dels jurats ..in domo vocatade la ciutat* (Reixach, 2015, 260).

De la residència consistorial en sabem algunes coses a mitjan segle. Concretament en 1459 hom feia un *Inventari de la Casa del Consell de la Ciutat*, que després es repeteix i precisa en 1484, quan l'edifici encara no s'havia ampliat; tots dos foren publicats per L. Batlle (1970). S'hi esmentaven dependències com una sala del *Pla menor* o de reunions del Consell amb bancs i taules. La sala de *l'Arxiu* amb les banderes de la ciutat, una arca on es guardaven els Privilegis de la ciutat i altres arques amb lletres reials i correspondència general, els llibres de comptes manuals i una arca amb els cartularis verd i vermell, a més d'un vestuari i altres estris; sobre aquest Arxiu hi havia una altra cambra. També hi havia una *Cambra al costat de les latrines* amb armes i eines; evidentment, la *Casa de les latrines* també amb armes i eines i, ja a la part posterior, un *Molí de sang* al costat d'una *Casa del Forment* (Batlle, 1951, 187-192). Les dues darreres en diuen molt del paper municipal en el proveïment de gra a la ciutat en el segle XV, especialment des de mitjan segle XV. No sabem com s'articulaven tots aquests espais; la referència, ja avançat el segle XV, a un grup d'espais o edificis com el *Pla menor*, l'*Arxiu* i altres dependències menors, d'una banda, a més de *la casa de les latrines* i *la casa del forment* –el dipòsit de gra municipal- indiquen l'existència de, segurament, un mínim de tres cossos o edificis, probablement connectats per un pati o patis.

Però la seu del Consell es completava amb altres dependències. Des dels anys vint del segle XV són nombroses les referències a la veïna *porxada de la nova Llotja;* un espai obert, però cobert i suportat amb columnes, on es feien operacions comercials i també actuava com a dipòsit de grans. La *porxada* era citada explícitament en 1427 (doc. núm. 683). La coexistència entre la *Casa de la Ciutat* i la *Llotja dels mercaders* era lògica si recordem que en 1414 foren els *jurats* i els *cònsols* els compradors en comú. Aquesta llotja *dels mercaders* era descrita com a *nova* des de 1427 perquè havia estat reedificada després dels terratrèmols de febrer/març de 1427; una obra finançada per la *botiga de Forment* que operava en el mateix lloc. La *nova llotja* era citada també amb el seu jardí i hort, que ocupaven la part posterior de l'edifici municipal; per això els trobem citats diverses vegades en relació o afrontació amb cases situades més amunt, al *carrer Nou* del que havia estat la *trilla d'en Bordils*. Al jardí/hort s'hi reunien els jurats i consellers per por als terratrèmols; en 1427 i 1428 i s'hi accedia per una porta de doble fulla que hagué de ser restaurada el mes de gener de 1429 (doc. núm. 683, 686, 703 i 789). No sabem si aquesta llotja porxada era un edifici diferent de la primitiva Casa de la Ciutat o bé ocupava la planta baixa, com passava a Perpinyà o Vic, per exemple (fig. 32).

Pel que sembla, aquesta llotja no tingué una vida llarga o bé va canviar de nom. No l'esmentaven cap dels inventaris de la segona meitat del segle XV, però tampoc els fogatges i estimes de finals del segle XV o començament del XVI. Potser la *casa del Forment* citada en 1484 –però ja existent en 1427- en fou la successora; al cap i a la fi, totes dues funcionaven, principalment, com a dipòsit de grans per al subministrament de la ciutat.

L'espai que ocupava la Casa de la Ciutat i les seves dependències a mitjan segle XV no és l'única expressió dels canvis soferts a la plaça de les Albergueries i el seu entorn. Sabem que, més al nord, a la galta de ponent del carrer de Ciutadans s'ubicava l'*hospitium* o conjunt de cases, patis i jardins propietat dels Adalbert, identificats en aquest lloc des de mitjan segle XII (doc. núm. 8 i 11). Tres segles després, en 1440, la darrera dels Adalbert, Blanca, casada am Lluís de Gualbes de Barcelona, deixà en herència aquesta propietat a la Pia Almoina de la seu i a l'Hospital Nou: una propietat formada per cinc cases a la qual caldria afegir la casa i jardí de Lluís i Bernat Miquel, que limitava a migdia amb el conjunt i també havia estat dels Adalbert (doc. núm. 697). Si tenim

Arxiu Municipal de Girona

en compte que també ens són coneguts els solars, cases i jardins situats més a migdia, on hi hagué el casal dels Net fins a 1488 (doc. núm. 722) i al darrere, cap a llevant, l'extens espais que fou la trilla de Bordils, ben documentada en el segle XV, indirectament (doc. núm. 670, 722) o directament (doc. núm. 703, 789), podem reconstruir de manera precisa l'evolució d'un sector de l'Areny que esdevingué aleshores el cor polític de la ciutat (fig. 32).

El solar sobre el qual s'havia edificat la Casa del Consell a partir de 1414 no havia sofert ampliacions importants des d'aleshores i fins a finals del segle. Tot canvià en 1488 amb la compra de la casa veïna situada a migdia. Aleshores Pere Pau Sitjar, mercader i ciutadà, vengué als jurats de Girona, que també actuaven en nom de la *botiga comuna de forment de la universitat*, tot l'hospici -casal- que fou del *venerable* Francesc Net, que fou avi de dit Pere Pau. L'hospici era situat a la *plaça de les Albergueries* i afrontava a orient, amb l'hort que havia estat del mateix casal dels Net, però ara era del cavaller Bernat Margarit; a migdia, limitava amb l'hospici de dit Bernat Margarit –on avui trobem la part nord de la Casa Carles-; a ponent, afrontava amb la dita plaça, i al nord, amb la *Casa del Consell de la Ciutat*. El preu de venda era de 69 lliures (doc. núm. 722) (fig. 32).

En el decurs dels tres quarts de segle que separaven les dues compres dels jurats, havien canviat moltes coses en la configuració topogràfica d'aquest espai. La casa dels Net, on aquesta família havia viscut durant més de dos segles, continuava dempeus, però de les cases que hi havia al seu darrere –un rengle de cinc descrites en 1414- i del carreró que passava al sud, no en quedava res; l'espai havia estat ocupat per un gran casal i jardí, residència dels poderosos Margarit, potser la família més notable de la Girona del segle XV, on destaca la personalitat del bisbe Joan Margarit (Sobrequés, 2006). Aquest casal, amb el qual sempre confrontaria la seu municipal fins avui, seria residència de diverses famílies patrícies gironines fins ben entrat el segle XX.

L'operació de compra del casal dels Net significava gairebé doblar la superfície de la seu del Consell. La seva façana es duplicava, passava als 13 metres que avui té la façana neorenaixentista de l'Ajuntament, refeta a començaments del segle XX. Si tenim en compte una fondària superior als 50 metres, d'est a oest, la superfície total en planta del conjunt no era inferior als 700 m^2.

Abans del cloure el segle, s'endegà l'obra de la capella municipal; una dependència considerada indispensable a totes les cases consistorials de l'època. Es va fer aprofitant l'espai incorporat amb la compra de 1488. Amb alguns precedents fallits durant la segona meitat del segle, no fou fins al 22 d'abril de 1493 quan, amb llicència del bisbe, el consell de la ciutat facultà els jurats per construir una capella dedicada a Sant Miquel Arcàngel. La capella ja estava en funcionament en 1498, ja que aquell any fou objecte d'un inventari (Batlle, 1970, 329-330) (fig. 32).

Els anys de la Guerra Civil (1462-1472) els fa servir molta historiografia per cloure la història medieval catalana i gironina; nosaltres farem el mateix. La ciutat visqué intensament el conflicte durant aquella dècada, patí quatre setges i canvià diversos cop de mans. Si bé és cert que no podem precisar les vicissituds patides per *l'Areny* durant la contesa, podem afirmar que quan finalitzà el conflicte l'estat de la ciutat era lamentable, amb nivells considerables de despoblament i destrucció; aleshores començà una lenta i progressiva època de recuperació i, també, de reconstrucció.

Arxiu Municipal de Girona

Arxiu Municipal de Girona

10. A TALL DE RECAPITULACIÓ

Al llarg de dos segles, entre el XII i el XIV, Girona primer edificà i després consolidà un nou barri que esdevingué el cor de la ciutat medieval i moderna, fins ben entrat el segle XX. En un procés que hem intentat narrar en aquest treball, el creixement natural devers migdia, a redós de l'antiga Via Augusta, acabaria consolidant el nucli més important, demogràficament, econòmicament i socialment, de la ciutat, que deixaria l'àrea emmurallada, d'ençà de la construcció de les muralles manades fer pel Cerimoniós, la Força Vella, en mans del bisbe, canonges i clergues a l'entorn de la catedral i de la comunitat jueva, important des de molts punts de vista, que ocupava una part ben coneguda a un costat i altre del *carrer Major del Call*, l'actual carrer de la Força (Canal *et al.*, 2006). I tanmateix, el que havia de ser molt aviat el centre econòmic i polític de la ciutat, l'àrea més dinàmica, més cara, amb presència, en moments de gran creixement, d'espais residencials minúsculs, ho va haver de fer ocupant, en diferents fases però sense aturador, sectors problemàtics i, diguem-ho clar, perillosos i gens aconsellables. En efecte, el mateix nom d'aquesta zona, d'aquests barri, l'Areny, ens confronta directament amb el seu origen, amb la seva realitat. Però aquestes dificultats no van desdir la gent de l'època i, malgrat les dificultats, perills i costos, l'Areny es consolidà i s'expandí fins atènyer el curs del riu Onyar, sense que fos possible anar més enllà, i va ocupar fins al darrer pam quadrat d'espai edificable. I, potser no es podia haver fet de cap altra manera perquè no hi havia entorn de la vella ciutat emmurallada cap altra zona que permetés una ocupació d'aquelles característiques. En aquest cas, la fundació inicial va condicionar el creixement posterior, que va anar ocupant espais poc adequats (la part baixa de Sant Feliu i Sant Pere, el sector més occidental de l'Areny i del cap de l'Areny) però que calia ocupar obligatòriament. I en l'època de màxim esplendor, el creixement del Mercadal acabà fixant la fisonomia de la ciutat que constrenyia en una àrea cada vegada més reduïda el curs del riu.

És interessant constatar com ben aviat aquest eixample urbà esdevingué espai privilegiat per a l'establiment de les cases senyorials de les principals famílies de la ciutat, eixides, unes quantes de l'interior de la ciutat emmurallada tot cercant més espai i millors condicions, o procedents d'altres burgs i barris amb menys prestigi. Deixant de banda el palau episcopal, centre de poder d'una extraordinària importància, els altres punts on se situava l'autoritat triaren l'Areny per mostrar-se i per residir-hi: la Cúria i altres dependències lligades al poder reial, i la Casa de la Ciutat (i llotja del consell del mar) que aplegava el govern municipal.

No ens pot estranyar, doncs, que una part significativa dels més rics de la ciutat visquessin a l'Areny, però també que en aquest barri hi trobem els habitatges més petits, autènticament minúsculs, de tota l'àrea urbana. I que malgrat la brutal crisi de mitjan segle XIV i la del segle XV, tant o més brutal, de tots el barris de la ciutat, l'Areny fos aquell on menys es notà. Les xifres brutals del Mercadal, amb pèrdues ferotges, xoquen amb les de l'Areny, cosa que posa de manifest la tradició i la importància urbana del segon en relació amb el primer. Recordem que en el cadastre de 1716 d'una ciutat aclaparada per la guerra, els bombardejos i l'ocupació militar, l'Areny destaca per damunt de totes les altres zones urbanes (Canal *et al.*, 2015).

Les fonts no són uniformes; no ho sabem tot ni sabem el mateix de cada sector d'aquest barri. Queda clar, però sempre a través de dades indirectes dignes de consideració, que l'ocupació inicial se centrà en aquelles terres que hi havia immediatament més enllà de la porta de l'Onyar, la porta meridional de la Força Vella. És el model natural de creixement aquí i arreu que s'ordenà a partir del gran camí, l'antiga Via Augusta, que resseguia (i ressegueix) el Marge Gros, que en condiciona el traçat. Els carrers actuals de Carreras Peralta, plaça de l'Oli, Ciutadans, plaça del Vi de-

Arxiu Municipal de Girona

finiren l'eix nord-sud que acabà vertebrant el barri. Quan l'any 1160 Ramon Berenguer IV ordenava el mercat, no partia del no-res, sinó d'una situació anterior ben consolidada i ho degué fer per assegurar-se el control d'un espai urbà en creixement, al qual tenia uns drets abans de perdre-ho del tot en un procés que ja es veia imparable. Que calgués arribar a concòrdies i pactes era previsible i acabà beneficiant uns i altres. Aquella intervenció dibuixà la forma urbana del nucli central de l'Areny, amb el mercat pròpiament dit, però també obradors, fàbregues i espais residencials que es van consolidant amb una gran rapidesa. L'aparició de la plaça de les Albergueries (ara del Vi) fou una de les conseqüències de les concòrdies entre el rei i l'estament eclesial si bé, en aquest cas, allò acordat fou rebaixat i quedà amb una superfície considerablement més reduïda d'allò que s'havia pactat. En aquesta ocasió, l'habilitat del monarca, concedint terres cap a migdia a Santes Creus i a Poblet, aconseguí la urbanització d'un sector que en teoria havia de ser espai públic.

Aquest nou barri concentrà ben aviat els casals de les principals famílies de la ciutat, algunes de les quals deixaren la incomoditat de l'àrea *infra muros*, pel lloc que esdevindria ben aviat el centre econòmic i polític. Només l'Església continuà ocupant l'emblemàtic espai al bell mig de la Força Vella. Recordem que des de principis del segle XV, els jurats van decidir bastir la Casa de la Ciutat a l'Areny, a la galta de llevant de la plaça de les Albergueries. D'aleshores ençà, el poder municipal hi ha romàs sense canviar de lloc, només creixent en funció de les necessitats de cada moment.

Caldrà esperar a mitjan segle XX, per constatar una certa davallada en el paper protagonista de l'Areny en el conjunt de la ciutat que s'ha expandit. Durant 900 anys ha estat, però, l'ànima política, econòmica i demogràfica de Girona, i ha substituït l'antiga àrea foral de la Força Vella, que ho havia estat des de la fundació.

Arxiu Municipal de Girona

FONTS DOCUMENTALS

1. 922. Precepte del rei *Carles* donat a precs del bisbe *Guiu* on confirma a *Adroer* la possessió de béns situats prop de Girona *...in alio loco* ***ante muros Gerunde*** *ciuitate, domos, hortos, terras, uineas...* (Marquès, 1993, doc. núm. 36).

2. 987. El prevere *Sendred* dona a la seu de Santa Maria dues *peces de terra* que li havien donat *Bella* i la seva filla *Ermengarda ...que sunt* ***ante Gerundam ciuitatem****. Et sunt ...super flumen Onnar... de oriente in terra de Bella que vocant Bonadompna , de meridie similiter, de* ***occiduo affontat usque in medio alueo Onnar*** *de circio affrontat in uia vel in uiridigario de Sancta Maria...* (Martí, 1996,, doc. núm. 129).

3. 1064. El testament del cabíscol Ponç deixa al seu hereu Joan, per al servei de Sant Martí Sacosta, entre altres coses *...alias terras que inuente fuerunt in iamdicto* ***plano ante Gerundam*** *ciuitatem ...et facient cantare ecclesiam Sancti Martini nouam qoam ego edificaui in ipsa Costa* (Rius, 1928, doc. núm. VII).

4. 1078. El testament del cabíscol *Joan* deixa al seu hereu *Berenguer Amat*, al servei de Sant Martí Sacosta *...ipsas terras quas* ***emi de Ermenissende*** *que sunt* ***iuxta Onnar*** *...et ipsum mansum cum orto quod est* ***ante Ierundam*** *...et ipso mulino quod est ante* ***portam ciuitatis*** *quem vocant Onnar...* (Rius, 1928, doc. núm. XV).

5. 1083. El sagristà *Ramon Miró* dona als esposos *Guillem Llobet* i *Amaltruda*, *...peciam una de terra que est* ***ante Gerundam***, a *la trilla*, que té per Santa Maria, al costat de la **casa de *Guillem Tortell***. *...a parte orientis in terra Sancti Felicis de occiduo reclaua inter duos marges grossos, de meridie in terra de te donatore, de occidente in* ***alueo*** *Onnar et habet dextros V ad dextras de alnas VII et palmum I, de circio in domo et orto de Tortel*. Han de donar la meitat dels fruits de les vinyes i la quarta part dels altres fruits i un ***parell de gallines de cens***. *Et si uindere uultis ipso hedificium quem ibi habetis uel habueris siue ipsa tenedon non sit uobis licitum nisi ad me, et si infra XXX dies quos mihi monueriis nuluero emere sit uobis licitum uindere, exceptis ad milites et ad hebreis et ad ecclesiam.* Per la venda, el sagristà rep 10 sous de diners de Girona (Martí, 1996, doc. núm. 383; ASS, 1, 7).

6. 1102, 8 oct. El sagristà *Ramon Miró* dona als germans *Ramon Bernat* i *Ramon Arnau* i a la seva mare *Ermessenda ...peciam unam de alodio Sancte Marie sedis et meo ...****ante muros*** *Ierunde ciuitatis, in* ***Arinio Undaris****, iuxta meum ferragenal et prope domum de Petro Gommar, id sunt braciatas quattuor legitimas in longum de prenominata terra* (Una braçada eren uns 1'67 metres), *ut* ***domus ibi faciatis et construatis*** *sicut terminatum est et continer per equaliter in ipsa cantera de Petro Gommar, exceptus ipsa androna que in medium est iuxta eam et domum suam. Sicut habetur et continetur predictas bracias quatuor cum ipso margine et terre usque in fluuium Undaris. Sic dono vobis* ***ad construendum ibi domum*** *ut vos maneatis et posteritas vestra omni termpore ad* ***perpetuum***. L'ha de tenir al servei del sagristà i ha de donar cada any ***un parell de capons de cens*** per la festa de Sant Miquel. Si la vol vendre l'ha d'oferir primerament durant quinze dies al sagristà, després la pot vendre o empenyorar, *exceptus miles et clericis* (ACSG, Pergamins 311; Camprubí,2012, doc. núm. 7b).

7. 1134. Berenguer, abat de Sant Feliu, lloa a Arnau Sunyer *...ipsas domos* en l'alou de Sant Feliu que li donà Pere Sunyer ...que estan entre les cases d'A. Gomball, clergue, i les cases de B. Gausbert. Cens d'un porc canonical (ASF, sd.; CPJ, 587). *De vico Talliata quod incipit in hospiciis Franciscus Aimerici de la Via usque ad caput vici Villam Novam* (vegeu text original *www.arxiuadg.org*).

8. 1148. *Ermessenda*, vídua del difunt *Bonet* ven a *Ramon Mascaró* les *cases amb corral, hort i ferragenal amb arbres* que per donació del seu marit té ***prop el mur de la ciutat***, en ***l'Areny***, alou de Santa Maria de la seu. Orient alou… (*foradat; segurament Sant Feliu*); migdia, cases *d'Esteve Pascual;* ponent, ***Areny***; nord. cases de *Pere Adalbert*. Preu de 120 diners (ASS, 1, 2).

Arxiu Municipal de Girona

9. 1155. *Berenguer Atesent* i els seus fills *Pere, Ramon, Berenguer i Arnau* i ses filles *Subirana, Alemanda i Respladina*, venen ...(*segurament al sagristà segon de la seu*) l'honor que tenen en ***l'Areny*** envers migdia, alou de la seu i la seva sagristia. Sol ixent, *trilla* de Sant Feliu que tingué *Esteve Pasqual* i en ***lo Marge Gros***; a migdia, els *horts* d'en *Daganet*, alou de Santa MariaM; ponent, ***l'alveo de l'Onyar*** i nord, alou de Santa Maria que té *Joan Valrig*. Preu de 100 sous de diners de Girona (ASS, 1, 2-3).

10. 1155. *Girona* i els seus fills venen a *Borrell*, sagristà de la seu, tot el seu honor que tenen en ***l'Areny*** de Girona, envers migdia; afrontacions (*id ant.*) (ACSG. LSG, f.60).

11. 1159. *Gerald Tort*, el seu fill *Pere Gerald* i sa muller *Subirana* venen a *Borrell*, sagristà i jutge –per 400 sous-, l'honor que tenen fora de les muralles, en ***l'Areny*** envers migdia, alou de Santa Maria i en la seva parròquia, que fou de *Guillem Llobet*, avi de *Pere Gerald* i d'Oliver, son oncle. En dit honor hi ha els *masos, horts i arbres* on viuen *Berenguer Bret, Guillem Payan, Berenguer Gener i Ponç Adalbert*. I també una casa que fou del difunt *Bonet*. L'honor afronta a orient, en l'alou de Sant Feliu; a migdia, en l'alou de Santa Maria de la seu; a ponent, en ***l'alveo de l'Onyar,*** i a nord, en l'alou de Santa Maria. Preu de 400 sous de diners de moneda de Girona i 200 sous de terç. Cens de 20 diners de plata (ACSG, ASS. 1, 3; LSG, p.69).

12. 1159. *Bernat Engilbert* i sa muller *Bernarda* donen a *Arnau de Merola* i sa muller *Ermessenda*, permís per **edificar cases** en la *plaça* que hi ha davant de les seves cases, en l'Areny, alou de Santa Maria i en sa parròquia, així com se va recte a la cantera de la casa de *Ramon Bevià* de sol ixent fins ***l'alveo de l'Onyar***. Orient, en ***el camí*** que va davant les seves cases; a migdia, en la plaça de *Berenguer Bret*; a ponent, l'alveo, i a nord, la plaça de *Guillem Fàbregues* i de sa mare. Cens de 12 diners i preu de 30 sous de diners de moneda de Girona per l'establiment (ASS, 1, 4).

13. 1160. *Berenguer Atesent* ven al sagristà Borrell tot el seu honor en ***l'Areny*** de Girona, cap al sud, a *les trilles* en l'alou de Santa Maria. Afrontacions com les del document núm. 10 (*supra*).

14. 1160. 7 d'agost. El comte Ramon Berenguer IV dona a *Pere de Balma* i a la seva posteritat *...**in ipso meo mercato quod est extra muros Gerunde et in ipso arenio ad occidentalem partem iuxta fluvium Undaris**, potestatem et locum ad **edificandum operatoria et bancos et tabulas**.*
*Ipsa autem operatoria edificabis a domo que fuit Raimundi de Beviano usque ad superiorem partem domorum que fuerunt Daganeti, et dimites atque laxabis **inter ipsa operatoria et domos antiquas unam grandem et amplam plateam**. Antique vero domus non posint ulterius extendi aut dilatari ne ipsa platea possint stringi vel minui.*
*Tabulas autem et bancos edificabis ad ipsa cantera mei furni quem tenet Gerallus Torti usque ad superiorem partem domorum que fuerunt Daganeti, et infra predicta operatoria et tabulas et banchos dimites atque laxabis **alteram grandem et amplam plateam**.*
*Et infra predictos terminos nec ego nec aliquis homo vel femina possit edificare, tenere vel habere **operatoria vel tabulas sive banchos vel escharrazones*** (sinònim de biga o pilar?) *nisi per te vel per tuum mandamentum vel stabilimentum tuorumque succsorum. Et **ipsum generale mercatum** sit semper infra predictos terminos nec inde possit mutari per aliquam personam in aliquo tempore. De iamdictos vero operatoriis vel tabulis et banchis **non datis** tu nec tuis, nec aliquis homo vel femina qui per te vel per tuos ibi fuerint, **aliquem usaticum vel leudam vel forciam** nisi tibi vel cui tu volueris preter **solam ipsam leudam quam soleo accipere in istis tabulis de ipso macello**. Pro iamdocto vero honore quem tibi dono, debis tu et tuis in perpetuum mii meisque successoribus annuatim in festo beati Michelis, CC porcos de terno solido vel DC solidos in denariis...* Només pot vendre a burgesos i jueus. Signen Ramon de Gironella i Bernat Bou (PAC. doc. núm. 1071).

> *Escharrazones* o escarrasons (sing. *escarrassó* o *escarràs*) poden tenir, en el context d'un mercat medieval, diveros significats; a) llistons, ganxos o bastides de fusta (Alcover i Moll, 1968, 237). b) *escarrassar* és cardar la llana –*occità medieval*- (Corominas, 1982, 503). Nosaltres ens inclinem per la primera opció.

Arxiu Municipal de Girona

15. d.1160. *...a Girona, el repartiment de la lleuda del Mercat suscita una disputa entre les famílies nobles el rei i l'Església vers el 1166* (To, 1997, 212; ACSG, LSM, núm. 113, fol.57 i núm. 62, fol.31-33).

16. 1167. *Borrell*, sagristà i jutge, lloa a *Calvet* i sa muller *Berenguera* les *cases* que foren de sa muller *Englesa* en ***l'Areny de Girona***, en l'alou de Santa Maria; i dites cases la tingué per veu de *Pere Pons* son pare. Orient, tenedó de *Lloreta*, que fou muller de *Pere Pascual*, difunts; migdia, tenedó i cases de *Pere Barril*; ponent, alveo de l'Onyar, i nord, tenedó de *na Lloreta*. No podrà donar-ho ni a clergue, ni a jueu ni a cavaller (ASS, 1, 5; LSM p.76v.).

17. 1168-1. El rei Alfons fa donació a *Ramon de Montcada* d'una *platea* a l'Areny –*vegeu Ballesteries*- (PA, 57).

18. a.1170. El batlle *Bernat Bou* declara davant els jutges de la Cúria reial: *...Primum ad diem qua ego emparaui baiuliam Gerunde, baiulus Gerunde non dabat domino comiti de lezdis et usaticis nisi .dccc. solidos et ego dono inde domino meo de ipsis* ***lezdis et usaticis*** *mille .d. solidos pro unoquemque anno. Et tunc non exiebat domini comiti de ipso mensuratico nisi .V. modios et medio tritici et ego dono inde sibi .VII. modios. Et de suis molendiiis de Mercatalli...* També esmenta els ingressos dels molins del Mercadal, de Palafrugell, Llagostera, Caldes de Malavella i Palau Sacosta-*....Ideo ego supradictus Bernardus Bovis monstro et sico uobis domine meus rex hec melioramenta que feci domino patri uestro ut uideat domnus Guilelmus Barchinonensis episcopus et omnis curia uestra, quod directum debet facere iste* ***baiulus qui has baiulias prenominatas tenuit per XX annos*** *et plus et hoc melioramentum quod ego ibi fecit totum uobis et patre uestro obcecauit*. (Bisson, 1984, volum II, 68-69). Document sense data. Bisson el situa cap a 1165. Bernat Bou fou nomenat batlle de Girona en algun moment entre 1151 (quan el batlle era el jueu Mosse) i 1160, quan ja signava en la donació del mercat de l'Areny a Pere de Balma. Bernat Bou era batlle de Girona en 1166 i segurament encara a finals de 1168.

19. 1171. *Estradera*, filla del difunt *Pere Rotundo*, amb consentiment del sagristà i jutge *Pere Borrell*, el seu senyor, dona en dot a *Bernat Ferrer* les seves *cases* de ***l'Areny***, en l'alou de la seu, que li pervingueren del seu pare. Orient, tenedó de *Ramon Pugesa*; migdia, paret mitgera amb la partició *en Llunell*; ponent, alveo de l'Onyar i nord, tenedó de *Berenguer Julià* i paret mitgera. 5 diners de cens. Bernat Ferrer dona en dot 200 sous a Estradera (ASS, 1, 221).

20. 1172. *Guillem*, bisbe de Girona, i la seva comunitat, amb *Berenguer,* abat de Sant Feliu i paborde de Sant Martí, acordaren amb el rei Alfons resoldre les disputes que es tingueren en temps del comte *Ramon*, comte de Barcelona i príncep d'Aragó i Alfons rei, el seu fill; ... *...ego Guillelmus Dei gratia Gerundensis ecclesie episcopus et conventus eiusdem mihi subdictus et Berengarius abbas Sancti Felicis et prepositus ecclesie Sancti Martini multatients habuimus contentiones et placitarum vobis dompno Ildefonso rege ...et cum venerablilis patre vestro Raimundo ...et cum aliis edificatoris vestris superi llis domibus et* ***hedificationibus quas noviter hedificastis in ipso Arenio, quod solebat esse mercatum extra muros Gerunde ad occidentalem plagam iuxta fluvium Undaris***. *Et hoc affirmabamus nostris rationibus esse iuris predictarum ecclesiam nostrarum, Et venerabilis pater vester affirmabat et dicebat esse sui iuris. Unde vero laudi et consilio nobilium vestrarum nos et vos venimus ad finem et concordiam ex hiis omnibus sicut hec presens scriptura inferius declarat.*
In Dei nomine ***ego supardictus Guillelmus*** *episcopus et Berengarius abbas Sancti Felicis et prepositus Sancti martini diffinimus et evacuamus et pacificam vobis dompno Ildefonso rege Aragonensis et Petro de Balma et hedificationes cum solis et superpositis et cum eorum pertinentiis sicut tenentur et habentur* ***ab illa platea nova que fiat bona et ampla et in antea usque ad fluvium Undaris*** *ad vestram voluntatem faciendam exceptis L solidis denariorum barchinonensis monete quos retinemus annuatim per censum in predicto honore ut nos et successores nostri secure et in sana pace accipiamus et habeamus in ipso honore,* ***Iam dicta vero platea que sit bona et ampla transeat omni tempore iuxta mansiones nostras*** *quas tenet per nos Arnaldus de Gurguitibus et Arnaldus de Llambilles et Arnaldus de Petro Guillelmi et Guillelmus de Monte Acuto et alii hedificatores nostri.*
Simil modo ***ego supradicto Ildefonsus*** *rex Aragonensis difinio et evacuo et pacifico vobis predicto*

Arxiu Municipal de Girona

episcopo et Berengario abbati et preposito Sancti Martini et successoribus vestris et iam dictis ecclesiis hedificatoribus vestris, ipsas domos et hedificationes novas et veteras sicut melius habetis vos et hedificatores vestris a ***iam dicta platea in antea vesrus meridiem****. Ut secure et libere vos et vestri in perpetuum habeatis sine ullo retentu. Et volo et dono et laudo vobis et ecclesiis vestris predictis ut omni tempore habeatis et accipiatis iam dictos L solidos denariorum predicte monete in ipso iam dicto honore quem Petrus de Balma et sui hedificatores tenent per me...*
El ego Petrus de Balma prenominatus ex mandato domini regis et successores mei que predictum honorem habuerint, convenio vobis domno episcopo et abbati et preposito et iam dictis ecclesiis quod annuatim festo Sancti Michaelis donemus vobis iamdictos L solidos denariorum barchinonensium pro censum in predicto honore ...Actum ...Barchinonam VI kal. julii MCLXXXII. Sig. Ildefonsum regis...
Signen com a testimonis; Arbert de Castellvell, Ramon Folc (de Cardona), Ramon *Dapifer* (de Montcada) i Arnau de Palol (Marquès, 1964, 221-222.; ASS, 1, 222 -*regest*-).

21. a.1173, Guillem Ramón Dapifer i Ot, el seu germà, amb els fills del primer, Guillem i Ramon de Montcada, donen a la seu, el delme de les ***lleudes del Mercat*** de Girona que tenen pel rei Alfons i el donen en mà del sagristà Borrell per a la il·luminació d'una làmpada dia i nit davant l'altar de Santa Maria (ACSG. Sagristia Major f.57).

22. 1177. *Pere Barril i Berenguer Prunell* venen a *Crecendéu* i sa muller *Garsenda*, les *cases amb l'hort* al darrere que tenen en ***l'Areny*** de Girona, alou de Santa Maria. Orient, marge d'en *Babau*; migdia, cases i hort que foren de *Bernat Eimeric*, en la paret de la qual devers migdia tenen la meitat; ponent, amb l'Onyar; nord, cases i tenedó d'en *Calvet* de l'Areny. I en la part devers tramuntana, tenen la meitat de les parets noves i velles de dites cases d'en *Calvet*. Preu 250 sous (ACSG Pergamins).

23. 1179. *Ramon de Montcada* ven a *Arnau Estruc* tota la *platea* de l'alou reial que el rei *Alfons* li va donar a ***l'Areny*** de Girona, per 800 sous. Afronta a orient, amb el mur de la ciutat; migdia, amb el tenedó de *Ramon Bernat* i la cantera de la torre que fou de *Joan de Vall*; occident, riu Onyar, i nord, el tenedó de *Guillem de Fàbrega* (PA, núm. 58).

24. 1179. Concòrdia entre el rei *Alfons* i *Berenguer*, arquebisbe de Tarragona i abat de Sant Feliu i la seva comunitat sobre l'honor que fou de *Pere de Balma* en ***l'Areny*** del qual dita església tenia una part. S'acorda que Sant Feliu retingui la seva part i pugui fer tots els milloraments i edificacions, a més tingui 40 sous d'aquest honor, del qual el rei tingui la seva part en lliure i franc alou (ADG, DSF núm. 13; CPJ, Draperia, 87).

25. 1180. 10 de juny. El rei *Alfons* dona al monestir de Santes Creus *...quendam hominem nomine Arnallum de Madrecs in* ***uilla Gerundes*** *cum omnibus suis rebus mobilius et inmobilius quas modo habet uel in antea, deo largente, ubique locorum adquiseret et cum omnibus rebus quas per me tenet in uilla de Gerunda siue in aliis quibuslibet locis. Et dono uobis ipsas* ***domos in quibus predictus Arnallus habitat cum ipsa plaça*** *que est ante suam portam que affrontant in* ***ipso flumine de*** *mar (****Onnar****?), scilicet, in ipsa aqua clara prefate fluminis et cum omnibus aliis suis pertinentibus quas ipse iam dictus Arnallus habet in uilla Gerunde siue extra uillam. Predictum Arnallum cum omnibus suis rebus, trado predicto monasterio tali modo, ut nunquam ipse uel eius proientes uel aliquis in prefatis domibus et seu in honore isto substitutus faciat mihi neque ulli meorum successorum* ***hostes neque caualcatas*** *beque aliquid* ***censum*** *neque* ***questam*** *aliquam neque firmet directum mihi uel meo baiulo neque meis hominibus, set semper seruiat ipse et eius generatio predicto monasterio...* (Papell, 2005, doc. núm. 229. DSC).

26. 1180. *Camprodón*, sa muller *Prodeta* i *Siradero (Estrader?)* son germà, venen a *Gornall* i sa muller, per 100 sous, les *cases amb corrals* que tenen i que foren de la mare, en l'honor *d'en Llunell* en ***l'Areny*** i alou de Santa Maria. Orient, cortal; migdia, tenedó de *Ramon Ripoll*; ponent, alveo Onyar; nord, cases que foren d'en *Guillem Negre* i ara té en *Babau* (ASS, 1, 6).

Arxiu Municipal de Girona

27. 1183. Pere Rotllan i sa muller València venen a Bernat de *Càrcere* i als seus les *cases amb hortal* que tenen en ***l'Areny de Girona***, honor de la sagristia segona. Orient, ***marge*** de Ramon Pascual; migdia, cases i hortal de *Donidei*; ponent, cases de Guillem, clergue; nord, cases i hortal d'Arnau Madrencs. A l'hortal ***hi pot fer cases***. Per 210 morabatins barba-roigs i cens d'un parell de gallines i mig sou de plata. 228 sous pel terç (Sag. Segona, 1. 8. Plec del carrer de Ciutadans i plaça del Vi).

28. 1183. Calendes de setembre. Pere Arnau ***Rossinyol*** i la seva esposa Morella empenyoren a la canònica de Sant Feliu totes les cases que tenen en el seu alou *...ab ipsa ianua domorum nostrarum in quibus habitamus ...usque* ***in publicam carreriam que intrat ciuitatem****, scillicet illos II ordines que sunt secus illam carreriam ab utraque parte, idest versus circium et versus meridiem, que* ***carreria ascendit ab ipsa alia predicta carraria publica que intrat ciuitatem usque ad Villam Novam*** *et transit infra has II ordines domorum quosdem canonicam impignoramus et ante ianuam predictarum domorum nostrarum quos inhabitamus...* per 100 morabatins d'or bo *...si vero dum ipsa canonica hoc pignus tenuerit, forte tecta illarum domorum deteriorarentur, scilicet in tegulis et in minoribus trabibus quibus sustentatur tegulae, hoc eadem canonice reparet, ...set si parietes ibi aliquo modo deteriorarentur vel etiam ille maiores trabes que vadunt extranversa quibus tota domus substentatur, tunc ipsa canonica nos conveniat per se uel per nuncium suum ut hoc reparemus et restituamus...* Mentre duri el préstec, Pere Arnau i Morella han de continuar pagant el cens de dites cases i altres que tenen per la citada canònica (CPJ Rossinyol, 55).

29. 1188. El rei Alfons dona al monestir de Poblet *...****in uilla Gerunde*** *illum hominem meum nomine* ***Johan Ferrer*** *cum omnibus facultatis et possessionibus suis, videlicet hoc modo de cetero exemptus, dimissus et liberatus ex toto,a potestate et propietate mea et successorum meorum, sit et efficiatur cum omnibus que nunc habet uel in futuro habebit propius homo iam dictus monasterii et eiusdem ecclesie operis ipse et qui sibi in* ***capite manso suo*** *permansuri succedent, et seruiat, faciat et redat pprefato monasterio et eiudem ecclesie operi quecumque mihi uel facere debebat uel facere solebat, nec ampliu teneaturs mihi aliquid facere uel prestare* ***censum*** *uel* ***usaticum*** *aliquid, nec etiam* ***hostes***, ***caualcatas***, ***peitas***, ***questias****, aliquas siue exacciones nec quicquam aliud, set liber sit a me et a succesoribus meis in perpetuum et immunis ipse et succesoris suis prout dictum est supra ab omni honere et seruitio actenus nihi debito siue indebito, et etiam omni uicinitate preterquam a prestatione* ***lezdarum et pedaticorum*** *que de rebus uenalibus extram dictam uillam per terras meas. Hoc autem donatiuum, liberi animo et spontanea uoluntate, prefato monasterio et eiusdem ecclesie operi, et tibi iamdicto Iohanni et toti proieniei tue et posteritate, ei uidelicet uel eis qui in capite manso suo permanebunt et permansuri tibi succedent ...per presentem scripturam huismodi donacionem corroboro et confirmo.* Multa de mil sous a qui violo la donació. Mana al vicari de Girona, *Pere Arzez* que faci complir la donació i que l'enfranquit Joan Ferrer *...nullomodo mittat in* ***questiam*** *neque in alia in ista qualibet...* (PA, 88; Bofarull, 1931, doc. núm. 292 i 293).

30. 1189. Carta de pacificació i composició de la Concòrdia entre el rei *Alfons* i *Ramon*, bisbe de Girona, sobre les cases que són en ***l'Areny***, que dit bisbe afirmava eren del seu dret; arbitra l'arquebisbe *Berenguer* de Tarragona. Les dues parts convingueren "*que el rei tenia dites cases perpètuament i a sa voluntat i que l'església de Girona tenia allí 30 s. bcn. que rebia Arnau de Contestins, sagristà segon*" (ASS, 1. 224).

31. 1189. Abril. Concòrdia entre el rei Alfons i Pons, paborde de Sant Marti Sacosta, amb intervenció de Berenguer, arquebisbe de Tarragona, per la qual hom declara que el rei ha de pagar a dit paborde dos porcs de valor de 3 sous cadascun cada any, per les cases de l'Areny de Girona (LBRSMS, 71).

32. 1192. *Guilleuma Flor d'Estiu* ven a *Bados i Pere Bernat* totes les *cases* que té ***en la plaça que és alou del senyor rei***. Afronta: a orient, amb el carrer que passa davant les cases de *Pere Pons* i altres cases que allí són; a migdia, amb les cases de ***Riaran (Ramon?) d'Arenys***, essent mitgera la paret de dites cases; a ponent, amb ***lo Mercat,*** i a nord, amb les cases de *Castelló Ferrer* essent també mitgera la paret de dites cases; *tot alló que está comprés dins ditas 4 afrontacions ab les entradas y exidas, sols y sobreposats, cloacas o soterranis, stallicidis, aygueras, aquaductos, andronas, parets sufferiments, ademprius. Y amb*

Arxiu Municipal de Girona

la Plassa y pilars que son envers las casas de Pere Pons. Y envers lo mercat, podent fer sobre los pilars Archs a sa propia utilitat ...a similitud dels archs que son en dit carrer, pudent fabricar o fer sobre aquells ço que be los aparega ...quedant empero devall lliure lo carrer... Preu de 800 sous i cens al rei de 6 sous i 8 diners pels arcs. Lloació dels comissionats reials -16 sous-, entre els quals els jueus *Jucef* i *Bonastruc* (PA, 22).

33. 1196. ***Censos de cases i horts de l'Areny. Alou de Santa Maria. Sagristia Menor***. 1) *Bernat Engilbert*, per cases junt a l'Onyar, 1 parell de gallines. 2) *Berenguer Bret*, 14 diners i mig sou de plata. 3) *Berenguer Seguer*, id. 4) *Ponç Adalbert*, 3 sous en diners i 1 sou de plata. 5) *Ramon Pasqual*, 5 argenços i 1 parell de capons. 6) *Ramon Mascaró*, 3 sous en diners i 1 sou i mig de plata. 7 i 8) *Ramon Pasqual* i *Martí de Palau*, 1 parell de gallines. 9) *Martí de Montmeló*, 1 parell de gallines. 10 i 11) El fill de *Elcho Alamanno* i *Berenguer de Galliners*, un parell de capons. 12) *Babau*, per cases i horts, 1 parell de capons i 2 parells de gallines. 13) *P. Rotllan*, 1 parell de capons i mig sou de plata. 14 i 15) *Babau*, pels honors de *Copan* i *Arnau de Puig*, 1 parell de gallines. 16) *Martí de Vic*, 1 sou de plata i 1 capó. 17) *Arnau d'Albareda*, 1 capó i 3 gallines. 18 i 19) *Bernat Guiló* i *Ramon de Monells*, 3 gallines. 20 i 21) *Bernat Guiló* i *P. Pascat*, 2 parells de gallines. 22) *Guillem Ponç*, 1 parell de capons i 3 gallines. 23) *Pere Barril*, 1 capó. 24) *Esteve Moix*, 1 parell de capons i 2 parells de gallines. 25) *Ramon Rudric*, per les cases i l'hort, 2 parells de gallines i 12 diners. 26) Honor de *Copan* i *Arnau de Puig*, 2 parells de gallines. 27) *Venrel,l* pel seu ferragenal, 12 diners. 28) Cases amb hort *d'Arnau de Puig*, 2 parells de gallines. 29) *Jacob* germà seu, 1 gallina. 30) P de ... i *Bernat Camós*, per dos horts a ***Kallerons***; 18 diners. 31) *Arnau Puig*, per una feixa del ***Pla***, 12 diners i mig sou de plata. 32) *Arnau de Escala*, 8 sous. *Pere Pau de Fosell*, dues copes i mitja d'oli. 34) *Berenguer Roig* de Galliners, 8 sous i dècima de dos horts a ***Kallerons***. 35) Filla de *Julià*... mig sou de plata, 36) Filla de P. *Rotondi* i *Bernat Contestins*, mig sou de plata. 37) Ramon Ripoll, mig sou de plata. 38) *Esteve Moix*, un sou de plata. 39) *Venrel,l* un parell de gallines de penyora d'en Ribot. 40) *Arnau de Puig*, batlle que fou de l'honor de Pere Peretó, dos parells de capons. 41) Honor de *Gibelina*, 1 parell de capons. 42) per les seves cases, 1 parell de capons. 43) *Guillem de Puig*, 1 parell de gallines (LSM. fol.102 i 103).

34. 1196. ***Capbreu de Pere d'Església, batlle del sagristà segon Pere de Llagostera, fet al sagristà*** (major) ***de la seu, Bernat de Montagut, i altres clergues***. 1). *B. de Leucata*, 1 parell de gallines. 2). *B de Mora*... diners. 3). *G. de Llémena*... diners. 4). *Ponç Adalbert*, 3 sous. 5). *Bru de Mercadell*, 3 sous. 6). El fill de *Ramon Pasqual*, 1 parell de gallines. 7). *R. de Tallada* i 8). *P. de Concilio*, un parell de gallines. 9). *B. de la Canal*, 1 parell de gallines. 10). *Arnau de Madrencs*, 2 parell de capons. 11). *B. de Bellmirall*, 10 diners i 1 parell de capons. 12). *Arnaleta*, esposa de *Homededéu*, 3 parells de gallines, 3 capons i 15 diners. 13). *Babau*, per cases 10 diners, 1... i 1 capó. 14). *Ermengaut*, per cases 1 gallina i mig.... 15). *R. de Monells*, 1 gallina i mig.... 16). *Ermengaut*, per altres cases, 1 parell de gallines. 17). *B. de Santaniol*, 1 parell de gallines. 18). *Calvet*, 1 capó i 1 parell de gallines. 19). *Crecendéu*, 3 gallines i 1 capó. 20). *R. de Llémena*, per cases, 2 parell de gallines i dos capons. 21). *Babau*, per hort sobre seva casa, un parell de gallines. 22). *A. de Albareda* 1 parell de gallines. 23). *R, Rurici* cases que foren de R... 12 diners. 24). *Borrell*... 25). *Babau i Martí d'Escala*, per cases que foren de *Juliana (Pularia)*? 10 diners. 26). *Esteve Moix*, 29 diners. 27). *Venrella*, per cases seves, 1 gallina. 28). *Venrella*, per cases del Puig, 1 parell de gallines. 29). *Dalmau de Rupis*, per cases que habita *Ripoll*, 10 diners. 30). *R. de Ripoll*, 2 sous i 4 diners 31). *Bernat de Banyoles*, per cases, 10 diners. 31). *Maria de Ullades*, per cases, 5 diners. 33). *Babau*, per hort comprat a *Arnau de Puig*, 1 parell de capons. 34). Esposa de *P. Ostola*, per cases que habita *Galceran*, 1 parell de capons. 35). *Subirana*, per cases, 1 parell de capons i 12 diners. 36). *P. de Ecclesia*, per cases del Puig, 1 parell de capons. 37). *Agnès* esposa *d'A. Escala*, 8 sous. 38). *A. de Vilablareix*, cases al cap de l'Areny, 9 diners. 39) Pels censos comprats pel sagristà A.Contestins a *A.Galceran* en el cap de l'Areny vers el Puig –cases de Vilablareix-, 18 diners. 39). *P. Condamí*, cases, 12 sous. 40). *Pere Isnel*, 10 diners. 41). *Joan Frugell*, 10 diners. 42). *Babau*, per cases, 1 capó. 43). *Egidi*, 9 diners. 44). *Feliu Venrell*, 10 diners. 45). *A. de Foleià*, 8 diners, 46). *Ripoll*, per cases, 8 diners. 47). *Bernat Cerdà*, 8 diners. 48) I ss. Feixes al ***Resclús*** de P.Gornall, P.de Pla, Babau, P.Mascaró, fill de R.Pasqual, R. de Mercadell, Thomas i Oliver i Geral *Batois* (G) (ACSG. LSM f.102v-103v).

Arxiu Municipal de Girona

35. 1198. Febrer. El rei *Pere* fa donació a *Bernat de Llémena* i els seus hereus, en premi dels seus serveis *"...totam illam nostram plateam que est coram domibus P. Adalberti et B. De Mercadallo".* Afronta amb vies públiques, a orient, migdia i occident, a nord, amb cases de *Pere de Canet i Bernat de sa Mora.* Ha de fer 3 sous de cens al rei. *Datum Gerunde mense februarii* (Miret i Sans, 1906, V.3, núm. 19, Jul.1905). *De fet, és un establiment.*

36. a.1200. *...Hoc est capo breve facte de honore* ***merchatali*** **(?)** –LSM, fol,22 i s-. *1)R. Babau unam tabulam. 2)A. de Pariete Rufini y Pons de Monteacuto unam tabulam. 3) A. de Pariete Rufino una paria gallinarum et un iornal. 4) R.Babau 1 paria gallinarum et un iornal. 5)A. de Vallefecunda 1 par gall et un ionrnal. 6) Falchonem 1 par gall et un iornal. 7) B. d'Arteis 1 gall. 8)B. de Ponte, 1 par gall et mediu iornal. 9)B. Martini 1 par gall et 1 iornal. 10)B. de Ars 1 par gall et i iornal. 11)B. Bernardi 1 gall et medium iornal.12) R, Tallada 1 gall et medium iornal. 13) I de Fal... 1 gall et medium iornal 14) Maria Cabera 1 gall et medium iornal. 15) Vival (?) 1 par gall et un iornal 16) Johannes de Padis (?) 1 par gall et un iornal. 17) tabule ort ...dant granum et factica ortum iuxta cadarite vs. meridiem. 18) condamina que est subtus domum A. Guifredi. 19) furni Mercadali.*

37. (mateix document anterior, continua) *...leude de* ***Mercatu*** *que;*
1) incipiunt apud anone ***melque***
2) ...facit in toto ***blad****.*
3) octava parte in ***farina****.*
4) in ***avellanis****, in ...octava.*
5) in laudaris, in qualibus mensum costamentu leudariis accipiunt III ambostes granis.
6) feudatariis in que facit ista accipe octavam.
7) ...
8) In ***plantadols*** *terciam partem.*
*91) In ...****pira*** *...****poma*** *...****malagnaris****, in* ***p ..ssics*** (pressecs?)*, in* ***ficus*** *... terciam partem.*
10) Incipis ***ortolandis*** *quartam partem.*
11) Incipis ***esar...*** *et incipis* ***redon*** *terciam partem.*
12) In ***allys*** *terciam partem...*
13) In ...de ***fusta*** *...,*
14) ***ollaris ferro*** *terciam,*
15) in ***lingua bovum*** *terciam.*
16) in ***ferro*** *terciam partem.*
17) in ... triam partem s'uno copan,
18) in ... in ***fenallis*** *tercia parte*
19) in omnibus ***bestys****, rudmar..., in* ***bovis*** *magnis et parvis, in* ***mulis*** *et in* ***asinis****, terciam.*
20) in in leudis ***pesci...*** *(peix) toci anni tercia parte.*
21) in ***lino*** *terciam partem*
*22) (al marge) ...****molis*** *tertia parte.*
*23) ...f****edads*** *tertia parte*

24) al mateix document hom esmenta el cens d'un parell de gallines per les cases de Ramon Calvet que afronten amb les d'en Ponç de Montagut. El cognom Calvet apareix des de 1172 al sud de les Albergueries. Vegeu també els cognoms Babau, i Tallada, a finals del segle XII (ACSG LSM, núm. 49, f.22r).

38. (Comentari To, 1997, 231, nota191): *...Segons un breu de la lleuda del* ***mercat de Girona*** *de vers 1200, els productes taxats eren: blat de diverses menes, avellanes, nous, castanyes, aglans, cireres, peres, magranes, préssescs, figues, raïm, cols, porros, cebes de diverses menes, porcs, sal, pebre, peix, bous, eügues, cavalls, mules, ases i rossins, peix, lli, fusta, ferro, olles, senalles i sabates, entre altres productes manufacturats. En el mateix text s'esmenten la part de les lleudes que correspon a la sagristia de la seu de Girona.* Cal recordar que la participació de la seu al terç dels *teloneus* del mercat (dits lleudes des de finals del segle XI) provenen d'un precepte de l'emperador Lluis el Piadós,

Arxiu Municipal de Girona

ratificats pels seus successors. Com acabem de veure, en molts casos, la participació de la sagristia major era 1/3.

39. 1200. *Joan de Figueroles*, amb el consentiment del sagristà segon, ven a *Pere Carrera* totes aquelles *cases* que comprà a *Berenguer de Sant Andreu* en ***l'Areny*** de Girona. Orient, amb la trilla d'en *Atesent*; migdia, amb les cases que foren d'en *Calvet*; a ponent, ***l'alveo de l'Onyar,*** i a nord, les cases de *Martí d'Escala*. Preu de 600 sous bcn (ASS, 1, 14).

40. 1201. El sagristà segon lloa a *Bernat Salvatella* les *cases* que foren d'en *Calvet* i sa muller *Gaucida* en ***l'Areny*** de Girona. Orient, tenedó de *Pere de Granollers*; migdia, cases de *Crecendéu*; ponent, ***alveo de l'Onyar,*** i nord, cases d'en *Barniola* (?). No pot vendre a clergue, jueu ni cavaller (ASS, 1, 9).

41. 1203. El rei *Pere* concedeix a son *Home Trompeter* ***les cases que havia edificat*** a ***l'Areny*** de Girona, amb els pilars, portals i edificis en dites cases. Pot construir sobre pilars, portals i edificis sense contradicció de cap persona, sota pena de 500 sous (PA, 26).

42. 1206. El batlle reial dona a *Nin Bota* (*Timbors*?) i als seus, el carrer que passa *entre les seves cases i les cases* de *Portalaflor, que se conté del carrer de les cases de dit Portalaflor fins al altre carrer*. Orient, ***la Carnisseria***; migdia, les cases de dit *Ninbota* i la ***Carnisseria de la Boqueria***; ponent, ***alveo de l'Onyar,*** i nord, cases de *Portalaflor*. *I tot en que baix ditas afrontacions enclou amb totas entradas y exidas pertinencias y tinensas a dit carrer, per a fer de aquell per a fer a sa voluntat de terra fins al cel*. 20 sous per la donació i 2 sous de cens (PA, 78).

43. 1210. *Joan de Figueroles*, amb consentiment del sagristà segon, ven a *Pere de Carrera* (*id*. 1200) *–repetit?-*.

44. 1210. *Ermessenda Juliana*, esposa de *Guillem Julià*, ven a *Ponç de Tallada* les *cases* de ***l'Areny*** de Girona, en l'alou de Sant Feliu. Orient, les cases *d'Arnau de Besalú*; migdia, la carrera; ponent, les cases *d'Arnau Isern*; a nord, les cases de B*. Santdionís* (?) (ADG, CPJ, sn). *Relació amb Draperia, vegeu 1240*.

45. 1212. *Beatriu*, vídua de *Tomàs* i el seu fill *Arnau* venen a *Martí de Vic* les *cases* que tenen *en* ***la vila de Girona*** en **l'alou de Sant Martí**, per 350 sous: orient i migdia, carrers; ponent, cases de *Beatriu* (Bernat?) *de Sitjar,* i nord, cases *d'Arnau Renart* (*Rafart*?). Amb escriptura d'àpoca de 500 sous que *Colomell*, marit de dita *Beatriu*, tenia a la casa de *Tomàs* que ara és de *Martí de Vic* (PA, 29).

46. 1212. El testament de *Bernat de Bellmirall* fa hereu el seu fill *Bernat* de les *cases* que té a ***l'Areny*** de Girona, comprades a *Guillem de Carrera* i de la *platea quas emi de Felice Cauabero in alodio domini regis in* ***Arinio*** (ADG. PM. 95).

47. ...

48. 1214. Arnau de Far, capellà i paborde de juny, lloa a Ponç Adalbert tota la trilla situada al costat d'orient de les seves cases, ***trilla*** que el seu pare, el difunt Ponç Adalbert, comprà al difunt Pere Arnau ***Rossinyol***, des del ***carrer que hi ha a orient*** fins ***les seves cases a occident***. Cens de 12 diners (CPJ, Rossinyol, 58. Vegeu text sencer a *www-arxiuadg.org*).

49.

1215. *Pere de Santceloni* estableix a *Guillem Pelós* una *plaça amb cases* situada a ***l'Areny*** de Girona. Orient, una altra plaça seva; ponent, ***alveo de l'Onyar*** (ACSG Pergamins).

50. 1215. Contenció entre *Ramon Albareda*, sa mare *Gerona*, el seu germà *Vicens* i les seves germanes, d'una part i *Pere de Santceloni* de l'altra. Acorden la *divisió de les cases* que foren de *Pere d'Albareda i Maria*, sa germana. El sagristà nomena àrbitres; *Ramon Calvet, Bernat de Vic, Bernat de Gurgite,*

Arxiu Municipal de Girona

Bernat de Leucata, Arnau Castelló i Marquès Pedrer. Albergueries-cap de l'Areny (ASS. 1, 227. Plec del carrer de l'Albereda).

51. 1217. *Bernat de Sitjar* ***estableix*** a *Ramon Mercader*, maceller, i a *Geronès*, pedrer, *illas domos integre quas habeo apud pontem veterem* ***in arinio*** *Gerunde cum solo que ibi est, in quo faciatis domos et quidquid uolueritis.* Orient, en les cases de l'establidor *sicut paries qui est in capite pontis dividit per lineam*; migdia, en la paret entre ell i *Ramon de Leucata*; a ponent, en la carrera pública; a nord, honor de l'establidor. *Sicut ab iis IIII affrontatinis includitur, cum exitibus et ingressibus, et solis est superpositis et ianuis et fenestris et soleriis et parietibus et sufferimentis et ademperamentis et stillicidiis et aqueductibus...,* Cobra per l'entrada 260 sous i de cens 2 morabatins barba-rogins (*alou de Sant Martí Sacosta?*) (DSD, 128).

52. 1218. El procurador del sagristà segon dona llicència a *Ramon Bru* perquè pugui ***obrar en aquelles cases noves*** que hi ha en ***l'Areny*** de Girona, davant les cases seves i de *Ramon Pasqual. Salva lo dret Sr. Rey y de la Yglesia de Gerona en totas las cosas de manera que per rahó de la sua obra no puga esser lo Sr. Rey en possessió ni la Yglesia de Gerona si que tota la possessió del Domini sia de la Sagristia. Y que dit Ramon Bruni posia lo cens que ix de aquellas casas es a saber dels 8 diners del Paborde de Sant Martí de que se verteix qüestió entre la Yglesia de Gerona y lo Sr.Rey del domini de ditas casas per amigable composició, o, per definitiva sentencia sie terminada. Y si dit Ramon Bruni, forsat o de grat, o per la opposició del Sr. Rey o de son Batlle pagara dit cens al Sr. Rey o son Batlle, antes de pagarlo sia obligat tornarlo i darlo al Sagrista segon. Y ell dit Ramon Bruni, de consell y voluntat de Martí de Acuto* (Vic?) *Batlle del Sr. Rey de Gerona convé al dit Marqués canonge, atendre y fidelment conservar las sobreditas casas. Y ell dit Martí de Acuto Batlle del Sr. Rey lloa y concedeix totas las sobreditas casas y convé a dit Marqués canonge, per ell y per lo Sr. Rey que dins lo any de la ratificació de Arbert de Calonge ... vindra ab ell a amigable composició...* (ASS, 1, 11) (vegeu 1311).

53. 1219. El sagristà segon lloa a *Ramon Bru* tota aquella *plassa* que hi ha davant les seves cases i davant les cases que foren de *Ramon Pasqual* (sense afrontacions). Cens de 12 diners i 20 sous per la lloació (ASS, 1, 12).

54. 1219. *Arnau*, fill del difunt *Homedit*, dona a la seva germana *Arnaleta*, en legítima, la meitat de les ***cases amb els obradors*** que té en alou en ***l'Areny*** de Girona, *a saber aquella meitat que són a la part de tremontana de ditas casas amb les Plassas que són devant les casas del difunt Arnau Estruc com se divideix per una paret que alli és*, a condició que les redimeixi per 300 sous de *Sibil·la*, vídua de *Bernat Estruc* (vegeu 1203) (PA, 30).

55. 1220. El sagristà segon lloa a *Joan de Figueroles* i els seus aquelles *cases* que comprà de *Pere Bernat* espaher, i dels seus cunyats *Pere i Bernat Castelló*, cases que foren de *Gardensa Crecendéu* i dels seus antecessors. Cens de 3 gallines i 10 morabatins d'or per la lloació (ASS, 1, 13).

56. 1220. *Arnau,* fill del difunt *Homedit*, ven a *Ramon Estruc* una part de les *cases* que té en alou en ***l'Areny***, *esto es aquellas casas que son a la part de sol ixent. Y que són fins aquella biga que se sustenta en lo pilar que se té ab las cases de Ramon Arenys.* Orient, carrer públic; migdia, cases de ***Ramon Arenys***; ponent, restants cases del venedor; nord, cases d'*Arnaleta,* sa germana, anteriorment esmentades. *Ab los sols, sobreposats, carregaments, Plassas, ab altras cosas en ellas restants.* Preu de 500 sous (vegeu 1203) (PA, 31).

57. 1220. *Pere de Santceloni, Ramon Albareda* i germanes *Arnaleta i Adelaida* i germà *Vicenç*, lloen a *Bernat de Sitjar* ***l'operatori*** que *Guillem Fàbregues* vengué al seu pare, *Bernat de Sitjar*, i també les ***cases*** que *Astruga* i la seva filla vengueren a dit *Bernat de Sitjar.* També lloen els establiments que va fer de les dites cases d'*Astruga* a *Gironès*, pedrer, i a *Ramon*, mercader. Dit operatori i cases afronten a orient, amb la *carrera que entra i surt de la ciutat*; a migdia, les cases i plaça de *Bernat de Leucata*; a

Arxiu Municipal de Girona

ponent, amb el carrer que passa baix i dins dites cases i les cases d'en *Guaresques i Joan Rafart*; a nord, el carrer que entra i surt de la ciutat i les cases de *Vidal de Sant Cugat*. *Bernat* ha de donar per dit operatori 22 diners i 2 sous per les altres cases que foren d'Astruga i 40 sous per la present lloació (PA,13) (relació amb 1217, Sant Martí Sacosta?).

58. 1220. *Arnau*, fill d'*Homedit*, ven a *Ramon Estruc* una part de les *cases* que té en ***l'Areny*** de Girona, per 550 sous. Orient, carrer públic; migdia, cases de ***Ramon Arenys***; ponent, cases del venedor; nord, cases d'*Arnaleta*, sa germana (vegeu 1203) (PA, id. 1220).

59. 1221. *Arnau*, fill *d'Homedit*, ven a *Sibil·la Astruga* totes aquelles *cases* que té en alou en ***l'Areny*** de Girona. Orient, carrer; a migdia, cases del difunt ***Ramon Arenys***; ponent, ***riuclar de l'Onyar,*** i nord, cases que dita compradora comprà a *Arnaleta*, sa germana. Per 900 sous (vegeu 1203) (PA, 32).

60. 1221. *Arnaleta*, filla del difunt *Homedit* i el seu marit, *Bernat de Cervera* venen a *Sibil·la Astruga*, les *cases* que té a ***l'Areny*** de Girona. A llevant, el carrer; a migdia, amb les cases que Sibil·la ha comprat a *Arnau*, germà de l'atorgant; a ponent, amb el ***riu clar de l'Onyar***, i al nord, amb la tinença o honor de *Pere Estruc*. Per 930 sous (vegeu 1203) (PA, 33 sub.).

61. 1221. *Arnalet*a, filla d'*Homedit* i el seu marit *Bernat Cervera* defineixen a *Arnau dit Home*, germà d'*Arnaleta*, el seu dret a la part de les *cases* que té a la part de migdia, com està dividit, que té dit *Arnau* i les que dita *Arnaleta* va vendre a *Ramon Estruc*, *-citades més amunt-*, de les quals disposarà sense contradicció de dits cònjuges. I *Arnau* defineix a *Arnaleta* i el seu marit el seu dret en la part de les cases que se tenen a tramuntana de les sobredites (PA, 33), que són les mateixes que son germà li donà (vegeu 1203)(PA, 34).

62. 1222. *Toscana*, muller que fou de ***Ramon Arenys***, defineix al seu fill, ***Ramon Arenys*** i a la seva esposa *Gueraua* els drets sobre les *cases* del difunt *Ramon* immediates a ***l'alveo de l'Onyar***, en ***l'Areny***, amb reserva que en cas de vendre dites cases Toscana rebi de la venda 2.300 sous (PA, 35).

63. 1222. *Arnau de Besalú*, batlle reial, dona llicència a *Guerau Bod* per canviar de lloc el portal de les seves *cases* cap a orient, fins a uns certs pilars *en la mateixa frontera, fer alli parets ab las quals cloga la frontera devers tramontana ...podent alli ferhi allo que vulgui des de terra fins al cel*. 20 sous per la llicència i 4 diners de cens al rei (PA, 22 bis, sub.).

64. 1222. Lleudes d'en Mediona (Juliol, 2001, doc. núm. 3).

65. 1224. *Maria Mercera* i *Arnau* són fill estableixen a *Joan*, fill d'*Astorga*, una *"fronteriam"* davant les cases dels establidors cap a occident, això és *la bassa i altres* que tenen allà des del mig del carrer fins al ***riu clar de l'Onyar***, que tenen en franc alou i que *Bernat d'Estany* havia rebut en acapte del rei, per ***edificar-hi cases*** (ACSG Pergamins).

66. 1227. Guillem Ramon de Fàbregues estableix a Arnau Fellines i a Guillelma, sa muller, un *sòl de terra* a ***l'Areny, fora lo mur***, on hi ha de fer una taula. Orient, carrer; migdia, altre carrer; ponent i nord, amb tinença i honor de dit venedor. Salva el dret del rei i rep 50 sous d'entrada (PA, 38).

67. 1228. Contenciós entre *Arbert de Calonge*, sagristà segon de la seu, i *Arnau Ermengol*, tutor dels fills de *Ramon de Cornellà,* sobre aquell establiment que *Martí de Scala*, pare de dit *Arnau*, havia fet a *Ramon de Cornellà* d'aquell *sòl de terra* en què *Ramon de Cornellà* ***edificà les seves cases*** en ***l'Areny*** de Girona. Per la lloació rep 100 sous (ASS, 1, 14).

68. 1229. *Arnau de* Poblet i la seva esposa *Girona* estableixen a *Ramon de Bellvehí* unes *cases* en les ***Albergueries***, en l'Areny de Girona (ADG, Vestuari. Albergueries 30).

Arxiu Municipal de Girona

69. 1229. *Ramona,* que fou muller de *Guillem Ramon Fàbregues i Guillem Ramon*, son fill, estableixen a *Berenguer Brenys* i la seva esposa *Maria* un *sòl de terra* de la seva tinença que tenen en ***l'Areny*** a domini directe del rei. Orient, el ***mur***; migdia, l'honor i taula de dita mare i fill Fàbregues; ponent, el carrer i nord, la tinença dels mateixos mare i fill. Hi ha d'edificar una taula semblant a la que dits Fàbregues han construït. 30 sous d'entrada i 4 sous de cens (PA, 39).

70. 1229. *Arnau Ermengol* ven a *Arnau Girona* aquelles *cases* de ***l'Areny*** que foren de *Guerau Bod*, a domini directe del rei. Orient, el carrer públic; migdia, les cases de *Joan Pedrer*; ponent, carrer públic que passa entre dites cases i les cases del difunt ***Ramon Arenys***; nord, les cases de *Pere Rasor*. Per 400 morabatins alfonsins -5.200 sous- (PA, 40).

71. 1230. El *rei Jaume* concedeix en lliure i franc alou a *Arnau Girona* els censos de les seves *cases* de ***l'Areny*** de Girona que havia comprat a *Arnau Ermengol* i pagaven un cens d'un parell de gallines. Orient, camí públic; migdia, cases del difunt *Joan Pedrer*; ponent, *carrer públic que passa dins o baix dites cases* i les cases del difunt ***Ramon Arenys***; a nord, les cases de *Pere Rasor* (PA, 41).

1232. 13 d'abril. *El rei Jaume …attendentes multa et laudabila seruitia atque grata que uso dilecti et fidelis nostri ciues Gerunde exhibistis nobis semper et nostris predecessoribus …**enfranquimus** et franchos ac liberos ac ingenuos facimos uos omnes dilectos et fideles nostros **ciues et habitatores Gerunde** et singulos, presentes scilicet et futuros, cum rebus et mercaturis uestris, ab omni **lezda** et **pedatico**, **portatico**, **usatico**, **tolta**, **consuetudine**, **nouis ueteribus statutis et statuendis** et omni **penso** ubique per **omnia loca regnorum**, terraum et dominaciones nostre, tam per terram quam per mare et aquam dilcem etiam et in stagnum …Statuimus igitur firmiter et mandamus quod nullus lezdarius, pedagarium, pensador, senior, maiordomus, repositatius, merinus, salmedina, justicia uel iudex seu alcaldes, uicarius, baiulus, autt quilibet noster alius officialis uel subditus, presens uel futurus, audeat uel possit uso uel aliquem uestrum aut captalarios siue nuncios uestros aut res aut mercaturas uestras aliquas grauare, impedire, capere aliquid inde uel detinere in aliquo loco racione istorum, a quipus uso et uestros, sicum dictum est perpetuum enfranquimus…* (Guilleré, 2000, doc. núm. 5).

72. 1234. *Guillem Rasor i Berenguera,* sa muller, divideixen amb *Berengue*ra, vídua de *Martorell*, la seva filla *Berenguera* i el marit d'aquesta, *Arnau Vidal*, amb consell i voluntat de *Pere Facher (o Baquer)*, les *cases* que tenen en ***l'Areny*** de Girona mig per mig. *Guillem Rasor* s'assenyala *a la part de ponent de ditas casas, a saber de la meitat del Arch y Archs que son posats al mitg quasi al mig en la casa..* A *Martorell i Vidal* cedeixen l'altra meitat dels arcs, a la part de llevant i migdia de dites cases i que dita Martorell i Vidal hagin de construir a llurs despeses *una paret de pedra i cals de dos palms en lo mitg davall los arcs inferior i superior.* Per dita confessió han rebut de Martorell i Vidal 60 sous (PA, 42).

73. 1234. *Raimunda*, vídua de *Guillem Ramon de Fàbregues*, amb els seus fills *Ramon i Guillem Ramon*, estableixen a *Domènec Micer* i a la seva esposa *Adelaida* una *plaça o sòl* que tenen ***al mercat de Girona*** *–alou reial-*, des ***del mur i fins l'Onyar***, per fer-hi taules i botigues (ADG, Vestuari. Girona sn).

74. 1238. *Ramon de Bas*, abat de Girona, ven a *Pere de Gornal* les *cases amb obradors* que comprà a *Bernat Esteve* (?) en l'alou de Sant Feliu. Orient, la carrera pública; migdia, les cases que foren de *V. de Mercadal*; a occident, la carrera, i a cerç, l'obrador *d'Arnau de Besalú* i la bassa d'en *Simó* (CPJ, Draperia p. 86).

75. 1239. *Ponç de Poblet* i la seva filla *Maria*, amb el consentiment de *Joan Cristià*, marit d'aquesta, firmen a *Berenguer Duran i Mercadera*, esposos, les *cases* que els han venut *Arnau Gracià i Girona*, esposos, i els censos que per les mateixes cases deuen *Bernat Grau* i *Pere Roca* (PA, 79).

Arxiu Municipal de Girona

76. 1240. *Fra Ramon*, abat de Poblet, firma als esposos *Berenguer Duran i Mercadera*, la venda que *Arnau Gracià* i *Girona,* sa muller, els van fer d'unes cases situades a Girona, amb retenció de cens i dret d'allotjament. També li dona les franqueses establertes als habitants de dites cases pel *rei Alfons*, prestant a dit abat i convent homenatge. Amb reserva de dret d'hospedatge tal com havien fet els antecessors. Cens de 3 sous a l'abat i 6 morabatins per la lloació (PA, 80).

77. 1240. 9 de les calendes de gener. *Pere Estruc* ven a *Pere de Gornall* la meitat de la *platea* que té per Sant Feliu en ***l'Areny*** de Girona, que afronta a orient amb *l'obrador* seu que fou *d'Arnau de Besalú*; a migdia, amb les cases del comprador; a ponent, amb la carrera; al nord, amb l'altra meitat de dita *platea* que va vendre a *Pere de Santceloni* (CPJ, Draperia, 81).

78. 1242. *Vicens Albareda* ven a Anna, muller de *Pere Cornellà*, la meitat del cens que ell i sa germana reben sobre aquelles *cases* que foren *d'Arnau de Sant Pons* i són envers les ***Albergueries*** (Sagristia Segona, ASS, 1, 116).

79. 1243. *Ponç Adalbert* promet al seu fill *Poncet* que mentre no es casi li donarà cada any 30 sous de ***les cases en les quals habita amb les seves trilles i operatoris que són i existeixen en elles***, i també de ***les cases que són immediates a la trilla***. Es reserva durant sa vida l'usdefruit de 30 morabatins. També li concedeix llicència de treure la carta de gràcia del ***molí i cases*** que ell empenyorà a Bernat Renall i sa muller (PA, 47).

80. 1243. El sagristà segon i *Guilleuma*, muller del difunt *Pere de Santceloni d'Albareda*, venen entre ells amb amigable composició, els censos, terços i lluïsmes que reben sobre unes *cases* que tenen envers les ***Albergueries***, cases que la muller de *Guillem Pilós, Pere de Montbosón i Ramon Montràs* tenien per ells envers les Albergueries (Sagristia Segona, ASS, 1, 16).

81. 1243. El testament de *Bernat de Sitjar* deixa al seu nebot *Ramon Andreu*, els censos de les *cases* d'en *Guaresques, Bernat Angler, Joan Rafard, Bernat mercader i Orfeu fill de Gironès mercer*. També estableix que els seus marmessors venguin *...**domos meas de Ponte** que sunt **extra murum ciuitatis** Gerunde* (DSD, núm. 189).

82. 1244. *Bernat de Palau*, procurador *d'Arnau de Sant Pons* i dels seus fills *Pere, Ramon i Arnau*, ven a *Pere Baster* totes les cases que dit *Arnau* té en ***l'Areny***. Orient, en ***la plaça*** que és envers dites cases i les cases d*'Albereda*; a migdia, la carrera pública; a ponent, la bassa que és en la frontera de dites cases i se té amb les cases de *Pere de Montboson*; al nord, amb les cases que foren de *Guillem Pelós*. Preu de 800 sous (Sagristia Segona, ASS.1, 17).

83. 1244. *Pere de Cornellà* defineix i remet a *Ramon Baster* el dret que té en aquelles *cases* que foren *d'Arnau de Sant Pons* i que comprà a la Cúria de Girona, envers les ***Albergueries***. A llevant, la carrera i plaça que és baix dites cases i les cases *d'Albareda*; a migdia, la carrera pública; a ponent, la carrera que va a la cantera de Pere de *Montbosón,* i al nord, les cases que foren de *Guillem Pilós*. Preu de 1000 sous (Sagristia Segona, ASS.1, 17).

84. 1244. *Martí Ermengol* estableix a *Arnau Serra* i sa muller part d'un *sòl* que és davant les seves cases que foren *d'Arnau de Llémena*, son avi, en ***l'Areny***. A llevant, amb la restant part de dit *Ermengo*l; a migdia, en el carrer del ***Portal*** que és en la ***muralla***; a ponent, en la muralla i el ***riu Onyar***; a nord, en el tenedó de *Joan Fidel*. ***Ha de fer cases*** amb portals, finestres i envans sobre la muralla i amb tots els obradors que allí vulgui fer. Per 300 sous (Sagristia Segona, ASS.1, 115).

85. 1244. El procurador del sagristà segon concedeix a *Bernat Baster* les *cases* que foren *d'Arnau de Sant Pons*, així com les que ha comprat a *Bernat de Palau i Pere Cornellà* (Sagristia Segona, ASS.3, 1).

86. 1244. *Ramon Fàbregas* i el seu germà *Bernat* estableixen a *Cervià* corretger *un sòl de terra de la plaça que tenen **en l'Areny***, en l'alou reial, on ha de fer una taula. Orient, *carrer que passa dins o baix les taules*; mig-

Arxiu Municipal de Girona

dia, amb la taula de *Maria*, muller de *Bernat Brenys*; a ponent, amb altre carrer; a nord, amb dita plaça dels *Fàbregues* que allí resta. 4 sous d'entrada i 3 sous de cens (PA, 43).

87. 1245. *Vicenç Albareda*, en llur nom i en el de la seva germana *Arnaleta*, ven a *Guilleuma*, muller de *Bernat Bous*, una part de la ***casa o sala d'Albereda*** situada dins la ciutat de Girona, pel sagristà segon de la seu, per 600 sous bcn. Exclou de la venda ***la cambra i botiga de la casa***, així com ***l'obrador i una part del pati***. El venedor es reserva el dret de poder construir i edificar en la seva part del pati esmentat (AMGi, Fons Mercader-Bell-lloc. Perg. núm. 43).

88. 1245. *Ava* i son marit *Pere de Cornellà* venen a *Berenguer de Llagostera* canonge els 3 sous de censos que *Vicens Albereda* vengué a dita Ava i es rebien de les *cases* que foren *d'Arnau de Sant Pon*s en l'alou de la sagristia segona, cases que avui tenen *Pere Baster i Pere de Pinya*. Venda per 60 sous (ASS.1, 229).

89. 1245. *Ramon de Fàbregues* i el seu germà *Bernat* estableixen a *Ramon Cervià*, corretger, un *solar* en ***l'Areny*** de Girona per posar-hi taula (alou reial) (PA, Girona 43).

90. 1245. *Mercadera* reconeix al seu marit *Berenguer Duran* que encara que la compra que van fer als esposos *Arnau i Girona*, amb la lloació de l'abat de Poblet, sigui també a favor d'ella, dita Mercadera, declara que no té cap dret en dita compra, atès que el seu marit la va fer en nom propi i amb els seus diners i li cedeix qualsevol dret que li pogués correspondre (PA, 81).

91. 1246. 1246, 2 de les nones de juliol. El sagristà segon reconeix que ha rebut dels marmessors de Berenguer de *Pinero* clergue, 80 sous amb els quals comprà d'Ana, de Pere de Cornellà, son marit, i de Vicenç Albereda sis sous de cens que tenien sobre les *cases* que foren d'Arnau de Sant Pons ***envers les Albergueries***. La venda es va fer per 120 sous a fi d'establir un ciri a l'altar de Santa Maria de la seu (ASS.1, 117).

92. 1246. *Vicens de Albareda* ven al sagristà segon, per 60 sous, els censos i domini que té i rep de les *cases* que foren *d'Arnau de Sant Pons* i avui tenen *Pere Baster* i *Pere de Pinya* envers les ***Albergueries*** (ASS.1, 18).

93. 1246. *Pere Adalbert* estableix a *Ramon Viver* un *operatori mitjá* que posseeix en la ***Ferreria***. Afronta a orient, amb altre operatori que té *Maria Vilaromà* i part en altre operatori de *Ramon Montmeló* establerts pel mateix Adalbert; migdia, altre operatori de dit Adalbert establert a *Joan Benaula*; ponent, camí públic; nord, en un altre operatori *de Berenguer Ayolf, com està dividit per un arc que és entre dit operatori i el que posseeix Maria Vilaromà, que també per dit Adalbert fou establert a dit Ayolf. Que conte dit operatori que de present se estableix a dit Viver de la part de sol ixent, de llarch a llarch fins al carrer públic envers ponent.* Amb reserva del domini directe pel senyor rei 100 sous d'entrada i 20 sous de cens (PA, 44).

94. 1246. *Pere Adalbert* dona llicència a *Bernat Puigvert* per poder tenir durant la seva vida *la fornal que te construhida y edificada en lo operatori que posseheix en* ***la ferraria*** *y inmediat a la paret de las casas de dit Pons Adalbert encara que si le indicaba y de dret se deya haverse de traurer de alli ...Pero finida sa vida se dega dita fornal traurer de allí encara que possehesca dit operatori* (PA, 45).

95. 1247. *Arnau Ermengol* reconeix al sagristà segon els terços i lluïsmes d'aquell establiment de dos *operatoris* seus fet a Guillem *Ejuny*.(?) que té per dita sagristia envers les ***Albergueries*** on la sagristia rep de cens mig capó (ASS.1, 118).

96. 1247. *Arnaleta* (Albareda) i el seu marit *Pere de Rogacanbus* i les seves filles *Berenguera i Brunissenda* reconeixen al sagristà segon que han rebut el seu dret d'aquelles *cases* que foren *d'Arnau de Sant Pons* i són envers les ***Albergueries*** i de la *frontera* de dites cases fins a ***l'alveo de l'Onyar***, que ella

Arxiu Municipal de Girona

i *Vicens Albereda*, germà dita *Arnaleta*, tenen per la sagristia segona (ASS, 1, 18).
—-I el dret i domini que en dita casa i frontera d'aquelles que dit *Vicens* tenia i comprà eixiren per raó de domini 120 sous de la compra que *Pere de Cornellà* havia fet de les dites cases (id. anterior).
—-I d'altra part per raó del domini eixiren 180 sous de la compra que *Pere Baster* feu al fill *d'Arnau de Sant Pons* i el seu procurador *Bernat de Palau* (id. anterior).
—-I d'altra part per raó del domini eixiren 100 sous per la compra feta per *Pere de Pinya* de la frontera de dites cases (id. anterior).
—-I d'altra part per raó del domini eixiren 70 sous per la compra que dit *Pere Baster* feu de *Pere de Cornellà*, i del fill *d'Arnau de Sant Pons* i de *Bernat de Palau* (id. anterior).
—-Són 470 sous en total dels quals el sagristà ha de rebre la seva part pel terç i les lloacions de dita *Arnaleta* i dit *Vicenç* (id. anterior).

97. 1247. El sagristà segon lloa a *Arnau de la Via* i al seu fill *Eimeric de la Via* totes les *cases* que compraren a *Ricart d'Osca i Ramon de Fonterossolo i de Montepesulano* (?), que ***foren d'Arnau de Madrencs, avi de dit Ricart***, junt amb sa trilla. en ***l'Areny***, prop de les ***Albergueries***, pel preu de 2500 sous melgoresos, cens de 2 parells de capons i 400 de lloació al sagristà segon (ASS, 1, 20).

98. 1247. *Pere de Castellterçol*, batlle reial de Girona, concedeix a *Bernat de Vic tota aquella volta que feu fer y construir sobre lo carrer que passa entre la sala de les sues casas y la cuina d'aquelles, ab la qual volta queda cubert lo dit carrer*. També li concedeix *que puga cobrir lo dit carrer així com passa entre las suas casas de manera que ningun desde ditas casas afins a las casas de Pere de Sant Celoni, y al carrer de la* ***Draparia*** *no puga lo carrer cubrir ni altra cosa fer que puga ympedir envers la Draparia la llum de ditas sas casas y las de Pere de St.Celoni* (PA, 46).

99. 1247. 2 de les calendes de desembre. *Ramon de Bas*, abat de Sant Feliu, lloa a *Ricart d'Osca, omnes illas domos integre* que foren *d'Arnau de Madrenys*, el seu avi ***in villa Gerunde in Draperia*** i li pervingué a la mort de la seva *matertera* (tia materna) *Flandina*, a la mort de la qual *..procuratores tui nomini tuo eadem possessionem adepti fuerunt, quibus nomine tuo possidentibus dictas domos racione dominii comparaui et etiam inquilinos et alios que ibi erant inde deiecti et claves recepi, et eadem hucusque tenui emparatas, cuius possessionem et earum claves in presenti tibi restituo*. Afronta a orient i nord, amb les cases i el tenedó de *Bernat Renall*; al sud, amb les cases que foren de *Bru de Montagut*; a occident, amb el carrer de la Draperia. I aquestes cases, la teva tia *Flandina* i el seu espòs *Bernat de Beliana* donaren a *Grau Oliver* en dot de *Bernarda*, la seva filla; en el mateix document hi ha la donació o renúncia de Grau Oliver als seus drets a les citades cases. Per la lloació l'abat rep 100 sous dels de 88 el marc de plata (CPJ. Draperia p.81).

100. 1250. *Bernat Fàbregas*, fill de *Guillem Ramon*, per ell i el seu germà *Ramon*, estableix a *Guillem Gallart (o Grau)*, corretger, un *sòl de terra* ***fora murs*** situat en el ***mercat de Girona***, en la *frontera de les suas casas*, per fer-hi taula en la forma de les altres que s'hi troben construïdes. Orient, carrer pel qual es passa entre dit sòl de terra i les taules de *Ramon Estrader* que té per dits germans *Fàbregues;* migdia, amb altra taula *d'Ermessenda Brunyola* per dits Fàbregues; ponent, ***Areny***; nord, ***bancs d'Isaac Cordoví***. Entrada de 12 diners i 2 sous i 6 diners de cens. Amb reserva dels drets del rei (PA, 89).

101. 1251. *Ramon Bellvehí d'Anglès* ven a *Arnau Posa,* baster, la meitat de les *cases* davant les ***Albergueries*** de l'Areny que tenia per l'establiment fet per Arnau de Poblet i sa muller Gerona. Orient, en la plaça; a migdia, les cases de *Pere de Pinya*; ponent, cases de *Ramona*, viuda de *Pere Martí*; nord, les altres cases de *Pere de Pinya*. Preu 330 sous bcn i 3 sous de cens. Cens a l'abat de Poblet i a *Berenguer Duran* (PA, 50).

102. 1251. 11 de les calendes de gener. *Ponç Adalbert*, amb llicència del sagristà segon, estableix a *Geronès Ferrer* un ***operatori de les seves cases*** amb un fornal al carrer de ***la Ferreria***, en el qual ***dit comprador habita***, *ab la casa que es al retro o dins de dit operatori fins al arch que es alli recta linea a la part de sol ixent en lo qual Arch y paret que es sobre de dit comprador puga ell y els seus usarne a sa voluntat. També li*

Arxiu Municipal de Girona

estableix lo solar o paviment que es sobre la predita casa com se divideix y se assenyala recta línea de la cantera que es envers la part de la finestra mitjana que es en la paret mitgera sobre la porta de la casa de dit venedor fins a la paret que es sobre lo Arch detras la dita casa y envers sol ixent. Reservantse ell dit venedor dita finestra mitjana y poder fer de ella a sas voluntats ...Obigant lo dit Pons Adalbert a dit Gerones Ferrer tancar o clourer la Porta que es en la paret de dit operatori envers tramontana sempre que a bé li aparega, al no esser se fesa carrer y passas aquell per la casas de dit Adalbert, que fentse aqui carrer puga tenirhi dita porta y fer en la paret portal a sa voluntat. Afronta a orient, *ab lo Arch y paret que es devall y sobre de dits venedor y comprador;* migdia, amb les cases de Bernat Puigventós; ponent, el carrer públic; nord, la paret nova que s'ha de fer i sigui mitgera entre dits comprador i venedor. Salva els drets de la sagristia, cens a Pons Adalbert de 2 morabatins i 40 sous per l'entrada (PA, 53).

103. 1251. Definició atorgada per *Pola*, filla del difunt *Guillem de Vall*, per consell i voluntat del seu avi *Arnau de Besalú,* en favor de ***Ramon d'Arenys*** i de *Gueraua*, la seva esposa i mare de la citada *Pola*, de tot el dret que tenia en raó del seu pare en l'honor de *Llambilles* i també en aquelles cases en les quals dits *Ramon i Gueraua* habiten, situades en ***l'Areny*** de Girona i que foren del seu pare, béns que havien estat obligats per dit *Guillem de Vall* a *Gueraua* en raó d'esponsalici (AMGi Catàleg Pergamins, 23).

104. 1252. *Martí Ermengol*, *Pere Estruc i Guillem Sunyer* garanteixen d'evicció a *Berenguer de Jonquer* les cases que havien estat de *Guerau Bod*, que *Arnau de Girona* comprà a *Arnau Ermengol* i que l'esposa de dit *Berenguer, Agnès*, li ha hipotecat a aquest en raó d'esponsalici per 200 aurei (PA, 52).

105. 1252. Establiments dels germans *Guillem Ramon i Bernat* ***Fàbregues*** a ***l'Areny***, en l'alou reial (voltes entre ***la Merceria*** i ***la Carnisseria***) (PA, 90-96).

106. 1252. *Guillem Ramon Fàbregues i Bernat* son germà estableixen a *Vicenç Carnicer l'operatori* que tenen i posseeixen en la ***Carnisseria de la Boqueria***, en l'alou reial. Llevant, el *forcat d'Arnau Carnisser* i el *forcat de Pere Teula*; a migdia, *l'operatori* de dits germans Fàbregues; a ponent, la paret mitgera que hi ha entre aquest operatori i *altre operatori que Pons Bisbal té* pels germans Fàbregues; a nord, *l'operatori que Guillem Bisbal té* per dits germans on ha de fer paret mitgera. Vicenç pot fer en dita paret finestres cap a llevant. Preu d'entrada 100 sous bcn. i 1 morabatí alfonsí de cens (PA, 90).

107. 1252. *Guillem Ramon Fàbregues* i el seu germà *Bernat* estableixen a *Pere Palau* i a Guillema, sa muller, ***l'operatori que tenen*** davant la ***Carnisseria de la Boqueria*** de Girona, en l'alou reial, *darrera d'altre operatori* que dits cònjuges tenen davant la ***Merceria*** per dits germans. Llevant, el *forcat d'Arnau de Frugell* i *altre forcat d'Arnau Carnisser*; a migdia, amb el *forcat d'en Carbonell Carnisser* i amb la paret mitgera de dits germans Fàbregues, havent de tancar i aparedar dits Palau la porta que hi ha cap a migdia quan els germans Fàbregues ho vulguin; a ponent, amb *l'altre operatori* que dits esposos tenen pels germans Fàbregues a la Merceria; a nord, amb *l'operatori de Vicens Carnisser*, on els Palau i dit Vicenç han de fer paret mitgera. 100 sous d'entrada i cens d'1 morabatí (PA, 91).

108. 1252.3. *Guillem Ramon Fàbregues i Bernat* son germà estableixen a *Pere Palau*, corretger i sa muller Guilleuma ***l'operatori en què habiten*** davant la ***Merceria*** de Girona, en l'alou reial. Orient, altres operatoris que dits Fàbregues tenien en la Carnisseria i en la paret que hi ha cap a llevant, que ha de ser mitgera i poden carregar sobre ella tant els Palau com els germans Fàbregues; a migdia, l'operatori que *Ramon d'Olot* té per dits germans, i que la paret que hi ha a migdia sigui mitgera; a ponent, amb el carrer i la taula de *Ramon Roig* i la taula *d'Albert Verdera* i amb ***el Mur***, les quals taules es tenen per dits germans Fàbregues, amb la facultat de poder-hi fer arcs sobre el carrer des dels operatoris fins al mur i cobrir el carrer fent sobre dit cobriment sostres, amb l'obligació de tenir condirectes aquells, per tal que ni la pols ni l'aigua no puguin caure sobre les taules, i poden fer sobre aquells el que vulguin i sigui necessari, I cobrint el carrer, facin arcs sobre el mur, de manera que dit carrer quedi clar, i poden fer sobre l'arc del mur paret i finestres i qualsevol cosa que vulguin fer, i en el peu de l'arc de la muralla facin aigüeres amb canonades que tinguin la conducció en l'Areny, i que es puguin fer sense contradicció. Al nord, amb l'operatori de Pons de la Bisbal, enmig s'hi ha de fer paret mitgera. Entrada de 400 sous i cens de 2 morabatins (PA, 92).

Arxiu Municipal de Girona

109. 1252. *Guillem Ramon Fàbregas i Bernat,* son germà, estableixen a *Guillem de la Bisbal l'obrador* que tenen en la ***Carnisseria de la Boqueria*** de Girona, en l'alou reial, darrere d'altre obrador que té per dits germans a la Merceria. A orient, amb el *forcat d'Arnau Anhoet;* a migdia, amb *l'obrador de Vicenç Carnisser*; a ponent, altre *obrador del mateix Guillem de la Bisbal* per dits germans, amb tot el dret sobre la paret que és al costat de ponent de dit obrador, i a tramuntana, amb ***el carrer de dits germans Fàbregues*** *pel qual s'entra a les dites Carnisseries* i a les *cases d'en* ***Bach Cordoner*** *(****Issach Cordoví****?)*, amb facultat de poder cobrir dit carrer amb sostres i fer-hi cases amb finestres, les quals han de fer-se sobre el carrer cap a sol ixent. Entrada de 200 sous i cens d'un morabatí (PA, 93).

110. 1252. *Guillem Ramon Fàbregas i Bernat* son germà estableixen a *Guillem de la Bisbal* ***l'obrador on fa sa habitació*** davant la ***Merceria*** de Girona, en l'alou reial amb les taules de dit obrador, contigües amb altra taula que dit Guillem té per dits germans. I una de les dues taules és contigua a la de Bach Cordoner *en la frontera de la part de tramontana del carrer.* A sol ixent, amb altres taules de dits Fàbregues a la ***Carnisseria***, amb una paret mitgera a sol ixent on poden carregar; a migdia, amb l'obrador que Ponç de la Bisbal, son germà, té per dits germans, on s'ha de fer paret mitgera; a ponent, amb el carrer i altres taules que allí té dit Guillem de la Bisbal per dits germans, les quals són immediates al ***mur,*** on poden fer arcs sobre el carrer des de l'obrador fins al mur i cobrir dit carrer fent-hi sostres sobre els arcs. Amb obligació de tenir-los condrets per tal que no la pols ni l'aigua puguin caure sobre les taules; i poden fer sobre dits arcs el que vulguin cap amunt. I en cas de cobrir el carrer han de fer arcs sobre el mur a fi de quedar clar el carrer. I sobre l'arc del mur que pugui fer paret amb finestres i en el peu de l'arc del mur hagi de fer *aigüeres amb canons* que *isquen* fora en l'Areny; i a tramuntana, amb ***el carrer de dits germans Fàbregues que va a la Carnisseria*** i a la tinença d'en ***Bach Cardoner*** *(Isach Cordoví)*, i que pugui dit Bisbal cobrir el carrer amb sostres i teulats. I que pugui fer portals a la paret de tramuntana. Entrada de 510 sous i cens de 2 morabatins (PA, 94).

111. 1252.6 *Guillem Ramon Fàbregas i Bernat* son germà, estableixen a *Maria Brenys* i *Guillem Bosch* l'obrador ***en el qual fa sa habitació Guillem Juliol***, davant la ***Merceria*** de Girona, en l'alou reial. Afronta a sol ixent, amb la paret que dits Fàbregues tenen envers la ***Carnisseria de la Boqueria***, la qual paret sigui mitgera; a migdia, el carrer públic; a ponent, amb el carrer i la taula de Ramon Duran per rei i amb la taula de Pere Ridaura per dits Fàbregues i amb ***el mur***. Els compradors hi poden fer arcs sobre el carrer des de l'obrador fins al mur i cobrir el carrer, on poden fer sostres i tenir-los condrets, per tal que ni la pols ni l'aigua puguin caure sobre les taules. I poden fer sobre els arcs l'obra que vulguin. I si cobreixen el carrer ha de fer arcs sobre el mur, a fi de quedar clar el carrer, i poden fer sobre l'arc del mur paret i finestres, i en el peu de l'arc del mur facin aigüeres amb canons que *isquen* en l'Areny. A tramuntana, amb l'obrador que Albert Verdera té per dits germans, amb el qual s'hagi de fer paret mitgera. I els compradors poden carregar sobre l'arc que poden fer a la part de migdia, de la cantonada de l'obrador fins al mur i a la paret que hi facin a sobre. Cens de 2 morabatins (PA, 95).

112. 1252. *Guillem Ramon Fàbrega* i el seu germà *Bernat* estableixen a *Albert Verdera* i als seus *l'obrador* ***on hi viu Maria Brenys*** a la ***Merceria*** de Girona en l'alou reial. A orient, en la paret mitgera dels dits germans cap a la ***Boqueria***, on pot carregar;a migdia, en l'obrador de Maria Brenys i Guillem Bosch, on han de fer paret mitgera; a occident, amb el carrer i les taules que *Pere Ridaura* i *Pere Illa* tenen per dits germans i amb ***el mur***; poden fer arc sobre el carrer des de l'obrador fins al mur i poden cobrir el carrer i fer-hi sostres que hagin de tenir condrets, per tal que ni la pols ni l'aigua caiguin sobre les taules; i sobre dits arc i sostre hi poden aixecar el que vulguin, i si cobreixen el carrer que facin arc sobre el mur i quedi clar el carrer, i poden fer sobre l'arc del mur paret i finestres i el que vulguin; i en el peu de l'arc del mur han de fer aigüeres de canons que isquen a l'Areny; a tramuntana, amb l'obrador de Ramon d'Olot per dits germans Fàbregues i que la paret que hi ha sigui mitgera entre dits Ramon d'Olot i Albert Verdera. Cens de 2 morabatins (PA, 96).

113. 1254. *Guillem Tallada*, amb consentiment del sagristà segon, dona i estableix a *Ramon de Montmeló*, ferrer, la meitat d'aquelles *cases* de les ***Albergueries*** que són baix dites cases que foren de *Ramon de Vernio* (des Vern?) i les cases que foren de Pere Canal, amb la plaça que és davant i *detrás* dites cases

Arxiu Municipal de Girona

i el cortal o trilla que és al darrere, *de manera que de tot lo sol de ditas casas y de la plassa o sol que es davant y detras així com es de las casas que foren de dit Ramon de Vernio fins a las cases que foren de dit Pere Canal, es fassa de aqui duas parts mitg per mitg. Y ell y los seus tingan aquella mitat de ditas casas y de tot lo sol fins a las casas que foren de Pere Canal*. Orient, trilla que fou de Pere Canal; migdia, cases que foren de Pere Canal; ponent, ***en la carrera i en la plaça de les Albergueries***; nord, en l'altra meitat de dites cases i sòl que establí a Bernat Camps, colteller. Cens de 20 sous i 1225 sous d'entrada (ASS, 1, 23).

114. 1254. *Pere Benaula* dona 400 s. en ocasió de matrimoni a la seva muller *Maria*, filla de *Pere Baster*. *Maria*, amb consentiment del seu germà *Berenguer Baster*, de la seva tia *Guilleuma* i del seu marit *Bernat Agulló*, dona a *Pere Benaula* altres 400 sous en concepte de dot, pels quals obliga la seva part de la casa de les ***Albergueries*** de Girona, que té pel sagristà segon (AMGi, Fons Mercader-Bell-lloc, 54).

115. 1254. S'esmenta una operació financera en la taula de *Berenguer Duran campsor* –canviador o banquer (ACSG Pergamins).

116. 1254. *Agnès*, filla del difunt *Berenguer de Carrera*, dona en dot a *Bernat de Queixàs*, draper, 1000 sous en numerari i 2000 sobre unes cases que té en ***l'Areny*** de Girona, en l'alou reial, entre les cases de *Ramon Espinac* i les de *Ramon de Freixenet* (ACSG Pergamins) (cognom Queixàs a l'Areny, vegeu 1323 i 1346).

117. 1255. *Guillem Corretger i Boneta* donen a llur filla per legítima la meitat de totes les cases que tenen per *Ricart d'Osca* en l'alou reial, vers les cases de *Berenguer Duran*. Orient, la carrera entre dita meitat i les cases que foren de *Joan Pedrer*; migdia, cases de *Berenguer Duran*; ponent, cases de *Bernat Caldes*; nord, restant part pròpia (ACSG, PDS. 153).

118. 1255. *Pere Estruc* fa donació testamentària al seu fill *Arnau* de totes aquelles *cases* que *Sibil·la Astruga* li donà, ***contigües a les cases*** de ***Ramon d'Arenys*** (PA, Beneficència. ll.241, fol.281-282).

119. 1255. *Pere Estruc* deixa en testament als seus fills els *obradors* que són entre les cases de *Bernat Gornal* i les de *Pere de Santceloni*, a la ***Draperia*** de Girona – alou de Sant Feliu (id. anterior).

120. 1255. *Pere Estruc* deixa en testament al seu fill *Berenguer* la meitat de les *cases* del carrer de la ***Sabateria***, que afronten, a occident, amb les cases de *Pere Guerau*, de *Pons Adalbert* i de *Bernat Puig*, i fins al carrer que passa davant les cases que foren de *Josep Palafolls* envers nord (id. anterior).

121. 1255. *Pere Estruc* deixa en testament al seu fill *Bernat*, per dret de legítima, *una part de les cases que ell habita i altres que té de la paret de la ... en directe però fins a les cases ... i del que és de dita paret en darrera des de la mateixa paret vers ponent fins a la* ***plaça de la Palla****, així com el domini i els censos de les cases que són entre les cases de sa habitació i la muralla de Girona* (id. anterior).

122. 1255. El batlle reial *Pere de Castellterçol* dona llicència a *Bernat de Vic* per fer un ***portal en lo mur de Gerona***, davant les ***cases que foren del difunt home dit Trompater***; el mur és entre dites cases i l'aigua de l'Onyar. El permís obliga a tenir el portal condret de portes i cadenes (PA, 54).

123. 1257. *Raimunda*, filla de *Guillem de Milicia*, amb consentiment del seu avi *Berenguer de Castelló*, fa donació en dot nupcial al seu marit *Guillem Sunyer*, jurista, de 500 morabatins, 300 en numerari i 200 en hipoteca sobre béns a diversos llocs i ... 1) *omnes illas domos quas habeo et teneo per donum Milicie de Aquaviva in* ***Arinio*** *Gerunde, iuxta domos* ***Iacobi Guilielmi Petri****, que affrontant ab oriente in carraria que transit inter ipsas domos et domos* ***Petri Ollarii****...* 2) *et totum dominium et ius que habeo in tota illa* ***tabula et furchato****, que omnia Arnaldus de Stagneolo macellarius tenebat per me in* ***Bocheria Gerunde.*** (ADG. PSF, 404).

Arxiu Municipal de Girona

124. 1257. *Maria*, filla de *Pere Forner*, sabater i de *Maria de Viladesens* i el seu marit *Pere d'Hospital*, venen a *Jaume d'Hospital* unes *cases* de ***l'Areny***, prop l'Onyar, en l'alou reial, amb unes taules de ***Peixateria*** (AHG PHN, 81).

125. 1259. *Guillema*, esposa de *Pere de Santa Eugènia* i filla *d'Arnau de Girona*, ven a *Berenguer de Jonquer* ¼ part de les *cases* que havien estat de dit *Arnau,* situades a ***l'Areny*** de Girona (PA, 58 sub).

126. 1260. ***Bernat i Arnau d'Arenys***, fills de ***Ramon d'Arenys***, estableixen a *Bernat Domènec*, corretger i a la seva esposa *Bernarda* una part de les *cases* que tenen en ***l'Areny*** de Girona, a condició de fer paret mitgera amb altra casa establerta pels mateixos a *Joan de Marenyà*. Preu de 300 sous bcn. i cens de 2 aurei (PA, 59 sub).

127. 1261. *Pere Ermengol*, fill del difunt *Arnau Ermengol* de Girona, ven a *Berenguer Jonquer*, en franc alou ¼ d'una *casa* de Girona, a ***la parròquia de Sant Martí Sacosta***. Afronta a orient amb les cases de *Ramon Pedrer* i a cers amb ... (*les cases?*) ... que foren de *Pere Reditor* (ACSG Pergamins).

128. 1261. Àpoca atorgada per *Brunissenda*, vidua *d'Arnau d'Alou* cavaller, com a tutora dels seus fills *Agnès, Bernat, Ramon i Arnau,* per autoritat de *Bernat de Vic*, jutge ordinari de Girona, a favor de ***Bernat d'Arenys***, el seu germà, on reconeix haver rebut 2038 sous i 4 diners bcn. per la definició de 4 aurei que *Bernat* rebia de dues cases que havien estat del seu pare, ***Ramon d'Arenys*** i que els dits cònjuges havien comprat (AMGi, Catàleg Pergamins. 30).

129. 1262. *Guillem Sunyer*, batlle reial concedeix a *Bonanat Salomó*, jueu de Barcelona, totes aquelles taules amb llur pati i sòl que posseïa en la ***plaça de Girona***, davant ***la Peixateria***, contigües a les cases que allí posseïa dit jueu i avui són de ***Pere Blanch*** capellà; les quals taules havien estat lloades a dit jueu *Salomó* per *Pere de Castellterçol*, abans batlle de Girona (*citat en 1247 i 1255*) i a les persones que les tenien per ell. Pot fer en elles tot el que vulgui, però amb l'amplitud que avui tenen (PA, 55).

130. 1264. *Berenguera Martorella* i el seu espòs *Miquel Mercer*, el seu germà *Pere Vidal* i la seva germana *Guillema,* venen a *Guillem de Tornavells*, corretger, unes *cases* situades en ***l'Areny*** de Girona, que tenien per *Guillem Reditore* en l'alou reial, pel preu de 800 sous (ACSG Pergamins). Taverneries.

131. 1264. ***Bernat i Arnau d'Arenys***, fills del difunt Ramon d'Arenys estableixen a *Bernat Domingo* corretger i Berenguera, sa muller, una part de les *cases* que tenen en franc alou en ***l'Areny***, que afronten a orient, amb el camí públic; a migdia, amb la part les cases de *Joan Marenyà*; a ponent, en la part de dites llurs cases on han establert *Bernat de Costoja* i *amb la paret de la sala que es comuna o mediana entre dit Corretger i dit Bernat de Costeja*; a nord, en les cases de ***Bernat de Vic***. Dit Corretger i Joan Marenyà tenen obligació de *fer y construhir una paret des del sol fins al Arch y des del Arch fins a la teulada, essent dita paret comuna o mitgera entre ells y que se pugan compellir lo un al altre en fer dita paret com y los dits germans de Arenys establidors. Y en cas de voler algun de ells carregar dita paret mes alt de la teulada degan esmenar al altre part la meitat de las expensas antes de carregar dita paret. Y que la canal dela aygua pluvial que passa entra la paret que es entre dit Corretger, Bernat Costeja y las casas de dits Arenys dega ser comuna entre ells y demes possessors de casas que les son estades establertas per dits germans de Arenys, quedantse aquella en lo mateix lloch o paratge en que se troba, tenint quiscu de ells en sa frontera obligació de tenirla encondreta així com se troba vuy no podent ningú de predits fabricar cosa en ella en prejudici dels demés, podent per esta canal desguasar las ayguas pluvials de la meitat de la paret que se establiex al dit corretger.* L'establiment de dita part de cases es fa amb *entradas y exidas, portas, portals, embá, taulas y demés*. Preu entrada 300 sous, cens de 2 monedes d'or alfonsins (PA, 59).

132. 1266. *Berenguera*, filla de *Pere Facher* (*Pedrer?*) i vídua de *Guillem Reditor* i la seva filla *Dolça*, venen a *Guillem de Tornavells les cases* que tenen en ***l'Areny*** de Girona i que dit *Facher* havia establert a dit *Reditor,* per les quals reben 10 s, i un cens de 6 s. que dit *Tornavells* els feia per ***una casa que per ell té Martorell*** i altres, per 1000 sous bcn (ADG. Vestuari. Girona sn).

Arxiu Municipal de Girona

133. 1268. *Bru de Castelló* ven a *Jaume de Campllong* corretger, unes *cases* en ***l'Areny*** de Girona que foren de *Berenguer Gomball*, en l'alou reial. Orient, amb el carrer públic de la ***Ferreria***; a migdia, altre carrer; a cerç, les cases de *Pere de Cabreres*, *fabre*. Preu 2000 sous (ACSG Pergamins).

134. 1268. *Guillema*, muller de *Bernat Agulló*, dona al seu nebot *Berenguer Baster*, fill de la seva germana *Adelaida*, difunta, la meitat per indivís de las *cases* que la donadora i el seu marit habiten a les ***Albergueries*** de la ciutat de Girona, pel sagristà segon. Es reté l'usdefruit vitalici de les cases, una trilla i el seu viver (AMGi, Fons Mercader-Bell-lloc, 65).

135. 1269. Testimoni del sagristà segon sobre les empares del cens d'unes *cases* prop de la plaça ***de les Albergueries i cap de la Ferreria*** que habita Pere Vilarasa corretger que foren del difunt Berenguer Genís i emparà l'infant Pere. El sagristà afirma que la possessió de les quals contínuament ha estat la dita sagristia (ASS, 1, 28).

136. 1269. *Berenguera*, que fou esposa *d'Eimeric de la Via*, ven per 850 sous a la seva germana *Agnès*, esposa de *Berenguer de Jonquer*, ¼ part de totes aquelles *cases* que va heretar del seu pare *Arnau Ermengol* en lliure i franc alou i que afronten a nord, amb la casa de *Bertomeu Reditor*; a migdia, amb les cases que foren de *Joan Pedrer*, i a llevant i ponent, amb carrers públics (PA, 62 sub).

137. 1269. *Guillem Ramon Fàbregues* estableix a *Pere Palau* sabater i sa muller *Beatriu* una de les taules que té i posseeix ***fora mur de l'Areny*** de Girona, en l'alou reial, amb dret de fer-hi teulada. Afronta a orient, amb el mur, sobre el qual poden carregar *ab* ***permudels*** (permòdols) *en lo modo son y existeixen aquells*; a migdia, amb la taula de *Ramon d'Olot i Dolça*, sa muller; a ponent, carrer que hi passa entre dita taula i la taula de *Cecilia*, muller d'*Arnau Loreta*; a nord, altra taula de *Guillem Ramon de Fàbregues y en una* ***forca o estaca*** *fixada en terra sustenint las taulas així de la taula que se estableix com la restant allí per dit Guillem Ramon Fábregas quedant o essent aquella mitgera.* Pot aixecar la teulada com les altres teules unides al mur, amb obligació de tenir-la *condreta.* Per 10 sous d'entrada i cens de 2 sous (PA, 97).

138. 1271. *Bernat Estruc* de Besalú ven a *Ponç Adalbert* les *cases noves que fabricà i altres persones per ell habiten* en el carrer de ***la Ferreria***, en l'alou reial. Orient, el carrer públic que passa entre aquestes cases i altres cases que allí té i resten de dit venedor: migdia, cases de *Guillem Puigventós*; ponent, altre carrer que també passa entre aquestes cases i les cases de *Bru Castelló*; nord, cases de *Bernat de Vilanova* i de *Ramon Vessià.* Preu de 2.025 sous i 4 sous de cens al rei (PA, 63).

139. 1271. 15 maig. *Jucef Ravaia*, batlle de Girona, ven a *Miquel Gausfred* –per 150 sous bcn de tern- el terç de les *cases* que foren del difunt *Ramon de Calassó* i la seva filla *Tolosa*, esposa del difunt *Bernat de Sant Daniel*, amb les taules que hi ha a orient, al mercat, i les que té dins i fora del mur. A orient, ***el mercat*** (*macello*) de Girona; a sud, les cases de *Niscim*, fill d'*Isaac Cordoví*; a occident, el ***riu clar de l'Onyar;*** a nord, les cases de *Guillem de Castelló. ...tercium omnibus domibus, tabulis et furcatis que subt usque oriente in macello et de tabulis que subt usque occidente intus murum et extra murum in fronteria dictarum domorum.* El comprador promet que si tot això ho ven per més de mil sous, de tot el que passi de mil sous en donarà el terç al rei. Sig. Bernat de Vic notari (Cingolani, 2011, doc. núm. 19).

140. 1271, *Pere d'Escala*, frare predicador, dona al paborde de Sant Martí Sacosta, Arnau de Santa Llogaia, unes *cases* que els seus pares Arnau d'Escala i Maria tenien a Girona *prope* ***platea militum***, en l'alou de Sant Martí. A orient, la *platea militum*; a migdia, les cases *d'Ennec Llopis*; occident, la carrera pública, i a nord, les cases de *Berenguer frener* i de *Pere Ricart* (LASM, 84).

141. 1272. *Blanca*, muller de *Bernat Estruc*, fill de *Pere Berenguer Estruc*; i *Sibil·la*, esposa de *Joan Begudà* , de Besalú i el seu marit *Mateu Cavaller* i el seu germà *Bernat*, lloen a *Ponç Adalbert* la venda feta a aquest per *Bernat Estruc* de les *masoveries* o cases situades a Girona, davant el seu hospici al carrer de la ***Ferreria*** en l'Areny i alou del rei, pel preu de 2.025 sous (PA, 64).

Arxiu Municipal de Girona

142. 1272. *Berenguera*, filla de *Ramon Vessià i de Timbors*, renuncia a la seva germana *Tolosa* el seu dret sobre unes *cases* situades a la ***Draperia*** de Girona, a domini de Sant Feliu (PA, Girona, 65).

143. 1272. 22 d'abril. *Jucef Ravaia*, batlle de Girona ven a *Jaume Hospital* la part restant dels drets venuts en 1271 a *Miquel Gausfred, fill de Jaume Peixater,* de totes les *cases. taules i forcats ...qui sunt* ***in macello*** *et de tabulis qui sint* ***intus murum et extra murum*** que foren de Jaume de Sant Daniel i el seu germà Simó –*sense afrontacions*- (Cingolani, 2011, doc. núm. 25).

144. 1275. Venda atorgada per *Ermessenda*, filla de *Joan de Pou*, i *Bernat de Vic* a *Ramon de Peretó*, colteller, d'unes cases que tenia en ***l'Areny*** de Girona, en l'alou reial, ***in carrarie Ferrarie***, per 1000 sous bcn. A orient, la carrera pública; a migdia, les cases d'en *Ayubi*; a ponent, les cases d'en *Pere de Torrent, faber,* i al nord, les cases d'en *Guillem de Puigventós* (PA, 127).

145. 1275. Contenciós entre Mercader Merlant i Bernat Ricart, fill de Pere Ricart, d'una part, i Agnès esposa del difunt Bernat Caxas (*Queixàs?*) i Jaume Puig, de l'altra, sobre les *obres fetes* per dits Merlant i Ricart en un *arc de les seves cases*. Els àrbitres designats declaren; *...que lo arch que dit Mercader ha fer construir a la part de sol ixent des de la cantera de las casas que ell posseheix a las de dit Agnés, quedi a aquell permanent això com se troba construït podenthi sobre en aquell obrar fins als núbols, ab expressió que no puga fer en aquella part que obrará o edificará sobre dit arch finestra, espiera ni forat algun per lo qual puga traure lo cap ni pendrer llum del carrer envers sol ixent, ni sobre aquell poder fer embá, videger ni llensarhi aygua o tenirhi ayguavers, ni menos de dellá la paret envers sol ixent puga trurer biga ni cap de biga, tenint obligació lo dit Mercader de convertir y girar las ayguas pluvials de sas casas, esto es de lo que se obra de nou per mitg de la sua paret, y per la paret de tramontana. Y de dellá lo embá de las casas de la dita Agnés envers ponent, quedantse reservat per dit Mercader lo embá vell que es en sas casas, des de la part de sol ixent a la part o, envers tramontana... Item declaran que lo arch que dits Mercader y Bernat Ricart han fet construir en llur frontera envers tramontana permanesca així com se troba construhït, podent ells sobre dit arch obrar fins als núbols. Y en la tal obra pugan ferhi finestras, podenthi tenir ayguavessants de mitga teulada a la part o envers tramontana del carrer, salvant a dita Agnés lo dret de l'embá o tinença ...* (PA, 70).

146. 1276. Idus de desembre. *Maria*, filla de *Pere Martí de Gènova*, habitant en el Mercadal i esposa de *Guillem de Serra*, batlle de Brunyola, ven a *Bernat de Escala* totes les *cases i solar*s de dites cases que té a la ***Draperia***, alou de la pabordia de juny i dels hereus de *Guillem de Tallada*. A orient, el tenedó (del comprador); a migdia, les cases de *Pere Frener* i les parets de les cases venudes; occident, la via pública que passa entre dites cases i solars i l'obrador que té per mi *Carbonell de Santa Pau*; al nord, les cases i tinences del comprador (CPJ Draperia, 82).

147. 1276. *Guillem de Pinya* ven a *Bernat Duran* una *casa* que té per la pabordia de juny de Sant Feliu al ***carrer de la Draperia***, que havia estat de *Bru de Montagut*. Orient, casa d'*Alambors*, esposa de *Pau de Sobreporta*; migdia, cases de *Ramon Caperó i Guillem Provincial*; occident, el carrer públic, i nord, les cases de *Ricart d'Osca i Pere Frener*. Preu de 3.000 sous (ASF núm. 275).

148. 1277. *Ramon Guaresques* batlle i Cúria del senyor rei a Girona, lloa a *Pere Bellhome* l'aprestament de 5 pams de cana de Girona que ha fet de nou devers ponent en aquella mitja taula que té en la ***Sabateria***, és a saber, en l***'Areny*** (ASS. I, 231).

149. 1278. 7 d'octubre. *Guilleuma*, vídua de *Bernat de Vic* i germana de *Bernat Durfort* -Barcelona- ven al rei Pere la meitat de les *cases* que tenia en franc alou el difunt prop la ***plaça de la Palla*** (*...Plateam Palee*) i ella comprà als marmessors del difunt marit. Orient, carrer públic; sud, les cases del difunt *Bernat Domingo* i les cases de *Pere de Costera* (Costoja?); occident, ***l'Areny*** i nord les cases del difunt *Pere de Trilla*. Preu de 2.100 sous (Cingolani, 2011, doc. núm. 135).

Arxiu Municipal de Girona

150. 1280. *Arnau de Guimerà,* abat de Banyoles i marmessor del seu nebot *Arnau*, fill del difunt *Jaume de Guimerà,* defineixen al sagristà segon els seus drets en la compra que *Bernat Vidal,* ciutadà, va fer de les *cases* que foren de *Bernat de Montràs* i de sa muller i de *Pere de Montbosó*, envers les ***Albergueries*** (ASS, 1, 30).

151. 1280. El sagristà segon lloa l'operació anterior i també la compra que va fer el procurador de Pere Jaspert, sagristà segon de la seu, del cens i domini dels *dos hospicis* citats a la difunta Brunissenda, filla de la difunta Guilleuma, esposa del difunt Pere de Sant Celoni d'Albereda. Arnau de Guimerà i el seu nebot paguen 80 sous pels terços i lluïsmes (ASS, 1, 31).

152. 1283. *Ramon Andreu*, ciutadà, ven a *Bonanat de Bordils*, ciutadà, tota *la trilla* que té immediat al carrer d'en Rossinyol, que abans fou de Bernat Oller i Ramon Andreu comprà per execució de la Cúria de Girona. Afronta a orient, amb les cases de Berenguer Otger; a migdia, amb l'hort de Bernat Campllong i altres horts que se tenen en el domini de Sant Martí Sacosta; a ponent, la trilla del comprador i els honors de Joan Ferrer, Jaume Pavia, Pere Net i Bernat Jordà, i al nord, la trilla de *Jaume Bordils* i les cases del carrer del ***Rossinyol*** (alou de Sant Feliu). La venda de dita trilla amb la casa i els arbres plantats es fa per 350 sous (PA, 72).

153. 1283. 17 de març. Pere Blanc, sagristà de Sant Feliu, funda un benefici a l'altat dels Sants Llorenç i Cecília de la citada església i assigna els 10 auris alfonsins de cens que té per *illis hospiciis qui tenetur per me* ***iuxta Piscateriam***. I tot afronta *ab omnibus partibus in carrariis inde transeuntibus et alique dictorum hospiciorum per me tenet Berengarius Uiader, Mercaderius de Merlanto et heres Bernardi de na Camp quondam, ...et tabulis et pertinenciis suis* (DSF, sn).

154. 1286. Reducció de cens atorgada al jueu *Perfecte Ravaia*, fill del difunt *Astruc Ravaia*, de 4 sous que havia de pagar dels 8 de cens en raó d'una *taula* de ***l'Areny*** de Girona que *Perfecte* tenia per *Bernat de Bordils* i aquest pel rei, junt a la taula de *Ramon de Suibes*, sabater. Afronta a orient, amb el carrer públic; a migdia, amb la dita taula d'en *Suibes* i a occident, en la carrera pública (PA,168).

155. 1289. Sense data. El paborde de Sant Martí Sacosta lloa a Jaume Baier *la casa* que va comprar i havia estat de Pere d'Escala, situada a la ***plaça dels Cavallers*** (LBRSMS T.5, núm. 20).

156. 1291. *Vicens Albareda* dona a Pere de Santceloni i sa muller Guilleuma, tres sous d'aquells sis sous de cens que rep de les <u>cases</u> que Arnau de Puig tenia per ell en ***l'Areny*** *...(borrat)...* pel preu de 50 sous (Sagristia Segona, ASS.1, 114).

157. 1291. *Bernat de Begudà*, obtentor del benefici de ***Pere Blanc*** a Sant Feliu, estableix a *Bernat Bonet*, especiaire i la seva esposa *Guilleuma* la *casa* que havia estat de *Bernat Ricart*, especiaire. Afronta a orient, amb la casa que tingué *Pere Mercader*; a migdia, en la casa situada al costat de la ***Peixateria*** que té *Saura*, esposa de *Berenguer de Sitges*; a ponent, amb la casa de *Ramon Tauler* mitjançant carrer que va a la Peixateria; a nord, amb la possessió de *Tortosa de Queixàs* i la plaça, on ***hi podrà reconstruir arcs i pilars***. Preu 600 sous, cens 2 morabatins alfonsins (ASF perg. sn) (al dors, una nota situa la casa a la Cort Reial).

158. 1291. *Esdràs*, fill de *Bellhom*, jueu de Girona i la seva esposa i fill, venen a *Jaume de Coll*, peixater i a la seva esposa, la cinquena part de la taula que tenen amb *Nizam Cordoví*, *Rubèn Cordoví*, el seu germà *Issac i Salomó d'Escala*, a la ***Peixateria*** de Girona en l'alou reial. Preu de 60 sous i 8 sous de cens. Afronta a orient, amb la taula *d'Arnau d'Arenys*, cavaller, que abans fou de *Bernat Oller*, ciutadà; a migdia, amb la casa de *Vivó,* mercader; a ponent, amb la taula de *Bernat Vidal,* i a cerç, el carrer (ADG, PSF sn).

159. 1291. 12 de juliol. *Salomó* fill de *Moises d'Escola* ven a *Jaume de Coll* peixater i la seva esposa *Ermessenda*, la dècima part indivisa d'una taula de ***la Peixateria*** de Girona que fa cens de 8 sous al rei, per 30 sous (ADG PSF).

Arxiu Municipal de Girona

160. 1291. Id. anterior (PA,179).

161. 1291. *Pere Burgués*, escrivà de Girona, ven a *Jaume de Coll*, peixater, 1/10 part de la taula que té a la ***Pescateria*** que havia comprat a *Ruben*, fill de *Moises d'Escola*, jueu de Girona, per 30 sous i reserva de cens pel rei de 8 sous (ADG Perg. Sant Feliu).

162. 1292. *Ramon Adalbert* estableix a *Pons Camps*, colteller, ***a causa de renúncia i falta de possessors***, un *casal* de domini reial, situat a la ***Ferreria Nova*** de Girona, que abans fou de *Vidal Bosch*, fuster. A orient, el carrer públic; a migdia, el casal dels hereus del difunt *Joan de Font* que tenen per dit Adalbert; a ponent, les cases de *Guillem d'Anglès* per dit Adalbert, i al nord, la casa *d'Arnau Pericó.* 11 lliures d'entrada i 5 sous de cens (PA, Arx. 77).

163. 1292. *Jucef,* fill *d'Issac Deuslocrega*, jueu de Girona, i esposa venen a *Grau de Coll,* peixater de Girona, 1/5 part d'una taula a la ***Peixateria***, que havia estat del seu avi Rubèn Masard, situada a la ***casa de la Peixateria***, que afronta a orient, amb la casa que fou de Bernat Oller; a migdia, amb la casa d'en Vivó, peixater; a ponent, amb la taula de Bernat Vidal, i a nord, amb la via pública de la Peixateria, de la qual el comprador té dues parts i les altres són de *Ruben i Issac Cordoví*, per 90 sous. Firma de Pere Guerau, batlle reial. Alou reial (ADG PSF. sn).

164. 1293. *Ramon Calvet*, ciutadà, i Beatriu, sa muller, reconeixen al sagristà segon tot aquell *hospici* que fou de *Pere de Cornellà* en el ***cap del pont del Mercadal*** i el ***cap de les Albergueries*** amb totes les pertinences. També reconeixen al sagristà tots els censos que tenen dels tinents de dit hospici i de les seves masoveries i pertinences, pels establiments que s'han fet o han de fer-se. Dels drets procedents en l'esdevenidor de dit hospici i masoveries, el sagristà ha de tenir dues parts dels terços i lluïsmes, ells la tercera part i el batlle el redelme. Reconeixen que reben dues gallines de cens que el difunt Martí Ermengol rebia i es dedueixen de les 5 gallines que dit Martí donava al sagristà (ASS, I, 233).

165. 1293. Els marmessors *d'Arnau d'Arenys*, cavaller, venen a *Blanca*, muller que fou de dit testador *l'hospici* que dit *Arnau* tenia per compra feta a *Berenguer Jonquer*, germà de la compradora. A orient, *carrer publich que es devall o sota y las casas de Jaume Bayer*; a migdia, els casals que foren de *na Pedrera*; a ponent, el carrer públic immediat a les cases de *Pere Tauler* i d'*Arnau Cervià*; a nord, les cases del difunt *Bartomeu Reditor.* Venda en franc alou 3400 sous (PA, 78).

166. 1294. Nones de gener. L'abat de Poblet lloa i concedeix a *Berenguer Duran*, fill del difunt *Berenguer Duran*, la *casa* que té a Girona. Orient, a les ***Albergueries***; migdia, les cases de *Nicolau* colteller; ponent, ***la riera*** (l'Onyar); nord, el camí públic. *Amb totes les cases incloses* a les afrontacions L'abat les cedeix perpetuament franques i lliures i imposa que ***cal edificar la casa tal com estava abans de l'assalt dels francesos***; es reserva el dret d'estatge, amb llits parats dels religiosos de l'ordre que visitin Girona i estable per als animals, llenya, vasos i la resta que s'acostumava a fer. Cens d'1 morabatí i 450 sous d'entrada (PA, 82).

167. 1294. Calendes de març. L'abat de Poblet estableix a *Ponç Pinya*, ciutadà, un casal pertanyent a ***la casa*** que fou de *Berenguer Duran*, a domini de dit monestir. L'abat rep 170 sous d'entrada i Berenguer *Duran 16 lliures i mitja.* A orient, tinença o honor de *Brunissendis*, muller del difunt *Berenguer Duran*; a migdia, la bassa que és de l'honor o tinença de dita casa; a ponent, tinença que solia ser celler de dita casa; a nord, el carrer públic. Cens de 20 diners en auxili del cens que dit Duran presta a l'abat per dites cases (PA, 83).

168. 1294. Calendes de desembre. Sentència de *Ramon Calvet*, jutge de Girona, en la causa entre l'abat de Poblet i *Berenguer Duran*, fill de *Bernat Duran* i net de *Berenguer Duran*, ciutadans. Dit *Duran havia deixat y dimitit al dit abat y monastir, el domini util de la casa o mas que per part del dits abat y monastir havien estat donats als dits Duran baix certs pactes y reservas y ab lo cens d'1 morabatí d'or. Atés de no cumplirse les servituds en que queda obligada la dita casa o mas, situada a Girona ...a mes de deu-*

Arxiu Municipal de Girona

rese mes de 20 anyadas de dit cens. y declarar lo dit Berenguer Duran no voler ser hereu de dits son avi y pare, y de probarse part de ditas casas obligadas al esponsalici de sa mare. Escoltades pel jutge aquestes i altres raons en judici oral, fou declarat *en no trobarse hereu ni possessor en dita casa y mas ...posar en posseció del domini util de dita casa o mas ...a favor de dit abat y monestir com a senyor directe de dita casa o mas que fou del difunt Berenguer Duran, reservant lo dret a Brunissendis que fou muller del difunt Bernat Duran ...per raó del seu esponsalici* (PA, 84).

169. 1295. *Ramon Peretó*, colteller, dona al seu fill *Pere,* per noces, dos hospicis que té a les ***Ferreries Noves*** de Girona, l'un en l'alou reial, entre les cases de *Pere Camps i Guillem de Puigventós* i l'altre per *Ramon Albert* en l'alou reial, entre les cases de l'esposa de *Ramon Feliu* i el casal dels hereus de *Joan de Palol*, reservant-se la més gran en cas de conflicte amb la seva mare. La seva esposa *Bonanata*, aporta 70 lliures bcn. de dot (PA, 204).

170. 1297. *Ponç Pinya*, ciutadà de Girona, i la seva esposa *Agnès* venen a *Pere de Vall·llobera*, de Palau Sacosta i *Ermessenda*, la seva esposa, tot el *casal* que tenen a Girona que havia estat de *Berenguer Duran*, ciutadà, per l'abat de Poblet. Orient, casal que avui té *Berenguer d'Olot* i sa muller; migdia, bassa de *Berenguer Duran*; ponent, tinença o honor de la casa de dit *Berenguer Duran*; nord, carrer públic. Per 460 sous i 20 diners de cens en auxili del cens que Berenguer Duran fa a l'abat (PA, 85).

171. 1298. *Berenguer,* fill *d'Andreu d'Olot*, ciutadà de Girona, i *Berenguera*, sa muller, venen a *Pere Vall-llobera* del pla de Girona, parròquia de Sant Feliu, i sa muller, Ermessenda, un *casal* que tenen a ***l'Areny*** per l'abat de Poblet i que fou de pertinença de l'hospici o casa de *Berenguer Duran,* ciutadà. Afronta a orient, amb hospici o casa de *Ramon de Montcal* mitjançant paret comuna; migdia, cortal de *Berenguer Duran* també mitjançant paret comuna; ponent, cases del comprador; nord, carrer públic. Preu de 420 sous i 20 diners de cens en auxili del cens que dit Duran presta a l'abat (PA, 86).

172. 1299. *Arnau de Suybes*, teixidor de Girona, ven a *Pere Valent*, també teixidor, una taula de l***'Areny*** de Girona que tenia pel rei. Afronta a orient, migdia i ponent, amb carrer públic; a nord, amb la taula de *M. de Pinya* (PHN, 216).

173. 1302. Ramon de Taialà, ciutadà, reconeix al paborde de juny de Sant Feliu un *casal* que ***fou hospici de Bernat Estruc***. Orient, hospici de B. de Escala, ciutadà; migdia, hospici de dit Bernat Estruc; ponent i nord, *via et platea que ibi est* (CPJ Draperia, 86).

174. 1303. *Guillem Sunyer*, ciutadà, ven a *Ramon Savarrès*, sastre, les *cases* que té a la ***Draperia*** per la pabordia de juny. Orient, el carrer de la Draperia; migdia, altre carrer; occident, les cases de *B. Taverner*; a nord, les cases del comprador (CPJ Draperia p.89).

175. 1303. Calendes d'octubre. *Adelaida*, muller del difunt *Bernat de Banyoles*, ciutadà i hereu de *Guillem Ramon de Fàbregas*, estableix a *Jaume Bertí mitg sol de terra en que solia esser la mitja taula que lo difunt Pere Ridaura tenia y possehia dins* ***la Merceria,*** a domini directe del senyor rei i per dita Adelaida. *que fou* ***dirruhida*** *respecte de* ***la vinguda del exercit dels francesos*** *qual desde aleshores no se ha tornat mes a construirse.* Orient, carrer públic; migdia, tinença de Ramon Cornellà, cirurgià; ponent, ***el mur,*** i nord, la taula que dit Pere Albartí té per dita Adalaida. Cens de 8 diners (PA, 98).

176. 1303. Calendes d'octubre. *Adelaida* que fou muller de *Bernat de Banyoles,* ciutadà i hereu de *Guillem Ramon de Fàbregas*, estableix a *Jaume Bertí,* ciutadà, *dos sols de terra ...en lo* ***areny de Girona y fora el mur*** *y contiguo al dit mur davant la frontera de las cases en virtut de compra ne feu a Guillem Dedeu*, a domini del rei i de la mateixa *Adelaida ...quals dos sols de terra antes eran 2 taulas ab forcat y teulada quals* ***foren diruhïdas a causa de l'exercit francès***. Orient, el mur; migdia, sòl de terra de dita *Adelaida* que abans fou *d'Ermessenda Pebrera*; ponent, camí públic, i nord, la taula de *Pere Puig*, fill de *Ramon Puig*, 2 sous i 6 diners de cens (PA, 117).

Arxiu Municipal de Girona

177. 1303. 25 de febrer. *Isaac*, fill *d'Escim Cordoví*, i *Ruben* i *Isaac*, fills *d'Astruc Cordovi*, venen a *Jaume de Coll*, peixater, la seva part d'una taula de ***la Peixateria*** per 240 sous (ADG PSF sn).

178. 1304. Provisió del rei Jaume II en el qual prohibeix que es posin a remullar cànem i lli en el riu Onyar per evitar que l'aire de la ciutat es torni malsà i pestilent, i així afavorir-ne la salubritat (AMGi Catàleg pergamins,132).

179. 1306. Lloació reial de la venda feta per *Guillem de Montcada* a *Pere Monells* de les *lleudes* que tenia a Girona, dites lleudes de Montcada (ACA Mullasses. Lleudes de Girona, nota 8).

180. 1307. 9 de maig. *Guillema*, vídua de l'infant *Pere* i senyora de Montcada, ven a *Pere Monells*, ciutadà, les *lleudes* de Girona, dites de Montcada, que té en feu del rei, per 2.200 sous (AMGi. Fons Mercader, perg.110).

181. 1307. 3 de les calendes de juliol. *Ramon Calvet* ven a *Guillem de Riera* un *hospici* situat a la ***Draperia***, alou de la pabordia de juny. Orient, l'hospici de *na Nespleda*; migdia, la carrera; occident, el carrer de la Draperia, i nord, l'hospici de Bernat Estruc (CPJ Draperia, 83).

182. 1307. Calendes de juliol. *Berenguer de Riera,* ciutadà, reconeix al paborde de juny de Sant Feliu un *hospici* que comprà a *Ramon Calvet*, ciutadà, a ***la Draperia***. Orient, les cases de *Nespleda*; migdia i ponent, carrers públics; nord, hospici de *Bernat Estruc* (CPJ Draperia, 83). En 1363, el fill de Berenguer de Riera vengué aquest hospici i el veí que fou de Ramon Malars).

183. 1307. Calendes de novembre. *Bernat Estruc,* ciutadà, reconeix al paborde de juny de Sant Feliu un hospici a ***la Draperia***. Orient, hospici de *Bernat d'Escala* i altre hospici que fou seu; migdia, hospici de *Berenguer de Riera*, cirurgià; ponent i nord, carrers públics (CPJ Draperia, 84).

184. 1308. 1 de març. Nova venda de les lleudes de Montcada (AMGi, Fons Mercader Bell-lloc, núm. 123).

185. Id. anterior (ACA Mulasses Girona núm. 31).

186. 1308. 8 de febrer. *Berenguer de Riera*, batlle reial de Girona, concedeix llicència a *Jaume de Coll*, peixater, per tenir una caseta *a manera d'armari* a la seva taula de peix de ***la Peixateria***, amb prohibició d'alçar-la. Per 20 sous (ADG PSF sn).

187. 1310. 28 d'agost. *Raimunda*, vídua de *Guillem Sunyer*, reconeix a *Guerau d'Abadia* i *Blanca*, la seva filla i esposa d'aquest, que de la dot promesa de dita *Blanca* se n'esmerçaren 2.500 sous en la compra de la *casa* de *Berenguer de Canet*, ciutadà, i quedà aquesta per cosa dotal (PA, 127).

188. 1311. 5 de les calendes d'agost. *Jaume de Bordils*, ciutadà, confessa a *Jaspert de Fulcarà*, sagristà segon, un *hospici amb eixida* a la ***Ferreria*** que va comprar a *Pere Net*, fill del difunt *Pere Net*, ciutadà. Orient, la seva eixida en el seu honor; migdia, altre hospici que té per la sagristia segona; ponent, carrer públic, i nord, hospici i eixida de *Pere de Santa Coloma.* En aquest hospici, el clergue que té el ***benefici que Ramon Bru ciutadà instituí*** en l'altar de Sant Andreu de la seu rep el cens acostumat (ASS.1, 34) (vegeu 1218).

189. 1311. *Pere de Bell-lloc,* ciutadà, confessa al sagristà segon de la seu aquelles *cases i hort* cap a les ***Albergueries.*** Orient, tenedó que fou d'en *Bortes* (?) i tenedó de *Bonanat de Bordils*; migdia, tenedó de *Berenguer Renall*; ponent, cases i celler de *Bonanat de Bordils* que fou del difunt *Bernat Vidal*, i nord, carrer públic. Cens d'un parell de gallines (ASS-1, 33).

190. 1311. 19 de març. *Pere de Bell-lloc*, ciutadà, a causa de viatjar a Mallorca, dona a la seva filla *Margarida* la casa que té a Girona, a la plaça de les ***Albergueries***, on viu i les lleudes de Girona (AMGi, Fons Mercader-Bell-lloc, núm. 121).

Arxiu Municipal de Girona

191. 1312. Els possessors de les lleudes de Girona reconeixen a Bonanat Hospital i Pere de Bell-lloc la part de les lleudes dites de Montcada que havien comprat en pública subhasta. Fernandez i Trabal (1995, 64-65) descriu els productes taxats: *"...la fruita fresca (cireres, prunes, peres, pressecs, pomes, figues), la fruita seca (avellanes, castanyes pellocs), les verdures, hortalises i llegums (ceves, raves, naps, pastanagues, cols, porros i grumets), plantes industrials (vims, joncs, lli, cànem i erugues de seda), animals domèstics (porcs, moltons, bocs, cabres, anyells), la sal i els productes elaborats per l'artesania rural (moles d'esmolar, selles, olles, dentals –pals de fusta on s'encaixa l'arada-,), pales, pasteres, vasos, tines i semals –cercles de fista per a botes de vi-, monalls (bigues), coves, penestres i utensilis domèstics (escudelles, plats, talladors i anaps)"* (ASS-7, 229. ACA Batllia, classe 4a, núm. 6, fol.31r i ss.). El 23 de juny del mateix any, el sagristà de la seu i els feudataris i parcers que tenien parts de les lleudes pels tres castells de la ciutat signaren un conveni sobre la part corresponent al castell de Gironella (vegeu Madurell, 1968, 65-106).

192. 1313. 29 de gener. *Berenguer de Raspart*, draper, heredita el seu fill *Vivó*, per causa de noces, amb un *hospici* situat entre l'hospici de *Ramon de Salelles*, apotecari; a orient, ***l'Areny*** de l'Onyar i ***la mesura de pedra del blat***, a occident. De la casa se'n reserva la part més propera a l'Areny (PHN. 274).

193. 1313. Eimeric de la Via, ciutadà i lloctinent del batlle de Girona, establí i donà llicència a Bernat Ferrer que pogués fer ***arcs i pilars*** davant el seu hospici ***envers l'aigua de l'Onyar***, en el pati que és davant dit hospici en l'***Areny***. Dit establiment el confirmà el venerable Guillem de Sitges, batlle general de Catalunya. Després, dit batlle general, requerit pels prohoms de Girona, veié, junt amb el veguer, batlle, jutge i prohoms, la dita obra que Bernat feia, i trobà, després de deliberació, que dita obra no convenia a la ciutat, perquè *de dita obra spogués venir gran dany a la Ciutat, Pont i Molins del Mercadal de la ciutat, i que l'ús públic per causa de dita obra s'impedís i la Plaça s'estrenyés i que en dany i contra la utilitat pública i deformació de la ciutat cedís*. Per això el batlle general i el procurador diputat pels drets fiscals revoquen dit establiment i mana al batlle i oficials reials de Girona que no donin cap més llicència en aquell lloc (ASS.1, 238).

194. 1313. *Jaume de Trullars*, ciutadà, reconeix al sagristà segon que té aquelles *cases amb eixides* al lloc anomenat de les ***Albergueries***, comprades a *Eimeric de la Via*. Orient, la trilla de *Bonanat de Bordils*; a migdia, l'honor de *Jaume de Pabia*; a occident, la plaça de les Albergueries, i a nord, l'hospici de l'hereu de *Pere Net*. Cens de 2 parells de capons (ASS-I, 36).

195. 1313. 12 de maig. *Sança*, filla del difunt *Berenguer Ramon* i esposa de *Romeu de Bell-lloc* (fill de *Pere de Bell-lloc*), confirma a *Berenguer Renall*, jurista, la venda que ella i el seu espòs li havien fet dels seus drets sobre *l'hospici* que fou de *Pere de Santceloni* situat al ***vico de la Draperia***, contigu a l'hospici de *Miquel de Gornall*, d'una part, i l'hospici *d'Eimeric de la Via*, de l'altra. Preu de 700 auris rebuts en forma de 7.000 sous (PHN, 269).

196. 1313. 4 d'agost. *Jaume Ramon*, colteller, ven a *Bonanat de Bordils* una *casa* a ***l'Areny***, lloc de les ***Taverneries***, amb les taules que estan amb la dita casa cap a l'Onyar i la plaça, i les voltes (**porticu**). Orient, les cases de *Pere Ollers i Guillem Fuster*, taverners, i la casa que fou de *Vicenç de Guimerà*; migdia, casa de *Jaume Miquel*; occident, el riu clar de l'Onyar, i al nord, la casa que fou de *Vidal de Bosch*, curater (ADG Vestuari, rotlle...).

197. 1313. Nones de desembre. *Bernarda Vilar* dona a la seva filla *Bonanada*, en legítima, una taula de ***l'Areny***. Entre les taules de *Ferrera Garcia* i *Pere Dilmell* forner; orient i occident, carrers, (PA, 118).

198. 1313. 5 dels idus de juliol. *Guillem de Sant Martí*, draper, reconeix al paborde de juny de Sant Feliu un *hospici amb eixida* in ***vico Draperia***. Orient, dita eixida i l'hospici de *P. Alar* (?), draper; migdia, altres cases de dit hospici i les cases de *P. de Preses*, corretger, i les de *Ramonell* i les de *na Torona*; occident, el carrer de la Draperia, i nord, les cases de *Ricard d'Osca* i les cases dels hereus de *Besalú Burgés* (CPJ Draperia, 84).

Arxiu Municipal de Girona

199. 1313. 19 de desembre. *Bernat Llorenç*, corredor de Girona, capbreva a l'Almoina de Cornellà de Sant Feliu una *casa* situada al ***carrer de la Sabateria Vella***, que fa cens de 12 sous. En 1315 *Brunissenda*, vda. de *Bonanat Bell-lloc* capbreva la mateixa casa (ADG PSF sn).

200. 1314. 29 de gener. Heretament atorgat per Berenguer de Raspat draper al seu fill Vivó Raspat, per causa de noces. Li dona un *hospici* situat a Girona que afronta a orient, amb l'hospici de Ramon de Salelles, i a ponent, amb ***l'Areny*** i les ***mesures de pedra*** del blat (PHN, núm. 274).

201. 1315. *Ramon Provençal*, ferrer de Girona, ven a *Bonanat de Bordils*, fill de *Bernat d'Escala*, un cens de 17 sous sobre una *casa* del carrer de les ***Taverneries***. A orient, la casa de *Vidal de Bosch*; a migdia, part amb la casa que té pels hereus de *Vicens de Guimerà;* nord, casa de *Vidal de Bosch* (ADG?).

202. 1315. 6 dels idus d'octubre. *Arnau Manager* reconeix al paborde de juny de Sant Feliu les *cases* que té a la ***Draperia*** de Girona que comprà a *Berenguer de Castell,* fill de *Pere Castell* i la seva esposa *Blanca*. Orient, sud i occident, carrers públics; nord, les cases que foren de *P.Oller* (CPJ Draperia 84).

203. 1316. 4 de juny. *Bonanat de Puig*, ciutadà, i la seva muller *Brunissenda* donen al seu fill *Berenguer*, per noces, la *casa i verger* que tenen a la ***plaça de les Albergueries***, al costat de la casa de *Jaume Pavia* i dels hereus de *Bonanat de Bordils*, amb tots els mobles i draps que conté (AMGi, Fons Mercader-Bell-lloc, 140).

204. 1316. Nones de juny. *Berenguer Renall* reconeix al paborde de juny de Sant Feliu, ***una part*** del seu hospici al carrer de la ***Draperia***. Orient, el carrer de la Draperia; a migdia, l'hospici de *Miquel de Gornall*; ponent, altra carrera fins a l'hospici de Guerau d'Abadia, i al nord, l'altra part de l'hospici que té pel paborde de Sant Martí Sacosta (CPJ Draperia, 82).

205. 1316. 22 de desembre. *Ramon de Gornall*, fill de *Pere de Gornall*, ciutadà, reconeix al seu pare i al seu germà, *Berenguer Renall*, que ha complert les condicions per la donació que li va fer d'una casa situada a la ***plaça dels Cavallers*** i firma la venda feta pel seu germà de ***la torre de Gornall*** (ADG PA, núm. 229).

206. 1316. Sense data. El sagristà segon lloa a *Berenguer Vidal* l'*hospici* que té a les ***Albergueries*** que li vingué pel testament de *Bernat Vidal,* ciutadà. Llevant, la ***plaça de les Albergueries***; migdia, l'hospici que fou de *Bonanat de Bordils*; ponent, l'hospici de *Ramon de Llémena,* difunt taverner, i nord, altre hospici de dit Berenguer Vidal que té pel senyor rei, tal com ho divideix la paret mitgera (ASS I, 40).

207. 1316. El sagristà segon també lloa a *Berenguer Vidal* els censos que rebia en les *cases o hospici* de dit *Ramon de Llémena*, taverner. Llevant, dit son hospici; migdia, l'hospici de l'hereu de *Martí de Pinya*; ponent, el ***riu clar de l'Onyar,*** i nord, les cases de *Bartomeu Torras*. Cens a la sagristia de 12 diners (id. anterior).

208. 1316. Sense data. *Pere Prat*, jurista, reconeix al sagristà segon les *cases* que té a les ***Albergueries***, que comprà a *Jaume de Trullars*, draper. Orient, ***la trilla*** de l'hereu de *Bonanat de Bordils*, difunt draper; migdia, l'hospici de *Jaume Pavia*; ponent, la ***plaça de les Albergueries,*** i nord, l'hospici *d'Arnau Net*. Cens al sagristà de dos parells de capons (ASS I, 41).

209. 1316. 21 de juliol. Els marmessors de *Jaume de Coll*, peixater, venen a *Bonanat Martorell*, sabater, i a la seva esposa, *Raimunda*, una taula de l'alou reial situada a ***la Peixateria***, pel preu de 40 lliures i mitja (ADG PSF sn).

210. 1317. 19 de juliol. *Pere d'Hostoles*, colteller, i la seva esposa *Bertomeua*, que en 1311 havien fet heretament al seu fill *Francesc* de la meitat d'una *casa* situada al carrer de la ***Ferreria*** de Girona, li cedeixen la meitat reservada que tenen per la pabordia de juny de Sant Feliu, amb reserva de 450 s. (CPJ Draperia sn).

Arxiu Municipal de Girona

211. 1317. 24 d'octubre. *Berenguer Oller*, ciutadà, i la seva germana *Agnès*, hereus del seu pare *Bernat Oller*, firmen a *Bernardí de Bordils*, menor i hereu del seu avi *Bonanat de Bordils*, draper, i al seu pare i administrador, *Bernat d'Escala*, la venda d'una *trilla* situada al carrer del ***Rossinyol***, al costat del jardí de la casa de dit Bernat de Bordils situada a les ***Albergueries*** (la venda tingué lloc en 1283). Afronta a orient, amb la casa de l'hereu de Pere Barner, amb el carrer d'en Rossinyol i amb altres cases que allí afronten; a migdia, amb els horts de l'hereu del difunt Guillem de Déu i l'honor d'Arnau Campllong; a ponent, el jardí de la casa de dit Bernardí Bordils i l'honor del jardí d'en Pavia i els honors de Pere Prat, i d'Arnau Net i d'Arnau Jordà; al nord, el jardí de Jaume Bordils. Per raó de la definició cobren 600 sous (PA, 73).

212. 1318. 6 de les calendes de febrer. *Pere Vall-llobera* i *Caterina*, sa muller, venen a *Ramon Alberll*, draper i ciutadà, fill de Pere Albert, tot *l'hospici i casa* que fou pertinença de l'hospici o casa de *Berenguer Duran*, ciutadà, de domini de l'abat de Poblet. Orient, la casa de la muller de *Francesc de Sant Feliu*, ciutadà, essent mitgeres les parets; a migdia, el cortal o honor del comprador; a ponent, l'hospici que avui tenen els cònjuges Font, germana i cunyat de dit venedor, i a nord, carrer públic. Preu de 60 lliures i 20 diners de cens en auxili del cens que paga dita Caterina a l'abat (PA, 87).

213. 1318. 2 de les calendes de setembre. *Bonanat Sampsó* reconeix al paborde de juny de Sant Feliu els 10 sous de cens que li donava *Barcelona*, esposa de *Pere d'Osca* per un *hospici* a la ***Ferreria***. Orient, l'hospici de *Pere Gener*, taverner; sud, l'hospici de *Joan Curreg*, colteller; occident i nord, carrers públics (CPJ, Ferreria Nova, 96).

214. 1318. 4 de febrer. *Bernat Martorell*, sabater, i la seva esposa *Raimunda*, venen a *Guillem de Sitges*, pellisser i germà d'ella, una taula de ***la Peixateria*** que tenen pel rei i que havia estat de *Jaume de Coll*, per 30 lliures (ADG PSF sn).

215. 1318. 2 de juny. *Guillem de Sitges*, pellisser, ven a *Pere de Coll*, mercer, fill de *Jaume de Coll*, peixater, una taula de ***la Peixateria*** de Girona que té pel rei, per 40 lliures (ADG PSF sn).

216. 1319. Sense data. *Sança*, filla de *Bernat Peradalta*, taverner, i el seu marit *Arnau Teixidor*, taverner, venen a *Feliu Gener*, canvista, una *casa* que tenen al carrer que va de la ***plaça de les Albergueries***, al ***portal del pont de pedra anomenat dels frares menors***, alou de la sagristia segona. Orient, hospici de *Ramon Vilar*, sabater; migdia, hospici de *Bernat Pujol*, draper de panys de lli, i hospici de *Ramon de Montalt;* ponent, hospici d'en *Carrera*, teixidor; a nord, carrera pública. Preu de venda 59 lliures. Pertany al ***tenedó de Ramon Calvet*** que dit Ramon té per la sagristia i fa cens de 3 morabatins -11 sous el morabatí- a Ramon Calvet (ASS 1, 181).

217. 1319. Sense data. *Pere de la Bisbal*, ciutadà, reconeix al paborde de juny de Sant Feliu un *hospici* a la ***Draperia*** que comprà a *Besalú Burgès* i està entre l'hospici que fou de *B. de Vilar* i l'honor de *B. d'Escala* (CPJ Draperia, 85) (al dors diu: *hospicium quod fuit den Rafar*).

218. 1320. 28 de gener. El rei Jaume mana a *Bernat d'Olzet*, batlle de Girona, que sigui revocada l'ordenació de variació de ***pesos i mesures de la ciutat***, donades les dissensions i escàndols suscitats i es torni als pesos usats d'antic, els quals hagin de ser custodiats i observats (AMGi Catàleg Pergamins 164).

219. 1320. 3 dels idus de febrer. *Bernat Margarit*, apotecari, i sa muller Arnaleta, donen per noces al seu fill *Bernat* la *casa* on viuen a Girona en l'alou reial. Orient, carrer públic; migdia, l'hospici de *Pere Alegre*; ponent, l'hospici de *Ramon de Queixans,* i tramuntana, la casa de *Ramon Bertran,* apotecari. Paga cens a Bernat d'Hospital (PHN, 349).

220. 1321. 29 d'abril. Els jurats de Girona concedeixen a *Alfrons Cifred*, jurista, que pugui ampliar, amb arcs de pedra davant l'edifici que tenia per la sagristia segona i *Andreu de Banyoles* entre les cases de *Pere Cervià* i de *Pere Serra,* en l'espai que hi havia en ***l'Areny***, pel qual tenia llicència reial del batlle *Bernat d'Olzet*, amb consell del jutge de la ciutat. En principi, els jurats s'hi havien oposat, a causa dels perjudicis per als interessos públics. Convocat el Consell de la Ciutat al convent de Sant Francesc i examinat el cas per juristes i

Arxiu Municipal de Girona

prohoms, es va considerar que l'edificació no produiria danys, ja que els arcs permetien el pas a peu i a cavall romanent com a camí públic. En temps de guerra els arcs podrien ser tancats i després tornarien a ser oberts. Hom concedia que a la paret del seu hospici podria tenir taula o taules de no més de quatre pams d'amplada (AMGi Catàleg Pergamins 171).

221. 1321. 8 de juliol. El rei ordena al batlle de Girona comprar *l'hospici* de *Pere Colobrand* contigu a la Cúria per tal de fer ***la presó*** de dita Cúria (AHG Not. Girona 5, reg.42).

222. 1321. 10 de les calendes d'agost. Firma reial a la venda feta per *Ramon de Xammar* a *Tomàs Bernat* de la seva part de les lleudes de Girona, tant de lleudes de pedra com ***de mercat***. Salvant el dret del senyor de Moncada pel castell de Sobreportes. Preu: 10.000 sous (ACA Mulasses Lleudes de Girona 11).

223. 1321. 16 de setembre. *Bonanat de Tornavells* estableix a Jaume de Jonquer, mercer, una part d'una *casa* situada al ***carrer de Guillem Sunyer***. Orient, carrer públic; migdia, les cases de *Pere Guillem de Massana*, *Ramon Cases* i *Jaume Campllong*; ponent, la casa de *Bernat de Montal*, i nord, la casa de *Ferrer de Terrats* (ADG PA, Vestuari Girona 7).

224. 1321. 15 d'octubre. *Bernat d'Escala*, draper, dona al seu fill *Bernat de Bordils*, ciutadà, una *casa* a les ***Taverneries***, amb les botigues dins i fora els murs. Orient, casa dels hereus d'en *Daguer* i *Guillem de Fellines*; migdia, la casa de *Jaume Miquel*; ponent, ***mur i Areny***; nord, les cases de *Guillem Collell* i *Bernat Vidal* (ADG PA, Vestuari...).

225. 1321. Nones d'octubre. *Arnau Mas*, notari i ciutadà, reconeix a *Grau Abadia*, doctor en lleis, i sa muller *Blanca* aquella part de *l'hospici* a la part de ponent, on l'establiren en el ***carrer de la Cúria***, en l'alou del senyor rei, entre l'hospici de *Bernat Cloper* i la part de dit hospici establerta a *Francesc de Margarit*. Cens d'1 morabatí (PA, 128).

226. 1321. 7 de les calendes de novembre. *Guerau d'Abadia*, jurista, ven a *Maria Mosse*, sedera, 4 *auris*; 3 sobre tres cases establertes a *Francesc de Margarit*, *Arnau de Mas* i *Pere Massanet* i un altre sobre la casa de dits venedors. La venda es fa per 59 lliures i fan cens de 9 sous i 5 diners salvant el dret del rei (PA, 124),

*227. Id. ant.*Un *aureo* sobre la casa dels vendors. Aquesta afronta a llevant, amb altra casa o hospici establerta a Pere Massanet, notari; a migdia, l'hospici o casa d'Arnau Mas, notari; ponent, carrer públic, i a ***nord, amb la senyora Blanca d'Arenys***.

228. Id. ant. Un altre *aureo* sobre la casa i hospici de dit Arnau Mas, notari. Orient, amb part de l'hospici de dits venedors que deuen establir; migdia, l'hospici o casa de Pere Cardonet; ponent, carrer públic, i nord, hospici o casa de Francesc Margarit.

229. Id. ant. Un altre *aureo* sobre l'hospici o casa de dit Pere Massanet que afronta a orient, amb carrer públic; a migdia, amb el restant hospici de dits venedors; a ponent, l'hospici o casa de dit Francesc Margarit, i a nord, l'hospici de dita senyora Blanca d'Arenys.

230. Id. ant. Un altre *aureo* sobre la part de l'hospici o casa que resta a dits venedors. Orient, carrer públic; migdia, l'hospici de Pere Cardonet; ponent, el pati d'Arnau Mas, i nord, l'hospici de Pere Maçanet.

231. 1321. Sense data. *Agnés*, filla i hereva de *Ricard d'Osca*, ciutadà, confessa al paborde de juny de Sant Feliu un *hospici* que fou del seu pare al carrer de la ***Draperia***. Orient, el verger de *Pere de la Bisbal*, mercader; a migdia, l'hospici de *Guillem de Sant Martí*, draper; a ponent, el carrer públic, i a nord, l'hospici de *Pere de la Bisbal* (CPJ Draperia 82).

232. 1322. 26 d'abril. *Astruc Caravida*, jueu, firma rebut a *Ramon Albert* per les 12 lliures i mitja que li pagà per *Ramon Andreu*, cobrades en dues vingudes, la primera a la ***taula de Pere de Santa Coloma, canviador,*** i l'altra directament (ADG, PA, Àpoques núm. 47).

Arxiu Municipal de Girona

233. 1322. 14 de les calendes d'abril. *Bernat de Camps*, ciutadà, firma rebut a *Blanca*, esposa *d'Arnau d'Arenys*, cavaller, per les 50 lliures que aquesta li lliurà a la ***taula de Pere de Santa Coloma, canviador***, de Girona (PHN, 372).

234. 1322. Sense data. El sagristà segon, *Jaspert Folcrando*, lloa a *Pere de Montmeló*, ciutadà de Barcelona, la donació que va fer a *Elvira*, la seva neta i filla de *Bonanat de Tornavells*, de *l'hospici* que tenia a la ***plaça de les Albergueries.*** Orient, hort de *Joan Jordà*; migdia, hospici de Joan Jordà; ponent, la plaça de les Albergueries, i nord, l'hospici de *Bernat Camps* (ACSG ASS. 1, 42).

235. 1322. 15 d'abril. El capítol de la seu, atès que *Jaspert de Fulcarà*, sagristà segon, ha comprat a *Ramon Calvet*, ciutadà, 110 sous de censos sobre *cases* situades al ***cap del pont de Framenors cap a les Albergueries***, firma l'establiment (ADG Notularum G8, f.125-126).

236. 1323. 17 de gener. Margarida, filla del difunt Bonanat de Banyoles, dona en dot a Jaume Bassó, sabater, futur marit seu, 200 sous, una capa, una túnica de drap, un llit de drap, dues flassades, dos parells de llits, un capçal i unes cases que el seu germà Ramon de Banyoles li va donar a Girona, rere l'hospici del dit son germà (PHN, 371).

237. 1323. 8 de maig. El rei Jaume dona poders a Ferrer de Lillet per vendre diveros censals d'hospicis, terres o dominis de l'alou reial. Alfons, fill primogènit, confirma la donació i aclareix que els diners s'han d'adreçar a l'expedició de Còrsega i Sardenya (PHN, 375).

238. 1323. 13 de juny. Ferrer de Lillet, batlle general, ven a *Pere de Campllong*, ciutadà, els censos i domini directe sobre una casa de la ***Ferreria Vella*** de Girona. Orient, carrer de la Ferreria Vella; migdia, carrer públic; ponent, casa de *Bernarda*, esposa de *Pere de Llobera*; tramuntana, casa de *Bernat Puculul,* ferrer (ADG Vestuari Girona 9).

239. 1323. 17 de juny. *Jaume de Bell-lloc* compra al batlle reial els censos sobre un hospici del carrer de la ***Carnisseria***, per 520 sous (ACA Batllia A3, fol.23).

240. 1323. 19 de juny. Ferrer de Lillet ven en públic encant a *Bonanat Tornavell* un censal que dit Bonanat li feia per 6 cases, de *Vicenç Vidal*, *Jaume Campllong*, *Ramon ses Cases*, *Guillem sa Massana*, *Jaume Jonquer* i *Ferrer de Terrats*, pel preu de 720 sous. Afronten a llevant, amb el ***carrer de Guillem Sunyer***; a migdia, altre carrer; ponent i tramuntana, altres cases (ADG Vestuari 8).

241. 1323. 21 de juny. Ferrer de Lillet ven a *Astruc Caravida* el cens i domini directe sobre una casa i dos obradors que per dit Astruc tenien *Ramon Cerdà* i *Pere de Crespià* per 402 sous. Afronten a ponent amb ***l'Onyar*** (ADG Vestuari sn).

242. 1323. 21 de juliol. Ferrer de Lillet ven a *Ramon Albert*, draper i ciutadà, els censos de 6 sous i 8 diners que dit Ramon fa al rei pels 3 hospicis que dit Ramon té al carrer dels ***Taverners***, per 550 sous. A llevant, l'hospici de l'hereu de *Pere de la Bisbal*; a migdia, les cases dels hereus del difunt *Pere Nicolau*; a ponent, ***el mur*** de la ciutat, i a tramuntana, les cases de *Ramon Albert* pel monestir de Poblet (PA, 131).

243. 1323. 6 de les calendes de juliol. Establiment fet a *Jaume de Verdera* pels castlans del castell de Requesens de la part de lleuda dita de ***Pedra i Blat del Rei***, salvant els drets reials. Els censos rebuts eren 200 sous l'any (ACA Mulasses Lleudes Girona núm.12).

244. 1323. 12 de les calendes de juliol. Ferrer de Lillet, batlle general, ven a *Bernat Hospital* els censos de les cases i taules de l'alou reial que tenen ell mateix i *Ferrer de Serrats, Guillem Pere de Cervià, Bernat Margarit, Pere Alegre i Bonanat Cartellà*, que tenen a ponent, la plaça davant l'Onyar i ***la plaça i les mesures del blat***. També les cases i taules de la ***Pescaderia***, dins i fora murs, que tenen *Guillem Mateu, Bernat de Valldemia, Pere Nadal, Pere Erades i Berenguer Ripoll.* Preu de 1.200 sous.

Arxiu Municipal de Girona

245. 1. Una taula de Sabateria que té Ferrer de Serrats que afronta a orient, ponent i nord, amb vies públiques, i a migdia, amb la taula de Ramon de Suibes.

246. 2. Una casa de Guillem Pere de Cervià que afronta a orient, amb via pública; a migdia, amb la casa de Guillem Mateu, barber; ponent, una altra casa que està sota del mateix Guillem Pere, i nord, l'hospici de Pere Puig, apotecari.

247. 3. Una casa i taula ***fora mur de la ciutat*** on viu Guillem Pere i afronta a orient, amb l'altra casa de dit Guillem Pere; migdia, la casa de Pere Mateu, barber; ponent, amb ***la plaça,*** i nord, la casa de Pere Puig, apotecari.

248. 4. Tres hospicis que dit Bernat Hospital té; a) el primer en indivís amb Bernat Margarit apotecari i afronta a orient, amb carrer públic; migdia, amb l'hospici de Ramon Queixans; ponent, l'hospici de Pere Alegre, i nord, l'hospici de Nicoalu de Millàs.

249. 5. El segon hospici del mateix Bernat afronta a orient, amb el dit hospici amb Bernat Margarit; migdia, l'hospici de Bonanat Cartellà, apotecari; ponent, amb ***la plaça,*** i nord, l'hospici de Vivó de Raspat.

250. 6. El tercer hospici de Bernat Hospital el té Bernat de Cartellà i afronta a orient, amb l'hospici de Bernat de Queixans; migdia, la via pública; ponent, ***la plaça on s'hi ven i s'hi mesura el blat,*** i nord, l'hospici de Pere Alegre.

251. 7. Unes cases, una taula de peixateria, una plaça i uns bancs, tot situat dins i fora mur que afronta a orient i migdia, amb la via pública; a ponent, amb la casa de Bernat de Valldemía, i a nord, amb la casa del dit Guillem Pere de Cervià.

252. 8. La casa amb taula i banc que té el dit Bernat de Valldemia afronten a orient, amb la casa del dit Guillem Mateu; sud, via pública; ponent, una altra casa (?), i nord, un hospici de dit Pere Guillem de Cervià.

253. 9. Una altra casa amb taula i bancs que té Pere de Nadal, dins i fora murs que afronta a orient, amb altra part de la dita casa; migdia, via pública; ponent, una plaça, i nord, l'hospici de dit Guillem Pere de Cervià.

254. 10. Un hospici de Pere Erades de Llambilles que fou dels hereus de Ramon de Queixàs i afronta, a orient, amb via pública; migdia, l'hospici de Berenguer Ripoll; ponent, via pública, i nord, la casa dels hereus de Ramon de Queixans, draper.

255. 11. Una taula (Berenguer Ripoll?) que afronta a orient i nord, amb vies públiques; migdia, la taula de na Coloma Colomera, i ponent, la plaça (PHN, 378).

256. 1323. 16 de les calendes de juliol. Ferrer de Lillet, batlle general, ven a *Maria Mossa*, el cens de l'hospici que abans havia estat de *Guerau Abadia* i ara és de dita Maria i tenen per dita compradora *Pere Massanet, Arnau Mas, Francesc Margarit.* Afronta a llevant, amb camí públic; a migdia, amb la casa de *Bernat Clapés*; ponent, carrer públic, i a nord, amb l'hospici de *Blanca d'Arenys.* Per 900 sous (PA, 125).

257. 1323 16 de les calendes de setembre. Ferrer de Lillet, batlle i procurador reial, ven a *Bernat de Banyoles* per 2.200 sous, els 469 sous de censos i altres drets que fa *Aleu* la mare de dit Bernat al rei per hospicis i taules situades a la ***Carnisseria***, la ***Merceria*** i dins i ***fora murs***, que tenen *Pere de Bertí, Pere Marcó, Ramon de Puig, Maria Mossa, Bonanat de Bertí, Arnau Puig, Bernat de Castelló, Pere de Santa Coloma, Arnau de Gelats, Pere Rovons, na Xatmara, Pere Torra, Feliu Gener* (PA, Girona 137).

258. 1. Pere de Bertí, un hospici que afronta a llevant, amb un altre hospici que dit Pere té per *Berenguer Sunyer*, ciutadà de Mallorca; migdia, hospici de *Pere Marcó*; ponent, ***riu clar de l'Onyar,*** i nord, carrer públic (id. anterior).

Arxiu Municipal de Girona

259. 2. *Pere Bertí,* dues taules *davant lo pati que es dins lo mur* (id. anterior).

260. 3.*Pere Marcó,* un hospici que afronta a llevant, amb ***la Carnisseria***; migdia, altre hospici de dit *Marcó*; ponent, lo ***riu clar de l'Onyar,*** i nord, l'hospici de dit *Pere Bertí* (id. anterior).

261. 4. *Pere Marcó,* un altre hospici que fou d'en *Palau* que afronta a orient, amb ***la carnisseria***; migdia, part ... i part amb l'hospici de *na Mossa*; ponent, ***riu clar de l'Onyar,*** i nord, l'hospici de dit *Pere Marcó* (id. anterior).

262. 5. *Pere Marcó,* 4 taules dins el mur davant els patis d'ell mateix (id. anterior).

263. 6. *Ramon Puig,* un hospici que afronta a orient, amb la dita ***Carnisseria***; a migdia, part en l'hospici de *Maria Mossa* i part en l'hospici del difunt *Pere Puig*; ponent, amb l'hospici de *Maria Mosse* i ***la Merceria***; nord, l'hospici de *Pere Marcó* (id. anterior).

264. 7. *Maria Mossé,* un hospici que afronta a orient, amb l'hospici de *Ramon Puig*; a migdia, l'hospici de *Bonanat Bertí*; ponent, lo ***riu clar de l'Onyar,*** i nord, l'hospici de *Pere Marcó* (id. anterior).

265. 8. *Maria Mossé,* una taula dins el mur davant el pati d'ella mateixa (id. anterior).

266. 9. *Bonanat de Bertí,* un hospici i una taula que afronten a orient, l'hospici de *Ramon Puig*; migdia, l'hospici de l'hereu de *Pere Puig*; ponent, lo ***riu clar de l'Onyar,*** i nord, part en l'hospici de *Bonanat de Bertí* i part en l'hospici de *Ramon Puig* (id. anterior).

267. 10. *Bonanat de Bertí* una taula i mitja dins mur, davant el pati del seu hospici (id. anterior).

268. 11. *Arnau Puig*, hereu de *Pere Puig,* un hospici que afronta a orient, amb ***la Carnisseria***; migdia, carrer públic; ponent, lo ***riu clar de l'Onyar,*** i nord, part en l'hospici de *Bonanat de Bertí* i part en l'hospici de *Ramon Puig* (id. anterior).

269. 12. *Pere Bertí,* dues taules ***fora mur*** que afronten a llevant, amb el mur; a migdia, la taula de *Bernat Castelló*; ponent, carrer públic, i nord, la taula de *Guillem Puig* (id. anterior).

270. 13. *Bernat Castelló,* una taula ***fora mur*** que afronta a llevant, amb el mur; a migdia, amb la taula de *Pere de Santa Coloma*; a ponent, el carrer ...; a nord, la taula de *Pere Bertí* (id. anterior).

271. 14. *Pere de Santa Coloma,* una taula ***fora el mur*** que afronta a orient, amb el mur; a migdia, altra taula del mateix Pere; ponent, carrer públic, i nord, la taula de *Bernat Castelló* (id. anterior).

272. 15. *Pere de Santa Coloma,* una taula fora mur que afronta a orient, amb el mur; a migdia, amb carrer públic; ponent, carrer públic, i nord, altra seva taula (id. anterior).

273. 16. *Maria Mossa,* una taula ***fora mur*** que afronta a orient, amb el mur; a migdia, la taula de *Bonanat Bertí*; ponent, carrer públic, i nord, carrer públic (id. anterior).

274. 17. *Bonanat Bertí,* una taula ***fora mur*** que afronta a orient, amb el mur; a migdia, la taula de *Guillem Cavaller*; ponent, carrer públic, i nord, la taula de *Maria Mosse* (id. anterior).

275. 18. *Arnau Gelats*, taverner, una taula ***fora mur*** que afronta a orient, amb carrer públic; migdia, la taula de *Pere Rovons*, peixater; ponent, ***riu clar de l'Onyar,*** i nord, la taula d'en *Ruxol,* sabater (id. anterior).

276. 19. *Pere de Rovons,* una taula ***fora mur*** que afronta a orient, amb carrer públic; migdia, la taula de *na Xatmara*; ponent, ***riu clar de l'Onyar,*** i nord, la taula ***d'Arnau de Gelats*** (id. anterior).

Arxiu Municipal de Girona

277. 20. *Na Xatmara,* una taula ***fora mur*** que afronta a orient, amb carrer públic; migdia, la taula de *Pere Torra*; ponent, ***riu clar de l'Onyar,*** i nord, la taula de *Pere Robons* (id. anterior).

278. 21. *Pere Torra,* una taula ***fora mur*** que afronta a orient, carrer públic; migdia, la taula de *Feliu Gener*; ponent, ***lo riu clar de l'Onyar,*** i nord, la taula de *na Xatmara* (id. anterior).

279. 22. *Feliu Gener,* una taula fora mur que afronta a orient i migdia, amb carrers públics; ponent, ***lo riu clar de l'Onyar,*** i nord, la taula de *Pere Torra* (id. anterior).

280. 23. *Arnau Puig*, hereu de *Pere Puig*, unes cases amb una taula sota dites cases que afronten a orient, amb camí públic; migdia, les cases de *Bernat Pere,* i ponent, ***el mur*** (id. anterior).

281. 24. *Arnau Puig,* una taula immediata al ***mur***, davant la porta de dit hospici envers ponent (id. anterior).

282. 1323. Sense data. Causa de *Pere Gironès*, *Jaume Serra* i altres sabaters i cuiraters contra els marmessors de *Francesca,* filla i hereva de *Simó de Gironella*, *milite*, sobre haver aquesta exigit dos diners cada any als que tenien taules al carrer de la ***Sabateria***, prop del mur de la ciutat (ADG Processos, ll.65).

283. 1323. 17 d'octubre. El testament de *Maria Mossa*, sedera, deixa una almoina d'un censal mort de 4 morabatins sobre l'hospici que fou de *Guerau d'Abadia* i que avui tenen *Pere Massanet, Arnau Mas i Francesc Margarit*, i llegà al seu nebot *Pere Marcó* (PA, 132).

284. 1324. 15 de maig. *Bernat Albert*, clergue, requereix als jurats de Girona que respectin les franqueses de *Ramon Albert*, fill de *Pere Albert*, concedides pel rei Jaume I a la casa on aquest habita, que fou de l'abat de Poblet (PA, 14).

285. 1324. 9 de desembre. *Bernat Cervià*, notari de la Cúria eclesiàstica i el seu fill *Bernat* capbreven a *Ramon d'Eres,* obtentor del benefici de Gràcia de Sant Feliu, una casa situada al ***carrer de la Sabateria***, que fa 24 sous de cens (ADG PSF sn).

286. 1325. 13 d'abril. *Ramon de Vinyes*, fourater, ven a *Berenguer Renall,* mercader, la seva casa del carrer de ***l'Abeurador***, de la qual el comprador ja havia adquirit el domini directe del rei al batlle *Ferrer de Lillet*, per 50 lliures (ADG Pergamins. PA, sn).

287. 1325. 5 de desembre. Ramon Albert, ciutadà, confessa a la pabordia de juny de Sant Feliu un hospici en el carrer de la ***Ferreria Nova*** que té per ell Brunissenda, muller de Bernat Bou, ferrer. Orient, carrer; migdia, les cases de Joan Colteller; ponent, les cases que foren d'Arnau Ballester; nord, carrer públic. Cens de 8 diners a la pabordia (PA, 956, CPJ. Ferreria Nova 95).

288. 1326. Sense data. *Caravida sa Porta*, jueu de Besalú, ven a *Pere Pla,* ferrer, una casa prop de *Bonanada*, filla *d'Arnau de Sant Martí*, difunt. Orient, la casa de la muller de *Jaume Vinyes*; migdia, la casa de *Jacob...*; ponent, el carrer públic de les ***Ferreries***; nord, la casa de *Guillem sa Costa*, ferrer (AHG Not 65 Massanet VI, fol.85v).

289. 1326. 29 d'octubre. *Blanca d'Arenys*, vídua *d'Arnau d'Arenys*, cavaller, fa donació al seu germà *Berenguer de Jonquer* –fills de *Berenguer Jonquer i d'Agnès*-, d'una casa en franc alou. Orient, carrer que passa entre dit hospici i el de *Jaume Baier* i el *d'Eimeric de la Via*; migdia, els hospicis de *Pere Massanet*, notari, i de *Francesc Margarit*, mercader; ponent, carrer públic, i nord, part amb l'hospici de *Pere Colobrand,* argenter, part amb l'hospici de *Bonanat Fresc* i part amb l'hospici de *Guillelma Suradella*, amb reserva que dit Berenguer compri 60 sous censals de renda per a dotar les esglésies dels Predicadors i de Sant Martí Sacosta; orient i ponent, carrers públics (PA, 134).

Arxiu Municipal de Girona

290. 1326. Calendes de novembre. *Berenguer Jonquer,* ciutadà, promet que, en cas de no comprar 60 sous censals com està obligat per la donació d'un hospici que li va fer la seva germana *Blanca d'Arenys* per fer almoines de pa i aniversaris als predicadors i a Sant Martí Sacosta, obligarà els seus propis béns (PA, 135).

291. 1327. Calendes de febrer. *Guillem Sunyer*, fill de *Guillem Sunyer*, ciutadà, ven a *P. de Bianya*, sabater, tot l'hospici i cases que tinc al carrer de la Draperia per la pabordia de juny. Orient, *in* ***vico Draperie***; migdia, carrera pública; ponent, les cases d'*Agustí,* fill de *P. Berenguer*, sabater; nord, cases que foren de *Ramon de Savarrès,* sastre (CPJ Draperia 90).

292. 1328. 30 de setembre. *Jaume Calvet*, ciutadà, estableix a *Arnau Rossell*, frener, i sa muller *Ermessenda*, una casa en franc alou situada al carrer de la ***Ferreria Vella*** per 15 lliures d'entrada i cens de 20 sous. Orient, altre mig hospici per dit Calvet, establert; migdia, l'hospici de *Bernat Moret*, ferrer; ponent, carrer de la Ferreria Vella, i nord, la casa de *Pere Llémena,* colteller. Preu de 15 lliures i cens de 20 sous a Jaume Calvet (PA, 136).

293. Notícia sobre un conjunt de documents de 1329 i 1330 que parlen de les obres a ***l'escala*** de Sant Martí Sacosta. Els obrers encarregats són *Francesc de Terrades, Berenguer Renall i Pere Venguí*, juristes. Per un contracte de 1329, el pedrer *Pere Berthó* es comprometia a construir l'escala per 4 diners i un òbol per escaló (Guilleré, 1994, 493-494).

294. 1330. 2 de juliol. El rei Alfons ordena al batlle de Girona comprar l'hospici contigu a la ***Cúria*** per tal de ferne la presó de la Cúria de Girona. Era una casa que *Pere Colobrand* havia comprat en 1321 (AHG Not. Girona 5, reg.12).

295. 1330. 10 de setembre. *Bernat de Camps*, ciutadà, promet als marmessors de *Blanca d'Arenys* que si en el termini previst no paguen els lluïsmes i foriscapis per la venda de la casa prop la ***plaça dels Cavallers***, per la qual van pagar 90 lliures, la venda serà anul·lada i es retornaran les 99 lliures, 9 de les quals es van pagar al batlle reial i a *Astruc Caravita* (AHG Perg,).

296. 1330. 13 de setembre. Rebut atorgat pels marmessors de *Blanca d'Arenys* a *Bernat de Camps* per 90 lliures en raó de la venda dels censos que dita senyora rebia d'uns hospicis situats a la ***plaça dels Cavallers*** i que ella havia comprat a *Gausfred Gerald* (PHN, 453).

297. 1330. 18 de setembre. *Pericó Prat*, fill del jurista *Pere Prat*, lloga per dos anys al mercader *Guillem Albussà*, una part de l'*hospitium* que posseïa amb la seva esposa a la ***plaça de les Albergueries***. Comprèn l'entrada del gran portal, un verger i les *domos*, és a dir, una habitació més un celler a la planta baixa i una cuina al pis. La casa té una torre que dona al carrer *versus turrim ipsius hospicium*. Per 200 sous barcelonesos (Guilleré, 1994, 468).

298. 1330. 21 de novembre. Els cònsols i comanador de l'Hospital Nou estableixen a Guillem de Collell, civeller, un hospici amb eixida situat en ***l'Areny***. Entrada de 49 lliures *–sense afrontacions-* (PHN, 466).

299. 1330. 7 de desembre. Els marmessors de *Berenguer de Jonquer* venen en públic encant una casa d'aquest a *Eimeric de la Via* per 10.000 sous, amb reserva dels 60 sous per a caritats disposades per *Blanca d'Arenys*. Orient i ponent, carrers públics; migdia, hospicis de *Pere Massanet* i hospici de *Francesc Margarit*; nord, hospicis de *Pere Colobrand*, argenter, *Bonanat Fresc*, carnisser i *Guillem Siuradella* (PA, 138).

300. 1330. 31 de desembre. *Bonanat Tornavells*, ciutadà, dona per noces al seu fill *Bonanat* una casa i jardí que té al ***carrer de les Albergueries*** i els censos de les cases contigües de *Jaume Jonquer,* mercer, *Francesc Terrats, Guillem Pere de Massana, Nadal de Palma*, taverner, i *Vicenç Nadal* (ADG Vestuari 6).

Arxiu Municipal de Girona

301. 1330. Sense data. *Berenguer des Valls,* taverner, confessa al paborde de juny de Sant Feliu un hospici que afronta a orient, amb l'hospici d'en *Bianya*, sabater; a migdia i occident, amb carrers -***Draperia***-, i a nord, l'hospici de *na Savarresia* (CPJ Draperia, 89).

302. 1330. Sense data. *Joan de Masdemont*, notari, reconeix a *Bonjuà Cresques* que té el domini directe de la casa situada davant la ***Cúria de Girona***, per la qual li paga un cens de 2 morabatins d'or per Nadal. Orient, via pública i Cúria; migdia, casa de *na Canova*; ponent, ***Escrivania*** de Girona, i nord, casa de *Guillem Cabrerès* (AHG Not.65 Pere Massanet. Fol.49r).

303. 1331. 17 de maig. *Jaume Tresfort*, ciutadà, estableix a *Esteve de Canal*, colteller, i la seva esposa *Coloma*, mig hospici que té en franc alou al carrer de la ***Ferreria,*** el domini útil del qual va comprar a Pere de Vilaret. Orient, carrer públic; migdia, casa de *Berenguer Perer*, colteller; ponent, hospici de *Bernat Moret*, ferrer; nord, casa de *Pere Moner.* 40 lliures d'entrada i 30 sous de cens (PA, 141).

304. 1331. 11 de juny. El batlle reial Ferrer de Lillet, atès que *Bernat de Carbonell*, carnisser, ha ampliat de 10 a 15 pams una taula que tenia pel rei a ***l'Areny*** que li va establir *Guillem de Sitges*, batlle reial, li confirma per una entrada de 17 sous (ADG PSF sn).

305. 1331. 3 dels idus de juliol. *Guillem de Viurevol*, assaonador, reconeix al paborde de juny de Sant Feliu totes les cases que té ***in capite carrarie Draperie*** i que comprà a *Bernat de Bosch*, corretger. Orient, migdia i occident, carrers públics; a nord, les cases que foren de *P.Oller*, ciutadà. Cens de 4 sous i 3 diners al paborde (CPJ Draperia 85).

306. 1332. 5 de maig. *Ramon Venguí*, ciutadà, fa poders a *Ramon Albert*, ciutadà, per administrar els seus béns, entre els quals la casa amb jardí a les ***Albergueries*** per la sagristia segona (PA, 246).

307. 1332. 3 març. *Ramon de Rovira*, altrament dit *Ramon Venguí*, estableix a *Pere Benucio*, peller, un sòl de terra situat prop de la ***plaça de les Albergueries***. Llevant, pati restant; migdia, ***carrer meu privat*** que allí és assenyalat i termenat; ponent, pati per mi establert a *Francisco Campasol*, ferrer; nord, pati que fou del venerable *Bernat de Bordils,* jurista, en el qual hi ha un pou. Cens de 10 sous (ASS 1, 123).

308. 1332. 7 de juny. El sagristà segon dona llicència a *Ramon de Rovira*, altrament dit *Ramon Venguí*, per establir en aquell hospici que té a la ***plaça de les Albergueries***. Orient, l'hospici de *Berenguer de Bastó*, fuster; migdia, hospici i jardí de *Pere de Bell-lloc*; ponent, plaça de les Albergueries, i nord, els hospicis de *Guillema Moner*, la filla de *Guillem Riuclar*; de *Barceló Estany*; *Arnau Senan*, pedrer; *Francisco Campassol,* i *Guillem de Cruce.* Cens al sagristà d'una gallina i mig capó (ASS 1, 119).

309. 1332. 20 de novembre. El rei Alfons, a petició dels jurats i prohoms de la ciutat, ordena al seu batlle de Girona que no faci pagar exaccions injustes, ell o els seus lloctinents, per les inspeccions oculars de les parets de les cases o altres coses. No pot demanar més de 5 sous com a preu de la seva obra *–pedatico seu labora-*, tal com ha introduït des de fa un temps (Arnall, 2000a, doc. núm. 56).

310. 1333. 11 de juny. El rei Alfons, atès que el rei Alfons, el seu avantpassat, donà al monestir de Poblet un home propi seu de Girona, de nom *Joan Ferrer*, i la seva casa, mana als jurats de Girona que respectin els drets del monestir, amb motiu de les talles repartides per a l'expedició de Sardenya (PA, 88).

311. 1334. Calendes de març. *Ramon Albert* ven a *Joan Albert,* son fill, el directe domini i censos de les cases que a la ***Ferreria Nova*** tenen per ell *Berenguer Fourater, Bernat Bosch* i dues de *Pere de Santa Coloma campsor.*

312. Id. El domini directe i censos de la casa de Berenguer Fourater a dit carrer, que afronta a orient, amb carrer públic; migdia, la casa de Bernat Bosch; ponent, la casa d'en Collell, i nord, la casa de Berenguer Perer. 5 sous de cens.

Arxiu Municipal de Girona

313. Id. El domini directe i censos de la casa de Bernat Bosch, *mamager,* en dit carrer, que afronta a orient, amb carrer públic; migdia, la casa de Pere de Santa Coloma; ponent, la casa de Bernat Ort, i nord, la casa de Berenguer Fourater. 12 sous de cens.

314. Id. El domini directe i censos de la casa de Pere de Santa Coloma a dit carrer, que afronta a orient, amb carrer públic; migdia, altra casa de dit Pere de Santa Coloma; ponent, la casa de n'Ort i de na Martina; nord, la casa de Bernat Bosch. 10 sous de cens.

315. Id. El domini directe i censos d'altra casa de Pere de Santa Coloma al dit carrer, que afronta a orient, amb carrer públic; migdia, la casa d'en Riera; ponent, la casa de na Martina, i nord, l'altra casa de Pere de Santa Coloma. 15 sous de cens (...).

316. ...

317. 1334. 8 dels idus de setembre. *Eimeric de la Via* estableix a *Berenguer Mathali*, escrivà, la meitat de la sala de la seva casa que té immediates a les ***cases de la Cúria***, i també li estableix una part de l'operatori o quarto de dita sala qual es contigu a l'hospici de Pere Colobrand, argenter. Orient, part restant de l'hospici de dit *Eimeric* mitjançant paret de la sala que ha de ser mitgera; migdia, l'altra meitat de la sala *mitjensant un mitja de llosas que allí se fará a gastos comuns*; ponent, carrer públic, i nord, la casa de *Pere Colobrand.* El dit operatori afronta a orient, el restant hospici de dit Eimeric *esto es fins baix lo Arch de la paret de la mateixa sala, esto es fins en dressera del fi del Arch, o partida que es devall lo mateix Arch quedi aquell salvo a dit Mathali. Així que en lo mateix pati davall lo mateix Arch tinga dit Mathali de fer y construhïr a sos gastos mitjá de llosas del sol fins al mateix sostre y apres tota la paret que es sobre lo mateix Arch entre ell mitjera.* Migdia, *ab carrer que alli se deu fer devall lo sostre de la dita Escala qual deu tenir de ampla 10 palms de cana com queda assenyalat, qual carrer tinga de ferse devall la mateixa sala, y tota la paret que es sota lo sostre de dita sala de una y altre part dega allí quedar en quant lo mateix carrer tindrá en ampla. Y fer dit Mathali tota la obra necessaria ferse en dit carrer en quant dita sala se exten, junt ab Thomas Avellaneda al qual deu stablir altre partida de dita sala, en drecera del qual carrer en quant te de latitut aquell no puga dit Mathali tenir taula devall o sota lo Arcg de dita partida per raho de dita taula no se impedís la entrada y exida del dit carrer.* Ponent, carrer públic; nord, l'hospici de Pere Colobrand i carrer públic. 60 lliures d'entrada i 30 sous de cens (PA, 160 i 806).

318. 1334. 4 de setembre. *Eimeric de la Via* estableix a *Tomàs Avellaneda,* mercader, la meitat de la sala del seu hospici que té en franc alou ***immediat a les cases de la Cúria***, i una part *del operatori o soterrani de la mateixa sala* contigu a l'hospici de Francesc Margarit. La meitat de la sala afronta a orient, el restant hospici de dit Eimeric *mitjensant paret de la mateixa sala qual sie mitjera o comuna entre ells*; migdia, l'hospici de *Francesc Margarit*; ponent, carrer públic, i nord, altra part de la mateixa sala establerta a *Berenguer Mathali mitjensant un mitjá de llosas que deu allí ferse a comuns gastos de dits Avellaneda i Mathali.* L'operatori afronta a orient, amb el restant hospici de dit Eimeric *esto es fins en drecera del mitg Arch de la dita paret de la dita sala desota lo qual Arch si deu fer, del sol fins al mateix Arch, un mitjá de llosas a comuns despeses de dits Eimeric y Avellaneda;* migdia, l'hospici de Francesc Margarit; ponent, carrer públic; nord, *carrer que allí se deu fer sota lo sostre de la dita sala que tinga de ampla 10 palms de cana com ja está assenyalat. Qual carrer tinga dit acquisidor de fer sota la mateixa sala y tota la paret que es sota el sostra de la mateixa sala de una part y altre no se puga remourer ni tocar cosa en quant lo carrer tindrá en ampla. Y ferhi tota la obra que sera necessari ferse al mateix carrer en quant dita sala sesten entre dits avellaneda y Mathali a costos propis ...no puga dit Avellaneda tenir taula sota lo Arch de dita partida, a causa que la mateixa taula no impedesca la entrada y eixida del mateix carrer.* Entrada de 60 lliures i cens de 20 sous (PA, 161).

319. 1334. 6 de les calendes de desembre. *Eimeric de la Via* estableix a *Tomàs Avellaneda*, ciutadà, una part de la casa situada ***prop de les cases de la Cúria*** que afronta a orient, altra part de la casa mitjançant paret comuna; migdia, l'hospici de Francesc Margarit i l'hospici de Pere Massanet; a ponent, amb altra part de la casa que ja li té establerta; nord, carrer privat de dit hospici. 25 lliures d'entrada i 30 sous de cens (PA, 159).

Arxiu Municipal de Girona

320. 1334. 13 de gener. *Eimeric de la Via* estableix a *Berenguer Gornal* una part de l'hospici que té ***prop de la Cúria*** i que va comprar als marmessors de *Berenguer de Jonquers*, que abans fou de *Blanca d'Arenys*. A llevant, carrer púbic; a migdia, part amb altra part de dit hospici que s'ha de vendre i obrir un carrer privat a meitat de gastos de dit Gornal *al modo y forma ques troba fet en altres parts que te establertes de dit hospici a Berenguer Mathali y Thomás Avellaneda*; a ponent, altra part establerta a *Berenguer Mathali* mitjançant paret i a nord, cases de *Pere Colobrand, Bonanat Fresc* i *Caterina*, muller de *Ramon Casas*, carnisser. Pot fer *enbá envers dit carrer públich, no emperó a la part del carrer privat sens llicencia de dit Eymeric, del primer sostre en avall, Si emperó ne puga fabricar sobre lo primer sostre, exint envers lo carrer privat dit embá 2 palms y mitg de cana de Girona solament ...puga lo dit Berenguer Gornau mudar i extender la paret que es envers lo carrer privat ..fins en drecera de la paret que existeix en altre partida de pati que dit Eymeric te establerta a Berenguer Mathalí, havent de tenir dit carrer en ample 10 palms de cana.* Entrada de 85 lliures i 60 sous de cens (PA, Girona 169 i 805).

321. 1334. 4 dels idus de setembre. *Tomàs Avellaneda* i *Isabel*, sa muller, venen a *Jaume Rigall*, escrivà, l'hospici prop la casa ***de la Cúria***, *esto es la meitat de la aula o sala y operatori ab las taulas y pertinensas de aquellas que Eimeric de la Via establí a dit Avellaneda* que afronta a orient, amb altre hospici dels venedors; migdia, l'hospici que fou de Francesc Margarit que avui té Berenguer Eimeric, argenter, mitjançant paret; ponent, carrer públic, i a nord, amb el carrer amb l'hospici de Berenguer Mathalí, escrivà, *pilars mitjensant y mitja de llosas que allí son*. 20 sous de cens (PA,189).

322. 1335. 26 de gener. *Eimeric de la Via* ven a *Ramon Clota*, procurador de l'Almoina, tot el domini directe sobre les cases que posseïen *Tomàs Avellaneda*, mercader;*Berenguer Nadal*, escrivà; *Guillem de Rovira i Berenguer de Gornal*, per raó d'establiment fet per dit *Eimeric*. Preu de 5.510 sous i cens de 160 (PA, 162 i 163).

323. Id. El domini directe i censos sobre l'hospici de Tomàs Avellaneda que afronta a orient, amb altre hospici que establí a Tomàs Avellaneda; migdia, l'hospici de Francesc Margarit, ciutadà; ponent, carrer públic, i nord, part amb el carrer allí novament fet i part amb l'hospici establert a Berenguer Mathalí. 20 sous de cens.

324. Id. El directe domini i censos sobre un altre hospici de Tomàs Avellaneda que afronta a orient, amb l'hospici establert a Guillem Rovira, escrivà; migdia, hospici de Pere Massanet, notari; ponent, altre hospici del mateix Tomas Avellaneda sobre designat; nord, carrer Nou. 30 sous de cens.

325. Id. El directe domini i censos sobre l'hospici de Berenguer Mathalí que afronta a orient, amb l'hospici establert a Berenguer Gornall, ciutadà; migdia, part en el carrer Nou i part en l'hospici de Tomàs Avellaneda; ponent, carrer públic, i nord, part amb carrer públic i part amb hospici de Pere Colobrand. 20 sous de cens.

326. 4. El directe domini i censos de l'hospici de Guillem Rovirola que afronta a orient, amb carrer públic; migdia, l'hospici de Pere Massanet; ponent, l'hospici de Tomàs Avellaneda, i nord, carrer Nou. 30 sous de cens.

327. 1334 (o 1335). 7 de febrer. Guillem Rovirola, escrivà, confessa a l'Almoina un hospici que té per establiment fet per Eimeric de la Via. Orient, carrer públic; migdia, l'hospici de Pere Massanet, notari: ponent, l'hospici de Tomàs Avellaneda, draper, i nord, carrer públic. Cens de 30 sous (PA, 807).

328. 1334 (o 1335). 7 de febrer. Tomàs Avellaneda, mercader, confessa a l'Almoina dos hospicis que té per establiment fet per Eimeric de la Via. El primer afronta a orient, amb l'altre hospici seu; migdia, l'hospici de Francesc Margarit; ponent, carrer públic, i nord, part amb carrer Nou i part amb l'hospici de Berenguer Mathalí, escrivà. 20 sous de cens. El segon afronta a orient, amb l'hospici de Guillem Rovirola; migdia, l'hospici de Pere Massanet; ponent, el seu hospici amunt confrontat, i nord, el carrer nou, 30 sous de cens (PA, 808).

Arxiu Municipal de Girona

329. 1335. Idus de gener. *Francesca,* filla i hereva de *Berenguer Puig*, ciutadà, i el seu marit, el jurista *Pere Prat*, venen a *Pere Gerald,* fill de Bernat Gerald i Benvinguda *Cautela,* sa muller, tot l'hospici amb jardí, eixida i totes les pertinences, a la ***plaça de les Albergueries,*** que fou de Berenguer Puig i aquest per donació de *Bonanat Puig,* son pare. Orient, les cases de *Berenguer Torrent*, siveller, i de *Bernat Benet*, aventurer; migdia, l'hospici i jardí de *Bonanat de Bordils*; ponent, la plaça de les Albergueries, i nord, l'hospici i jardí de *Jaume Pavia*, mercader. Preu de 8.500 sous. Cens al sagristà de 3 capons (ASS I, 43).

330. 1335. 18 de febrer. *Ramon Albert* ven a *Joan Albert*, fill seu, el domini directe de les cases de la ***Ferreria Nova*** que tenen *Berenguer Fourater, Bernat Bosch i Pere de Santa Coloma*. Afronten a orient, amb el carrer de la Ferreria Nova; a migdia, dit *Santa Coloma*; a ponent, cases de *Bernat Hort i na Martina*; a nord, la casa de *Berenguer Perer* (PA, 164).

331. 1335. Nones d'agost. La venda d'un hort a l'horta de Girona que fa Miquel Espinavessa, fuster, a Raimunda, vídua de Jaume Serra, paraire, –preu de 20 lliures- es fa amb promesa d'evicció baix obligació general dels béns del venedor i, en particular, d'un hospici que té a la ***platea Militum*** on habita, que afronta a orient, amb carrera pública; migdia, l'hospici de na Benaula; ponent, ***casa dels Forns*** que foren de Pere Guerau, i nord, hospici de Ramon Mateu, sabater (PDS-II, doc. núm. 209).

332. 1335. Sense data. Damià Oliver confessa al paborde de **Sant Martí Sacosta** una casa al ***cap del carrer de la Ferreria***, que afronta a ponent, amb dit carrer, i a nord, amb el ***carrer que va de la Cort Reial a la plaça dels Cavallers***. Fa cens de 2 sous (LBRSMS. T.5, núm. 19).

333. 1335. Sense data. Jaume Baier parteix la casa que tenia al ***cap del carrer de la Ferreria*** o del ***forn de la Cort*** i que abans fou de Pere i Maria d'Escala i tenia al nord la casa de Damià Oliver, alou de la **pabordia de Sant Martí**. Una part la ven a Arnau Prat, mercader, i l'altra a Domingo Gornall (LBRSMS. T.5, núm. 20).

334. 1336 (principi). L'infant Pere ordena la construcció *...de la* ***pescateria que fou novellament*** *en la ciutat de Girona de manament del senyor rei* ***prop lo riu d'Onyar e la plassa del blat*** *en l'alou del senyor rei* (ACA Reial Patrimoni. Mestre Racional, reg. 2655). L'obra s'encarregà a Arnau Desllor, administrador de les rendes reials al bisbat de Girona, cosa que significa que el finançament d'aquesta Peixateria, almenys de les parades cobertes, va ser assegurada per les rendes reials a la diòcesi i no pels mateixos gironins. El mestre de l'obra de la pescateria va ser Berenguer Cervià (Guilleré, 1993, 497).

335. 1336. 7 de novembre. L'ACA conserva un pergamí amb una llista de despeses de la construcció de la ***Peixateria exterior***. Algunes desenes de manobres van treballar a les dites obres (ACA Reial Patrimoni reg.2655, fol.39r.).

336. 1336. 7 de novembre. Els *sobreposats d'obres* de Girona, prèvia deliberació dels consellers i prohoms de la ciutat, disposen que no es construeixin taules i pilars a la ***plaça situada davant l'Onyar***, que es torni obrir i es tanqui el fossar obert i que sigui demolida l'obra feta que és perjudicial per a la ciutat. Les obres havien estat iniciades per *Pere de Llor*, administrador reial a Girona, que afirmava tenir permís reial per obrar a la ***plaça situada davant les taules de canvi*** i pretenia fer-hi ***taules de peixateria*** i pilars amb teulat per establir-les en emfiteusi. S'hi oposen, entre altres raons, perquè l'obra reduiria el llit del riu i aquest inundaria més fàcilment l'esmentada plaça, a més de la ***plaça de les Albergueries***, la ***plaça dels Cavallers***, ***l'escala de Sant Martí***, els carrers de les Albergueries, la ***Merceria***, ***Draperia*** i ***Ballesteries***, el burg de Sant Feliu, el ***carrer de la Cort*** i ***Escrivania***... (AMGi, Catàleg Pergamins, 307).

337. 1336. 16 de desembre. El rei Pere s'adreça als seus oficials i lloctinents de Girona, a causa de les demandes de jurats i prohoms de la ciutat i els mana que no facin cap establiment a les places i llocs públics de la ciutat, que són d'utilitat pública *...quod aliqui vestrum oedinatis et facere ac ordinare conamini statuta aut stabilimenta super aliquibus plateis et patuis ciuitatis predicte, asserendo a vobis super hoc vos potestatem hebere, que stabilimenta in dampnum et prejudicium dicte civitatis dicuntur*

Arxiu Municipal de Girona

evidentissime redundare ex eo quis, ut fetur, dicte placee sive patua sunt ad comunem utilitatem et usum publicum ciuitatis eiusdem (Arnall, 2000a, doc. núm. 86).

338. 1337. 16 de març. El rei Pere concedeix als jurats que ningú pugui fer establiments a les places, arenys i llocs públics sense consentiment dels jurats, del batlle i de l'administrador reial *...non audeat vel presumat aut possit operari vel stabilimenta aliqua facere vel construere in pateis areniis vel locis publicis, nisi cum consenu vestri, iuratorum, baiuli et administratoris nostris generalis* (Arnall, 2000a, doc. núm. 91).

339. 1337. 4 de les nones de maig. *Pere de Cardonet* fou establert pel batlle general i confirmat pel rei com a porter reial i guardià dels pesos i les ***mesures de pa, blat, vi i oli*** (ACA Batllia General, Mulasses Girona 33).

340. 1338. Idus de gener. *Bonanat de Bordils sive de Scala*, jurista, reconeix al paborde de juny de Sant Feliu un hospici amb obradors que té a la ***Draperia*** de Girona. Orient, les cases que foren de *Guillem Sunyer*, fill *d'Andreu Sunyer* i les cases que foren de *Berenguer de Cantallops*; a migdia, l'hospici que fou de *P. de la Bisbal* i ara és *d'Arnau Rafart*, ciutadà; a ponent, el carrer de la Draperia, i a nord, la ***carrera pública que va a la escala dita de Tallada*** (CPJ Draperia, 83).

341. 1338. 4 de les nones de setembre. *Ramon Albert*, ciutadà, estableix a *Guillem d'Abadia*, corredor, un hospici situat ***davant l'Onyar*** que afronta a orient, part restant de dit hospici mitjançant paret mitgera; migdia, hospici de Pere Torra, draper; ponent, ***taules de l'Areny de l'Onyar,*** i nord, part restant de l'hospici de dit Ramon Albert. Preu de 50 lliures i cens de 40 sous (PA, 171).

342. 1338. Idus de desembre. *Margarida,* filla i hereva *d'Arnau de Vivers*, ven a l'Almoina un hospici que té *Guillem Busquets*, amb els hospicis contigus (PA, 198).

343. 1339. 21 de juny. El rei Pere mana al batlle de Girona que als jueus els siguin assignades dues o tres taules al mercat –*macello*- i ***Carnisseria*** de Girona, on puguin vendre *carnes ebraycas vel decollatas per iudeos* (Arnall, 2000a, doc. núm. 117).

344. 1339. 6 dels idus de juliol. *Guillem de Sant Martí* confessa al paborde de juny de Sant Feliu un hospici que fou de *Donya Sança*, esposa de *Ramon Albert*, ciutadà, que va comprar a *Pere de Casadevall* al carrer de la ***Draperia***. Orient, el meu hospici i l'hospici *d'Arnau Rafard*; a migdia, el meu hospici; a occident, el carrer públic; a nord, l'hospici *d'Arnau Rafard* (CPJ Draperia).

345. 1339. Sense data. *Jaume Comte*, notari i ciutadà, promet al sagristà segon que si en l'esdevenidor, a causa de la ***construcció d'un hospici a la riba de l'Onyar***, prop de la ***plaça del Blat***, en el pati o solar que li fou establert pel venerable Ferrer de Lillet, batlle general, li convingués mudar-se de dita plaça a altre lloc i dita sagristia, per raó de dita mutació li convingués posar alguna part i per lo pretext d'aquella part, que dita sagristia rep en la ***lleuda de pedra del blat*** de Girona. En aquest cas, Pere promet que pagarà íntegrament tota aquella part ...en el pati de dita plaça i botiga per raó de dita lleuda (ASS 7, p.238).

346. 1339. 21 d'agost. El testament de *Bernat de Banyoles,* ciutadà, llega a l'Almoina un cens de 16 morabatins sobre cases del ***carrer de la Merceria*** i sobre ***24 taules annexes*** (PA, Testaments 84).

347. 1339. 3 de desembre. El rei Pere ordena la reconstrucció d'un **pont de fusta** sobre l'Onyar prop de la ***Peixateria Nova***, edificat l'any anterior *...pons fusteus anno proxime preterito constructus et heddificatus in rivo Undaris qui protendebatur de prope* ***piscateriam novam*** *usque* ***ad ortam sive populam novam*** *...propter impetum aquarum in parte dirutus extitit et devastatus* (Costa, 1974-1975, 145).

Arxiu Municipal de Girona

348. 1339. 3 de desembre. El rei Pere ordena la reconstrucció del **pont** vora el portal d'en Pelegrí, fins a les hortes, al lloc dit **Figueroles,** destruït per una inundació *...quidam pons qui pretendebatur de prope portale d'en pelegrin usque ad* ***hortam sive locum vocatum de Figuerolis*** (Costa, 1974-1975, 145-146).

349. 1339. 8 de desembre. El rei Pere s'adreça al batlle de Girona o al seu lloctinent i li ordena que no s'impedeixen les ***obres al llit de l'Onyar*** promogudes per Ferrer de Lillet, batlle general de Catalunya, el qual volia ***construir i establir-hi taules***, però els jurats i sobreposats d'obres de la ciutat s'hi oposaven perquè consideraven que lesionava els drets reials. El rei ordena als jurats que revoquin les penes imposades, però recalca la plena vigència del privilegi d'elecció dels jurats atorgat el 1315 i ratificat l'11 de juliol de 1339 (AMGi Cat. Perg-I, núm. 350),

350. 1340. 23 de febrer. *Bonanada*, vídua de *Guillem de Llémena*, mercer, i el seu fill *Guillem*, draper, venen als venerables *Bonanat de Bordils, Arnau Rafart i Berenguer d'Espolla*, cònsols, i a *Bonanat d'Om,* comanador de l'Hospital Nou, els 15 sous de censos que presten ells i els seus tenidors de tres taules de ***l'Areny*** a tocar del mur i del carrer de la ***Merceria***, pel preu de 22 lliures i mitja. Dues taules contigües tenen a llevant, el mur; a migdia, la taula de *Bonanat Guillem de Llémena* que es té amb ***portal***; a ponent, la carrera pública, i a nord, la taula de *Pere Bascona*. L'altra taula té a orient, el carrer públic; a migdia, la taula de l'hereu de *Pere Segalars*; a ponent, el carrer públic, i a nord, la taula de *Francesc...* (PHN, 657).

351. 1340. 26 de juliol. *Bernat de Bell-lloc*, ciutadà, retorna al seu germà *Guillem*, també ciutadà, la donació d'una casa situada a la ***plaça de les Albergueries***, Només es reté per a ell la part de la casa que és vers orient (AMGi Fons Mercader, 225).

352. 1340. 7 de novembre. Pere de Cardonet, ciutadà i porter reial, ven a Francesc de Perer, boter, el violari que té sobre les ***mesures de blat, vi i oli***. El comprador paga 750 sous i rebrà el salari del seu ofici (AMGi, Cat. Perg.-I, núm. 352).

353. 1340. Sense data. Berenguera de Riuclar, esposa de *Pere de Riuclar*, ciutadà, dona al seu fill *Bernat*, clergue de la seu, l'hospici amb pertinences que té prop la ***plaça de les Albergueries***. Orient, la plaça de les Albergueries; migdia, l'hospici de l'hereu de *Ramon de Suibes*; ponent, l'hospici de *Pere Torre,* i a nord, l'hospici de la senyora *Clara*, filla de *Jaume Tresfort* i muller de *Guillem de Castrosarraceno* (ASS 1, 44).

354. 1341 12 de febrer. Guillem de Llémena, fill de Guillem de Llémena, mercer, i de Bonanada, estableix a Guillem Fàbrega, sabater, una taula amb el sòl que ocupa, situada a les taules de la ***Sabateria de l'Areny***. Preu de 140 sous (PHN 656).

355. 1341. 23 de febrer. Bonanada, esposa de Guillem de Llémena, mercer, fa donació als cònsols i comanador de l'Hospital Nou del cens de 15 sous sobre 3 taules de ***l'Areny***, a tocar de la muralla i que donen al ***carrer de la Merceria***. Preu de 22 lliures de mitja (PHN, 657).

356. 1341. 24 d'abril. *Ramon Albert* dona a *Joan*, fill seu, i de la difunta *Caterina,* el domini directe de la seva casa pròpia, que fou de *Caterina*, la mare de Joan, i quatre cases establertes a *Berenguer Fuià, Guillem Abadia, Jaume Mitjavila i Clara*, muller de *Guillem Castell*. Tota la donació està valorada en 30.000 sous, dels quals 10.000 són en diners (PA, 182).

356. L'hospici en el ***carrer anomentat de Ramon Albert*** que fou de Caterina, sa mare. Orient, l'hospici de *Jaume Mitjavila*, mercader; migdia, l'hospici de *Pere Torra*; ponent, carrer públic i ***Areny de l'Onyar***; nord, carrer públic (id. anterior).

357. L'hospici establert a *Berenguer Fuià*. Orient, l'hospici sobredit; migdia, restant hospici de *Ramon Albert*; ponent, ***l'Areny***, i nord, carrer públic i part en l'hospici del difunt *Joan Fourater.* 40 sous de cens (id. anterior).

Arxiu Municipal de Girona

358. L'hospici establert a *Guillem Abadia*, corredor, que fou dependència de l'hospici de dita Caterina. Orient, l'hospici que fou de *Caterina,* sa mare; migdia, l'hospici de *Pere Torra*; ponent, ***l'Areny***; nord, part restat de l'hospici de *Caterina,* sa mare. 40 sous de cens (id. anterior).

359. L'hospici establert a *Jaume Mitjavila*. Orient, la ***plaça de les Albergueries***; migdia, l'hospici dels hereus de *Bernat Bisbal*; ponent, l'hospici donat al seu fill *Joan*; nord, carrer públic. 10 sous de cens (id. anterior).

360. L'hospici establert a *Clara,* muller de *Guillem Castell*, serrador. Orient, la ***plaça de les Albergueries***; migdia, l'hospici de *Bernat Riuclar,* clergue; ponent, l'hospici de dit *Pere Torra.* 2 sous de cens (id. anterior).

361. -Aquest grup de cases havien estat de domini de l'abat de Poblet.

362. 1341. 15 de maig. *Guillem de Llèmena* i la seva mare *Bonanada* estableixen a *Guillem de Pujals*, sabater, una taula amb el sòl i la teulada en el seu alou a les taules de la ***Sabateria de l'Areny***, per 120 sous. Orient, el mur; migdia, altra taula de *Guillem de Llèmena*; occident, via pública, i nord, taula de *Guillem de Fàbrega* (PHN, 661).

363. 1341. 26 de maig. Capbreu que fan al mercader *Bonanat Tornavells,* mercader; Pere Guillem ça Massana, apotecari; *Nadal de Palma*, taverner; *Francesc Viader; Ferrer de Terrats*, sabater; *Jaume de Jonquer*, mercer; *Ramon de Cases*, mercader, i *Bernat Sampsó*, ciutadà, pels censos de cases situades al ***portal d'en Serrat*** i el ***carrer de Guillem Sunyer*** (ADG Vestuari Girona 32).

364. 1341. *Guillem ça Massana* confessa un hospici al carrer que passa entre dit hospici i l'hospici de *Joan Albert*. Orient i migdia, carrers públics; ponent, hospici de *Ramon Cases*; nord, hospici de *Jaume de Jonquer* (id. anterior).

365. 1341. *Nadal de Palma* confessa un hospici al carrer en el cap del qual hi ha el ***portal de la ciutat dit d'en Serrat***. Orient, hospici de Ramon de Cases; migdia, carrer públic; ponent, hospici de Francesc Viader; nord, casa de Jaume Jonquer (id. anterior).

366. 1341. *Francesc Viader*, fill de Ramon Viader, notari, confessa un hospici prop del portal dit d'en Serrat en el carrer que passa entre dit hospici i l'hospici de Joan Albert, ciutadà. Orient, l'hospici de Nadal de Palma; migdia, dit carrer; ponent, hospici d'en Serrat, mercer; nord, hospicis de Jaume de Jonquer i Francesc de Prat (id. anterior).

367. 1341. *Ferrer de Terrats* confessa un hospici al carrer dit de Guillem Sunyer. Orient, dit carrer; migdia, hospici de Jaume de Jonquer; ponent, hospici de Francesc de Prat; nord, casa de Nicolau de Campllong (id. anterior).

368. 1341. *Jaume de Jonquer* confessa un hospici al ***carrer de Guillem Sunyer***. Orient, carrer públic; migdia, els hospicis de *Pere Guillem ça Massana, Ramon Cases i Nadal de Palma*; ponent, hospici de *Francesc de Prat*; nord, hospici de *Ferrer de Terrats* (id. anterior).

369. 1341. *Ramon de Cases* confessa un hospici al carrer que hi ha entre dit hospici i l'hospici de *Joan Albert*. Orient, l'hospici de Guillem ça Massana; migdia, carrer públic; ponent, hospici de *Nadal de Palma,* i nord, l'hospici de *Jaume de Jonquer* (id. anterior).

370. 1341. *Bernat Sampsó* confessa un hospici al carrer entre dita casa i l'hospici de *Joan Albert*. Orient, l'hospici de Nadal de Palma; migdia, dit carrer; ponent, l'hospici de Ramon Serrat; nord, l'hospici de Francesc de Prat (id. anterior).

Arxiu Municipal de Girona

371. 1341. 2 de juliol. Bonanat de Tornavells, que ha venut a Bernat de Pau, canonge de la seu, i al seu Vestuari sis cases pel preu de 6.000 sous, autoritza que 800 sous es dipositin a la banca de Bernat d'Hospital per comprar un censal de 25 sous (ADG Vestuari).

372. 1341. 3 juliol. Capbreu fet als marmessors de Bernat de Pau, canonge de la seu, i a Ramon Albert i Pere Esteva, clergues i rectors del Vestuari de la seu, dels censos i cases comprades a Bonanat de Tornavells situades al ***portal d'en Serrat*** i el ***carrer de Guillem Sunyer*** (ADG Vestuari Girona sn).

373. Id. *Francesc Viader*, fill de Ramon Viader, notari, confessa un hospici prop del portal dit d'en Serrat en el carrer que passa entre dit hospici i l'hospici de Joan Albert, ciutadà. Orient, l'hospici de Nadal de Palma; migdia, dit carrer; ponent, hospici d'en Serrat, mercer; nord, hospicis de Jaume de Jonque i Francesc de Prat. Cens de 5 sous i 4 diners.

374. Id. *Nadal de Palma* confessa un hospici al carrer en el cap del qual hi ha el ***portal de la ciutat dit d'en Serrat***. Orient, hospici de Ramon de Cases; migdia, carrer públic; ponent, hospici de Francesc Viader; nord, casa de Jaume Jonquer. Cens de 6 sous i 8 diners.

375. Id. *Guillem ça Massana* confessa un hospici al carrer que passa entre dit hospici i l'hospici de *Joan Albert*. Orient i migdia, carrers públics; ponent, hospici de *Ramon Cases*; nord, hospici de *Jaume de Jonquer*. Cens de 30 sous.

376. Id. *Ramon de Cases* confessa un hospici al carrer que hi ha entre dit hospici i l'hospici de *Joan Albert*. Orient, l'hospici de Guillem ça Massana; migdia, carrer públic; ponent, hospici de *Nadal de Palma*, i nord, l'hospici de *Jaume de Jonquer*. Cens de 20 sous.

377. Id. *Ferrer de Terrats* confessa un hospici al carrer dit de Guillem Sunyer. Orient, dit carrer; migdia, hospici de Jaume de Jonquer; ponent, hospici de Francesc de Prat; nord, casa de Nicolau de Campllong. Cens de 20 sous.

378. Id. *Jaume de Jonquer* confessa un hospici al ***carrer de Guillem Sunyer***. Orient, carrer públic; migdia, els hospicis de *Pere Guillem ça Massana, Ramon Cases i Nadal de Palma*; ponent, hospici de *Francesc de Prat*; nord, hospici de *Ferrer de Terrats*. Cens de 20 sous.

379. 1341. 21 de desembre. Els marmessors de *Pere de Santa Coloma* venen als cònsols i comanador de l'Hospital Nou el domini directe, els drets aloers i 50 sous de cens sobre un hospici on viu *Pere Sacanal* i la seva esposa *Maria*, situat a les ***Ferreries Velles***. Preu de 80 lliures (PHN, 681).

380. 1342. Març. Els procuradors reials venen en subhasta al sagristà segon els drets que el rei rebia *sobre las casas construhidas y edificadas sobre archs que son davant del hospici de Pons ça Pinya y sobre las taulas que son baix los archs y casas preditas*. Afronten a orient, en camí públic; migdia, la ***plaça de les Albergueries***; ponent, altre carrer que va envers lo riu Onyar, i nord, altra part de dit hospici de dit Pons. Preu de 300 sous (ASS I, 44). *En 1353 el sagristà Jaspert de Fulcarà va deixar en testament dites voltes i cases a la sagristia segona* (ASS I, 53).

381. 1342. 4 de març. Els procuradors reials venen en públic encant a Bernat de Bordils, ciutadà, per 400 sous, 4 sous de cens i el domini directe d'una casa amb botigues i una taula situades a les ***Taverneries***. La casa afronta a orient, la casa de Feliu Giner canviador, la casa de Bernat de Bas i la plaça que és a prop de l'hospici de Guillem de Fellines; a migdia, la casa de Jaume ça Serra, sabater, i la via pública; a occident, altra via pública que hi ha entre dites taules i les taules del mercat; a nord, les cases d'en Durban. La taula afronta a orient, amb la casa predita; a migdia, les taules de Jaume ça Serra, sabater, mitjançant via i les taules de Guillem des Coll i Pere Bisbe, drapers de panys de lli; occident, la taula d'Arnal Ferrer, carnisser, mitjançant via i les taules de Ramon Sanglà i Jaume Ruixol; a nord, les taules d'en Serra, Jaume Pabia, Joan Colomers i Bertomeu Plana, sabaters (PA, sn).

Arxiu Municipal de Girona

382. 1342. 3 de les nones de març. Els comissaris reials del rei Pere venen a Arnau Riera els censos de 2 hospicis situats a ponent del carrer de la ***Draperia*** (PA, 237).

383. 1342. 3 de juliol. Capbreu fet als marmessors de Berenguer de Pau i als rectors del **Vestuari** de la seu per les cases comprades a Bonanat de Tornavells que tenien Francesc de Viader, una casa prop del ***portal d'en Serrat***, cens de 5 sous i 4 d. Nadal de Palma, cens de 6 s. i 8 d. Pere Guillem de Maçanet, apotecari, 30 sous, Ramon de Cases al portal d'en Serrat, 20 sous. Jaume de Jonquer, mercer, al ***carrer de Guillem Sunyer***, 20 sous. Ramon de Terrats, sabater, al carrer de Guillem Sunyer, 20 sous (ADG PA Vestuari sn).

384. 1342. 12 de les calendes de setembre. El paborde de l'Almoina capbreva les cases i taules que Bernat de Banyoles va llegar en testament a l'Almoina –calendes de setembre de 1339- que tenen Ramon de Puig, draper; Jaume Marcó, ciutadà; Pere, fill d'Agustí Berenguer; Francesc, hereu d'Arnau de Puig; Bonanat de Bertí, i els hereus de Santa Coloma. A orient, la Carnisseria interior; a migdia, un carrer; a ponent, el carrer de la ***Merceria*** i dins i ***fora el mur***, a nord, carrer que va a la ***Carnisseria interior*** (PA, 184).

385. 1342- El cens i la meitat del domini directe de la casa de Ramon de Puig, draper. Orient, la part de dit hospici envers la ***Carnisseria de la Boqueria*** que se té per lo senyor rey *com divideix la* ***obra nova*** *que allí s'ha fet*; migdia, l'hospici de Jaume Marcó que fou de na Mossa; ponent, carrer, i nord, l'hospici de Jaume Marcó (id. anterior).

386. 1342. El cens i la meitat del domini directe sobre l'hospici i taules de Jaume Marcó, ciutadà, en el ***carrer de la Merceria*** i altra taula fora i contigua al mur. Orient, ***obra nova*** de dit hospici que se té per lo senyor rei; migdia, hospici de Bonanat Bertí, mercader; ponent, mur, i nord, l'hospici de Ramon Puig (id. anterior).

387. 1342. El cens i la meitat del domini directe de l'hospici major de dit Jaume Marcó i dues taules, una en el carrer davant dit hospici i l'altra, fora i contigua al mur. Orient, la part del mateix hospici que se té per lo senyor rei, i migdia, l'hospici de Ramon Puig; ponent, el mur, i nord, l'hospici d'Agustí Berenguer. *Quals ditas taulas tenen segons la amplitud de dit hospici* (id. anterior).

388. 1342. El cens i la meitat del domini directe de l'hospici i taules de Pere, fill d'Agustí Berenguer, ciutadà, al ***carrer de la Merceria*** i les taules davant dit hospici en el carrer i fora i contigües al mur. Orient, la part del mateix hospici que se té per lo senyor rei; migdia, l'hospici de Jaume Marcó; ponent, el mur, i nord, carrer que entra en la ***Carnisseria interior*** *i se entra dins lo pati de les taules que es feia en* ***lo Areny*** (id. anterior).

389. 1342. El cens i la meitat del domini directe de l'hospici i de Francesc, fill i hereu d'Arnau de Puig, i les taules que estan davant l'hospici en el mateix carrer. Orient, ***obra nova*** del mateix hospici que se té per lo senyor rei; migdia, carrer públic; ponent, mur, i nord, l'hospici de Bonanat Bertí (id. anterior).

390. 1342. El cens i la meitat del domini directe de l'hospici de Bonanat de Bertí al mateix carrer i les taules que hi ha davant dit hospici. Orient, part restant de l'hospici que és envers la ***Carnisseria*** que se té per lo senyor rei; migdia, l'hospici de l'hereu d'Arnau Puig; ponent, mur, i nord, l'hospici de Jaume Marcó (id. anterior).

391. 1342. El cens i domini directe de les taules dels hereus de Pera de Santa Coloma, canviador, contigües i ***fora mur***. Llevant, el mur; migdia, el carrer; ponent, el pati de les taula d'en Torra, d'en Gallissà i d'en Feliu Gener, canviador, mitjançant carrer; nord, el pati de les taules de Pere, fill d'Agustí Berenguer (id. anterior).

392. 1342. El cens i la meitat del domini directe de la taula de Pere Torra en ***l'Areny*** (id. anterior).

Arxiu Municipal de Girona

393. 1342. El cens i la meitat del domini directe de la taula de Feliu Gener, canviador, prop dit carrer. Llevant, les taules dels hereus d'en Santa Coloma, mitjançant carrer; migdia, la taula de Bernat Hospital, canviador, mitjançant carrer; ponent, Areny; nord, taula de Pere Torra (id. anterior).

394. 1342. El cens i la meitat del domini directe d'una taula de Pere Domingo, peixater, en dit Areny. Orient, pati de les taules de Pere fill d'Agustí Berenguer, mitjançant camí; migdia, la taula de Bernat Gallissà; ponent, Areny, i nord, les taules de Pere Ramon de Rovirola, clergue (id. anterior).

395. 1342. El cens i la meitat del domini directe d'una taula de Bernat Gallissà, fourater, en l'Areny. Orient, taules dels hereus d'en Santa Coloma, mitjançant camí; migdia, taula de Pere Torra; ponent, Areny, i nord, la taula de Pere Domingo (id. anterior).

396. -1342- El cens i la meitat del domini directe de mitja taula de Pere Ramon Rovirola en dit Areny. Llevant, pati de les taules de Pere, fill d'Agustí Berenguer; migdia, taula de Pere Domingo; ponent, l'Areny, i nord, la taula de Cecilia, vídua d'Arnau Verdaguer (id. anterior).

397. 1342. El cens i la meitat del domini directe de mitja taula de Cecilia, vídua de Bernat Verdaguer, forner en l'Areny. Orient, pati de les taules de Pere fill d'Agustí Berenguer, mitjançant camí; migdia, la taula de Pere Ramon Rovirola; ponent, Areny (id. anterior).

398. 1342. 2 d'octubre. Pere Alegre, sotsveguer, firma debitori a Pere de Cardonet, porter reial, de 4.000 sous i 4 canes de teles, dot de la seva filla Cecília, esposa de dit Pere, a qui hipoteca una casa que té a la ***plaça del Blat***, prop de les ***mesures de pedra***. A orient, hospici de Jaume Comte, notari; a migdia, l'hospici de Bonanat Castellà; a ponent, les mesures de pedra, i a nord, l'hospici de Vivó Raspat (PA, 186).

399. 1342. 19 de novembre. Bernat Martí de Vall-llobera de Palau, fill de Pere de Vall-llobera i de Caterina, que posteriorment casà amb Romeu de Sitjar, fa donació a la seva mare d'una casa al ***carrer de les Albergueries*** (PA, Albergaries sn).

400. 1342. 23 de novembre. Guillem de Costa, mercader i procurador de Francesc d'Ullà, fill de Bonanat d'Ullà, ven a Arnau de Costa, fill d'Arnau de Costa de Bordils, una casa propietat de dit Francesc, situada al carrer de ***Vallclara,*** per 5.000 sous (ADG PA, Vestuari 11).

401. 1342. 29 de novembre. Arnau de Costa, ciutadà, amb consell dels seus oncles Ramon Albert i Guillem Albert, ven als rectors del **Vestuari** de la seu, per 2.200 sous, el domini directe i els censos d'una casa situada al carrer de ***Vallclara***. A orient, carrer públic; a migdia, la casa de Pere Palanca; a ponent, ***taules de la Carnisseria Vella,*** i a nord, ***taules de la Pescateria Vella*** (ADG PA, Vestuari 11).

402. 1342. Sense data. Guillem de Valls comprà un hospici a Guillem Vendrell i Francesc Savarrés a la ***Draperia***, alou de la pabordia de juny de Sant Feliu. Orient, part restant de l'hospici dit Savarrès, mitjançant paret; migdia, hospici de Berenguer de Valls; ponent, camí públic, i nord, hospici de Francesc de Gornall, mitjançant paret (CPJ Draperia 89).

403. 1342. Sense data. Els procuradors reials venen a la sagristia segona 1 diner de cens que el rei tenia sobre les cases aixecades sobre els arcs davant la casa de Pons de Pinya, entre dos carrers (ACSG ASS 1, 44).

404. 1343, 13 de febrer. Bernat Bertó i Bernat de Rovira, comissionats reials, venen a Pere Domingo, peixater, el directe domini i 2 sous de cens sobre una taula de ***la Peixateria***, per 20 lliures (ADG PSF sn).

405. 1343. 26 de febrer. Els comissionats reials venen en públic encant a Jaume Comte, notari, 5 sous censals sobre una casa situada a la ***plaça del Blat,*** que afronta a llevant, amb dita plaça, i a ponent, amb l'Onyar. Preu de 30 lliures (ADG PSF sn i PHN, 704).

Arxiu Municipal de Girona

406. 1343. 4 de març. Els comissionats reials venen a Feliu Gener, canviador, 25 sous de cens que el rei rep d'una taula que per ell tenien Guillem de Bianya i Alamanda, esposos, en ***l'Areny***, per 80 sous. El 25 d'octubre, Feliu Gener firma rebut a Bernat Pedrer, de 16 lliures pels 21 sous de cens de dita taula (ADG PSF sn).

407. 1343. 12 de juliol. Pere de Campllong, mercader, ven als marmessors de Bernat de Llach i al **Vestuari** de la seu el directe domini d'una casa a ***les Albergueries***, per 131 lliures. Afronta a llevant, amb el ***carrer de les Ferreries Velles,*** i a migdia, amb el ***carrer que va a l'Areny*** (vegeu 1344) (ADG PA, Vestuari sn).

408. 1343. 22 de juliol. Els procuradors de Pere Ramon de Rovirola, domer de Celrà, venen a Joan Anglès, botiguer i ciutadà, mitja ***taula*** amb el sòl i teulada, situada a ***l'Areny***, i fora mur, a domini de l'Almoina i del venerable Andreu de Banyoles per meitats. Llevant, carrer públic; migdia, la taula de Pere Domingo; ponent, la plaça que allí existeix; nord, la taula de l'hereu de Bernat Verdaguer. Per 10 lliures i 16 diners de cens (PA, 185).

409. 1343. 4 d'octubre. Pere de Cardonet, porter reial, i la seva esposa Magdalena fan donació al seu fill Francesc de la ***lleuda de pedra*** de Girona comprada a Tomàs Barrat, ciutadà (PA, 185).

410. 1343. 6 dels idus de desembre. El paborde de l'Almoina fa capbrevar les cases i taules situades en l'Areny, entre la ***Carnisseria interior***, la ***Merceria*** i ***l'Areny,*** dins i fora murs, que tenien Pere de Puig, draper, Ramon de Puig, Bonanat de Bertí, Jaume Marcó, Agustí Berenguer, Felix Gener, i les taules situades en l'Areny que tenen Pere Domingo, peixater, i Cecília, vídua d'Arnau Verdaguer (ADG PA, sn). El domini de les cases venia del testament d'Andreu de Banyoles i a aquest per la venda feta pel rei al seu pare, Bernat de Banyoles (vegeu 1342, 12 de les calendes de setembre) (PA, 858-865).

411. 1343. Taula de Feliu Gener amb el sòl, forcat i teulada a l'Areny, a les ***taules de Canvi***. Orient, migdia i ponent, camins públics; nord, la taula de Pere Torra. 2 sous i 8 diners de cens (PA, Girona 863).

412. 1343, Taula amb dues botigues de Pere Domingo, peixater, amb dues botigues davall dita taula *en las* ***taulas de la colanera de l'Areny***. Orient, carrer públic; migdia, la taula de l'Areny, ***abans Peixateria Nova.*** 2 sous i 8 diners de cens (PA, Girona 864).

413. 1343. Hospici i taules de Jaume Marcó, dins i fora mur, que abans foren de Maria Mosse a la ***Merceria***. L'hospici i taules dins el carrer afronten a llevant, amb l'hospici de Ramon Puig; a migdia, amb l'hospici de Bonanat Bertí; a ponent, amb el mur envers l'Areny, i a nord, amb l'hospici major de dit Jaume Marcó. La taula fora mur afronta a llevant, amb dit mur; a migdia, amb la taula de Bonanat Bertí; a ponent i nord, camins públics. Cens d'1 morabatí i mig o 19 sous per l'hospici, cens 4 sous per la taula exterior (PA, 832 i 861).

414. 1343. També confessa l'hospici on fa la seva habitació –que abans eren dues- en el mateix carrer amb les taules davant l'entrada; orient, les taules de la ***Carnisseria interior*** *o de dins y* ***ab las dos cambras que ell ha edificat sobre las mateixas taulas*** que se tenen per lo senyor rei; migdia, altre hospici de dit Marcó i part amb l'hospici de Ramon Puig; ponent, mur de la ciutat envers l'Areny, i nord, l'hospici d'Agustí Berenguer. Cens de 6 morabatins per tots dos hospicis o 78 sous -13 sous el morabatí- i i 2 sous i 8 diners per cadascun dels 4 patis i taules dins la Merceria (PA, 832 i 861).

415. 1343. Mitja taula de Cecília, filla d'Arnau Verdaguer, fora mur en les taules de ***la Colimera***, amb botiga i teulada, sòl i forcats. Llevant, camí públic envers el mur; migdia, altra mitja taula d'en Rovirola, clergue; ponent, la plaça, i a nord, amb la taula dels hereus de Francesc Serra, bracer. 16 diners de cens (PA, 865).

Arxiu Municipal de Girona

416. 1343. Hospici de Bonanat de Bertí, on viu, amb una taula i mitja al carrer de la ***Merceria***. L'hospici afronta a orient, amb l'hospici de Ramon Puig; a migdia, amb l'hospici de l'hereu d'Arnau Puig; a ponent, amb el carrer i el mur envers l'Areny; a nord, amb l'hospici de Jaume Marcó que fou de Maria Mossa. Cens de 2 morabatins o 26 sous per l'hospici i 2 sous i 8 diners per la taula i mitja (PA, 860).

417. 1343.També confessa una taula fora mur que afronta a llevant, amb dit mur; a migdia, la taula d'Arnau Ribas, sabater; ponent, camí públic, i nord, la taula de Jaume Marcó. Cens de 2 sous (PA, 860).

418. 1343. El tutor de Francesc, fill d'Arnau de Puig, draper, confessa un hospici on vivia el pare, amb les taules de sota, que tot afrontava a llevant, amb una part de les cases de dit pubill cap a la ***Carnisseria*** com se divideix per la paret; migdia, el carrer públic i l'hospici de Bartomeu Pedra; ponent, el mur de la ciutat envers l'Areny; nord, part amb l'hospici de Bonanat Roig. Cens de 3 morabatins o 39 sous (PA, Girona 858).

419. 1343. Ramon de Puig, ciutadà, confessa l'hospici on viu i la taula a l'entrada, en el carrer de la ***Merceria***. Llevant, una part de dit hospici envers la ***Carnisseria*** com divideix la paret, la qual part se té pel senyor rei; migdia, l'hospici de Bonanat Bertí i part amb l'hospici de l'hereu d'Arnau Puig; ponent, carrer de la Merceria i hospici de Jaume Marcó; nord, el dit hospici de Jaume Marcó. Cens de 2 morabatins o 32 sous i 6 diners de cens (PA, Girona 859).

420. 1343. Agustí Berenguer, ciutadà i administrador de Pere, son fill, confessa un hospici en el qual habita –que abans eren dos- i dues taules al carrer de la ***Merceria***. L'hospici afronta a llevant, amb la ***Carnisseria interior de la Boqueria*** i ***amb un soler edificat sobre la taula de dit son fill*** que se té pel senyor rei mitjançant paret; migdia, amb l'hospici de Jaume Marcó; ponent, mur de la ciutat envers l'Areny i camí públic; a nord, part amb l'hospici de l'hereu d'Arnau Puig i part amb l'hospici de Guillem *Giner* i amb carrer públic pel qual *s'entra a dita Carnisseria*. Fa cens de 16 diners per la casa de la Merceria i 12 diners per les taules. També fa cens d'1 morabatí d'or per la part que se troba envers les taules de la Boqueria (PA, 862).

421. També confessa dues taules contigües fora el mur i en la frontera de la seva casa; Llevant, el mur; migdia, la taula dels hereus de Pere de Santa Coloma; ponent, carrer públic, i nord, la taula de l'hereu d'Arnau Puig. Cens de 4 sous (PA, Girona 862).

422. 1343. Sense data. Feliu Gener, canviador, i Roma, sa muller, fan donació i heretament al seu fill Feliu de la casa que tenen al carrer que va de les ***Albergueries*** al ***portal del Pont*** (ASS 1, 183).

423. 1344. 3 d'abril. Jaspert, fill de Pere de Campllong i habitant de Càller, atès que el seu pare havia venut per 131 lliures, el domini directe i 60 sous de cens sobre una casa situada a les ***Albergueries***, que afronta a orient, amb el carrer de les ***Ferreries Velles,*** i a migdia, amb el ***carrer que va a l'Areny***, firma la venda i defineix al Vestuari els seus drets (ADG Vestuari Girona 9).

424. 1344. 3 d'agost. Repartiment de les lleudes de Girona (AMGi, Fons Mercader P.780).

425. 1344. Sense data. Jaume Berguer, ciutadà, firma debitori al sagristà segon de la seu per les despeses que fou condemnat a pagar en la causa sobre el delme de les llengües de tot el bestiar boví (ASS 7, 251).

426. 1345. 17 d'agost. Els marmessors de Pere Barners, ciutadà, venen a Arnau de Campllong, mercader i ciutadà, el cens de 10 sous sobre unes cases que Bonanada de Puigroure tenia sobre el ***vic de la Merceria***. Preu de 8 lliures (PHN, 745).

427. 1345. Desembre. El procurador reial Pere Bertó en nom del rei concedeix als jurats de Girona ***els arenys de l'Onyar***. Des de l'església i monestir del ***Carmel*** i des de la ***font de l'Hospital Nou*** de Gi-

Arxiu Municipal de Girona

rona fins al ***pont de fusta del Mercadal*** -a l'extrem del qual, vers orient, Ramon Massot hi tenia un casal- i des del pont fins al riu Ter i Galligants, no s'hi puguin construir albergs, taules botigues o altres edificis perquè són necessaris per a l'ús públic i general de la ciutat. S'hi celebren fires i mercats, s'hi posen les peixateries i i els paraments necessaris per a vendre, els carnissers hi maten el bestiar, els paraires estenen la llana i és lloc de passeig dels habitants de la ciutat. Respecte dels albergs, arcs, botigues i edificis ja existents no els és permès d'estendre's vers l'Areny; des del portal situat davant l'alberg de l'hereu de Pere de Serra, fins a l'alberg que fou de Guillem de Busquets i ara és de Jaume Calvet, s'hi poden fer arcs i pilars, però no avançar més dels límits dels que ja hi ha fets –albergs de Jaume Calvet, Alfons Xifrè jurista i de Ramon Ferrer- (AMGi Catàleg Pergamins núm. 402).

428. 1345. 27 de desembre. La ***casa de la Cort*** i dues cases contigües fins al ***forn de coure pa***, que eren de l'alou reial fins aleshores, foren venudes en aquesta data pel procurador reial Pere Bertó a Francesc de Savarrés i dit Savarrès a Joan Agustí en gener de 1357. Joan Agusti les deixà en testament a Sant Martí Sacosta el 4 juny de 1361, per instituir un aniversari en la seva memòria. En total pagaven 4 sous (LBRSMS, T.5, núm. 28).

429. 1346. Sense data. Guilleuma de Llémena, vídua de Guillem de Llémena, mercer, ven als cònsols i comanador de l'Hospital Nou unes terres, cases i censos situats a Girona (PHN 774).

430. 1346. 12 de gener. Huguet de Pallars, senyor de Rupit, ven en públic encant als venerables Guillem i Berenguer de Sant Martí, ciutadans, tota la lleuda del venedor de la ***plaça de Gerona*** anomenada lleuda de la ***plaça dels Porchs***, que té pel senyor rei. Preu de 12.000 sous. Si el rei vol redimir la lleuda n'ha de pagar 14.000 (PA, 348).

431. 1346. 16 de les calendes de gener. Jaume Trullars, draper i ciutadà, reconeix al paborde de juny de Sant Feliu els censos de 8 sous d'un hospici que tenen els hereus d'Arnau Gener. Orient, el carrer de la ***Ferreria Nova***; a migdia, l'hospici de *na Conquina*; occident, part restant de dit hospici; nord, carrer públic (CPJ. Ferreria Nova 95).

432. 1346. 17 de febrer. Guillem de Bianya, mercer, i la seva esposa Alamanda venen a Pere d'Aranyó, bosser, una taula de ***l'Areny*** de Girona per 12 lliures (ADG PA, núm. 973).

433. 1346. 10 de març. Capbreu de Dalmau Duran, capeller, a favor de Bonanada, filla de Pere Duran de Baldach, difunt ciutadà, on reconeix dos hospicis contigus situats en ***l'Areny al costat de l'Onyar***, on hi havia hagut les taules de Berenguer Gener i Pere Gener pellers (PHN, 755).

434. 1346. 25 de març. Tomàs d'Avellaneda, mercader, i Isabel, sa muller, venen a Jaume Rigau, escriptor, la meitat d'un hospici on foren establerts per Eimeric de la Via, de domini de l'Almoina *que se divideix per un mitjá de llosas que alli existeix*. Orient, la meitat restant de dit hospici *qual se divideix per un mitjá de llosas*; migdia, part amb l'hospici de dit Berenguer Eimeric i part amb l'hospici que fou de Pere Massanet; ponent, l'altra meitat de l'hospici de dits compradors, i nord, carrer públic (***prop la Cúria Reial***). Preu de 3.600 sous i cens de 35 sous (PA, 189).

435. 1346. 18 d'abril. Pere de Cardonet i Magdalena, esposos, estableixen a Miquel Roig, taverner, i Maria, sa muller, una part del seu hospici que tenen a Girona, prop de l'hospici de Berenguer Renall. Orient, carrer públic; migdia, l'hospici de Pere Perer ponent, l'operatori de l'hospici de dits Cardonets mitjançant paret comuna *y en altres casas superiors a dits Cardonets alli restants com se divideixen per un mitjá de llosas que alli existeix y prossegueix en alt fins a la teulada que allí es*; a nord, l'hospici de l'hereu de Pere Massanet. A cens de 30 sous, per 56 lliures d'acapte (PA, 188).

436. 1346. 20 d'abril. Conveni de l'Hospital Nou i Pere Cardonet i esposa Magdalena per permutar un cens de l'Hospital sobre unes cases situades prop de les ***Peixateries Velles*** i de la ***Cúria Règia***. Orient, casa

Arxiu Municipal de Girona

de l'hereu del ven, Berenguer Renall, mitjançant carrer; migdia, casa de Pere de *Pirario*, saig i casa de Guillem de Queixans; ponent, carrera pública i casa d'Arnau de Mas; nord, casa dels hereus d'Arnau de Mas i casa dels hereus de Pere Massanet (PHN, 758).

437. 1346. 12 de maig. Venda de Guillem de Queixans, ciutadà, fill i hereu de Guillem de Ferreres, ciutadà, i de Brunissenda, a favor dels cònsols o comanador de l'Hospital Nou, del domini directe d'un hospici situat al ***carrer de la Merceria***. Preu de 90 lliures (PHN, 759).

438. 1346. 20 de juliol. Bernat d'Hospital, canviador, la seva esposa Caterina i els seus fills venen a l'Hospital Nou, els censos i directe domini de diversos hospicis i taules a la ***plaça del Blat*** que tenen Bernat Cervià; Arnau de Buigues; Pere Nadal; Guillem de Castellar; Francesc de Savarrès; Pere Mosquer, candeler; Dolça, esposa de Pere Gelats; Guillem Mata, i Ferrer de Terrats, aquest últim prop del ***portal d'en Serrat***. Tot per 7.830 sous –PA, 276 a 283- (PHN, 760).

439. 1346. 23 de juliol. Capbreu de les propietats venudes per Bernat d'Hospital, canviador, la seva esposa Caterina i els seus fills a l'Hospital Nou. Són els censos i directe domini de diversos hospicis i taules a la ***plaça del Blat*** que tenen Bernat Cervià; Arnau de Buigues; Pere Nadal; Guillem de Castellar; Francesc de Savarrès; Pere Mosquer, candeler; Dolça, esposa de Pere Gelats; Guillem Mata, i Ferrer de Terrats, aquest prop del ***portal d'en Serrat,*** per 7.830 sous –PA, 276 a 283- (PHN, 762).

440. 1346. Bernat Cervià, draper i ciutadà, dos hospicis i unes taules i botigues a la ***plaça del Blat***. A orient, altra casa seva; a migdia, casa de Pere Nadal; a ponent, mur de la ciutat i botiga d'Arnau de Buigues; nord, casa de Ramon de Puig, físic. L'altra casa, a orient, el carrer públic que va a la Carnisseria; a migdia, la casa de Guillem Mateu i la casa de Dolça, filla de Pere Gelats; occident, casa seva dalt capbrevada, i nord, casa de Ramon de Puig (id. anterior).

441. 1346. Arnau de Buigues, ciutadà, una botiga i taules amb pati a ***la plaça del Blat***. Orient, la casa de Bernat Cervià; migdia, la taula de Guillem de Castellar i la taula de Francesc de Savarrès; ponent...; nord, botiga i taules d'en ... (id. anterior).

442. 1346. Pere Nadal, cirurgià i ciutadà, un hospici amb taules prop la ***plaça del Blat***. Orient, casa de Pere Mosquer; migdia, carrer públic; ponent, mur de la ciutat i taules de Guillem de Castellar; nord, casa de Bernat Cervià, draper (id. anterior).

443. 1346. Guillem Castellar, mercader, taula i edificis a la ***plaça del Blat*** que abans foren de Pere Nadal. Orient, el mur i la casa de Pere Nadal; migdia, carrer públic; ponent, taula de Francesc Savarrès, mitjançant carrer; nord, botiga i pati d'Arnau Buigues (id. anterior).

444. 1346. Francesc Savarrès, canvista, taula prop de la ***plaça del Blat***. Orient, la taula de Guillem Castellar, mitjançant carrer; migdia, carrer; ponent, plaça del Blat; nord, pati i taules d'Arnau Buigues (id. anterior).

445. 1346. Pere Mosquer, candeler, un hospici a la ***plaça del Blat***. Orient, casa de na Dolça; migdia, carrer públic; ponent, casa de Pere Nadal; nord, casa de Bernat Cervià (id. anterior).

446. 1346. Dolça, esposa de Pere Gelatsm, ciutadà, un hospici ***al dit lloc***. Orient, casa de Guillem Mateu; migdia, carrer públic; ponent, la casa de Pere Mosquer, i nord, la casa de Bernat Cervià (id. anterior).

447. 1346. Guillem Mateu, barber i ciutadà, un hospici i taules al costat de la ***Carnisseria interior***. Orient, carrer públic que va a la Carnisseria interior; migdia, carrer públic; ponent, casa de Dolça, i nord, casa de Bernat Cervià (id. anterior).

Arxiu Municipal de Girona

448. 1346. Ferrer de Terrats, sabater, taula amb edificis en l'Areny, prop del ***portal d'en Serrat***. Orient, taula de Berenguer Fourater, mitjançant carrer; migdia, taula de Pere de Vall, sabater; ponent i nord, carrers públics (id. anterior).

449. 1346. 20 d'agost. Els marmessors de Pere de Camp, clergue, lliuren un cens de 10 sous sobre una botiga de ***l'Areny*** per dotar un aniversari que haurà d'administrar el claver (ADG Llibre D.3, fol.182-183).

450. 1346. 25 d'octubre. Donació de Bonanat de Bordils, draper i ciutadà, en favor dels cònsols i comanador de l'Hospital Nou d'uns censos que l'Hospital té dret a percebre, per voluntat dels difunts, pare i avi del citat Bonanat, sobre unes taules situades a la ***Merceria***, a l'Areny. Orient, taula de Francesc Gener, mitjançamt carrer; migdia, taula de Guillem Pàmies; occident, camí públic, i nord, la taula de V. d'Amer (PHN, 766).

451. 1346. 13 de desembre. Donació de *Guilleuma*, vídua de *Pere Poc*, aventurer, a favor de l'Hospital Nou dels censos de diverses taules situades a la ***Merceria*** i la ***Sabateria***; taules de la Merceria de Pere Collell, taules de la Sabateria, prop del mur i del ***portal, de Guillem de Llémena***, taula de la Sabateria de l'Areny de F. Pedrera (PHN, 770).

452. 1346. Sense data. Arnau de Campllong funda un benefici amb els censos de la casa que comprà al batlle reial en 1323. Que afronta a orient, amb una casa; a migdia, el ***carrer de l'Abeurador***; a ponent, altre carrer, i a nord, una casa (LBRSMS T.5, núm. 23).

453. 1348. 1 de febrer. Els marmessors de *Pere de Cardonets* –el prior dels predicadors, els cònsols de l'Hospital Nou i el paborde de l'Almoina- venen en subhasta a *Bartomeu Vives*, notari, per franc alou, l'hospici que Pere tenia ***prop de la Cúria***. Orient, hospici de *Miquel Roig*, taverner; migdia, hospici de l'hereu *d'Arnau Mas*; ponent, carrer públic, i nord, part en l'hospici de *Guillem Queixàs*, draper, i part en l'hospici de *Pere Perer*, saig. Preu de 1.500 sous (PA, 191).

454. 1349. 22 d'octubre. El procurador de Joan Vidal, fill de Joan Vidal, baieter, ven a Bonanada, vídua de Pere Tortosa, draper, una part de la casa que havia estat de Vidal de Vinyes, fourater, al ***carrer dels Abeuradors***, per 27 lliures (PA, Girona sn).

455. 1349. Sense data. Els marmessors de Pere Canet, sabater, estableixen a Joan Fourater una ***casa que havia estat de jueus*** al ***carrer de la Ferreria Nova***, que fa 30 sous de cens als aniversaris de Sant Feliu (ADG PSF sn).

456. 1350. 23 d'octubre. Àpoca atorgada per Joan Albert, ciutadà, a favor de Bonanada, vídua del difunt draper Pere de Tortosa, on reconeix haver rebut 6 lliures de moneda barcelonesa de tern anuals que li devia pel lloguer de dues cases situades a Girona, al costat de la ***casa major*** de l'atorgant (AMG Cat. Perg. 453).

457. 1350. Sense data. El paborde de l'Almoina i altres marmessors venen en públic encant a Berenguer Jonquer, pellisser, un hospici que el difunt Guillem de Riuclar –*àlies Guillem Narcís*- tenia prop la ***plaça de les Albergueries***, alou de la sagristia segona i tenia per l'hereu del venerable Bernat de Bordils. Llevant, l'hospici de Pere de Bordils; migdia, meitat d'un altre hospici que fou del difunt i es té per Margarida, muller de Bernat de Cervera; ponent, altra meitat de l'hospici que venen a Ponç Madrenys; nord, carrer públic. Preu de 75 sous i cens de 22 sous i mig a l'hereu de Bernat de Bordils, la meitat dels 45 sous pagats per dit hospici (ASS 1, 46).

458. 1350-1353. Capbreu reial de drets venuts a les taules del ***Mercat*** –interior i de l'Areny- N. 284-291 (ACA Batllia General. Llibre 166. Capbreu Girona 1350-1353).

459. —-1350. Sense data. Sibil·la, esposa de Vicenç de Mas, mercader i ciutadà, reconeix 11 sous i 4 diners que els hereus de Pere Bossí, draper, presten per la meitat d'una taula que tenen en el ***rengle mitjà*** de les taules de l'Areny. Orient i occident, carrers públics; migdia, taula d'Ermessenda Torrent, i nord, taula dels hereus de B. de Pararols, sastre (ACA citat).

Arxiu Municipal de Girona

460. 1350. Sense data. Jaume Trullars, draper, i el seu fill Miquel, mercader, ciutadans, reconeixen la seva part sobre la ***lleuda de pedra del blat*** (ACA citat).

461. 1350. Sense data. Francesc Mitjavila, carnisser, reconeix una taula en el rengle inferior que afronta a orient, amb el carrer; a migdia, la taula de Pere Albert; a occident, l'Areny de l'Onyar, i a nord, la taula de Pere Albert, carnisser (ACA citat).

462. 1350. Sense data. Pere Albert, carnisser, reconeix una taula en el rengle inferior. Afronta a orient, amb la carrera pública; a migdia, la taula de Francesc Sabater; a orient, l'Areny de l'Onyar, i a nord, la taula de Francesc de Mitjavila (ACA citat).

463. 1350. Sense data. L'hereu de Barceló de Carrera, sastre, reconeix una taula que afronta a orient i occident, amb vies públiques; a migdia, la taula dels hereus de Pere Palanca, draper de panys de lli; a nord,... –Fa cens al venerable Bernat de Bordils- (ACA citat).

464. 1353. 23 de gener. Pere Pedrés, draper de panys de lli, i Guillem de Fellines, ciutadà, reconeixen dues taules de l'Areny a les ***taules de draperia de panys de lli***. Orient, taula de Bernat Teixidor, draper de panys de lli; migdia, altra taula seva; occident i nord, carrers públics (ACA citat).

465. 1353. 23 de desembre. Arnau Ferrer reconeix una taula a la ***Carnisseria interior***. A orient, la carrera pública: a migdia, la taula de Bonanat Llarder, carnisser; a ponent, la ***taula*** de Francesc Savarrès, ***canviador***; a nord, la taula de Bernat Ferrer, draper (ACA citat).

466. 1353. Sense data. Bernat Ferrer, draper, reconeix els drets que té a una taula de la ***Carnisseria interior***. Orient, carrer públic; migdia i nord, taules d'Arnau Ferrer de Celrà (ACA citat).

467. 1350-1353. Capbreu dels drets reials a la ***plaça dels Cavallers*** núm. .293-301 (ACA Batllia General Llibre 166, Capbreu Girona).

468. Guillem de Quintana, ciutadà, reconeix un hospici. Orient, l'hospici dels hereus de Berenguer d'Espolla, jurista; migdia, l'hospici dels hereus de Bonanat de Quart, sastre; occident, plaça i via pública; nord, l'hospici de Caterina, esposa de Bernat Verger, sabater. Fa cens a Arnau de Camps (ACA citat).

469. Guillem Savenc, clergue, reconeix un hospici a la plaça. Orient, la plaça; migdia, la casa dels hereus de Ramon Renall, ciutadà; occident, el forn dels hereus de Gausfred Gerald, ciutadà; a nord, la casa de Ramon Mateu, sabater. Fa cens a Bonanat de Campllong (ACA citat).

470. Caterina, esposa de Berenguer Verger, ciutadà, reconeix una casa a la plaça dels Cavallers. Orient, carrera pública; migdia, la casa de Guillem Savenc; ponent, el ***forn dels hereus de Gausfred Gerald***; nord, la casa de Narcís de Montalbà, pellisser. Fa cens a Bonanat de Campllong (ACA citat).

471. Bertomeua, filla de Pere Jaspert, ciutadà, reconeix una casa junt a la plaça dels Cavallers. Orient, hospici dels hereus de Berenguer d'Espolla; migdia, la casa de na Simona, esposa de Berenguer d'Espolla; occident, carrera pública; nord, casa dels hereus de Bernat de Quart (ACA citat).

472. Caterina, esposa de Bonanat Verger, sabater, reconeix un hospici junt a la plaça dels Cavallers. Orient, l'hospici dels hereus de Berenguer d'Espolla; a migdia, la casa de Galceran de ...; a occident, la via pública; a nord, la casa dels hereus de Francesc Maceller (ACA citat).

473. Pere Mateu, sastre, reconeix una casa al costat de la plaça dels Cavallers. Orient, casa dels hereus de Berenguer d'Espolla; a migdia, casa de Bertomeua, esposa de B. Vidal; occident, plaça dels Cavallers; nord, casa de Galceran de Quintana; ciutadà. Fa cens a Arnau de Camps (ACA citat).

Arxiu Municipal de Girona

474. Bertomeua, esposa de B. Vidal, reconeix una casa al costat de la plaça dels Cavallers. Occident, la casa dels hereus de Berenguer d'Espolla; a migdia, la casa de la senyora Anna, esposa de dit Berenguer; occident, la plaça dels Cavallers, i nord, la casa de Pere Mateu, sastre (ACA citat).

475. 1353. 6 de desembre. Arnau Belon, aventurer, reconeix una casa a la plaça. Orient, la casa de Francesc Savarrès, canviador; a migdia, el carrer públic; a ponent, la casa de Pere Serra, causídic, i a nord, la casa de Berenguer de Montagut, sastre (ACA citat).

476. 1354. 2 de gener. Agnès, esposa del venerable Berenguer d'Espolla, jurista, ven l'hospici que té pel rei i Arnau de Camps al costat de la plaça dels Cavallers. Orient, l'hospici dels hereus del meu marit; migdia, la casa de l'esposa Jaume Jonquer, carnisser; occident, la plaça dels Cavallers, i nord, la casa de Bertomeua, esposa de Bernat Vidal, pellisser (ACA citat).

477. 1351, 18 de gener. El comanador i els cònsols de l'Hospital Nou estableixen a Berenguer ..., sabater, una ***taula*** que l'Hospital té en alou per 80 sous d'entrada (PHN, 828).

478. 1351. 23 d'abril. Rebut atorgat pel procurador de la pabordia de juny de la seu a favor de Pere Miquel, rector de l'Hospital de la seu, pels 2.000 sous que els seus homes pagaren en la ***taula*** de Guillem Pere de Reixac, ***canviador*** (PHN, 829).

479. 1351. 15 de setembre. El rei Pere, en nom del l'infant Joan, duc de Girona, dona llicència al batlle general per administrar i concedir a cens les terres, vinyes, erms, horts, aigualeixos, molins, forn, ***taules de carnisseria*** i altres drets del patrimoni reial dins el ducat de Girona (AMGi Fons Mercader 395). Fou aleshores quan es vengueren, entre altres, els censos sobre diverses taules de carnisseria situades *"in regno inferiori"* en l'Areny, a la riba de l'Onyar (Guilleré, 1993,121).

480. 1351. 17 de desembre. Ramon Albert, rector del **Vestuari** dona a Ramon de Casals, carnisser, els 50 sous de cens que rep el Vestuari sobre una casa del carrer de ***Vallclara*** adquirida a Arnau de Costa i que el Vestuari havia venut a dit Ramon de Casals (ADG PA Vestuari 11).

481. 1351. Sense data. Pere Viader, ciutadà, i la seva esposa Nicolaua vene a Guillem de Terrer, aventurer, i sa muller Elisenda un hospici que tenen en el ***tenedó que fou de Martí Ermengo***l, alou de la sagristia segona. A orient, l'hospici de Nuell, pedrer; a migdia, la carrera pública; a ponent, l'hospici de Feliu Gener, i a nord, el jardí de Guillem de Bell-lloc. Preu de 195 sous i cens de 10 sous a arnau de Vivers (ASS 1, 52).

482. 1353. Sense data. El procurador del sagristà segon dona a la dita sagristia un diner de cens sobre les cases edificades sobre arcs davant l'hospici de Ponç de Pinya i sobre les taules que hi ha sota dits arcs. Orient, carrer públic; migdia, ***plaça de les Albergueries***; ponent, camí que va vers l'Onyar, i nord, altra part de dit hospici (ACSG ASS 1, 53).

483. 1353. 3 de febrer. Els procuradors dels feus reials signen la venda feta per Berenguer de Castellnou a Guillem de Vinyoles, ciutada, de tot l'honor dit de Requesens a la ciutat de Girona i el seu terme, que tenia en feu honrat pel rei. Part d'aquests honors eren de Jaume de Verdera (ACA Mulasses III, 552-15).

484. 1353. 27 de febrer. Guillem Castell, ciutadà, defineix a Bernat de Banyoles, fill d'Andreu de Banyoles, dues taules a la ***plaça de les Cols***. Primer la taula i botiga de Bernat Gallissà, a la plaça de les Cols. Llevant, el carrer públic; migdia, la taula de Pere Torra; ponent, la plaça de les Cols, i nord, la taula i botiga de Pere Domingo, peixater. També la taula i botiga que confronta amb l'anterior i té a migdia la taula de Pere de Trilla, hortalà (PA, 204).

485. 1353. 4-7 de març. Capbreu fet a Guillem Castell, mercader, de ***la meitat dels drets*** dels hospicis i taules que li va vendre Bernat de Banyoles el 27 de febrer de 1353; situats al ***carrer de la Merceria, l'Areny, la Sabateria exterior i la plaça de les Cols*** (PA, 866-876).

Arxiu Municipal de Girona

486. -1. Hospici dels hereus Francesc i Antoni, fills del difunt Agustí Berenguer, mercader, en al ***carrer de la Merceria***. Orient, *part ab un pati o sol de terra dels mateixos pubills en lo qual era* ***antigament una taula de vendre carns*** *i part en lo sobreposat o edifici fet sobredit pati*, tot a domini del duc de Girona; a migdia, l'hospici de Jaume Marcó; ponent, part amb carrer públic i part amb les taules de la Sabateria, mitjançant muralla. També dues taules contigües a dit hospici i muralla. Cens d'un morabatí per l'hospici i 16 diners per les taules (PA, 866a).

487. 2. Dues taules contigües fora mur dels mateixos hereus. Orient, l'hospici de dit pubills i mur; migdia, la taula de Bernat Sala, sabater; ponent, carrer públic; nord, la taula de Joan Prat. Cens de 3 sous i 8 diners (PA,866b).

488. 3. La meitat d'un hospici de Jaume Marcó *que fa* ***nou canes i mitja***. Orient, l'altra meitat de l'hospici que té en alou; migdia, altre hospici seu i part amb l'hospici de Ramon Puig; ponent, part en carrer públic i part en les ***taules de la Sabateria***, mitjançant mur; nord, l'hospici dels hereus d'Agustí Berenguer. També les taules que són devall dit hospici i mur (PA, 867a).

489. 4. Una part de taula dins mur del mateix Jaume Marcó i sota l'hospici dels hereus d'Agustí Berenguer. Orient, carrer públic; migdia, taules de dit Jaume Marcó contigües al mur; ponent, dit mur, i nord, taula dels fills d'Agustí Berenguer (PA,867b).

490. 5. Un altre hospici de dit Jaume Marcó en dit ***carrer de la Merceria*** que ***fou de Maria Mosse.*** Orient, l'hospici de Ramon Puig; migdia, l'hospici de Francesca, muller de Bernat Margarit; ponent, part amb carrer públic i part amb la seva taula fora mur; nord, part amb l'altre hospici de dit Marcó i part amb l'hospici de Ramon Puig (PA, 867c).

491. 6. Una taula de la ***Sabateria exterior*** de Jaume Marcó. Orient, mur i hospici de Ramon Puig; migdia, taula de Francesca, muller de Bernat Margarit; ponent i nord, carrers públics (PA, 867d).

492. 7. Un hospici i taula de Ramon Puig en el ***carrer de la Merceria -6 canes i cincs pams i mig de cana-*** , *exceptuant una part del mateix hospici existent envers sol ixent ...a domini per lo senyor duch de Gerona.* Orient, dita part que té pel duc; migdia, part amb l'hospici de Jaume Marcó i part amb l'hospici de Francesc Puig; ponent, part amb carrer públic, part amb hospici de Jaume Marcó i part amb hospici de Francesca, muller de Bernat Margarit; nord, hospici de Jaume Marcó (PA, 868).

493. 8. Un hospici i taules devall de Francesca, muller de Bernat Margarit, al ***carrer de la Merceria***. Orient, l'hospici de Ramon Puig; migdia, l'hospici de Francesc Puig; ponent, part en carrer públic i part amb el mur i les seves taules dellà; nord, part amb l'hospici de dit Ramon Puig i part amb l'hospici de Jaume Marcó (PA, 869a).

494. 9. Una taula de la ***Sabateria exterior*** de dita Francesca. Orient, el seu hospici i mur; migdia, la taula de Guillem Bernat Baudoni, sabater; ponent, carrer públic, i nord, taula de Jaume Marcó (PA, 869b).

495. 10. Un hospici i taules devall de Francesc Puig en el ***carrer de la Merceria -9 canes i 5 pams de cana-*** , amb excepció de la part de llevant de dit hospici que té en alou. Orient, la part de l'hospici que té en alou; migdia, part en carrer públic i part en l'hospici de Bernat Pedra; ponent, part amb carrer públic i part amb el mur i les taules de la Sabateria exterior; nord, l'hospici de Francesca, muller de Bernat Margarit (PA,870).

496. 11. Una taula ***immediata a la Sabateria exterior*** de Bernat Sala. Orient, el mur vell de la ciutat; migdia, la taula de l'hereu de Guillem Sors Ribes, sabater; ponent, carrer públic, i nord, taula dels hereus d'Agustí Berenguer. 2 sous de cens (PA, 871).

497. 12. Una taula ***immediata a la Sabateria exterior*** de Berenguer Hospital. Orient, mur vell de la ciutat; migdia i ponent, carrers públics; nord, la taula de l'hereu de Guillem Sors Ribes. 4 sous de cens (PA, 872).

Arxiu Municipal de Girona

498. 13. Una taula ***immediata a la Sabateria exterior*** de Cecília, muller de Pere Comte. Orient, carrer públic; migdia, taula i botiga de Pere Comte, son marit; ponent, la ***plaça de les Cols,*** i nord, la taula del difunt Francesc Sarrà, baster. Cens de 16 diners (PA, 873).

499. 14. Una taula amb **sa botiga** ***immediata a la Sabateria exterior*** de Pere Compte, mestre d'escoles. Orient, carrer públic; migdia, taula i botiga de Pere Domingo peixater; ponent, la ***plassa de les Cols,*** i nord, la taula de Cecília, sa muller. Cens de 16 diners (PA, 874).

500. 15. Una taula amb sa **botiga** ***immediata a la Sabateria exterior*** de Pere Domingo, peixater. Orient, carrer públic; migdia, la taula de Bernat Gallissà, fourater; ponent, la ***plaça de les Cols,*** i nord, la taula de Pere Comte. 2 sous i 6 diners de cens (PA, 875).

501. 16. Una taula a la ***Sabateria exterior*** de Bartomeua, filla i hereva de Guillem Sors Ribes. Orient, el mur; migdia, les taules de Berenguer Hospital, mercader; ponent, carrer públic, i nord, la taula de Bernat Sala, sabater. 2 sous de cens (PA, 876).

502. 1353. 8 de maig. Pere Trilla, hortalà, confessa a l'Almoina una taula i botiga immediata a la ***plaça de la Fruita*** que comprà a Francesc Gener el 2 de març. Orient i migdia, carrers públics; ponent, dita plaça de la Fruita, i nord, la taula de Pere Torra ciutadà. Cens de 2 sous i 8 diners (PA, 944).

503. 1353. 15 de desembre. Guillem de Castell ven a l'Almoina la meitat dels drets de les cases i taules amb botigues que comprà a Bernat de Banyoles en l'alou de l'Almoina, a la ***Merceria*** i ***l'Areny;*** a la ***Sabateria exterior*** i la ***plaça de les Cols.*** Castelló ho comprà en 23 de febrer de 1353 i ara ho ven per 4.800 sous per raó de dot a sa muller Clara (PA, 195).

504. 1. Els tutors dels hereus d'Agustí Berenguer, mort intestat, un hospici en el ***carrer de la Merceria***; orient, part amb un ***pati o sòl de terra que tenen que antigament era taula de vendre carns*** i part en lo sobreposat fet sobre dit pati, a domini directe del duc de Girona; migdia, l'hospici de Jaume Marcó, ciutadà; ponent, part en carrer públic i part en les taules de la ***Sabateria exterior mitjançant muralla*** en la qual és construïda la paret de dit hospici; nord, part en el carrer públic, part en l'hospici de Joan Prat, adroguer, i part en l'hospici de Francesc Cirer, ciutadà. 1 morabatí de cens per la casa i 12 diners per les taules.

505. 2. Els mateixos tutors de dits pubills, les taules contigües de l'hospici i el mur. També dues taules contigües al mur que afronten a llevant, amb la seva casa mitjançant mur; a migdia, la taula de Bernat Sala, sabater; ponent, carrer públic, i nord, la taula de Joan Prat. Cens de 3 sous i 8 diners.

506. 3. Jaume Marcó, ciutadà, la meitat d'un hospici del ***carrer de la Merceria*** –la meitat de llevant la té en alou-. Orient, la part de l'hospici que té en alou; migdia, part en altre hospici seu i part en l'hospici de Ramon de Puig, ciutadà; ponent, en carrer públic i part en les taules de ***la Sabateria mitjançant el mur***, en el qual la paret de l'hospici està construïda; nord, hospici dels hereus d'Agustí Berenguer. *Qual part de dit hospici que se te per dit venedor per indivis conte de te... primer y altres següents sostres a mes de las parets de sol ixent y de ponent de dit hospici que així per indivis se tenen per dit venedor,* ***9 canas y mitja*** *de la cana que de present se canan en Girona los panyos de llana, declarant que baix o sota de la mateixa casa te a son domini directe per indivís unas taulas contiguas a dit hospici y mur.*

507. 4. Jaume Marcó també confessa mitja taula contigua a la part de ponent del mur sota la casa dels hereus Agustí. Orient, carrer públic; migdia, les taules de Jaume Marcó contigües al mur; ponent, dit mur, i nord, la taula de dits pubills Berenguer.

508. 5. El mateix Jaume Marcó un hospici i taules contigües que fou de Maria Mossa al ***carrer de la Merceria***; orient, l'hospici de Ramon Puig; migdia, l'hospici de Francesca, muller de Bernat Margarit;

Arxiu Municipal de Girona

ponent, part en carrer públic i el mur i part en la taula de fora el mur; nord, el seu hospici dalt confrontat i part en l'hospici de Ramon Puig. La taula contigua de la Sabateria exterior té, a llevant, l'hospici amunt designat; migdia, la taula de Francesca Margarit; ponent i nord, carrers públics.

509. 6. Ramon Puig, ciutadà, part d'un hospici amb taula contigua en el ***carrer de la Merceria***, excepte la meitat de llevant que té en alou del duc de Girona. Orient, la part del *senyor duch*; migdia, part amb l'hospici de Jaume Marcó, ciutadà, i part amb l'hospici de Francesc Puig, fill d'Arnau Puig, ciutadà; ponent, part en carrer públic, part en l'hospici de Jaume Marcó i part en l'hospici de ls senyora Francisca, muller de Bernat Margarit, ciutadà; nord, l'hospici de Jaume Marcó. *Lo dit hospici que se te a domini directe de dit venedor conte ...a mes de las parets de sol ixent y ponent ...en lo sol ...**5 canas, 6 palms i mitg** de cana.*

510. 7. Francesca, muller de Bernat Margarit, ciutadà, un hospici i la taula sota el mateix al ***carrer de la Merceria***. Llevant, l'hospici de Ramon Puig; migdia, l'hospici de Francesc Puig, fill i hereu d'Arnau Puig; ponent, part amb el carrer públic i part amb les taules dellà del mur i contigües; nord, part amb l'hospici de Ramon Puig i part amb l'hospici de Jaume Marcó.

511. 8. Francesc Puig, hereu d'Arnau Puig, draper, un hospici amb ses taules devall al ***carrer de la Merceria***. Orient, una part de l'hospici que té en alou; migdia, part en carrer públic i part en hospici de Bernat Pedra, ciutadà; ponent, part en carrer públic i part en taules de la ***Sabateria exterior***, mitjançant mur; nord, part en carrer públic i part en l'hospici de na Francesca, muller de Francesc Margarit. L'hospici, sense la part de sol ixent en alou, té llevant a ponent, comptant-hi les parets, ***9 canes i 5 pams***.

512. 9. Els hereus d'Agusti Berenguer, dues taules contigües al mur, a la ***Sabateria exterior***. Orient, hospici de dits pubills mitjançant mur; migdia, la taula de Bernat Sala, sabater; ponent, carrer públic, i nord, altra taula de dits hereus.

513. 10. Bertomeua, filla de Guillem Segurioles, una taula. Orient, el mur; migdia i ponent, carrers públics, i nord, altra taula de l'hereu de Guillem Segurioles.

514. 11. Jaume Marcó, altra taula a la ***Sabateria exterior***. Orient, hospici de Jaume Marcó, mitjançant mur; migdia, taula de Francesca, muller de Bernat Margarit; ponent i nord, carrer públics.

515. 12. Francesca, muller de Bernat Margarit, una taula. Orient, hospici de dita Francesca, mitjançant mur; migdia, taula de Guillem Bernat *Baudoni,* sabater; ponent, carrer públic, i nord, taula de Jaume Marcó.

516. 13. Cecília, muller de Pere Compte, mestre d'escoles, una taula immediata a les taules de la ***Sabateria exterior***; orient, carrer públic; migdia, la taula i botiga de Pere Compte, marit seu; ponent, la ***plaça de les Cols,*** i nord, la taula del difunt Francesc Sarrà, bracer.

517. 14. Pere Compte, mestre d'escoles, una taula amb sa botiga. Orient, carrer públic; migdia, la taula de Bernat Gallissà, fourater; ponent, la ***plaça de les Cols;*** nord, la taula de Cecília, sa muller .

518. 15. Pere Domingo, peixater, una taula amb sa botiga; llevant, carrer públic; migdia, la taula de Bernat Gallissà, fourater; ponent, la ***plaça de les Cols***; nord, la taula de Pere Compte.

519. 16. Bernat Gallissà una taula que afronta a orient, amb el carrer públic; migdia, la taula de Pere Torra, ciutadà; ponent, la ***plaça de les Cols***; nord, la taula i botiga de dit Pere Domingo (PA, 195).

520. 17. Pere Torra una taula amb botiga. Orient, carrer públic; migdia, la taula de Pere Trilla, hortalà; ponent, la ***plaça de les Cols,*** i nord, la taula i botiga de Bernat Gallissà.

Arxiu Municipal de Girona

521. 18. Pere Trilla, hortalà, una taula i botiga que comprà a Francesc Gener. Orient i migdia, carrers públics; ponent, dita ***plaça de les Cols,*** i nord, la taula de Pere Torra, ciutadà.

522. 1354. 25 de gener. Elvira, filla d'Arnau Perpinyà, mercader difunt, fa donació a la seva mare Elvira, amb consentiment de l'oncle Bonanat de Tornavells i dels cosins, de la casa on habitava el dit Arnau, situada a la ***plaça de les Albergueries*** (PA, 43).

523. 1354. 20 de febrer. El batlle general assigna llocs *in vico seu* ***platea exteriori*** *a* ***portali den pelegrin*** *usque ad* ***pontem del Mercadal*** on es vendran raïms, avellanes, nous, ametlles, blat, ordi, *annona*, espelta, faves, *lupinos*, llegums i altres gèneres de grans i llegums, cols, fruites i figues (ACA Mulasses Girona núm. 33). Al pergamí 1026 del fons Mercader figuren els 47 noms dels propietaris de les taules de venda d'aquests productes (vegeu 1354).

524. 1354.12 de març. Venda feta pels hereus d'Arnau de Riera, metge reial dels censos de les cases del seu alou, de les quals el rei retenia la meitat del domini, -sense afrontacions- (ACA Mulasses Girona 34).

525. 1354. 20 de març. La venda d'una taula feta en 1575 per Lluís de Blanes i Elisabet de Segurioles a Gerònima, vídua de Pere Boix, al lloc dit ***Carniceria o Pescateria*** *anomenada d'en Carol, construïda en el cap envers ponent de las altres 5 taules que dita compradora allí te*, recordava que en 1354 les sis taules foren establertes pels procuradors del rei Pere a Berenguer Oller, Pere Domènec, Arnau Sabater, Bernat Ferrer, Antònia, filla de Martí Sabater, i Bonanat Tornavells. En 1575, la taula venuda afrontava a orient amb les altres cinc taules de dita compradora mitjançant carreró; a migdia, altres taules del fill de la compradora; ponent i nord, carrers públics (PA, 330). En 1595 Gerònima i el seu fill van vendre 5 taules als jurats de Girona; eren descrites aleshores com les *taulas de la Pexateria de la mateixa present ciutat, juntas i contiguas una a la altra, xcitas en lo lloch anomenat de las Pescaterias ...la primera de las quals es scita en lo cantó del carrer dels Mercaders ...*pel costat de llevant, les cases de les Peixateries a migdia i el carrer de la Carnisseria i altra taula a ponent i a nord el carrer que *va del carrer dels Ciutadans a la Plassa de las Cols* (PA, 337).

526. 1354. 28 d'abril. Pere Romeu, sabater, i Francesc Jordà, sastre, ciutadans, firmen al procurador de l'Almoina i de l'Hospital Nou rebut de 90 sous per raó de l'evicció en l'acte de venda de dues cases que li han fet i que havien estat de Pere Guerau, peller, car ells han hagur de pagar la quantitat al batlle general per haver-se averiguat que els 2 hospicis havien estat perllongats, *-de dellà de les mesures-* vers l'Onyar. (PA, 196).

527. 1355. 7 de gener. Margarida, vidua d'Arnau de Vivers i tutora del seu fill Bernat, firma reducció de cens a la taula de ***Peixateria*** que tenia llogada Bernat de Bianya (PHN, 890).

528. 1355. 21 de gener. Capbreu de l'Almoina dels censos de les cases i taules de la ***Merceria***, la ***plaça de les Cols***, la ***Sabateria exterior***, l'Areny i ***la plaça de la Fruita*** (PA, Girona 926 a 944).

529. 1. Ramon Puig confessa un hospici i taula a la ***Merceria*** -5 canes i 6 pams i mig- d'est a oest-. Orient, part del mateix hospici que té pel duc de Girona; migdia, part en l'hospici de Jaume Marcó i part en l'hospici de Francesc Puig; ponent, part en carrer públic, part en l'hospici de Jaume Marcó i part en l'hospici de Francesca, muller de Bernat Margarit; nord, hospici de Jaume Marcó. 2 morabatins i mig de cens o 32 sous i 6 diners (PA, 926).

530. 2. Francesca, muller de Bernat Margarit, un hospici amb dues taules devall a la ***Merceria***. Llevant, l'hospici de Ramon Puig; migdia, l'hospici de Francesc Puig; ponent, part en carrer públic i part amb les taules que té dellà del mur; nord, part amb l'hospici de Ramon Puig i part amb l'hospici de Jaume Marcó. 2 morabatins o 26 sous per l'hospici i 2 sous i 8 diners per les taules (PA, 927a).

531. 3. També confessa la taula de la Sabateria exterior; llevant, el seu hospici i mur; migdia, la taula de Guillem Bernat Beuda, sabater; ponent, carrer públic, i nord, la taula de Jaume Marcó. 2 sous i 8 diners (PA, 927b).

Arxiu Municipal de Girona

532. 4. Pere Trilla confessa una ***taula amb el solatge, forcats i teulada***, immediata a les taules de la ***Sabateria exterior***. Llevant, migdia i ponent, carrers públics; nord, la taula de Pere Torra. 2 sous i 8 diners (PA, 928).

533. 5. Berenguer Hospital una ***taula amb sòl, forcats i teulada***. A les taules de la ***Sabateria exterior***. Orient, mur; migdia i ponent, carrers públics; nord, les taules de l'hereu de Guillem Sorribes, sabater. 4 sous (PA, 929).

534. 6. Pere Domingo, peixater, una ***taula amb sol, forcats i teulada***, immediata a la ***plaça de les Cols***. Orient, carrer públic; migdia, la taula de Bernat Gallissà; ponent, dita plaça de les Cols, i nord, la taula de Pere Comte. 2 sous i 6 diners (PA, 930).

535. 7. Pere Comte, mestre d'escoles, ***mitja taula amb sa botiga, teulada i forcats*** immediata a la ***plaça de les Cols***. Orient, carrer públic; migdia, la taula de Pere Domingo, pescater; ponent, plaça de les Cols, i nord, mitja taula de Cecília, muller de Pere Comte. 16 diners (PA, 931).

536. 8. Cecília, muller de Pere Comte i filla d'Arnau Verdaguer, forner, ***mitja taula amb botiga forcats i teulada*** immediata a la ***plaça de les Cols***. Orient, carrer públic; migdia, altra mitja taula de Pere Comte; ponent, dita plaça de les Cols; nord, taula de na Massaladres. 16 diners (PA, 932).

537. 9. Francesc de Puig un hospici amb ses taules devall al carrer de la ***Merceria*** -9 canes i 5 pams. Orient, restant part de dit hospici que té en alou; migdia, part en carrer públic i part en l'hospici de Bertomeu Avellaneda; ponent, part amb carrer públic i part amb mur i taules de la Sabateria exterior; nord, l'hospici de Francesca, muller de Bernat Margarit. 3 morabatins o 39 sous per tot (PA, 933).

538. 10. Hereus d'Agustí Berenguer, un hospici i taules al carrer de la ***Merceria;*** orient, part amb un ***pati o sòl de terra de dits hereus que abans hi havia taula de vendre carns*** i part amb lo sobreposat o edifici que tenen pel duc de Girona; migdia, l'hospici de Jaume Marcó; ponent, amb mur i taules de la ***Sabateria exterior***; nord, part amb carrer públic, part amb hospici de Joan Prat i part amb l'hospici de Francesc Cirer. 1 morabatí per l'hospici i 16 diners per les taules (PA, 934).

539. 11-Els dits hereus d'Agustí Berenguer confessen dues taules contigües al mur. Orient, el seu hospici i mur; migdia, la taula de Bernat Sala, sabater; ponent, carrer públic, i nord, la taula de Joan Prat. 3 sous i 8 diners (PA, 934b).

540. 12. Bernat Sala confessa una ***taula amb botiga devall***, a les taules de la ***Sabateria exterior***. Llevant, el mur; migdia, taula de Guillem Sorribes, sabater; ponent, carrer públic, i nord, taula de l'hereu d'Agustí Berenguer. 2 sous (PA, 935).

541. 13. El tutor de Bartomeua, hereva de Guillem Sorribes, sabater, una taula a les taules de la ***Sabateria exterior***. Llevant, el mur; migdia, la taula de Berenguer Hospital, mercader; ponent, carrer públic, i nord, taula de Bernat Sala. 2 sous (PA, 936).

542. 14. Jaume Marcó un hospici amb taules al carrer de la ***Merceria,*** excepte una part del qual, cap a llevant, la té en alou. La part confessada fa 9 canes i mitja. Llevant, la part restant en el seu alou; migdia, part un altre hospici seu i part l'hospici de Ramon Puig; ponent, part amb carrer públic i part amb el mur i les taules de la Sabateria exterior; nord, l'hospici dels hereus d'Agustí Berenguer. 6 morabatins o 78 sous (PA, 937a).

543. 15. Jaume Marcó confessa una taula al costat del mur i sota l'hospici dels hereus d'Agustí Berenguer. Orient, carrer públic; migdia, les seves taules contigües al mur; ponent, dit mur, i nord, una taula de dits hereus. 10 sous i 8 diners per totes les taules (PA, 937b).

Arxiu Municipal de Girona

544. 15. Jaume Marcó confessa un altre hospici i taules a la ***Merceria*** que foren de Maria Mosse. Orient, l'hospici de Ramon Puig; migdia, l'hospici de Francesca, muller de Bernat Margarit; ponent, part en carrer públic i part amb la taula del mateix fora mur; nord, part amb l'altre hospici seu i part en l'hospici de Ramon Puig. 1 morabatí i mig o 19 sous i sis diners (PA, 937c).

545. 16. Jaume Marcó confessa una taula a la ***Sabateria exterior***. Orient, el mur i el seu hospici; migdia, la taula de Francesca, muller de Bernat Margarit; ponent i nord, carrers públics. 4 sous i 8 diners (PA, 937d).

546. 1355. 13 de març. Brunissendis, vídua de Bernat de Bordils i tutora de les seves filles Margarida i Caterina, estableix en públic encant a Margarida, vídua de Ramon Capell, ciutadà, la meitat de migdia d'una taula a la ***Peixateria***. L'altra meitat la té Arnau Sabater, carnisser, per la mateixa senyora. Orient, carrer entre aquesta taula i la taula de Pere Domingo, peixater; migdia, amb la taula de Bernat Ferrer; ponent, mitja taula restant d'Arnau Sabater, peixater; nord, carrer públic. Preu de 40 lliures i cens de 10 sous (PA, 197).

547. 1355. 11 de setembre. Brunissendis, vídua i marmessora de Guillem de Costa, mercader, ven a Pere Albert, ciutadà, una casa situada al ***carrer de les Ferreries Velles***, alou de la pabordia de juny de Sant Feliu, per 200 sous (ADG PSF sn).

548. 1355. 1 de novembre. El rei Pere confirma l'establiment del 20 de febrer de 1354 que va fer el batlle reial a favor de 47 possessors –hi ha noms- de les taules de venda del patrimoni reial i els autoritza a vendre blat, ordi, llegums, fruita, raïms, avellanes, ametlles i altres productes en el carrer o ***plaça de Fora*** que va del ***pont del Mercadal*** al ***pont d'en Cardonet*** i el ***portal d'en Pelegrí*** (AMGi, Fons Mercader-Bell-lloc, núm. 413). *...El raïm es ven entre les cases del draper Bernat Ferrer i l'hereu de Jaume Verdaguer, les ametlles i avellanes als pilars de les mesures de pedra, els cereals i les llegminoses (forment, ordi, anona, espelta, faves, tramussos) entre la casa del draper i la del canvista Francesc Savarrès. Les cebes eren davant la taula del canvista Ponç Malarç i la casa del draper Bonanat de Llémena, i les cols i la fruita des d'aquesta fins al pont del Mercadal* (Guilleré, 1993, 203).

549. 1356. 24 de febrer. Francesc Savarrès i Guillem Jordà, canvistes, amb consentiment dels cònsols i comanador de l'Hospital Nou, venen a Brunissenda, vda. de Guillem Massaguer, taverner, una taula situada al costat de la ***plaça del Blat*** que afronta a orient, amb una altra taula de l'Hospital, mitjançant un carrer; a migdia, un altre carrer; ponent, la plaça del Blat, i nord, dita plaça i un pati de la botiga d'Arnau de Buigues, boter. Preu de 550 sous i salva els drets de l'Hospital Nou (PHN, 1848).

550. 1356. 17 de maig. Conveni entre el paborde de l'Almoina i Margarida, filla i hereva d'Arnau Vivers, sobre la venda que va fer al paborde la senyora Sança, muller i hereva del difunt Ramon Albert, com va fer en el seu testament dels censos i drets sobre l'hospici que té Bonanat Sastre, ciutadà, i abans el difunt Guillem Busquets, amb altres hospicis annexos... (PA, 198).

551. 1356. 17 d'agost. Guillem Roquet, traginer, confessa a l'Almoina mitja taula i botiga en ***l'Areny fora lo mur*** que comprà a Pere Comte i sa muller Cecília. Orient, carrer públic; migdia, la taula d'en Domènec, peixater; ponent, ***la plaça***; nord, la taula i botiga de Cecília, esposa de Pere Comte. 16 diners de cens (PA, 942).

552. 1356. 19 de novembre. Berenguer Caxas, draper, confessa a l'Almoina un hospici i dues taules i mitja en el carrer de la ***Merceria***. Orient, les cases de Guillem Caxas que abans foren de Ramon Puig; migdia, les cases de Francesc Puig que abans foren de Ramon Metge; ponent, el mur, i nord, les cases de Guillem Caxas que comprà a Jaume Marcó i abans foren de Maria Mosse (PA, Girona 938a).

553. Id. anterior. També confessa a l'Almoina un operatori en el mateix hospici *en lo sol o pati de aquell que conté en llarch y en ampla fins al sostre que allí es, lo qual sostre resta y es salvo a Guillem Caxas ciu-*

Arxiu Municipal de Girona

tada. I també el seu altre hospici que fou del difunt Ramon Puig i afronta: orient, la botiga o celler que dit Berenguer Caxas té en alou en el ***lloc que solia ser carnisseria***; migdia, l'hospici de Francesc Puig; ponent, l'hospici de dit Berenguer Caxas sobre confrontat; nord, l'operatori de dit hospici que és de Ramon Caxas, el qual el difunt Bonanat Bertí comprà al difunt Ramon Puig i té de llarg 2 canes i 2 pams fins al llossat que allí hi ha i d'ample tant com és l'amplada de l'edifici (PA, Girona 938b).

554, Id. anterior. També confessa a l'Almoina aquella taula i botiga que és dessota en l'Areny, *o* ***alli ohont acostumaba esser Areny***, que té la mateixa amplada de dit hospici i de llarg fins al carrer que passa a ponent. Orient, l'hospici de dit Berenguer Caxas sobre confrontat; migdia, la taula de Francesc de Beuda, cuireter, que fou del difunt Guillem Cavaller, sabater; ponent, carrer públic, i nord, la taula de Jaume Marcó que fou de Maria Mosse (PA, Girona 938c).

555. 1356. 22 de desembre. Caterina, hereva de Bernat de Bordils, ciutadà, ven a l'Almoina dues taules de ***Peixateria***. La primera la té Margarida, muller de Ramon Capell, per establiment fet el 13 març de1356 i afronta a orient, la taula de Pere Domingo, peixater; a migdia, la taula de Bernat Ferrer, pescater; a ponent, la taula d'Arnau Sabater, carnisser, i a nord, ***carrer públic de la dita Pescateria*** i fa 10 sous de cens (PA, 199 i 885).

556. 1356. 22 de desembre. Arnau Sabater, carnisser, confessa a l'Almoina una taula a ***la Pescateria*** que dita Almoina comprà a Caterina, hereva de Bernat de Bordils; orient, la taula sobredita de Margarida Capella; migdia, la taula de Bernat Ferrer; ponent i nord, carrers públics. Fa 4 sous de cens *–el document inclou la venda de 38 censos de cases i patis de la Trilla de Bordils-* (PA, 199 i 886).

557. 1357 Idus de febrer. Bernat Costa, barber, i Joan, son fill, confessen a l'Almoina un hospici que comprà a Guillem Rovirola en 1335, en els establiments d'Eimeric de la Via va fer en 1334, ***prop la Cúria Reial***. Orient, carrer públic; migdia, l'hospici de la muller de Bonanat Campllong, fill i hereu de Pere Massanet, notari, mitjançant paret; ponent, l'hospici de l'hereu de Jaume Rigall que abans fou de Tomàs Avellaneda, draper, mitjançant paret; nord, carrer públic. Cens de 30 sous (PA, 800).

558. 1357. 18 d'abril. Pere Torra, ciutadà, confessa a l'Almoina una taula a les taules de la ***Sabateria exterior***. Orient, carrer públic; migdia, la taula de Pere Trilla, hortalà; ponent, la ***plaça de les Cols,*** i nord, la taula i botiga de Bernat Gallissà (PA, 939).

559. 1357. 18 d'abril. Bernat Gallissà confessa a l'Almoina una taula amb botiga a les taules de ***la Sabateria exterior***. Orient, carrer públic; migdia, taula i botiga de Pere Torra, ciutadà; ponent, la ***plaça de les Cols***, i nord, taula i botiga de Pere Domingo, peixater. Cens de 2 sous i 8 diners (PA, 940).

560. 1357. 24 d'abril. Guillem Castelló, ciutadà, firma rebut a l'Almoina pels 500 sous que l'Almoina li devia com a part de la compra de la part dels censos d'hospicis i taules en el carrer de la ***Merceria*** o immediat al dit carrer, que Guillem Castelló comprà a Bernat de Banyoles (PA, 941).

561. 1357. 24 d'abril. Guillem Castell, ciutadà, defineix i rement a Bernat, fill del difunt Andreu de Banyoles, ciutadà, els drets que pogués tenir i pretendre per la venda que dit Bernat de Banyoles li havia fet, en franc alou, de la meitat de tots els drets sobre la taula i botiga que Pere Gallissà tenia immediata a la ***plassa de les Cols***. Afronta a orient, amb carrer públic; migdia, la taula de Pere Torra; ponent, la dita *plassa de les Cols*, i nord, la taula i botiga de Pere Domingo, peixater (PA, 204).

562. Id. anterior. També els drets d'altra taula i botiga de Pere Torra immediata a la *plassa de les Cols*. Orient, carrer públic; migdia, taula de Pere Illa, hortalà; ponent, la dita *plassa de les Cols*, i nord, taula i botiga de dit Pere Gallissà.

563. 1357. 24 d'abril. El paborde de l'Almoina firma rebut en concepte d'evicció, per 200 sous que li ha restituït a Guillem de Castell, per les taules de Bernat Gallissà i Pere de Torre a la ***plaça de les Cols***, perquè aquests es retardaren a capbrevar a l'Almoina dites possessions (PA, 205).

Arxiu Municipal de Girona

564. 1358. 4 d'abril. Francesc Benet del Forn, sastre, confessa a l'Almoina un hospici ***prop la Cúria Reial*** que comprà a Bartomeu Avellaneda en 1350. Orient, l'hospici de Bernat Costa, barber; migdia, part en l'hospici de Berenguer Eimeric, argenter, i part amb l'hospici del difunt Pere Massanet, notari; ponent, l'hospici de l'hereu de Jaume Rigall, i nord, carrer públic. Cens de 15 sous (PA, 801).

565. 1358. 8 d'agost. Pere de Costa, procurador reial, ven a Bonanat de Llèmena, ciutadà, el domini directe i censos de diverses cases i taules de Girona. Preu de 5.000 sous *–vegeu document-* (PHN, 930).

566. 1358. 2 de novembre. *Nicolau de Campllong*, hereu de Venerable *Arnau de Campllong*, mercader i ciutadà, ven a *Bernat de Vic*, ciutadà, els censos de tres hospicis situats a Girona que tenen *Arnau Albert*, draper; *Pere Correig*, mercer, i *Pere Ermengaut*, ciutadà (PHN, 934).

567. L'hospici d'Arnau Albert afronta a orient, part amb l'hospici d'en Bofill, ferrer, i part amb l'hospici dels hereus de Bernat Coll; migdia, l'hospici d'Arnau Albert, draper; ponent, carrer públic, i nord, casa del venerable Guillem Sunyer (id. anterior).

568. L'hospici de Pere Correig afronta a orient, amb l'hospici de Joan Brugada, ferrer; migdia, l'hospici de Pere Ermengaut; ponent, carrer públic, i nord, l'hospici d'Arnau Albert (id. anterior).

569. L'hospici de Pere Ermengaut afronta, a orient, amb la casa del venerable Jaspert de Campllog; migdia, part amb carrer públic i part amb hospici dels hereus de Pere de Llémena; ponent, part en carrer públic i part en l'hospici de Pere de Montcanut; nord, l'hospici de Pere Correig (id. anterior).
-El 7 de novembre del mateix any, Bernat de Vic feia capbrevar els tres hospicis (PHN 935).

570. 1359. 22 de gener. Bonanat de Llémena ven a Bernat de Camós, prevere de la seu i canonge de Sant Feliu, tres hospicis situats a la ***plaça de les Cols, a la riba de l'Onyar*** que tenen Pere Rupià, paer; Margarida Capella, peixatera, i Pere Gener, peller, per 8.700 sous bcn (PHN, 938). El 26 de gener del mateix anys Bernat Camós feia capbrevar les cases.

571. 1360. 23 de maig. Arnau de Cartellà, dit Arnau Genover, peller, capbreva al Vestuari de Sant Feliu una casa situada a la ***plaça del Blat***, comprada als marmessors de Jaume Comte, notari (ADG PSF sn).

572. 1360. Fogatge i talla. Descripció dels carrers, places i focs de ***l'Areny*** (Guilleré, 1994, 111-112).
-Lo carrer qui comença del ***pont d'en Cardonet*** *tro al* ***portal del Mercadal****; 40 f.*
-Lo carrer qui comença al ***portal d'en Pelagri*** *e va tro al carrer deant lo* ***portal d'en Llemena****; 17 f.*
-Lo carrer qui parteix del ***portal de les Ballesteries*** *e va tro a la* ***Pescateria****; 52 f.*
-La ***traversa*** *de la Pescateria; 6 f.*
-Lo carrer qui comença del ***portal del call*** *e va tro al* ***portal den Berenguer Çariera*** *ab les traverses; 33 f.*
*-****Traverses****; 9 f.*
*-****Traversa del forn*** *den Serra tro al canto den Berenguer Valls; 8 f.*
-La ***plaça dels Cavallers****; 34 f.*
-La traversa e ***carrer que pren la Sabateria veya*** *e puja; 12 f.*
-Lo ***carrer de la Merceria****; 21 f.*
-Lo carrer que parteix de la Pescateria e va tro al carrer qui va al portal del aborador ab les traverses que van vers la Merceria; 31 f.
-Lo carrer de la ***Ferreria veya*** *que parteix del alberg den Sant Celoni e va tro al carrer del obrador; 21 f.*
-Lo carrer que parteix de la draperia e va per la ***ferreria nova*** *entro la plaça de les albergaries; 38 f.*
-Lo ***carrer del obrador*** *que va de la plaça de les albergaries al areny; 12 f.*
-La ***plaça de les albergaries****; 31.*
-La ***traversa*** *que parteix de l'alberg den Albussan; 6 f.*
-La ***traversa*** *que va de la plaça de les albergaries al pont de los frares menors; 9 f.*
-Lo ***carrer de les taverneries****; 14 f.*

Arxiu Municipal de Girona

573. 1360. 30 d'octubre. Francesc de Trilla, mercader i ciutadà, marmessor del clergue Bernat de Llach, ven al **Vestuari** de la seu un hospici de Ramon Fàbrega situat a la ***plaça de la Palla*** (ADG Vestuari 16).

574. 1361. 13 de gener. Berenguera, vídua de Pere Padres, draper, ven a Bernat Celrà, clergue de la seu, una casa amb botigues al carrer de les ***Taverneries***. Orient, casa de Bernat Margarit i de Bertomeua, esposa d'Arnau de Vilagran, ponent, part amb el mur i part amb carrera pública (ADG Rotlle 1361).

575. 1361. 17 de febrer. Joan Fourater, fill d'Arnau de Cabanes, colteller, ven a al **Vestuari** de la seu, que compra amb els béns de la marmessoria de Bernat de Llach, clergue, un hospici que tenia al ***carrer de la Ferreria Nova*** i davant la plaça de les ***Albergueries*** (ADG Vestuari sn).

576. 1361. 16 de setembre. El testament de Bonanat de Tornavells, ciutadà, deixa a la seva esposa Brunissenda l'usdefruit d'una casa situada a ***les Albergaries*** (ADG PA, Testaments 114).

577. 1361. 26 de setembre. El rei Pere recorda a Berenguer d'Abella, lloctinent del governador de Catalunya, que faci complir ordinacions per ***reparar els murs de Girona***. destruir les cases adossades, tancar els seus burgs i ravals *[...]* ***clausura dictorum burgeorum seu ravalium dictam civitatem*** *[...]*; i que tot es faci de comú acord amb els jurats, juntament amb la batllia i vegueria. Si ho creu convenient, també faci tancar el ***portal que es troba prop del call dels jueus*** (Arnall. 2000a, doc. núm. 251, 466 i 467).

578. 1363. 30 de març. Pere Ferrer compra a Nicolau Vilaret els censos de dues taules contigües i un hospici que té Joan Sabater en la ***Pescaderia;*** Les taules afronten a orient, *in* ***carraria de la Pescaderia***; a migdia, en la taula de Ramon Medir; a ponent, en la taula dels hereus de Bonanat Ullà, mitjançant carrer; a nord, amb el carrer públic. L'hospici afronta a orient, la taula de Joan Sabaterm, mitjançant carrer; migdia, el pati de Ramon Medir; a occident, l'hospici de...; a nord, el carrer (AHG. Fons Hospici, PA).

579. 1363. 4 de maig. Guillem Campassol, bosser, capbreva a Bernat Ferrer, draper, una taula del ***primer rengle de la bosseria*** de Girona que afronta amb la ***plaça de l'Areny*** per la que fa 12 diners de cens i altres 12 pels aniversaris de Caterina Vilaret a Sant Feliu. Bernat Palol, bosser, capbreva als mateixos una ***taula semblant del segon rengle*** (ADG PSF sn).

580. 1363. 8 de juliol. Concòrdia entre l'Almoina i Jaume Marcó, fill i hereu de Pere Marcó, ciutadà i hereu de Maria Mosse, sobre l'assignació que havia fet aquesta dels censos a favor de l'Almoina d'un hospici que havia estat de Guerau d'Abadia situada a la ***Cort Reial***, que ara està dividida entre Pere Massanet, Arnau Mas i Francesc Margarit. Orient, carrer públic; migdia, l'hospici de l'hereu de Bartomeu Vives, notari; ponent, los hospicis de Berenguer Eimeric i Francesc Bertran *baix confrontats*; nord, l'hospici que fou de Bonanat Tallada, barber, i avui té Brunissenda, muller de Pere Cervià. Tot amb reserva dels drets *del infant Don Joan primogènit i duc de Girona* (PA, 206).

581. També acorden sobre l'hospici de Berenguer Eimerich, argenter, que fou de Francesc Margarit en el ***carrer prop de la Curia Reial***. Orient, l'hospici de la dita Brunissenda; migdia, l'hospici de Francesc Bertran; ponent, carrer públic, i nord, l'hospici de l'hereu del difunt Jaume Rigau, escrivent (id. anterior).

582. També acorden sobre l'hospici de Francesc Bertran en ***dit carrer***. Orient, l'hospici de la dita Brunissenda Campllonch; migdia, l'hospici de l'hereu de Bartomeu Vives; ponent, carrer públic, i nord, l'hospici de Berenguer Eimeric (id. anterior).

583. 1363. 8 de juliol. Brunissenda, muller de Bonanat Campllong, ciutadà, i hereva de Pere Massanet, notari, confessa a l'Almoina un hospici ***molt prop la Cúria Reial*** en el carrer que passa entre el el mateix hospici i l'hospici de l'hereu de Brenguer Renall. Orient, carrer públic; migdia, l'hospici de l'hereu de Bartomeu Vives; ponent, amb l'hospici de Berenguer Eimeric, argenter, i part amb l'hospici de l'hereu del difunt Bernat Bertran, net d'Arnau Mas, notari; a nord, l'hospici de Brunissenda, muller de Pere Serinyà. Per raó de dit hospici, que abans foren dos, presta 2 morabatins d'or. Amb reserva de drets al duc de Girona (PA, 802).

Arxiu Municipal de Girona

584. 1363. 8 de juliol. Berenguer Eimeric, argenter, confessa a l'Almoina un hospici en el ***carrer prop la Cúria Reial***. Orient, hospici de la senyora Brunissenda, muller de Bonanat Campllong, ciutadà; migdia, l'hospici de Francesc, fill de Bernat Bertran, ciutadà; ponent, carrer públic, i nord, l'hospici de Jaume Rigall, escrivà. Cens d'un morabatí d'or i salva els drets del duc de Girona (PA, 803).

585. 1363. 8 de juliol. Pere Compte, doctor en lleis, com a tutor de Francesc, fill de Bernat Bertran, ciutadà, i de sa muller Caterina, filla i hereva del difunt Arnau Mas, confessa a l'Almoina un hospici situat en el ***carrer prop de la Cúria Reial***. Orient, l'hospici de la senyora Brunissenda, muller de Bonanat Campllong, ciutadà; migdia, l'hospici de l'hereu de Bertomeu Vives, notari; ponent, carrer públic; nord, l'hospici de Berenguer Eimeric, argenter. Cens d'1 morabatí d'or. Salva els drets del duc de Girona (PA, 804).

586. 1364. 4 d'abril. Bernat de Fàbrega, barber, capbreva a l'administrador del Vestuari de Sant Feliu una casa situada a la ***plaça del Blat*** (ADG Vestuari SF, núm. 179).

587. 1364. 6 de juliol. Els rectors del Vestuari, els procuradors de l'Almoina i els cònsols i comanador de l'Hospital Nou reconeixen a Brunissenda, vídua de Bonanat de Tornavells, l'usdefruit a violari d'un alberg situat a les ***Albergueries*** (PA, 65).

588. 1365. 7 de gener. Francesc de Savarrès, procurador de l'Hospital Nou, *olim campsor*, ven a l'Almoina el cens de 12 diners i els drets sobre la botiga que és envers la ***Carnisseria interior*** que era de pertinença de l'hospici que té Francesc Agustí en el carrer de la ***Merceria***. Orient, la ***plaça de la dita Carnisseria***; migdia, l'hospici de Jaume Marcó, ciutadà; ponent, la paret de l'hospici de Francesc Agustí, i nord, el ***carrer que va de la carnisseria a la dita Merceria***. Salva els drets del senyor rei (PA, 207).

589. 1365. 15 de febrer. El batlle reial autoritza a Francesca, filla d'Arnau de *Meranda*, la possessió d'una taula i botiga que s'havia edificat sense permís. Orient, carrer públic; migdia, carrer púbic i ***portal de la Pescateria*** dins i fora el mur; ponent, ***plaça del Blat,*** i nord, pati d'Arnau de Buigues (PHN, 990).

590. 1366. 2 de juny. Guillem de Bell-lloc, ciutadà, dona en heretament al seu fill Pere, per raó de noces, la casa situada a la ***plaça de les Albergueries*** amb el seu viver i altres pertinences (AMGi FMB 349).

591. 1366. 13 d'agost. Sentència de l'infant Joan en el litigi que enfronta Bartomeu Benet, administrador de les rendes reials de Girona, d'una banda, i de l'altra, el paborde de juny de Sant Feliu, el paborde de Sant Martí Sacosta, el procurador de la candela de l'altar de Santa Maria de la seu, els procuradors de l'Almoina del Pa de la seu, els comanadors de l'Hospital Nou i tots els que tenen assignacions sobre lleudes, drets i banys *...a causa de les controvèrsies suscitades entre les parts ...i fetes les presentacions de documents, testimonis i inquisicons ...Declarem i sentenciem ...que el paborde de juny de Sant Feliu tingui cada any quaranta sous de moneda corrent en temps del rei Alfons, que ara són cinquanta tres sous i quatre diners dels rèdits de* ***l'honor que antigament fou de Pere de Balma*** *...que el paborde de Sant Martí tingui cada any dos porcs de tres sous de la moneda corrent en temps del rei Alfons, que avui són vuit sous, sobre els drets reials ...i que la seu tingui, al servei de la candela que fundà Arnau de Llers davant l'altar de Santa Maria de la seu, dos-cents cinquanta sous anuals dels banys i, si no s'hi arriba, es completi amb part de les lleudes que el rei rep en* ***el mercat de la ciutat*** *tal com acordà el rei Alfons en instrument donat a dita candela en 1194* (Marquès, 1964, 219-221).

592. 1366. 18 de setembre. Sentència del mostassaf de Girona sobre la controvèrsia entre Caterina, vídua de Berenguer Oller, i Joan Albert, ciutadà, sobre la pretensió de dita Caterina de poder obrar sobre la paret mitgera dels seus hospicis, en la qual paret hi ha una canal per la qual corren les aigües de la teulada de dit Joan. El mostassaf i els pèrits acorden que Caterina podrà fer les obres, però abans *tinga de girar les aygues de la canal envers l'alberch del dit Joan Albert. Y fer lleyxa en la paret que fara sobre la canal que tinga dita lleyxa tant com aquesta ... linea envers l'alberch del dit Joan Albert. Y altrament dita llexa hage de fer Parmodols de pedra qque sien encastats a la paret. Y de permodol a permodol hi*

Arxiu Municipal de Girona

hage un cayrat de roure que sien en les canals que sien de terra en guisa que les ayguas de la teulada de dit Joan Albert se pugan acullir. Y que les canals sien bonas y ben fetas. Y de la bora de la canal fins a la teulada sie tancat ab lloses envers l'alberch del dit Joan Albert (PA, 208).

593. 1366. 2 de desembre. Joan Prat, apotecari, reconeix a Bernat Estanyol, prevere, el cens que Francesc Puig, ciutadà, li va vendre sobre una casa que tenia al ***carrer de les Merceries*** (AMGi, Fons Mercader-Bell-lloc, 474).

594. 1367. 11 de gener. Berenguera, muller de Joan Home, burgès de Perpinyà, funda un sufragi en memòria del seu primer marit, Albert, dotat amb els censos que paguen Francesca, esposa de Ramon Sunyer i hereva de Guillem de Fornells, per una casa situada prop del ***castell de Cabrera***; Ramon de Peradalta, notari, per una casa al mateix lloc, i l'hereu de Guillem Reyó, sabater, per una casa situada a ***la Sabateria*** (ADG PSF, sn).

595. 1367. 28 de maig. Agnès, filla de Bernat de Torre, manescal, dota el seu futur marit Pere de Pou, escrivà, amb dues cases situades a la ***plaça de les Albergueries*** (ADG Vestuari...).

596. 1368. 5 de gener. Pere de Durem, fill de Joan de Durem, confessa al rector de l'altar dels Sants Llorenç i Cecília de Sant Feliu, una casa situada a ***la Peixateria***, per la qual fa 2 sous i 6 diners de cens (ADG PSF sn).

597. 1368. 24 de febrer. Els clergues del benefici instituït pel venerable Bernat de Camós, paborde de juny de la seu, venen a Bonanat Veray, clergue de la seu, el domini directe i censos d'unes cases de la ***plaça de les Cols*** que tenien Ramon Medir, canviador; Berenguer Cerdà, draper; Margarida Capellera, peixatera; Pere Gener, paraire, i Pere Rupià. Preu de 11.650 sous (Hospital, PHN, 1004).

598. 1369. 15 de setembre. Berenguer d'Hospital, fill de Berenguer d'Hospital, mercader, i de Francesca, funda un aniversari a Sant Feliu i el dota amb 25 sous de cens sobre una casa seva situada prop de la ***Carnisseria Vella*** (ADG PSF sn).

599. 1369. Sense data. Roma, vídua de Jaume Serra, mercader, confessa un hospici al carrer que va del ***pont de frares menors*** a la ***plaça de les Albergueries***, alou de la sagristia segona. Orient, hospici de Salvador Gener, ciutadà de Barcelona; migdia, hospici de Francesc Carles; ponent, hospici de Miquel Vilar, pellisser; nord, carrer públic (ASS I, 54 ...).

600. 1369. Sense data. Blanca, vídua de Berenguer Pere, mercader, confessa un hospici al carrer que va del ***pont dels frares menors*** a la ***plaça de les Albergueries***, alou de la sagristia segona. Orient, carrer públic; migdia, hospici de Bartomeu Rupit; ponent, hospici de Guillem Costa; nord, altre hospici seu (ASS I, 55).

601. 1369. 20 d'octubre. Berenguer Caixas, draper, confessa a l'Almoina un hospici i dues taules i mitja en la frontera de dit hospici en el carrer anomenat de ***la Merceria***. Orient, les seves cases que abans foren del difunt Ramon Puig; migdia, les de Francesc Puig, ciutadà, que abans foren de Ramon Metge; ponent, el mur, i nord, les seves cases que comprà a Jaume Marcó, ciutadà, i que abans foren de Maria Mosse... De les dues taules, una la té a la paret del seu hospici, immediata a la seva porta, i l'altra al costat del mur. 2 auris alfonsins per l'hospici, 2 sou i 8 diners per les dues taules i 8 diners per la mitja taula (PA 938).

602. També confessa l'operatori en el sol dit hospici *que conté en llarch y en ampla fins al sostre* i és de Guillem Caxas, ciutadà, i fou del difunt Ramon Puig, afronta a llevant, amb la botiga o celler que dit Berenguer Caxas té en alou en ell lloc *ahont solia esser* ***Carnisseria***; a migdia, l'hospici de Francesc Puig, fill del difunt Arnau Puig, ponent, el dit hospici de Berenguer Caxas, i a nord, l'operatori del dit hospici que és de Guillem Caxas que Bonanat Bertí comprà a Ramon Puig i *conte en llarch 2 canes y 2 pams fins al llosat que allí es y en ample tant quant es la amplaria de dit hospici.* 12 diners (id. anterior).

Arxiu Municipal de Girona

603. També confessa *tota aquella taula ab son sol en que està assentada y Botiga que es devall la mateixa taula ...* ***en lo Areny o allí ahont acostumaba esser Areny****. Qui conté en ampla tant quant es la amplitut de dit hospici. Y en llarch fins al carrer que allí passa en la frontera de Ponent.* Orient, l'hospici de dit Berenguer Caxas; migdia, la taula de Francesc Beuda, cuireter, que abans fou del difunt Guillem Cavaller, sabater; ponent, carrer públic, i nord, la taula de Jaume Marcó que abans fou de Maria Mosse. 2 sous (id. anterior).

604. 1370. 29 de març. Francesca, vídua de Bernat Margarit, ciutadà, i el seu fill Bernat venen a l'administrador del vestuari de Sant Feliu un censal de 25 sous sobre una casa situada al ***carrer de les Albergueries***, pel preu de 25 lliures (ADG PSF sn).

605. 1370. 28 de març. Tomàs Solà, mercer, ven a Ramon d'Albanyà, mercader, un hospici situat a la ***Sabateria Vella*** que afronta a orient, amb l'hospici del venerable Jaume de Monells; a migdia, l'hospici de Jaume de Mata; a ponent, la carrera pública, i a nord, la casa de Francesca, esposa del venerable Ramon Sunyer (Hospital PHN,1018).

606. 1370. 6 de juliol. Caterina, filla i hereva del difunt Bernat Collell, ferrer, reconeix al notari Guillem Llobet un hospici al carrer de la ***Ferreria Vella***. Orient, carrer; migdia, hospici de Guillem de Costa, ferrer; ponent, hospici de Ramon Cerir, i nord, hospici de Ramon Bofill, ferrer (Hospital 1019). El 24 d'octubre d'aquell any Guillem Llobet vengué la casa a Bernat de Vic (Hospital PHN, 1021).

607. 1370. 4 de desembre. Francesc Rigau, fill i hereu de Jaume Rigau, escrivà, ven a Pere Pinós, notari, part d'un hospici en el ***carrer prop de la Cúria Reial***, a domini de l'Almoina, que afronta a orient, part amb l'hospici de Berenguer Cervià, ferrer, i part amb carrer; migdia, part amb l'hospici de Berenguer Eimeric, argenter, i part amb l'hospici de l'hereu de Pere Massanet, notari; ponent, carrer públic, i nord, part amb l'hospici de l'hereu de Francesc Fornells, doctor en lleis, i part amb carrer públic. Preu de 88 lliures i 20 sous de cens per l'altra part de l'hospici, a sol ixent, que té Berenguer sa Vila, es fan 15 sous de cens, que totalitzen els 35 sous de cens de dit hospici a l'Almoina (PA, 210).

608. 1371. 13 de gener. Berenguera Padrés, vídua de Pere Padrés, ven a Bernat Celrà, clergue, els censos d'una casa i botigues situades al ***carrer de les Taverneries***, que afronten amb el mur (Vestuari...).

609. 1371. 31 d'octubre. Venda en públic encant d'un hospici que havia estat de Bernat Gelats, anaper, situat a la ***plaça de les Albergueries***, que compraren Bernat Suybes i Bartomeu Suybes, ferrers (Sense afrontacions). (Vestuari...).

610. 1372. 17 de gener. Bernat Suybes, ferrer, fa donació per noces al seu fill Bernat, de tots els seus béns, amb reserva d'usdefruit i d'una casa situada a la ***Ferreria*** (Vestuari 93).

611. 1374. 15 de novembre. El rei escriu a Galceran de Vilarig, capità de Girona, sobre *...algunes privades e embans del* ***carrer de la Galea*** *ixen massa vers lo mur nou lo qual es fet dins lo rio Onyar e aixi mateix que alguns alberchs del dit carrer son en tant alts e sobrers al dit mur que es gran deformitat. Perque us deim e manam que les dites priuades e embans e ço que es massa alt dels dits alberchs façats derrocar e endreçar per tal manera que estiga be e guardats vos que daquiavant de semblants fets nous haiam escriure car pus havets poder de fer ho devets esperar nostre manament...* (Coroleu, 1888, doc. núm. X),

612. 1377. Guillem Desterrés, aventurer, i sa muller Margarida venen al venerable Pere de Bell-lloc, ciutadà, un hospici que fou antigament del ***tenedó que fou de Martí Ermengol*** en l'alou de la sagristia segona. Orient, hospici de Francesca, muller de Bernat de Trilla, carnisser; migdia, carrer públic; ponent, hospici que fou de Feliu Gener, ciutadà; nord, hospici de dit Bell-lloc (ASS I, 56, ***Albergueries***).

Arxiu Municipal de Girona

613. 1377. Sense data. A un document citat de la Cancelleria Reial *[...] referent a l'establiment d'una* ***carnisseria*** *prop de la muralla nova vers l'Onyar, es fa esment de l'antiga carnisseria que era dins la ciutat, prop del lloc on hi ha la* ***pescateria*** *[...]* (Costa, 1974-1975, 137; ACA Canc. Reg.1764. fol.186).

614. 1377. 13 d'octubre. El princep Joan estableix a Ponç de Camps, sabater, tres taules de la ***Carnisseria*** a 12 sous de cens per taula –*només regest*- (PSF núm. 1531).

615. 1378. 21 d'octubre. Jaume Beuda, draper de Girona i recaptador del dret de ***Bolla de la roba***, firma rebut a Guillem Ramon de Serres, procurador del Vestuari de la seu, de 500 sous pels draps distribuïts l'any 1377 pel Vestuari a Girona (ADG Vestuari).

616. 1379. 21 de març. Caterina, filla de Berenguer Renall i esposa de Bernat Sitjar, ciutadà, confessa al paborde de juny de Sant Feliu part d'una casa situada a la ***Draperia,*** per dos diners de cens (PSF núm. 1536).

617. 1380. El sagristà segon enfranqueix la senyora Francesca, filla de Bernat Cervera i esposa del venerable Guillem de Reixac, del domini dels censos d'uns hospicis de les ***Albergueries***. Orient, jardí de l'hospici del venerable Pere de Bell-lloc, ciutadà; migdia, hospici del dit Pere de Bell-lloc; ponent, plaça que és davant dit hospici; nord, carrera i cap que allí és (ASS I, 57). El mateix any Francesca ven l'hospici a l'Almoina (ASS I, 64).

618. 1380. 13 de juny. Pere de Vilaret i sa muller Margarida confessen al sagristà segon un hospici que tenen en el ***cap de la plassa de les Albergueries***. Orient, l'hospici de Pere Ribera, bosser; migdia, dita carrera; ponent, hospici de Pere Olivella; nord, hospici d'Antoni Canader (ASS I, 66).

619. 1380. 14 de juny. Pere Olivella confessa al sagristà segon un hospici al ***cap de la plaça de les Albergueries***. Orient, hospici de Pere de Vilaret; migdia, carrera; ponent, hospici de Francesca Mercera, muller del sastre Pere; nord, hospici de Pere de Bordils (ASS I, 68).

620. 1380. Pere Riera, bosser, confessa al rector de l'Almoina de Cervià els censos de l'hospici del ***cap de la plaça de les Albergueries***, alou de la sagristia segona. Orient, hospici que fou de Pere Espayer; migdia, dita carrera; ponent, hospici de Pere Vilaret; nord, altra carrera (ASS I, 68).

621. 1380. Elisenda, muller del difunt Berenguer Coll, flassader, confessa al sagristà segon un hospici en el ***cap de la plaça de les Albergueries***. Orient, hospici de Pere Pinós, escrivà; migdia, jardí de Pere de Bell-lloc; ponent, dita carrera; nord, hospici de Pere Riera, bosser (ASS I, 68).

622. 1380. Sense data. *En este dia el Oñar llegó hasta el pozo de San Martín y causó grandes daños en la ciudad, especialmente en el convento de Carmelitas y en el de frailes menores ...asi como en el Portal de Malaventura, derribado en esta avenida* (Chia, 1861, 2),

623. 1380. 6 de maig. El rei escriu al seu primogènit sobre la recent avinguda de l'Onyar *...que ha dat gran dampnatge a la ciutat e sen ha menades III persones e derrocat alguna partida del mur que era fet dins lo riu. E aço entenem que ses esdevingut per ço com lo riu sa era estret per rao del dit mur e ja abans quel dit mur se hedificas.ne era estada qüestió e contrast e per complaure als habitadors del* ***carrer apellat de la Galea*** *era estat fet lo dit mur dins lo dit riu de que ses seguit gran perill e dampnatge en la dita ciutat on ...experiencia haja mostrat que por estretura del passatge del dit riu lo qual se seguia per la edifficació de dit mur ses seguit aquest dampnatge ...fets lo mudar en tal loc que per semblant cas no puga venir dampnatge...* (Coroleu, 1881, doc. núm. XIV).

624. 1380. 2 de juny. Francesca, filla i hereva de Bernat de Cervera, ciutadà, i de Margarita reconeix al sagristà segon:
-70 sous sobre l'hospici de Bernat ***Albucià,*** difunt mercader, que afronta a orient, amb el jardí de l'hospici del venerable Bernat de Bell-lloc, ciutadà; a migdia, dit ***hospici de Pere de Bell-lloc***; a po-

Arxiu Municipal de Girona

nent, la plaça davant dit hospici, i a nord, una carrera o cap que allí és...
-10 sous sobre l'hospici de Pere Riera, bosser.
-10 sous sobre l'hospici de Pere de Vilaret que fou d'en Campassol, fourater.
-30 sous sobre dos hospicis contigus de Pere d'Olivella, ciutadà.
-7 sous sobre l'hospici de Francesca Mercera, muller del difunt mestre Pere.
-20 sous sobre part de l'hospici de Pons de Madrenys.
-A més del cens antic d'una gallina i mig capó al sagristà segon.
El sagristà enfranqueix a la dita Francesca de dits censos que sumen 9 lliures i 20 sous. El cens antic queda en mans del sagristà a més de la quarta part dels terços, lluïsmes i altres drets (ASS I, 57 a 64).

625. 1380. 2 de juny. L'hereu del difunt Bernat Albucià reconeix que té un hospici que fa 70 sous a Francesca, muller de Pere de Reixac, ciutadà, que afronta, a llevant, amb el ***jardí de l'hospici del venerable Pere de Bell-lloc,*** ciutadà; a migdia, dit hospici de Pere de Bell-lloc; a ponent, la plaça, davant dit hospici, i a nord, una carrera o cap que allí és (ASS I, 67).

626. 1380. 13 de juny. Pere Riera, bosser, reconeix un hospici en un carrer o cap en el ***cap de les Albergueries*** que fa cens de 10 sous a dita Francesca. Afronta a orient, amb l'hospici que fou de Pere Espayer; migdia, dita carrera; ponent, l'hospici de Pere Vilaret, i nord, altre carrer (ASS I, 67).

627. 1380. 13 de juny. Pere Vilaret i sa muller Margarida reconeixen un hospici que fa 10 sous de cens a dita Francesca. Orient, l'hospici de Pere Riera, bosser; migdia, dit carrer; ponent, l'hospici de Pere Olivella, i nord, l'hospici d'Antoni, candeler (ASS I, 67).

628. 1380. 14 de juny. Pere Olivella, ciutadà, reconeix un hospici en el ***cap de la plaça de les Albergueries***. Orient, l'hospici de Pere de Vilaret; migdia, dit carrer; ponent, l'hospici de Francesca, mercera, i nord, l'hospici de ***Pere de Bordils*** (ASS I, 68).

629. 1380. 14 de juny. Elisenda, muller del difunt Berenguer Coll, flassader, reconeix un hospici en el carrer o cap que és en el ***cap de la plaça de les Albergueries***. Orient, hospici de Pere Pinós, escrivà; migdia, jardí de Pere de Bell-lloc; ponent, dita carrera, i nord, hospici de Pere Riera, bosser (ASS I, 68).

630. 1382. 8 de març. L'infant Joan estableix a favor dels jurats de Girona l'obrador de la carnisseria de la ciutat en l'alou reial, ***prop l'Onyar***, per tal que hi puguin construir ***taules de carnisseria***. Hauran de procurar que tinguin llum i els dona autorització per derruir parets, envans i edificar teulats. ***Les aigües pluvials hauran de discórrer vers la part de les taules i del mur***. A canvi rep 300 florins d'or d'Aragó de Cristòfol de Perpinyà (AMGi Catàleg Pergamins núm. 598).

631. 1382. 2 de juliol. Sibil·la, filla de Bonanat de Costa, mercader, i esposa de Pere Tortosa, mercader, capbreva a Joan Albert, ciutadà, un hospici ***immediat a la plaça de les Albergueries***, que Joan Albert pare establí a dit Bonanat de Costa en 1352. Afronta a orient, amb l'hospici de Francesc Quintana que abans fou de Romeu Sitjar i part amb l'hospici de Jaspert Campllong que abans fou de Jaume de Mitjavila; migdia, l'hospici del difunt Pere Torra; ponent, hospici de Bernat Ferran, i nord, part en l'hospici de dit Francesc Quintà i part amb carrer públic. Cens a Joan Albert de 20 sous (PA, 838).

632. 1382. Sense data. Caterina, muller de Bernat de Sitjar i filla i hereva de Berenguer Renall, confessa al paborde de Sant Martí Sacosta una casa al carrer de la ***Draperia*** que fa cens d'una tassa d'aigua. Afronta a orient, en dit carrer, i a ponent, en el carrer de la ***Ferreria Vella o del forn de la Cort,*** i a migdia, una casa de la pabordia de juny de Sant Feliu (LBRSMS, T.5, núm. 21).

633. 1384. 15 de gener. Pere de Campllong, hereu de la seva mare Brunissenda, ven a Blanca vídua de Bonanat Ponç, pellisser, el cens d'un morabatí que rep d'una casa al ***carrer de la Merceria***, pel preu de 27 lliures (ADG PSF sn).

Arxiu Municipal de Girona

634. 1384. 3 de maig. Ramon Albó, mercader, ven a Pere Illa, sabater, un hospici al ***carrer de la Sabateria Vella***. Orient, hospici del venerable Jaume de Monells; migdia, hospici dels hereus de Jaume Mata; ponent, carrera pública; nord, hospici de Bartomeu Sunyer. Preu de 125 lliures (Hospital PHN,1069).

635. 1385. 8 d'abril. Jaume Draper, draper de Girona, firma rebut a Pere de Carrera, prevere del capítol de la seu, de 47 florins d'Aragó, valorats en 25 lliures i 7 sous, de la ***bolla de robes*** entrades a la ciutat pel Vestuari (ADG Vestuari).

636. 1385. 6 de setembre. Agnès, filla del difunt Bernat de Torre, manescal, aporta en dot a Guillem Venguí, ciutadà, dos hospicis contigus a la ***plaça de les Albergueries***. Orient, part amb l'hospici de Bartomeu Boter i part amb l'hospici de Pere Illa hostaler; migdia, part en el sòl del carrer públic i part en l'hospici de B. Albussà, difunt mercader; ponent, dita plaça de les Albergueries, i nord, carrer públic (PA, 228).

637. 1386. Sense data. Bartomeu *Segur...* (?), argenter, ven ... dos hospicis contigus davant la ***Cúria Reial***. Orient, hospici de Francesc de Terrades, escrivà; migdia, hospici dels hereus de Francesc de Fornells, jurista; occident i nord, carrers públics (AHG Notari Capella 49).

638. 1388. Descripció i focs segons la talla (Guilleré, 1979-1980, 340-341).
La taya del mur nou que comença al portal den Cardonet tro al portal nou. 52 f.
Lo carrer que parteix den Guillem Ramon especiayre fins al portal de na Gardeya. 34 f.
Lo portal que parteix de les Balesteries fins al alberch den Roquin.77 f.
Lo carrer que parteix de mestre Bernat Serra fina a la ferraria veya e del alberch den Gispert de Campllonch. 36 f.
Lo portal del Cal tro a la plassa de les albergaries e ab les taverneries. 163 f.

639. 1388. 13 de novembre. Guillem Vilella, colteller, ven a Narcís Albert, ciutadà, en franc alou, el domini directe d'un hospici que té Caterina, esposa de Joan Albert, ciutadà, que fou de Bernat Martí, colteller, al ***carrer de la Draperia***. Orient, dit carrer; migdia, l'hospici d'en Rostoi, sabater; ponent, part amb l'hospici de Nicolau Vilobí, ferrer, i part amb l'hospici de Joan Pareta; nord, altre hospici del dit venedor. Oreu de 24 lliures En 1389 Narcís Albert ho va vendre a Joan Albert per 22 lliures (PA, 229 i 230).

640. 1388. Sense data. Pere Madrenys confessa a l'Hospital Nou una casa que Caterina, esposa de Bernat Carnicer, draper, vengué al seu pare en 20/11/1363, ***prop les Pescateries***. Afronta a orient, amb l'hospici de Bartomeu Benet, draper, mitjançant carrera; migdia, hospici d'Antoni Gilabert, ciutadà; ponent, hospici de Caterina, esposa de Bernat de Rupià, i Pere Carnicer; nord, hospici de fou de Pere de Puig (PHN, 1080).

641. 1389. 2 de juliol. Pere Bertran, bosser, i sa muller Sibil·la reconeixen a Joan Albert, ciutadà, un hospici que compraren a Caterina, esposa de dit Joan Albert, en el ***carrer de la Draperia***. Orient, dit carrer; migdia, honor de Bartomeu Rostoi, sabater; ponent, hospici de Nicolau Arloví, ferrer; nord, hospici de Pere Roig, bosser. 5 sous de cens. Amb reserva dels drets reials i de Sant Martí Sacosta (PA, 839). *En 1538 l'hospici era de l'Almoina* (PA, 846).

642. 1391. 25 de setembre. Capbreu de les cases i taules de l'Hospital Nou a la ***plaça del Gra*** (PHN, 1117).

643. 1392. 23 de gener. El testament de Francesca, esposa de Francesc Rasador, barber, dota els aniversaris de Sant Feliu i la seu amb una taula situada prop del ***portal del mur nou*** (ADG PSF sn).

644. 1398. 31 de gener. Caterina, esposa de Francesc de Terrades i filla i hereva d'Arnau de Riera, cirurgià, ven als cònsols i comanador de l'Hospital Nou les cases del ***carrer de la Galea*** que tenen;: Pere Vilella, sabater; Pere d'Hort, espaser; Guillem Bonet, barber; Joan Jordà, sastre; Constança, esposa de Ber-

Arxiu Municipal de Girona

nat Vila, hostaler; Bernat Donç, notari; Miquel Isern, paraire; Simó Estrader, apotecari; Bernat Geronès, sastre, i Margarida, filla de Bernat de Puigpagès, baster. Preu de 9.000 sous (PHN, 1146 i 1147).

645. 1398.Talles de jueus conversos que descriuen recorreguts per la ciutat ... (Escrivà i Frago, 1992, doc. núm. 787). *Correspon a la Talla general d'aquell any* (AMGi Talles, llig.3).
-Del mur nou al portal del pont d'en Cardonet; 1 convers a la casa d'en Gelats carnisser.
-Del carrer que comença a la casa d'en Guillem Ramon especier fins al portal de na Gornella. 1 convers.
-Del portal de les Ballesteries a la casa d'en Roquí bosser. 1 convers a la casa de Pere Salom especier.
-Del carrer que surt del forn del mestre Bernat Serra fins al cap de la Ferreria Vella. 1 convers.
-Del portal del Call a la plaça de les Albergaries fins al cantó d'en Pericó Bordils; 6 conversos

646. 1398. Caterina, vídua de Francesc Terrades, ciutadà, filla i hereva del mestre Arnau de Riera, i el seu fill, Pere Terrades, venen a Francesc de Sant Celoni els censos i domini directe sobre uns hospicis del carrer de la ***Draperia*** que Arnau de Riera, son avi, comprà al senyor rei Pere en 1342. Preu de 120 lliures i 14 de cens (PA, 237).

647. Hospici del comprador Francesc de Sant Celoni en el carrer de la Draperia que afronta a orient, ponent i nord, amb carrers públics; migdia, l'hospici de l'hereu de Pere Paratge, pellisser, que abans fou d'Arnau de Savarrès. 8 sous (id. anterior).

648. Hospici del dit hereu de Pere Paratge en dit carrer de la Draperia que afronta a orient, amb carrer públic; migdia, l'hospici de Francesca, víuda de Bernat Llampaies, i en primeres noces de Francesc Massot, abaixador; ***ponent i nord, amb el dit hospici del comprador*** Sant Celoni. 2 sous (id. anterior).

649. Hospici de dita Francesca en el carrer de la Draperia que afronta a orient, amb aquelles cases que se tenen per lo senyor rei. 4 sous (id. anterior).

650. 1400. *Deuslondé Artau*, ciutadà, defineix l'Hospital Nou, l'Almoina i els aniversaris de la seu, dos hospicis contigus situats a la ***plaça de Gra*** (Blat) que la seva filla Caterina, vídua de Guillem Torrent, mercader, va deixar en testament a dites institucions (sense afrontacions) (PA, 239).

651. 1400. *Bernat de Sitjar*, ciutadà, ven a Elvira, vídua de *Bernat Estruc*, els censos de les cases de *Berenguer Espiguer*, jurista, i *Francesc Escot*, mercader, situades al carrer de la ***Sabateria Vella***, l'obrador de *Vicenç Marcabrú* prop ***la torre del Call*** i la casa de *Joan Salort* prop la ***Cúria Reial*** (PA, 1035).

652. 1400. Capbreu que fan a *Elvira*, vídua de *Bernat Estruc*; Berenguer Espiguler, Francesc Escot, Joan Salort i Vicenç Marcabrú per cases i obradors que havien estat de *Bernat de Sitjar* a la ***Sabateria Vella***, ***la Cort Reial*** i prop la ***torre del Call*** (PA, 1036-1039).

653. *Berenguer Espiguler*, ciutadà, confessa a Elvira, vídua de Bernat Estruc, un hospici situat a la ***Sabateria Vella*** que havia estat de Ramon Ramir, apotecari. Orient, la carrera dita Sabateria Vella; migdia i ponent, altres parts de dit hospici; nord, hospici de Francesc Escot. 10 sous de cens (PA, 1036).

654. *Francesc Escot*, pellisser, confessa a dita Elvira un hospici en el carrer de la ***Sabateria Vella***. Orient, el dit carrer; migdia, hospici de Berenguer Espiguler, jurista; ponent, hospici de Bernat Sitjar, mitjançant un galligà; nord, hospici de Francesc Serra, panyater. 10 sous de cens (PA, 1037).

655. *Joan Salort*, escrivà, confessa a dita Elvira un hospici prop la ***Cúria Reial***. Orient i nord, l'hospici de dit Bernat Sitjar; migdia, l'hospici de la muller de Pere Serra, procurador; ponent, carrer públic. 9 sous de cens (PA, 1038).

Arxiu Municipal de Girona

656. *Vicens Marcabrú*, mercader, confessa a dita Elvira un ***operatori*** o sòl de terra existent sota **la volta** de l'hospici de Bernat Sitjar prop ***la torre anomenada del Call*** que està a l'entrada de dit Call. Orient, l'hospici de l'hereu de Salvador *Rufea*; migdia i ponent, l'hospici de dit Bernat de Sitjar; nord, carrer públic. 5 sous de cens (PA, 1039).

657. 1402. *Joan Baptista Prats*, botiguer de teles, compra una casa al ***carrer de la Cúria Reial*** i contigua a la dita Cúria. Orient, part en casa de *Pere Garriga*, part en ***carrer que va de la Cúria a la plaça de l'Oli*** i part amb l'honor de *Jacint Camps*; migdia, casa de *Bartomeu Gausbert*; ponent, *in dicto vico Curia Regia*, i nord, part en la dita Cúria Reial i part en dit carrer de la Cúria (AHG Fons Beneficència Capbreu Girona 1115).

658. 1405. 16 de maig. *Antoni Portelló*, draper i ciutadà, fill de *Guillem Portelló*, paraire, fill de *Guillem Portelló*, taverner, confessa a l'Almoina, amb consentiment del sagristà segon, un hospici en el ***carrer anomentat de les Taverneries*** *ab sas taulas y botigas al mateix dit hospici contiguas, esto es, davall lo primer sostre del mateix dit hospici*, que el seu pare comprà a la senyora *Margarida*, muller que fou de *Pere de Torra*, ciutadà -1379-, i aquesta el tenia per donació del seu fill *Joan de Torra* -1362- i abans per títol de compra a a la senyora *Margarida*, filla i hereva de *Pere Nicolau*, mercader, i muller de *Grau Abadia*, mercader -1334. Orient, l'hospici de *Jaume Beuda*, ciutadà, que abans fou de *Bernat Ferrer*, draper, i abans de *Francesc Vidal*, escrivà; migdia, amb l'hospici de *Bertran de Montfulla,* carrer, cap o eixida mitjançant, que abans fou de *Francesc Llobet*, draper de panys de lli; ponent, amb lo ***mur vell*** antigament construït, i nord, l'hospici de l'hereu de la difunta *Antonia*, muller que fou d'en *Rovira*, paraire, que abans fou del venerable *Ramon Albert*, ciutadà. Preu de 180 lliures i 60 sous de cens (PA, 241-242).

659. 1405. 19 de desembre. El cobrador de la ***talla*** *novament feta y que se cobra vuy en la present ciutat, a saber es del* **Burch major** *de la mateixa ciutat,* firma rebut a la senyora Elvira, muller del venerable Bernat Sauc (*Estruc*) de 6 sous i 8 diners pel contingent de la paga que pagà dita senyora (PA, 243).

660. 1406. *Francesc Illa*, ciutadà, i sa muller *Agnès* venen a *Nicolau Vilanova*, fill de *Galceran Vilanova*, de la vila de Sant Mateu de València, un hospici a la ***plaça de les Albergueries***, alou de la sagristia segona (sense afrontacions) (ASS.I, 282).

661. 1406. *Guillem Domingo*, doctor en lleis i ciutadà, confessa al sagristà segon un hospici al ***carrer dit de la Draperia***. Orient, hospici de *Llorenç Pinya*; migdia, hospici del venerable *Bernat Miquel*, secretari del senyor rei; ponent, carrer públic, i nord, hospici de *Blanca* que fou muller de l'honorable *Guillem de Sant Martí*. Fa 23 sous de cens (ASS I, 69).

662. 1406. *Arnau Riera,* ciutadà, confessa al sagristà segon un hospici a la ***plaça de les Albergueries***. Orient, amb la mateixa plaça; migdia, part amb l'hospici del mestre *Pere Andreu*, cirurgià, part amb l'hospici de *Pere Cunill*, paraire, i part amb l'hospici de *Pere Riera*, apotecari; ponent, amb l'hospici de *Bernat Teixidor*, mercader; nord, amb altre hospici del dit confitent que té pel senyor rei. 12 diners de cens al sagristà (ASS I, 147).

663. 1407. 2 de juny. Ordenacions dels jurats de Girona sobre diversos aspectes de la vida comercial. Capítol de la Carnisseria;
—Prohibició sota pena de 20 sous que cap carn que sigui degollada per jueus es pugui vendre en un altre lloc que no sigui la **taula adjudicada als jueus**. *—Prohibició. Sota pena de 100 sous, que cap jueu no vengui ni talli cap carn en la* **carnisseria comuna.** *—Prohibició, sota pena de 20 sous, que cap jueu no degolli carn que no sigui jueva a* **l'escorxador**. *—Prohibició, sota pena de 20 sous, que cap carnisser cristià vengui carn escorxada per jueus, si no és en les taules assignades als jueus. I els que ho facin en aquestes que no venguin carns escorxades per cristians. Així com la carn jueva no es vengui a la carnisseria comuna. —Es mana, sota pena de 20 sous, a tot carnisser, cristià o jueu que talli ovelles o cabres, que vengui la carn a les taules de la* **plaça del Guix** *que són de Guillem de Queixàs...* (Escribà i Frago, 1992, doc. núm. 806).

Arxiu Municipal de Girona

664. 1409. *Guillem Capella*, prevere, obtentor del benefici instituït per la senyora *Caterina,* muller *d'Arnau Bisbal* en l'altar de Sant Martí i Sant Francesc, ven a *Pere Bosch*, apotecari, un hospici prop del ***pont de Sant Francesc*** alou de la sagristia segona (ASS I, 18).

665. 1409. *Elvira*, muller del venerable *Bernat Estruc*, ciutadà, ven a *Pere Pinós*, notari, un hospici amb jardí a la ***plaça de les Albergueries***, alou de la sagristia segona. Orient, hospici de *Francesc Vidal*, notari; migdia, hospici del venerable *Pere de Bordils*, ciutadà; ponent, plaça de les Albergueries; nord, hospici de la senyora *Blanca*, muller del venerable *Jaume Llobet*, que fou de Francesc Pavia, difunt ciutadà. Preu de 8.200 sous i cens de 3 capons (ASS I, 69).

666. 1409. *Narcís Camarell*, sastre, capbreva al venerable *Martí de Vic*, ciutadà, un hospici que té a domini directe al carrer de les Ferreries Velles. Orient, carrer de la ***Ferreria Vella***, casa dels hereus de *Pelegrina*, esposa de *Vidal Maimoní*; ponent, altra casa *d'en Vic*; nord, casa de *Ramon Bofill*, ferrer (Hospital PHN, 935).

667. 1410. 27 de febrer. *Caterina*, vídua de *Joan Vilella*, argenter, i filla i hereva de *Bonanat Seguer*, fill de *Felliu Seguer*, capbreva a l'administrador del Vestuari de Sant Feliu una casa situada al ***carrer de la Galea***, prop de la ***plaça del Gra*** (ADG PSF sn).

668. 1412. Ivo Camps, ciutadà, en nom seu i del seu fill *Bernat,* ven a *Pere Çacoromina*, cirurgià, un hospici en el cap de la ***plaça de les Albergueries***, alou de la sagristia segona. Orient, carrera pública; migdia, plaça de les Albergueries; ponent, part en carrera pública i part en l'hospici de *Bartomeu Suybes*; nord, part en l'hospici dels hereus d'en *Sengueron*, pellisser, i part amb l'hospici de dit *Bartomeu Suybes*, ferrer. Preu de 287 lliures i 10 sous i cens de 27 sous. 1 diners pel ***pórtic i arcs*** que tenen pel rei (ASS I, 70).

669. 1413. Venda per execució de la Cúria Reial de la casa que fou de *Pere Cunill*, paraire, situada en el ***carrer que tirava del capdamont de la plaça*** -Albergueries- ***al pont de framenors***, alou de la sagristia segona (ASS I, 188).

670. 1414. *Auda*, esposa del venerable *Pere de Pont* i hereva del venerable *Francesc de Sant Dionís*, ven als jurats i als cònsols del Mar, en nom de la ***llotja del Consulat dels mercaders de la ciutat i de la dita ciutat i la seva Universitat***, l'hospici amb el jardí que tenia a la ***plaça de les Albergueries***, que el seu pare li deixà en testament en 1396. A orient, afronta amb dit jardí, part amb l'hospici del honorable *Bernat Miquel*, cavaller, i part amb l'hospici de *Joan Genís*, teixidor; migdia, part en l'hospici de *Bernat Rovira*, parayre, part en l'hospici de *Pere Ramon sa Plana*, pedrer, part en l'hospici de *Joan Vicens*, bracer, part en l'hospici d'*Elisenda*, vídua de *Joan de Sant Vicens*, part en un *mòdic* hospici que a dits venerables jurats i cònsols ha venut i part en l'hospici de *Pere Net*, *ciutadà*; ponent, dita plaça de les Albergueries, i nord part en l'hospici i eixida de *Joan Rovira*, mercader, part en el jardí de l'hospici de *Jaume Ferrer*, parayre, i part en el jardí de l'hospici del dit venerable *Bernat Miquel*, difunt. Preu de 12.000 sous i salva els drets de la sagristia segona. ***En 1419 el sagristà segon amortitza a favor dels jurats*** la dita possessió –mateixes afrontacions- (ASS I, 72-73).

671. 1416. Capbreus de l'Hospital Nou a Girona (PHN, 1200, 1201 i 1202).

672. 1419. Guillem de Brugueroles, sagristà segon, ven a *Narcís Bua..*, carnisser, un hospici que té en el ***carrer del pont dels frares menors*** (ASS I, 189).

673. 1422. El testament de *Francesc de Sant Celoni*, ciutadà, fa deixes a moltes obres pietoses que haurien de ser cobrades sobre set albergs de domini directe i aloer que el testador tenia als carrers de les ***Ferreries Velles*** i de les ***Peixateries*** (AMGi Catàleg Pergamins, 792).

Arxiu Municipal de Girona

674. 1423, 3 de febrer. Concòrdia entre el batlle general de Catalunya i l'Hospital per establir la jurisdicció d'unes cases al ***carrer de la Galea***, els patis de les quals tocaven el mur de la ciutat. S'acorda dividir els drets en tres parts; dos per a l'Hospital i un per al rei (PHN, núm. 1238).

675. 1424. 30 de juny. *Bernat Traginer*, jurista, ven als aniversaris de Sant Feliu un censal de 23 sous per dotar un aniversari a *Antoni Quintana*, sagristà segon de Sant Feliu. Hipoteca d'una casa situada ***prop de la Cúria Reial*** (ADG PSF sn).

676. 1426. *Pere Domingo* confessa a l'Almoina (?) un hospici ***prop la Cúria Reial***, a la parròquia de Sant Martí Sacosta. Orient, casa de l'hereu de Pere *Pidra*, que abans fou d'en *Gornal*, mitjançant carrer públic; migdia, part amb les cases *...Francesc Artau* i de *Brunissenda Ol...* i part amb carrer públic; ponent, part amb l'alberg de l'hereu de *Francesc Borrassà*, pintor, i part amb carrer públic; nord, part amb la casa de dit hereu, part amb l'alberg de *Francesc Jofre*, part amb carrer públic i part amb la casa de *Berenguer sa Vila* fuster (PA, 819).

677. 1426. 8 d'abril. *Francesc Artau,* argenter, confessa a l'Almoina un hospici *ab sas taulas al mateix hospici, esto es devall la volta del primer sostre contiguas* que fou de Berenguer Eimeric, difunt argenter, en la parròquia de Sant Martí Sacosta, *en lo* ***conveynat de la Curia Real***. Afronta a orient, l'hospici de Bernat Traginer, llicenciat en drets i ciutadà, que abans fou de l'honorable Pere Bach, cavaller, i abans de l'hereu de Bonanat Campllong, mercader i ciutadà; migdia, l'hospici de Bertomeu Vives, mercader i ciutadà; ponent, carrer públic, i nord, altre hospici seu baix confrontat. L'hospici li pertany per donació feta per Francesca, muller de Berenguer Eimeric, en 1391, la qual havia heretat son marit en 1371. 1 morabatí de cens (PA, 817a).

678. (id. anterior) El mateix també confessa a l'Almoina altre hospici *ab sas taulas a la part exterior de dit hospici existents* que tenia per llegat de Berenguer Eimeric, argenter i ciutadà, son oncle en 1391, situat en el ***carrer prop la Cúria***, que afronta a orient, amb l'hospici de dit Bernat Traginer; migdia, el sobre designat hospici seu; ponent, carrer públic, i nord, l'hospici de Bernat Beuda, ciutadà. L'hospici havia estat de Francesc Margarit, mercader i ciutadà, que el va vendre en testament en 1344 a dit Eimeric. 1 morabatí de cens (PA, 817b).

679. 1426. 8 d'abril. *Bernat Traginer,* doctor en lleis i ciutadà, confessa a l'Almoina un hospici que comprà a l'honorable Pere Bach, cavaller, en 1423, situat a la parròquia de Sant Martí Sacosta, *en lo* ***conveynat del forn anomenat de la Plaça*** *situat* ***prop la Curia Real***, *esto es en lo* ***carrer que va de dit forn al carrer de la ferraria vella***. Orient, carrer públic; migdia, hospici de *Bartomeu Vives*, ciutadà; ponent, l'hospici de Francesc Artau, argenter, i nord, l'hospici de l'hereu de Pere Oliver, escrivà. Cens de 2 morabatins i reserva dels **drets reials** (PA, 818).

680. 1426. 8 d'abril. Berenguer Çavila, fuster i ciutadà, confessa a l'Almoina 1 hospici que comprà als marmessors de Narcís Valls, escrivà, en 1398, situat a la parròquia de Sant Martí Sacosta, *en lo* ***conveynat de la Curia Real***, *que fou dividit y partit y separat del hospici de dit Narcís Valls, qual conte lo present hospici en llargaria 36 palms i de ampla 18 palms y ¾*. Orient, l'hospici de l'hereu de Pere Pidra, escrivà, que antigament fou d'en Gornau, mitjançant carrer; migdia, carrer públic; ponent, l'altra part de l'hospici de Narcís Valls que avui és de Pere Domingo, hereu de Joan Fornells, draper; nord, altre hospici de dit Berenguer Çavila que té per Pere Bach cavaller. Cens de 34 sous dels 60 de tota l'antiga casa de Narcís Valls (PA, 819).

681. 1426. 6 de setembre. Els marmessors de *Margarida,* vídua de *Guillem Onyar*, paraire, i hereva de *Caterina,* vda. de *Bartomeu Rigau*, ciutadà, i de *Francesc Guerau*, ven en públic encant a *Francesca*, esposa de *Bernat Vilarnau*, mercader, una casa situada al ***carrer de les Albergueries***, del benefici del Sant Sepulcre de Sant Feliu, per 50 lliures (ADG PSF sn).

682. 1427. La processó per demanar l'auxili diví davant els terratrèmols passà, entre altres llocs *...passant per lo* ***carrer de la galea*** *tro al* ***portal del pont dels framenors*** *e passant per lo dit pont dreta via tro a la*

Arxiu Municipal de Girona

font major axira per lo portal del areny e entrera per lo ***portal den banyoles*** *e passant davant l'alberch den Jaume Vila dret cami vendra per la* ***plaça de les albergueries*** *vinent fins al* ***portal del Call****...* (Freixas, 1980, 400-401).

683. 1427. Els jurats de la ciutat celebren la sessió del Consell als jardins de la porxada de la nova llotja, a causa dels terratrèmols que encara se senten a la ciutat (AMB Manual d'Acords 48, fol.60r).

684. 1428. El 19 de febrer els jurats de Girona escriuen al rei per explicar la situació viscuda el 2 de febrer a causa dels terratrèmols; *...lo primer fo molt gran fou fet a vuit hores del mati e l'altre molt gran e fort fou entre vuit i nou hores. E aquest segon* ***terratremol*** *feu dany en enderrochs e destrohix molts alberchs en aquesta ciutat...* (Olivera *et al.*, 2006, doc. núm. 127).

685. 1428. 14 de juliol. Brunissenda, muller del difunt Pere Olivà, procurador, confessa a l'Almoina 2 hospicis contigus situats a la parròquia de Sant Martí Sacosta, en el ***conveynat de la Curia Real***, que li pertanyen l'un per herència del seu marit i l'altre per compra feta a Berenguer Vila, ferrer, en 1392. Afronten a orient i nord, carrers públics; migdia, l'hospici del venerable Bernat Traginer, doctor en lleis, que fou de la muller de Pere Bach i part amb l'hospici de Francesc Artau, argenter, que fou de Berenguer Eimeric; ponent, l'hospici de Francesca, muller del venerable Francesc de Terrades, ciutadà, i filla de Bernat Beuda, ciutadà. 45 sous de cens (PA, 820).

686. 1429. 29 de gener. Francesc Bofill signa àpoca per la quantitat de 10 sous pel treball de fer dos *golssum ad opus ualuarum viridari nove logie dicte ciuitats* (AMG Àpoques 25).

687. 1429. 22 de març. Pere Domingo, mercader i hereu de Joan Fornells, draper i ciutadà, confessa a l'Almoina un hospici que heretà de dit Fornells en 1421, situat *en lo* ***circunveynat de la Curia Real****, dins la parroquia de Sant Martí Sacosta.* Afronta a orient, en l'hospici de Berenguer Çavila, fuster, que fou de Narcís Valls; migdia, part en carreró i part en l'hospici de Brunissenda, muller del difunt Pere Oliva, escrivà, i part en l'hospici de la senyora Francesca, muller de Francesc Terradas, ciutadà, i filla de Bernat Beuda, ciutadà; ponent, carrer públic, i nord, part amb carrer públic, part amb l'hospici de Francesc Borrassà, pintor, part en l'hospici de Francesc Jofra, escrivà, i part amb l'hospici de Berenguer Çavila.

688. (id. anterior) Dins aquestes afrontacions està compresa una part de l'hospici que fou separada de l'hospici que fou de Narcís Valls, difunt garbeller, i Francesc Borrassà vengué a Joan Fornells en 1399; afronta a orient, amb altra part de l'hospici dividit de dit Narcís Valls que avui té Berenguer Çavila, *paret y llosar allí construhit sobre la paret comuna*; migdia, carrer públic; ponent, el propi hospici de Pere Domingo, i nord, part amb l'hospici de l'hereu de Francesc Borrassà, part amb l'hospici de Francesc Joffra que fou de Berenguer Caxas i part amb l'hospici que fou de Berenguer Çavila. 46 sous de cens; 20 per la primera part i 26 per la part que fou de Narcís Valls (PA, 822).

689. 1430. 19 de juny. Francesca, muller de Francesc Terradas, ciutadà, i filla de Bernat Beuda, ciutadà, confessa a l'Almoina l'hospici ***prop la Cúria Reial***. Afronta a orient, amb l'hospici de l'hereu de Pere Oliva, procurador; migdia, part en l'hospici de l'hereu de Francesc Artau i part en l'hospici de Bernat Traginer; ponent, carrer públic, i nord, amb l'hospici de Pere Domingo, mercader, i un carreró que allí passa. Cens de 35 sous (PA, 823).

690. 1431. 24 de desembre. Els marmessors de *Margarida*, vídua de *Joan de Rovira*, apotecari, i filla de *Bernat de Puigpagès*, baster, venen en públic encant a *Bernat Fuster*, sastre, una casa situada a la ***plaça del Gra***, que havia estat de *Joan de Roure*, per 130 lliures (ADG PSF).

691. 1432. 30 de gener. *Marc Florit*, peixater, i la seva esposa *Blanca* venen als procuradors dels aniversaris de Sant Feliu una taula o botiga de ***la Peixateria***, per 136 lliures (ADG PSF).

Arxiu Municipal de Girona

692. 1434. *Blanca*, muller del honorable *Lluís de Gualbes*, ciutadà de Barcelona, i en primeres noces de *Guillem de Sant Martí*, jurista de Girona, deixa en testament a *Nicolau Cantó*, mercader i ciutadà, cosí germà seu, una casa situada al ***carrer de la Draperia*** (sense afrontacions) (PA, 271).

693. 1439. 4 de juliol. Els procuradors dels aniversaris de Sant Feliu estableixen a *Joan de Montpeller*, giponer, ***una taula amb teulada*** que tenen per venda de *Caterina*, vídua de *Ramon Querol*, metge, a cens de 20 sous per 20 lliures d'entrada (ADG PSF).

694. 1440. Els procuradors de *Jordi Joan de Llémena*, fill de *Joan Jordi de Llémena*, mercader, reconeixen rebre de *Bernat de Bell·lloc*, jurista i ciutadà, 11 lliures per la venda d'una ***casa que amenaça ruina*** situada a la ***plaça de les Albergueries*** i també reconeixen els censos deguts a la sagristia segona (AMGi, Fons Mercader-Bell-lloc, 680).

695. 1440. Francesc Jofrà, escrivà; Francisca, muller de Joan Costera, paller; Caterina, muller de Nicolau Coromina, ciutadà, i Joana, filla de dit Francesc Jofra, tenen un hospici en el ***carrer Nou***, alou de la sagristia segona. Orient, honor de Pere Paulí Sesolives, prevere; migdia, hospici de l'hereu de Miquel de Santalia; ponent, hospici del venerable Pere de Bordils, ciutadà, i nord, el carrer públic. Per aquest hospici presten 15 sous als aniversaris de la seu i ***en renuncien*** atenent que ***dit hospici és a ells inutil i danyòs*** (ASS, 2 71).

696. 1440. Els comissaris nomenats pel vicari episcopal informen sobre la solicitud presentada per l'Almoina de l'església de Cervià per vendre a *Bernat de Bell-lloc*, ciutadà, per 40 sous, els censos de la citada Almoina rep de la quarta part del domini directe d'unes ***cases mig enrunades*** situades a la ***plaça de les Albergueries*** (AMGi Fons Mercader-Bell-lloc, 683).

697. 1440. El sagristà segon amortitza a favor de l'Almoina del Pa de la seu i de l'Hospital Nou, hereus de *Joan Albert*, ciutadà, i de la seva filla *Blanca*, difunta esposa del difunt *Lluís de Gualbes*, ciutadà de Barcelona, els censos de 3 morabatins o 39 sous que percep sobre l'hospici que tenen;
1) de *Narcissa*, muller de *Bernat Reixac*, ciutadà, 2) de *Catarina*, muller del venerable *Francesc Puig*, ciutadà, 3) de *Francesc i T...*, germans i fills de *Pere Guillem*, ciutadà, i *Arnaua Sunyer*, 4) de *Narcís Pere*, ciutadà, i 5) de *Nicolaua*, muller de *Joan Bellafilla*, jurista, ...tot situat en el carrer ***antigament anomenat la Ferreria Nova avui vulgarment dit la Draperia***. Tot dit hospici afronta a orient i migdia, amb l'hospici de *Lluís Miquel*, fill del senyor *Bernat Miquel*, ciutadà, que abans fou de *Joan Albert*; a ponent, amb carrer públic, i a nord, amb l'hospici del senyor *Francesc de Terrades*, ciutadà, que abans fou de *Jaume Tresfort* (PA, 278).

698. 1442. *Miquel de Prat*, mercader, ven a *Ramon Sampsó*, ciutadà, la seva part de les ***lleudes anomenades de la Pedra, del mercat*** i altres lleudes cobrades a la ciutat que havien estat de *Pere de Cardonet*, porter reial (1349), per venda feta per *Tomàs Barrat* (1341) i a aquest per *Ramon Xammar* (1321), per 400 lliures. Salva el dret del rei com a senyor aloer i possessor de la baronia de Montcada, per la qual era tinguda l'esmentada lleuda -1229- (AMGi Catàleg Pergamins II, 876).

699. 1443. Sense data. El jurista Bernat de Bell-lloc rep de Joan de Corbera, batlle general de Catalunya, l'establiment d'un ***forn de coure pa*** al costat de la seva casa, a les ***Albergueries*** *...possitis et voleatis construere et edifficare ...domos et in eis quendam clibanum sive furnum pro panibus et aliis quorumqumque personarumde coquendis, et pro inde ius pugie et alia iura debita et assueta recipere et habere, prout in seu pro simpliciter clibanis sive furnis eiusdem civitatis per alios furnerios sive furnos habentes iuste sunt solita recipi et haberi* (AMGi Catàleg Pergamis 691).

700. 1445. 18 de març. *Pons Vilella*, fill i hereu de *Joan Vilella*, ciutadà, el qual fou fill de *Narcís Vilella*, secretari reial, per influència del qual es construí la ***Carnisseria Nova*** després que la ***Vella fos enrunada*** per ***construir el mur nou***, *-segons es narra llargament (vegeu original)-* ven a *Francesc Sampsó*, ciutadà, els drets de la seva àvia, germana del dit Narcís i esposa de *Bartomeu Tort*, sobre taules de la mateixa carnisseria pel preu d'11 lliures (ADG PSF 003-02111).

Arxiu Municipal de Girona

701. 1446. *Pere Bosch*, senyor del castell de Rocabruna, ven a l'Almoina, amb consentiment del sagristà major de la seu, els censos de l'hospici que fou de *Francesc de Borrassà*, pintor, situat en el ***carrer de la Cort, davant la Cúria Reial***. Orient, hospici dels hereus de *Francesc Joffre*, escrivà; migdia, l'hospici de *Joan Puig*, sastre, que abans fou de *Pere Domingo*, mercader; ponent i tramuntana, carrers públics. 30 sous de cens.

702. 1446. També ven els censos de l'hospici veí dels hereus de *Francesc Joffre* en dit carrer i ***davant la Cúria Reial***, que afronta a orient, part amb l'hospici *d'Antoni Nató*, fuster, i part amb camí públic; migdia, l'hospici de dit *Joan Puig*, sastre; ponent, l'hospici de l'hereu de *Francesc de Borrassà*; nord, part amb les cases de la Cúria Reial i part amb carrer que allí passa. 12 sous de cens. Preu de les dues cases; 105 lliures (PA, 282).

703. 1446. *Joana*, vídua de *Francesc Montanyà,* paraire, **renúncia** a l'Almoina l'hospici que té al ***carrer Nou*** que afronta a orient, amb l'honor de *Pere Rovira*, paraire; migdia, carrer públic; ponent, l'hospici de *Joan Vicens*, bracer, i nord, l'hort o eixida de les cases de la nova llotja (PA, 281).

704. 1446. 4 de febrer. El procurador del benefici del Sant Sepulcre de Sant Feliu, atès que els aniversaris tenen la propietat d'una casa situada a la ***plaça de les Albergueries*** que ha estat renunciada per *Jaume Ginestar*, sabater, l'estableixen a *Miquel Castell* per 27 sous de cens (ADG PSF 003-02114).

705. 1448. *Joan Carrera*, peller, deixa en testament per al compliment dels llegats pietosos l'hospici que té en el carrer travesser que va de ***la Merceria*** al ***carrer de Fontclara*** i l'hospici on vivia al ***carrer de Mercaders***, que abans fou de Nicolau Puig (PA, 284).

706. 1453. El vicari general de la diòcesi redueix a *Bernat de Bell-lloc*, de 20 a 5 sous, el cens que pagava per una edificació anomenada ***coquina*** situada dins la casa de la ***plaça de les Albergueries*** que posseeix per la sagristia segona, amb la condició de fer obres de reparació i tenir-la condicionada (AMGi FMB 717).

707. 1454. *Joan de Comelles* compareix davant del jutge i demana que obligui *Bernat Escuder* a lliurarli la lleuda que comprà en subhasta per 250 sous i 5 diners. Escuder la lliura en acte fet a la ***plaça de l'Oli*** (AMGi Catàleg Pergamis II, 949).

708. 1459. Inventari de la casa del Consell de la Ciutat (Batlle, 1951, 182-187). *Vegeu descripció de l'inventari en 1484.*

709. 1460. 16 d'abril. *Lluís Hospital*, paborde de juny de Sant Feliu, fill de *Montserrat Hospital*, blanquer, fa donació al seu pare d'una casa situada al ***cap del carrer de la Galea o plaça de les Cols*** (ADG PSF.003-02179).

710. 1462. 8 de maig. La reina Maria i l'infant Ferran arriben a Girona *[...] e axi la dita senyora ab lo dit senyor foren menats passant per* ***les Albergueries*** *e carrer de Sant Lorens fins davant la scala de la Seu ...e apres devallats la scala tornaren a cavalcar ...devallant al carrer del lop e girant davant lostal del angel passants per la plaça de Sant Feliu, per les ballesteries,* ***la plaça de les cols****, entrant per lo* ***portal de la Carniceria****, descavalcava a la casa de Mossen Francesch Sampsó [...]* (Batlle, 1963, 47-48).

711. 1470. 13 de gener. Els procuradors dels aniversaris de sant Feliu estableixen a *Francesc Boix i Gabriela*, esposos, una ***taula de la Peixateria***, amb reducció de cens (ADG PSF 003-02200).

712. 1471. 12 d'agost. Margarida, esposa de Francesc Seguí, dona a la seva cosina Francesca Vilosa, esposa de Jaume Pagès, verger dels jurats, una casa del ***carrer dels Abeuradors*** que pagava cens als aniversaris presbiterials de la seu i unes ***cases ruïnoses*** (PHN, 1324).

Arxiu Municipal de Girona

713. 1472. 10 de juny. El testament de Francesc de Sant Celoni assigna als aniversaris que la seva mare Margarida fundà a Sant Domènec, els censos de set albergs als carrers de les ***Ferreries Velles i les Peixateries***, sota domini aloer del testador, que tenen l'esposa de Berenguer Conques, febrer, i hereva de Bernat Andreu, pedrer; l'hereu del difunt Pere Madrens, hostaler, Marc Florit, peixater; Joan Boïgues, escrivà, i l'hereu del difunt Joan Sau, abaixador (AMGi Catàleg Pergamins-II).

714. 1475. 3 de març. Joan Nicolau, abaixador, reconeix un censal que grava la venda que li va fer Joana Rafela, muller de Miquel Vilar, apotecari, d'un hospici amb quatre portals situats en el ***carrer dels Ciutadans***, ***antigament de la Draperia*** i a la ***Ferreria Vella***. Afronten a orient, amb dits carrer dels Ciutadans i, abans, de la Draperia; migdia, l'hospici d'Antoni Comelles, que fou sastre i ara draper; ponent, carrer de la Ferreria Vella; nord, hospici dels hereus de Gabriel Anglès, difunt mercader. La casa està gravada amb un censal de 25 lliures i pensió anual de 25 sous que són deguts a l'Almoina (PA, 285).

715. 1478. 5 de març. Sentència de Francesc Llobet, lloctinent del batlle general, el la contenció entre Francesc Camós, mestre de medicina i senyor útil de la lleuda vulgarment anomenada de ***la plaça dels Porcs,*** d'una part, i Joan Lliura de Palol d'Onyar, de l'altra, sobre si aquest ha de pagar l'esmentada lleuda. Joan Lliura demostra la seva condició de ciutadà de Girona i en queda exempt. La sentència fou declarada amb el consell de Miquel Fage a la seva casa *...in capite* ***vici vocati dels Ciutadans*** (Juliol, 2001, doc. num. 141).

716. 1479. 23 de desembre. El paborde de l'Almoina i els cònsols de l'Hospital Nou estableixen a Joan Martí, *àlies Picart*, calsater i ciutadà, un ***hospici derruït*** que fou de Miquel Domingo, mercader, i hi renuncià el 7 de novembre de 1478. Està situat en el ***carrer del Abeurador*** i afronta a orient, part amb la casa de Miquel Pagès, sastre, i part amb l'hospici de l'hereu de l'honorable Jaume Campllong, cavaller; migdia, el mateix; ponent, l'hospici del Col·legi instituït pel venerable Jaume Beuda, ciutadà, i nord, dit carrer de l'Abeurador. Entrada de 10 sous i cens de 10 sous, per meitats (PA, 287). *En 1553 l'hospici veí de Jaume de Campllong era la casa de Francesc de Requesens, senyor de Púbol* (PA, 848).

717. 1480. 17 de setembre. Sibil·la, muller que fou de Bernat Julià, tirater, renuncia a l'Almoina la casa que tenia per donació de Joan Puig, difunt sastre, el 19 gener de 1479. Està situada al ***carrer de l'Argenteria*** i afronta a orient, part en l'honor dels hereus d'Antoni Nató, difunt fuster, i part en l'honor de Francesc Guillana que abans fou de dit Nató; migdia, part amb carrer i part amb l'honor de Pere Angel, difunt argenter; ponent, carrer públic anomenat de l'Argenteria, i nord, part amb l'honor dels hereus del difunt Borrassà, pintor, i part en l'honor de dit Nató. 40 sous de cens (PA, 289).

718. 1481. 21 de desembre. Margarida, muller que fou del difunt Gispert Lloberas, per pagar i satisfer diverses anyades de censos que deu a l'Almoina i al rei, ven a la dita Almoina dues *botigas ab sas taulas contiguas cobertas de teulada, ab Pilars de pedra* a la ***plaça de les Cols***. Les dues taules afronten a orient, carrer davant l'hospici o casa de l'honorable Guillem Julià, doctor en lleis, ***en la qual part solian esser una o dos molas de esmolar*** *... a domini de la present Almoyna*; migdia, camí públic davant la botiga i teulada de Joan de Montpeller, sastre; ponent, dita plaça de les Cols; nord, una botiga i taula dels hereus del difunt Pere Hospital, blanquer *mitjensant un passatge estret* (PA, 290).

719. (id. anterior). També li ven la casa ***prop la Cúria Reial*** de Girona que fou de l'honorable Bernat Traginer, doctor el lleis, que afronta a orient, amb el carrer públic davant l'hospici que fou de la senyora Elionor, muller del difunt Bernat de Sitjar, cavaller; migdia, part en l'hospici de Joan Martí, paraire, i part amb l'hospici de Miquel Cavaller; ponent, part l'hospici de dit Miquel Cavaller i part l'hospici dels hereus de Francesc Ortau, argenter; nord, l'hospici d'Antoni Rotllan, escrivà.

720. 1482. 5 d'octubre. Joan Martí, calsater, ven a l'Almoina, tots els drets de domini sobre un hospici amb les seves taules que li vengué el 6 de març de 1479 la Sra. Antònia, muller i hereva que fou de Pere Vilar, calsater, i aquest comprà a Bernat Puig, ciutadà, el 23 de maig de 1461; la possessió era de la difunta Nicolaua, muller del també difunt Joan Bosch, mercader, i avui de la dita present Almoina i de l'Hospital Nou. Se situaven *en lo* ***carrer o voltes anomenades dels Mercaders o de las Mersarias de Gerona***

Arxiu Municipal de Girona

(?) i afrontaven a orient, amb l'hospici de Joan Dus... que abans fou de Miquel Puigvert, peixater; a migdia, amb l'hospici dels hereus de Pere Sitjar, notari, *així en los sostres com baix en lo carrer públic allí existent*, ponent, *part amb dit carrer dels Mercaders y part ab carrer allí existent;* nord, l'hospici de Francesc Fab... mercader de Barcelona. Preu de 33 lliures (PA, 293).

721. 1484. Inventari de la Casa del Consell de la Ciutat. Hom esmenta una sala del ***Pla menor*** o de reunions del Consell, amb bancs i taules. ***L'Arxiu*** amb les banderes de la ciutat, Arca dels Privilegis de la ciutat, altres arques amb lletres reials i correspondència general, els llibres de comptes manuals i una arca amb els cartularis verd i vermell, a més de vestuari i altres estris. Una ***cambra al costat de les latrines*** amb armes i eines. La ***casa de les latrines*** també amb armes i eines. Un ***molí de sang*** al costat d'una casa que és del Forment i una *cambra sobre l'Arxiu,* (Batlle, 1951, 187-192).

722. 1488. 27 de setembre. Pere Pau Sitjar, mercader i ciutadà, vengué als jurats de Girona, en nom de la botiga comuna de forment de la universitat, tot l'hospici que fou del venerable Francesc Net, ciutadà, pare de Miquela, que fou mare de dit Pere Pau. L'hospici està situat a la ***plaça de les Albergueries*** i afronta a orient, amb l'hort que fou de dit hospici i avui és del Magnífic senyor Bernat Margarit, cavaller; a migdia, l'hospici de dit Bernat Margarit que fou de l'honor de Nicolau Cantó, ciutadà; a ponent, dita plaça, i a nord la Casa del Consell. Preu de 69 lliures. El sagristà confirma la compra i amortitza els seus drets pel cens de 20 sous i una gallina (ASS 1, 84) *–Nota, ampliació de la Casa del Consell de la Ciutat-*.

723. 1488. 2 d'octubre. A instància de l'Almoina, cobradora del cens de 45 sous que pagava Antoni Rotllan, escrivà, per una casa que tenia ***molt a prop de la Cúria Reial***, que afronta a orient, amb camí públic; migdia, hospici d'en Saurí, paraire; ponent, hospici d'en Gibert, paraire, i nord, carrer públic; fou venuda dita casa, per execució de la Cúria, a Pere Carles, sabater, pel preu de 10 lliures (PA, 296).

724. 1494. 11 de gener. Bernat Estruç, ciutada, per dotar la seva filla ven a Mundina Estruç, abadessa del convent de Santa Maria de Cadins, situat al Mercadal, un censal de 64 sous de pensió sobre una casa situada a la ***plaça de les Peixateries*** (ADG Cadins sn).

725. 1498. 22 de novembre. *Bernat Bahut,* beneficiat de la seu, pocurador de *Pere Bahut,* mercader, ven a *Caterina,* vídua de *Pere Solà,* pintor, 4/10 d'una casa situada a ***la plaça de les Cols o carrer de la Galea***, davant ***les mesures del gra***, que posseeix com a besnet de *Bernat Fuster*, pel preu de 85 lliures; amb reserva del d. d. de l'Hospital Nou (ADG PSF).

726. 1498. Inventari de la Casa del Consell de la Ciutat (Batlle, 1965,373-382).

727. 1499. 19 d'octubre. *Joan Raset*, ciutadà, i la seva esposa *Caterina*, filla de *Miquel Vilar* de Trullars, mercader, firmen a *Joan Alba*, peixater, la venda que li ha fet *Joan Ferrer*, mercader, d'una casa situada al ***carrer de Fontclara*** que afronta amb el ***carrer que va de la Ferreria Vella a la Carnisseria d'ovella*** (ADG PSF).

Addenda: Documents afegits

728. 1205. juny. El rei Pere *...facio generaliter et specialiter in* ***villa Gerunde*** *ad utilitatem ipsius ville et tocius populi ibi morantis...* ordena que de totes les escriptures que tenen els habitants de la vila de Girona de qualsevol persona, tal com està escrit i signat pel meu escrivà públic, siguin considerades vàlides, ja sigui entre creditors i deutors, o bé entre nobles i altres, homes o dones ...També ordena que totes les *cartes* –actes notarials- fetes en temps d'Ermengol, escrivà públic, que aquest no signà, siguin subscrites per Bernat Esteve, el meu escrivà públic (Guilleré, 2000, doc. núm. 3).

Arxiu Municipal de Girona

729. 1205. Octubre. El rei Pere confirma les donacions fetes pel comte Ramon Berenguer IV i el rei Alfons de la *dècima* sobre les lleudes del mercat de Girona a la *Milícia del Temple* (ACA *Mulasses. Lleudes de Girona nº3*). *–La donació de Ramon Berenguer ens recula fins abans de 1162-.*

730. 1260. 8 de les calendes d'octubre. El rei Jaume dota l'Almoina del Pa instituïda per Arnau d'Escala en la seu de Girona, amb 200 sous de moneda barcelonesa sobre les *...lezdiis regiis fori Gerundae* (ACA Mulasses *Lleudes de Girona núm. 5*).

731. 1276. Calendes de desembre. El paborde de Sant Martí Sacosta estableix a Vicenç, maceller, una casa que té a nord, un carreró que va a ***la plaça dels Cavallers*** i fa dos capons de cens (LBRSMS T.5, núm. 11).

732. 1294. 2 dels idus de juny. Confirmació de les 12 mitgeres de forment que l'Hospital Nou rep *super redditibus Gerundae* (ACA Mulasses *Lleudes de Girona núm. 7*).

733. 1293. Calendes de desembre. El rei Alfons confirma al sagristà de la seu de Girona la seva part -250 sous- sobre la *lleuda de pedra* de la ciutat de Girona, per al servei de la candela instituïda davant l'altar de Santa Maria. I aquesta signació es feia sobre les rendes dels banys reial i, quan aquest no fossin suficients, sobre les lleudes que el rei rebia ***in mercato villa Gerunde*** (ACA Mulasses *De lezdis Gerundae* núm. 2) .

734. 1307. 8 de maig. Lloació reial de la venda feta l'any anterior per Guillem de Montcada a Pere Monells de les lleudes que tenia a Girona, dites ***lleudes de Montcada*** (ACA Mulasses *Lexdis Gerundae* núm. 8).

735. 1307. 9 de maig. *Guillema*, vídua de l'infant *Pere* i senyora de Montcada, ven a *Pere Monells*, ciutadà, les ***lleudes de Girona, dites de Montcada***, que té en feu del rei, per 2.200 sous (AMG. FMB, perg.110).

736. 1311 12 d'octubre. Jaume II ordena al seu batlle i jutge ordinari de Girona, que els jueus contribueixin a la *reconstrucció del* ***pont del Mercadal***, destruït pels aiguats, després de l'exposició que li van fer els prohoms i la universitat de la ciutat de Girona sobre *...pons ciuitatis eiusdem ex pluiis et aliarum aquarum decursibus sit destructis, ita quod frequenter cum contingit rivum Undaris undis pluvialibus intumescere prohibetur omnio transitus ...ad domum Fratrum Minorum et ad Mercatallum et alia loca consistentia ultra flumen antedictum.* Dits prohoms i universitat li demanaren que els jueus també contribuïssin a les obres. Per això el rei ordena *...ad cognicionem vestram taxtetis iudeos civitatis predicte ...ad contribuendum in opere prelibato* (Costa, 1974-1975,144 i 145).

737. 1311. 12 d'octubre. El rei Jaume ordena al seu veguer i batlle de Girona la recuperació dels béns dels gironins absents a causa de la guerra amb els francesos, com a contribució a les obres del ***pont*** *...illustris rex Francie ..civitatem Gerunde suis exercitibus obsedisset, quamplures ex gentibus nostris et specialiter civitatis predicte, relictibus omnibus bonis suis, ad alias civitates et loca nostra subito confugerunt, propter quod in illius tempestatis et subiti recessus pressura plures subditi nostri ceperunt et auctoritate propria occuparunt sed etiam depredati fuerunt et secum asportarunt bona quam plurima civium et habitatorum civitatis predicte inventa in ipsa civitate et alibi...* Ordena que siguin obligats per *...illi vel illis qui ad reedificationem operi* ***dicti pontis*** *per ipsam universitem deputati vel deputandi sunt, per eos fideliter in ipsius pontis opere convertenda* (Costa, 1974-1975,144-145).

738. 1312. Els possessors de les ***lleudes de Girona*** reconeixen a Bonanat Hospital i Pere de Bell-lloc la part de les lleudes dites de Montcada que havien comprat en pública subhasta. Fernandez i Trabal (1995, 64-65) descriu les productes taxats; *"...la fruita fresca (cireres, prunes, peres, préssecs, pomes, figues), la fruita seca (avellanes, castanyes pellocs), les verdures, hortalises i llegums (cabes, raves, naps, pastanagues, cols, porros i grumets), plantes industrials (vims, joncs, lli, cànem i erugues de seda), animals domèstics (porcs, moltons, bocs, cabres, anyells), la sal i els productes elaborats per l'artesania rural (moles d'esmolar, selles, olles, dentals –pals de fusta on s'encaixa l'arada-,), pales, pasteres, vasos, tines*

Arxiu Municipal de Girona

i semals –cercles de fusta per a botes de vi-, monalls (bigues), coves, penestres i utensilis domèstics (escudelles, plats, talladors i anaps)". (ASS-7, 229. ACA Batllia, classe 4a, núm. 6, fol.31r i ss.). El 23 de juny del mateix any, el sagristà de la seu i els feudataris i parcers que tenien parts de les lleudes pels tres castells de la ciutat signaren un conveni sobre la part corresponent al castell de Gironella (vegeu Madurell, 1968, 65-106).

739. 1312. El mateix document reconeix la part de Gironella (el castell) a les diverses lleudes; -Tota la lleuda *de la* ***fruyta e de les glans*** que venen de la Muntanya, a llevant de la ciutat —El terç de *la fruyta* que vingui de la Selva, fins al Ter -El terç de *les* ***sebes rodones, les escalunyes i els raims*** del Ter a l'Onyar. -Per la fira de Girona, el terç dels ***cavalls, rossins, eugues, mules, ases, porcs***, ***lli*** i la meitat del ***cànem***. -El terç dels porcs que els pagesos porten mort. -El terç de les ***llengues dels bous i vaques*** que venen al *maell* de Girona. -El terç dels ***porcs morts*** a Girona pels mecellers i dels ***moltons, bocs, cabres i vedells***. -La meitat de la lleuda de les ***moles d'esmolar***. -Tota la lleuda de les ***olles*** de Quart i la meitat de les olles que vinguin des de Cadaqués a Barcelona. -El quart dels ***dentals, paleis, arches, pasteres, tines, vexells, utrinyes, escanyles i moralls***. -El quart de ***cercles de vims***. -La meitat de tots *els vexells i tines* que vinguin entre el Ter i l'Onyar. -El quart de la fruita i les ***figues*** de Montcada. -El terç de totes *les sebes redones e* ***raves*** que vinguin de Peralada. -El terç de les ***castanyes***. -El quart dels **glans**. -El terç dels ***anaps, escudelles i talladors*** que vinguin a Girona. -El terç dels ***alls***. -XX sous sobre el Maell de Girona. -De la fira de Sant Feliu el quart de la ***fusta, ays, sarries, jonchs, penestrers, ling i caynbe*** -El terç dels *serrions de tota fruyta* que vingui del Ter fins a l'Onyar. -Per la fira de Sant Feliu, el terç de *fusta, caynbe, muls, bous, cavalls i rossins.* -Un diner tres vegades l'any de ***totes les taules*** del mercat. -De l'horta del Mercadal, de Santa Eugènia, Salt i Bescanó el terç de tota l'horta, de les ***cols, naps, pastanagues, porros i cebes***. -La meitat de la lleuda dels ***coves e les panestres***. -La meitat de la lleuda de ***sàrries***. -Una copa de ***sal***. -El terç del ***peix*** que vingui entre setmana. -Tota la lleuda del peix que vingui pel Pont Major. -El terç de tot el ***ferro*** que entra a Girona. -4 diners per Nadal i 4 per Pasqua de cada taula de ***Sabateria***. -La meitat de les ***avellanes, nous i ametlles*** que venen entre el Ter i l'Onyar. -Tota la lleuda de tots ***bajochs de fabes e de pesols*** que vinguin a Girona. -En 1342 Simó de Lloret de Gironella afegeix *in* ***leuda grani sive petrem de die mercuri a primo tactu tercie usque ad diem iovis sero*** *octavam partem deductis inde primitius ad opus leudarii, duocdecim caffis/cossis frumenti et sex ordei* (id. anterior).

740. 1322. 8 de juliol. Jaume I concedeix als jurats de Girona *...quod de denariis pedatici* ***pontis lapidei*** *constituti iuxta domum fratrum minorum ciuitatis Gerunde, possitis recipere ducentos solidos barchinonenses et illos ponere et convertere in opere* ***pontis fuste****, constituti inter placeam dicte ciuitatis Gerunde et molinare nostrum siue Mercadalem ciuitatis eiusdem. Quiquidem pons fuste hoc anno propeter diluuium dirutus extitit et plurimum expedit quod reducatur seu reparetur. ...*Mana que els seus *oficials* també col·laborin en la recapta (Arnall, 2000a, doc. núm. 25).

741. 1322. 23 de desembre. Decret del rei Jaume II, com a tinent de la baronia de Montcada, sobre l'establiment fet per Saurina, filla i hereva de Bernat de Botonach, senyora útil del castell de Requesens de la ciutat de Girona i altres de la seva part de les ***...lezdis lignorum (linguorum)***, de les llengues de bous i vaques a la ***Carnisseria de Girona*** i de les ***lleudes dels aglans, figues, castanyes, peres, préssecs i altres fruits***. Salva els drets de la baronia de Montcada (ACA Mulasses *Lezdis Gerundae*, núm. 12).

742. 1323. 8 de maig. El rei Jaume dona poders a Ferrer de Lillet per vendre diversos censals d'hospicis, terres o dominis de l'alou reial. Alfons, fill primogènit, confirma la donació i aclareix que els diners s'han d'adreçar a l'expedició de Còrsega i Sardenya (PHN, núm. 375).

743. 1323. 6 de les calendes de juliol. Establiment fet a *Jaume de Verdera* pels castlans del castell de Requesens de la part de ***lleuda dita*** de ***Pedra i Blat del Rei***, salvant els drets reials. Els censos rebuts eren 200 sous l'any (ACA Mulasses-III *Lleudes Girona* núm.10).

Arxiu Municipal de Girona

744. c.1325. Lloació sobre la part de la ***lleuda de pedra del blat i la lleuda dels peixos de la Peixateria*** que tenia el castell de Requesens a Girona (ACA Mulasses-III *Lezdis Gerundae* núm. 13).

745. 1330. 3 de les nones d'abril. Homenatge de Bernat Hospital al rei Alfons per la meitat de les ***lleudes dites de Montcada*** i altre homenatge del procurador de Pere de Bell-lloc per l'altra meitat (ACA Mulasses-III *Lezdis Gerundae* núm.14).

746. 1333. Brunissenda, muller d'Eimeric de la Via, amb consentiment del sagristà segon ***estableix*** a Bonanat Morell, fill de Jaume Morell, sabater, i sa muller Benvinguda un pati o sòl de terra del seu honor que limita amb el seu hospici en el lloc anomenat ***pedrera del Pont*** que fou del difunt Martí Ermengol i li pertany per successió del seu pare, el difunt Berenguer Renall. A sol ixent i tramuntana, amb *carrer que allí se deu fer*; a migdia, l'honor de dita Brunissenda restant, i ponent, l'hospici de Berenguer Fuster i l'hospici d'Arnau Pujol aventurer. 25 sous d'entrada i 5 sous de cens -*cap de l'Areny*- (ASS 1, 253).

747. 1339. 12 de les calendes d'agost. El rei Pere ven a Huguet d'Empúries ***143 mitgeres*** anuals de *tritici* pel preu de 1.000 sous l'any *...computata qualibet migeria ad rationem septem solidum barcinonensium ita quod idem Rex teneretur de emissione earum* (ACA Mulasses-III. *De censuali...* núm. 2).

748. 1341. *Les* ***imposicions*** *d'aquell any recapten 766 lliures el primer trimestre i, probablement, unes 3.000 al llarg de tot l'any (60.000 sous). Es paguen sobre les transaccions de tots els productes; els aliments representen el 62%, les primeres matèries un 16% i els productes acabats un 17%. La majoria es pagava per meitats entre comprador i venedor. Les taxes variaven segons el producte; el comprador pagava la mitgera de blat o de farina a dos diners –però era molt variable, depenia del preu del gra; el seu percentatge s'acostava a l'1%-. L'ordi pagava un diner, És un impost reial, però recaptat pels jurats i arrendat per subhasta, en 1341 els recaptadors/arrendataris eren més de vuitanta* (Guilleré, 1994, 256).

749. 1341. 4 d'agost. Venda feta per Huguet de Pallars a Guillem i Berenguer de Sant Martí -2.600 sous- de les ***143 mitgeres*** anuals de *tritici* a la ***pedra de les mesures de Girona*** que rebia Huguet per concessió reial en 1339 (ACA Mulasses *De censuali...* núm. 2).

750. 1342. *En 1342, una carta reial desvia una part de la barra, tradicionalment destinada al manteniment de la xarxa viària, a la construcció de la Cúria, al barri que aleshores es formava, situat entre la plaça de l'Oli i els quatre cantons, i encara avui designat amb el nom de "Cort Reial"* (Guilleré, 1993, 496, nota 226 de la mateixa pàgina*; "la construcció de la Cúria sembla que data de 1344, ja que el batlle rep a aquest efecte 2.000 sous bcn que provenien de la barra recaptada aquell any".*

751. 1342. 11 de març. Simó de Lloret de Gironella ven a Nicolau Desvern, draper i ciutadà, les lleudes que, per raó del castell de Gironella *...tam videlicet in* ***lezdis grani*** *vocatas* ***lezdis de petra*** *vel in* ***lezdis fori****, quam etiam in* ***lezdis piscium*** *et* ***carnicerie et carnium*** *quam in* ***lezdis fructuum*** *sive de* ***la fruyta et ceparum*** *et aliarum* (Madurell, 1968, 89).

752. 1342. 3 de desembre. El rei Pere ven a Jaume Trullars, per 11.000 sous, una part els rèdits sobre ***la pedra del blat de Girona*** i sobre les ***lleudes de Girona***. Ho fa per finançar la campanya contra el rei Jaume de Mallorca –la part venuda era la que teina Àrias Fernandes pel rei- (ACA Mulasses-III *Lezdis Gerundae* núm. 21).

753. 1344. Calendes de març. Bernat Bertó, procurador reial, ven a Pere Ferrer i als seus tota ***la lleuda de l'oli*** dins la ciutat i batllia de Girona que té el rei *...unum denariorum ab ampora et aliud ad venditione pro qualibet copa et pro media copa unum obolum barcinonensis.* Venda per 5.000 sous i salva els drets emfitèutics. Ho fa per finançar la campanya de Mallorca (ACA Mulasses-III *Lezdis Gerundae* núm. 23).

Arxiu Municipal de Girona

754. 1345. Calendes d'octubre. En [...] de Segurioles confessa al paborde de Sant Martí Sacosta, una casa que tenia la porta principal *al cap d'un carreró que va a la plaça de l'Oli o dels Cavallers.* En 1449 la va confessar Lluis Caselles (LBRSMS T.5, núm. 9).

755. 1347. Guillem de Serra, hereu de Pere de Serra, doctor en dret, i la seva mare Elisenda venen a Bernat Miró, mercader, tot aquell hospici situat en l'Areny, a la ***plassa dels Porchs*** *–cap de l'Areny-*. Orient, carrer públic; migdia, l'hospici de Ramon Ferrer, ferrer; ponent, riu Onyar, mitjançant carrera o plaça; nord, hospici de Bernat Ruffí, taverner (ASS 1, 257).

756. 1348. Nones de febrer. El batlle de Girona ven els drets que la baronia de Montcada tenia pel castell de Sobreportes, en feu del rei, sobre la part de les lleudes de Girona, tant de ***les lleudes dites de pedra*** com de les **lleudes del *fori sive mercati*** i altres lleudes de Girona. Havien estat venudes a Ramon Xammar. Aquest les vengué a Pere de Cardonet i aquest a Tomàs Barrat (ACA Mulasses-III *Lezdis Gerundae* núm. 47).

757. 1349. 14 de les calendes de maig. Guillem Baier i Guillem Vinyoles confessen –per separat- al paborde de Sant Martí Sacosta, els censos de 2 sous i dos diners sobre unes cases que tenen a ponent, la plaça dels Cavallers, i a nord, el carrer que puja a l'escala de Sant Martí. El *Libro de los bienes raices...* comenta *...por la parte de poniente tenia antiguamente unas* ***bueltas con arcos*** *como los de la plaça del Vi, no tan anchos* (LBRSMS T5, núm. 10) .

758. 1349. 6 de desembre. Guillem Castell compra a diverses persones l'ofici de reconèixer i segellar amb segell reial *...**pensa sive pensals et mensuras** in quibus **pani et blado vino et aleum et alias res*** que en dits pesos i mesures són venudes, pesades i mesurades a la ciutat de Girona. El batlle les vengué a Pere de Cardonet i el rei ho confirmà el 4 de les nones de maig de 1337 i Cardonet, en testament, al citat Guillem Castell, confirmat pel batlle de Girona (ACA Mulasses-III *Lezdis Gerunde* núm. 32).

759. 1350. 6 dels idus de gener. Huguet de Pallars ven a Guillem Castell una part de la ***lleuda de passatge*** que dona 500 sous, que ell havia comprat al rei per 8.000 sous i ara la ven per 10.000 sous (ACA Mulasses-III *Lezdis Gerundae* núm. 33).

760. 1351. 10 d'abril. (**Mercadal**). Ordinacions atorgades pel rei Pere a súplica dels jurats i prohoms de la ciutat, on estableix que tot el bestiar que s'hagi de vendre a la Carnisseria de Girona sigui mort al lloc anomenat **degollador**, construït de nou a la riba de l'Onyar i que aquest lloc sigui netejat de sang, carns i altres deixalles i que aquestes siguin arrossegades pel riu Onyar i que se segueixin les ordinacions dels edils de la ciutat. Es permet als particulars matar i degollar els animals que necessitin per menjar en altres llocs, sempre que recullin la sang i les deixalles en conques i evitin la corrupció i les pudors. Si a causa de l'abundància de pluges no es pot matar el bestiar al degollador perquè està inundat, permet que es faci a les ribes de l'Onyar, a les taules o en altre lloc, però amb cura de netejar-les. També estableix que la sang, intestins, ossos, extremitats i altres restes del bestiar no siguin llançats a qualsevol lloc de l'Onyar, sinó al lloc més profund perquè l'aigua se'ls emporti. Aquestes ordinacions, donades amb la intenció d'evitar la putrefacció i les pudors a la ciutat, respecten les establertes pels jurats sobre les carns d'oví i caprí mortes pels jueus i revoquen les atorgades pel conseller reial Pere de Montcada, procurador de Catalunya (AMGi Cat. Perg. núm. 450; Guilleré, 2000, doc. núm. 264).

761. 1351. 10 d'abril. El rei Pere concedeix als jurats, prohoms i universitat de Girona la funció de *mostassaf*, que ha de ser triat, entre tres prohoms elegits pels jurats, pel batlle de Girona o el seu lloctinent. El ***mostassaf*** *...teneat penes se originalia ponderum et mensurarum, tam panis, vini, oley, pannorum et alium omnium que venduntur ac vendi consevuerunt sub penso, pondere vel mensura ..., quodque quilibet mostaçaffus in principio administrationis eiusdem officii faciat preconitzari per preconem publicum in locis dicte civitatis, in quibus proconizaciones fieri sunt solite quod qui-*

Arxiu Municipal de Girona

cumque, homo vel mulier, qui aliqua emat vel vendeat ad pondus, pensum sive mesuram, teneatur, sub certa pena arbitrio dictorum iuratorum apponenda, et infra certos dies, portare vel mittere pensum, pondus vel mensuram eidem almustassafo ut cum dictus originalibus comprabatur et ad rectitudinem reducantur ob hoc ut omnis fraudis et doli materia evitetur. ...Dictus vero mostaçaffus ...auctoritate propria sui officii recognoscat et possit recognoscere et iudicari pro veris aut falsis pensa, pondera et mansuras et delinquentes punire vel eis facere gratia usque ad decem solidos bcn. et etiam ultra decem solidos cum et de consilio baiuli Gerunde (Guilleré, 2000, doc. núm. 265).

762. 1351. 22 d'octubre. Guillem de Castell ven a la universitat de la ciutat de Girona i als seus jurats, per 85 lliures, l'ofici de reconèixer i senyalar els pesos i mesures de draps, grans, vi, oli i altres mercaderies amb el senyal reial. El venedor ho tenia per compra feta al difunt Pere de Cardonet, porter reial, en 1348 (AMGi. Cat. Perg-I, núm. 454).

763. 1353. 13 de setembre. Guillem d'Abadia confessa al paborde de Sant Martí Sacosta una casa que té a ponent la plaça dels Cavallers. Al segle XVII el situen *...dentro del segundo quartel y isla de casas que esta debaxo de este Collegio* (LBRSMS T5, núm. 12).

764. 1354. 20 de març. El batlle general ordena, per a l'utilitat comuna, que *...no possint vendi pisces recetas nec frescas nisi vendidis sec* ***tabulis piscateries****, et assignantur locus ubi debeat esse perpetuo ipsa pescateria* (ACA Mulasses-III *Lezdis Gerunde* núm. 37).

765. 1356. 16 de setembre. Guillem d'Abadia confessa al paborde de Sant Martí Sacosta una casa que fou una part *...de las casas y huertos hoy unidos* (segle XVII) *y antiguamente de varias personas, se extienden desde el canton de la isla y quartel nº2 y esta en la calle de Ciudadanos.* En els segles XVI-XVIII formava part de l'extens casal dels Sarriera (LBRSMS T5, núm. 16).

766. 1358. Febrer. Pere Puig, bracer, confessa al paborde de Sant Martí Sacosta el cens de 5 sous sobre una casa i hort contigu a la part de ponent, situat a la *Costa de Sant Martí*. Afronta a orient, pel cantó que té davant la Porta Major, i a migdia, amb la casa de nou edificada en un hort (LBRSMS T5, núm. 5).

767. 1358. 24 de març. Guillem Vicens, fill de Vicens maceller, confessa al paborde de Sant Martí Sacosta una casa comprada el desembre anterior a Jaume Tresfort, contigua a la casa establerta a Vicenç Maceller en 1276 (LBRSMS T5, núm. 11).

768. 1358. 24 de novembre. Venda de la part que té el castell de Requesens ***in lezda vocata de petra bladi et in lezda pescateria piscis in Gerunda***. Per 4.500 sous (ACA Mulasses-III *Lezdis Gerundae* núm. 36).

769. 1365. 19 de març. Quesitòria a favor del ***pont sobre l'Onyar***, començat al Mercadal de Girona (ADG. Lletres bisbe U-50, f.178).

770. 1366. 12 d'agost. L'infant Joan, duc de Girona, posa coma a penyora dels seus crèdits, les *seves lleudes, banys i altres drets reials* a Girona (ACA Mulasses-III *Lezdis Gerundae* núm. 42).

771. 1368. 2 de novembre. S'esmenten els capítols sobre la construcció de la ***muralla del Mercadal***, que havia de tancar des del camí barcelonès fins al cap del ***pont d'en Cardonet***, on s'havia de fer una torre (Costa, 1974-1975, 138).

772. 1380, 3 de juliol. Penyora i embarg posat sobre la part que tenia Bernat de Senesterra *...in* ***linguis bovinis et vaccinis qui occidunt Gerunde*** que fou venuda a Francesca Terrades, sense la firma reial i del duc de Girona, pels quals les tenia en feu (ACA Mulasses-III *Lezdis Gerundae* núm. 44).

Arxiu Municipal de Girona

773. 1383. 8 d'abril. *El Consell de la ciutat planteja, sense més conseqüències, comprar una casa "pro consilio et congregatione consilii"* (Reixach, 2015, 257).

774. 1384. 3 de juny. Alfons Lope de Luna, ardiaca de l'Empordà, amortitza a Ramon Xammar els terços i foriscapis que rep sobre cases i horts situats a l'Horta, des del ***pont d'en Cardonet*** fins el molí de **Figueroles**, a quarta part del cens que dit Xammar rebrà sobre les cases que construirà en dits terrenys (ADG PA, Girona 220).

775. 1388. 10 d'abril. Procés incoat pel rei Joan sobre el censal de ***143 migeres*** de blat venut per rei Pere en 1339. a causa dels fraus *fuerat ipsa lezda valde diminuta ita quod deductis aliis antiquis oneribus* (ACA Mulasses-III *De censuali...* núm. 12).

776. 1390. Els comissionats dels jurats de Girona taxen la casa de Pere Tort situada sobre el Galligants, que ha de ser enderrocada i els seus materials havien de servir per a la construcció de la muralla del burg de Sant Pere i per bastir ***la torre del pont de Framenors*** (Freixas, 1980, 404-405).

777. 1392. Sense data. Pere de Sant Martí rebia cada any ***143 migerias*** *frumenti ad mensura Gerunde* tres cops l'any sobre les lleudes de la mesura de pedra de la ciutat, per compra feta pels seus predecessors (ACA Mulasses-III *De censuali...* núm. 11).

778. 1393. 3 de juliol. Pere Terrades al·lega que tenia en feu reial *...**linguas bovum et vitulanum qui no sint de llet** qui mettantur Gerunda* i desconeix que hagués de fer cens al rei. També diu que no rebia *dictas linguas in die iovis nisi in aliis diebus cuislibet septimane* (ACA Mulasses-III *Lezdis Gerundae* núm. 45).

779. 1393. 23 d'octubre. Conté la successió de les dites llengües de ***bovium et vitulorum et vaccarum que occiduntur et mattantur in Carniceria Gerunde*** (ACA Mulasses-III *Lezdis Gerundae* núm. 46).

780. 1396. Sense data. Venda (?) de la ***lleuda de pedra*** de mesuratge del blat pel preu de 70 lliures cada any, de la ***lleuda del passatge*** per 20 lliures cada any, la ***lleuda dels cuirs i pells*** per 71 lliures cada any i la ***lleuda dels draps de llana, de lli i de flassades*** per 17 lliures cada any (ACA Mulasses-III *Lezdis Gerundae* núm. 58).

781. 1398-1401. En aquells anys el batlle reial confirmà que la ***lleuda del gra de la mesura de pedra*** de Girona es tenia en feu del rei (ACA Mulasses-III *Lezdis Gerundae* núm. 60).

782. 1405. 27 de novembre. Lluís Tort i Bernat Capeller, ciutadans i obrers del **pont de fusta** que es basteix al Mercadal, damunt l'Onyar, firmen rebut per un donatiu de 100 sous (ADG Manuals C. B. sn).

783. 1412. 8 de febrer. *...el Consell de la ciutat acorda construir la llotja del Consolat del Mar en un soler fora muralles en l'Areny de l'Onyar, entre els portals de la plaça de les Cols i el de la Carnisseria* (Reixach, 2015, 257).

784. 1415. Sense data. *...la venda d'una casa al carrer Nou ja registra una afrontació a la banda nord amb* "domo de pertinenciis hospicio quod est diu empti per universitatem civitatis Gerunde, quod hospicium fuit heredis venerabili Francisci de Sancto Dionisio quondam" (Reixach, 2015, 259, nota 602).

785. 1416. 20 de gener. Estimació de la part que tenia Roger Malars *...in **lezda grani vocata de la petra et in lezda minuta vocata de la fruyta*** en feu del rei (ACA Mulasses-III *Lezdis Gerundae* núm. 67).

786. 1420. 3 d'abril. Guillem de Prat, de Vilablareix, adquireix el dret de les pesqueries des de l'església de Sant Ponç fins al ***pont d'en Cardonet*** i l'església de Sant Jaume de Pedret (ACA Mulasses. Molins Girona, nota 63).

Arxiu Municipal de Girona

787. 1431. 23 de maig. *...Es fa esment a una trobada dels jurats "in domo vocata de la ciutat"* (Reixach, 2015, 260).

788. 1438. 15 de setembre. Gregori Fage tenia la tercera part de la ***lleuda de passatge*** que Pericó de Palol tenia en feu reial (ACA Mulasses-III *lezdis Gerundae* núm.80).

789. 1439. D'abril a juliol. Capbreu a l'Almoina de les cases del ***carrer Nou que fou trilla d'en Bordils*** (PA, 945-955).
-1439. 30 de juny. Caterina, muller del difunt Joan Julià, fuster, confessa un hospici al carrer Nou o trilla d'en Bordils. Orient, carrer públic; migdia, hospici de Joan Moner, teixidor; ponent, honor de Caterina, muller del venerable Ramon de Boixols, cavaller i part amb l'eixida de l'hospici de Ramon Cantó, ciutadà; nord, ***eixida o pati de la Llotja*** de la ciutat. 8 sous de cens (PA, 949).
-1439. 22 d'abril. Joana, muller del difunt Berenguer Sorribes, mercader, confessa un hospici en el carrer Nou que comprà a Joan Saplana, pedrer, en 1433. Orient, honor de Pere Rovira, paraire; migdia, carrer públic; ponent, honor de Caterina, muller de Joan Vicens, i nord, ***hort o eixida de les cases de la nova Llotja*** de la ciutat (PA, 952).

790. 1445. 10 d'octubre.; *En la mañana de ese dia, los rios ...vinieron tan crecidos que ...el Oñar derribó un* ***puente*** *que habia en el* ***portal de Buenaventura*** *en el Mercadal* (Chia, 1861, 2). La inundació afectà també el ***pont d'en Cardonet***, *...probablement l'aiguat de 1445 causà algun mal a aquest pont, perquè en aquells anys hi fou fet un nou pont de fusta en vista de les "insòlites inundacions"... i el reforçaren amb cadenes de ferro. El pagaren els veïns, posant-se talles entre ells, però alguns no hi volgueren contribuir. La reina Maria, interpel·lada en 21 de juny de 1450, ordenà que paguessin per l'obra in conservació del pont, tots els qui l'utilitzessin; els jurats, informats pels veïns, els obligaren* (Costa, 1974-1975, 139).

791. 1447. 4 de març. Caterina, muller de Joan Banyils, confessa al paborde de Sant Martí Sacosta el cens d'un sou per una casa *...que está en este cabo de la calle de Ciudadanos junto a la placeta de los Caballeros, la qual termina ...poniente dicha calle de los Caballeros* (LBRSMS T5, núm. 15).

792. 1447. 2 de maig. Elionor, esposa de Gaspar de Palol, confessa al paborde de Sant Martí Sacosta el cens de 4 sous *...sobre una casa la qual tiene puerta en la plaçuela del Oli o dels Caballers, a la qual afronta a la parte de cierço* (LBRSMS T5, núm. 13).

793. 1455. 1 de setembre. Francesca, vídua d'Antoni Bruguera, capeller, entre altres donacions, llega al seu fill Nicolau una casa situada al carrer de ***la Carnisseria*** (PA Testaments 188).

794. 1459. El Manual d'Acords d'aquell any diu *"... los jurats ordonen que l'honrat Bernat Totham sotzbatlle de Gerona e qualsevol altres officials...* siguin encarregats de recuperar les taxes de les persones *...qui han estat taxades a fer l'obra de la paret davant lo* ***portal de Bonaventura*** *sus lo riu d'Onyar per defensió de la plaça e* ***mur de la galea*** *de la dita ciutat"* (Victor, 2004, 31).

795. 1458. 21 d'octubre. El testament del notari Pere Sitjar, entre altres donacions, llega a la seva esposa una casa situada entre els carrers de ***la Mercaderia*** i de ***la Peixateria*** de Girona (PA, Testaments 190).

796. 1471. 12 de juliol. Margarida, esposa de Francesc Seguí, dona a Francesca Vilosa, esposa de Jaume Pagès, verger dels jurats i cosina seva, una casa al ***carrer dels Abeuradors*** que paga cens als aniversaris presbiterials de la seu, amb unes cases ruïnoses (PHN, núm. 1324).

797. 1475. 14 d'agost. Confirmació feta pels oficials de la batllia de Girona, per comissió reial, sobre la compra feta a Eleonor Desvern *...de* ***lezda olei*** *quod venditur* a la ciutat i batllia de Girona, en feu del rei, la qual, atesa la disminunició i destrucció a la ciutat de Girona per la guerra, fou reduïda a 300 sous, a raó de 2 sous per lliura (ACA Mulasses *Lezdis Gerundae* núm. 86).

Arxiu Municipal de Girona

798. 1499. 31 de maig. Joan Madrencs, canonge de Sant Feliu i procurador de les tudrius de Joan, fill de Pere Madrencs, ven a Francesc Boix, peixater, una casa prop de ***la Peixateria*** de Girona que fa cens de 50 sous al convent de Sant Daniel (PA, General 212).

Arxiu Municipal de Girona

FONTS DOCUMENTALS

ACA: *Arxiu de la Corona d'Aragó*

ACSG: *Arxiu Capitular de la Seu de Girona*

ADG: *Arxiu Diocesà de Girona*

AHG: *Arxiu Històric de Girona*

AMGi: *Arxiu Municipal de Girona*

ASF: *Arxiu de Sant Feliu de Girona*

ASS: *Llibre d'Arxivació de la Sagristia Segona*

CDSG: *Col·lecció diplomàtica de la Seu de Girona*

CP: *Cartoral de Poblet*

CPG: *Catàleg de pergamins del fons de l'Ajuntament de Girona*

CPJ: *Capbreu de la Pabordia de Juny de Sant Feliu*

DSC: *Diplomatari de Santes Creus*

DSF: *Diplomatari de Sant Feliu*

LASMS: *Libro de las antigüedades de San Martín Sacosta*

LBRSMS: *Libro de los bienes raíces de San Martín Sacosta*

LSG: *Llibre de la Sagristia Major de la Seu*

PA: *Llibre d'Arxivació de la Pia Almoina*

PAC: *Pergamins de l'Arxiu Comtal*

PDS: *Llibre d'Arxivació de la Pabordia de Desembre de la Seu*

PHN: *Pergamins de l'Hospital Nou*

PM: *Pergamins de la Mitra*

PSF: *Pergamins de Sant Feliu*

Arxiu Municipal de Girona

Arxiu Municipal de Girona

BIBLIOGRAFIA

Alberch, Freixas i Miró, 1983:
R. Alberch, P. Freixas, J. Miró. *Fires i mercats a Girona. Assaig històric dels mercats i les fires a la ciutat.* Girona 1983.

Alcover i Moll, 1968:
A.M. Alcover i F.B. Moll, *Diccionari català-valencià-balear,* Tom V, Barcelona.

Arlaud, 1993:
C. Arlaud, Lyon; achéologie du bâti civil sur les deux rives de la Saône, *Les nouvelles de l'archéologie*, 53-54, 7-11.

Arnall, 2000a:
M. J. Arnall, *Lletres reials a la ciutat de Girona (1293-1515). Volum I*, Lleida (Col·lecció Documents de l'Arxiu Municipal, 4).

Arnall, 2000b:
M. J. Arnall, *Lletres reials a la ciutat de Girona (1293-1515). Volum II*, Lleida (Col·lecció Documents de l'Arxiu Municipal, 5).

Augé i Frigola, 2010:
Anna Augé i J. Frigola, La plaça del Pallol de Girona. Troballes arqueològiques des del segle I-II dC al segle XIX-XX, *Desenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, Arbúcies, 639-647.

Augé, Nolla i Casas, en premsa:
A. Augé, J. M. Nolla i J. Casas, Les cremacions romanes de la plaça del Pallol de Girona, *Pyrenae*, Barcelona.

Bajet, 2002:
M. Bajet, Policia de mercat a l'època medieval, *Revista de Dret Històric*, 2, 121-143.

Banks, 1987:
P. Banks, Mensuration in early medieval Barcelona, *Medievalia 7*, Bellaterra, 37-56.

Banks, 1990:
P. Banks. *Burgus*, *suburbium* and Villanova; the extramural growth of Barcelona before a.d. 1200, *Actes del II Congrés d'Història del Pla de Barcelona. Història Urbana de Barcelona* (des. 1985), Vol. 2, 107-133.

Bastardas, 1984:
J. Bastardas. *Usatges de Barcelona. El Codi a mitjan segle XII*, Barcelona (Fundació Noguera. Col·lecció Textos i Documents, 6).

Batlle, 1985:
C. Batlle Gallart, *La Seu d'Urgell medieval; la ciutat i els seus habitants*, Barcelona.

Arxiu Municipal de Girona

Batlle, 1951:
L. Batlle, Inventarios gerundenses del siglo XV, *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, VI, Girona, 179-192.

Batlle, 1957:
L. Batlle. Diplomatario gerundense de Alfonsa el Magnánimo, *Anales del Instituto de Estudios Gerundense*, XI, Girona, 1-77.

Batlle, 1963:
L. Batlle, Diplomatario gerundense de la reina Da. Juana Enríquez y del príncipe D. Fernando, *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, XVI, Girona, 33-80.

Batlle, 1965:
L. Batlle, La Casa del Consell de Gerona en 1498, *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, XVII, Girona, 373-381.

Batlle, 1970:
L. Batlle, La antigua capilla de San Miguel de la Casa de la Ciudad, *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, XX, Girona, 317-355.

Benet, 1987:
A. Benet, *La creació de la Vila de Manresa al segle XII*, Manresa (Miscel·lània d'Estudis Bagencs).

Beresford, 1967:
M.W. Beresford, *New towns of the middle ages. Town plantation in England, Wales and Gascony*, Londres.

Beseran, 2003:
Beseran, La casa de la ciutat de Barcelona, *L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura III. Dels palaus a les masies* a cura d'E. Riu-Barrera,183-189.

Bisson, 1984:
T.N. Bisson, *Fiscal accounts of Catalonia under the early count-kings (1151-1213)*, Berkeley.

Blanco, 2006:
J. Blanco, La Girona del segle XV: una ciutat en època de torbacions, *Història de Girona* dirigida per L. Costa i coordinada per J. Maroto, Girona, 245-258.

Bofarull, 1931:
J.Bofarull, *Cartoral Major de Poblet,* Tarragona.

Bolòs, 2004:
J. Bolòs. *Els orígens medievals del paisatge català,* Barcelona.

Burch *et al.*, 2009:
J. Burch, J. Casas, A. Costa, J. M. Nolla, L. Palahí, A. Rojas, J. Sagrera, D. Vivó, J. Vivo i J. Simon, La síntesi, *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigècia* a cura de J. M. Nolla, L. Palahí i J. Vivo, Girona, 5-188.

Arxiu Municipal de Girona

Burch *et al.*, 2013:
J. Burch, J. Casas, P. Castanyer, A. Costa, J. M. Nolla, L. Palahí, J. Sagrera, J. Simon, J. Tremoleda, A. Varena, D. Vivó i J. Vivo, *L'alt imperi al nord-est del Conuentus Tarraconensis. Una visió de conjunt*, Girona.

Camprubí, 2012:
J. Camprubí, *La catedral de Girona entre 1101 i 1144. Col·lecció diplomàtica i estudi històric,* Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona.

Canal, Nolla i Sagrera, en premsa:
E. Canal, J. M. Nolla i J. Sagrera, El setge de Girona de l'any 1285. Anàlisi poliorcètica, *Congrés Ramon Muntaner. Girona, juny de 2015.*

Canal *et al.* 1994:
J. Canal, E. Canal, J. M. Nolla i J. Sagrera, Història urbana; la primera expansió meridional, *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, XXIV, 13-29.

Canal *et al.*, 1995:
J. Canal, E. Canal, J. M. Nolla i J. Sagrera, *La ciutat de Girona l'any 1535*, Girona (Història urbana de Girona. Reconstrucció cartogràfica, 2).

Canal *et al.*, 1998:
J. Canal, E. Canal, J. M. Nolla i J. Sagrera, *La ciutat de Girona en la 1ª meitat del segle XIV*, Girona (Història urbana de Girona. Reconstrucció cartogràfica, 3).

Canal *et al.*, 2000:
J. Canal, E. Canal, J. M. Nolla i J. Sagrera, *El sector nord de la ciutat de Girona. De l'inici al segle XIV*, Girona (Història urbana de Girona. Reconstrucció cartogràfica, 4).

Canal *et al.*, 2003:
J. Canal, E. Canal, J. M. Nolla i J. Sagrera, *Girona, de Carlemany al feudalisme (785-1057)-I. El trànsit de la ciutat antiga a l'època medieval*, Girona (Història urbana de Girona. Reconstrucció cartogràfica, 5).

Canal *et al.*, 2004.
J. Canal, E. Canal, J. M. Nolla i J. Sagrera *Girona, de Carlemany al feudalisme (785-1057). II. El trànsit de la ciutat antiga a l'època medieval*, Girona (Història urbana de Girona. Reconstrucció cartogràfica, 6).

Canal *et al.*, 2005:
J. Canal, E. Canal, J M. Nolla i J. Sagrera, *La Girona del segle XIII. L'embranzida de la burgesia (1190-1285)*, Girona (Col·lecció Quaderns d'Història de Girona).

Canal *et al.*, 2006:
J. Canal, E. Canal, J. M. Nolla i J. Sagrera, *La forma urbana del call de Girona*, Girona (Història urbana de Girona. Restitució cartogràfica, 7).

Arxiu Municipal de Girona

Canal *et al.*, 2010a:
J. Canal, E. Canal, J. M. Nolla i J. Sagrera, *Atles d'història urbana de Girona. Segles VI aC-XVI*, Girona.

Canal *et al.*, 2010b:
J. Canal, E. Canal, J. M. Nolla i J. Sagrera, *Girona en el segle XIII (1190-1285). Cartografia i descripció de la ciutat medieval*, Girona (Història urbana de Girona. Restitució cartogràfica, 9).

Canal *et al.*, 2013:
J. Canal, E. Canal, J. M. Nolla i J. Sagrera, *Història urbana del Mercadal de Girona. Dels orígens a la fi de l'edat mitjana*, Girona (Història urbana de Girona. Reconstrucció cartogràfica, 10).

Canal *et al.*, 2015:
J. Canal, E. Canal, J. M. Nolla i J. Sagrera, *Girona després de la Guerra de Successió*, Girona (Història urbana de Girona. Reconstrucció cartogràfica, 11).

Capmany, 1779,
Capmany. *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona.* Madrid.

Casas, 2007:
J. Casas, La Via Heraclea i la xarxa de comunicacions en el territori de la Girona prerromana, *De *Kerunta a Gerunda. Els orígens de la ciutat* a cura de L. Palahí, J. M. Nolla i D. Vivó, Girona, 43-49 (Col·lecció Història de Girona, 41).

Casas i Nolla, 2012:
J. Casas i J. M. Nolla, La Via Augusta i la xarxa viària del territori, *Parva Gerunda* a cura de D. Vivó, L. Palahí i J. M. Nolla, Girona, 25-47 (Col·lecció Història de Girona, 48).

Casas, Vivó i Nolla, 2014:
J. Casas, D. Vivó i J. M. Nolla, La torre número 13 de la Força Vella de Girona (anomenada també torre Boschmonar). Algunes reflexions, *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, LV. Girona, 51-64.

Casas *et al.*, 2015:
J. Casas, J. M. Nolla, L. Palahí, D. Vivó i V. Soler, Mas Gusó: una *statio* romana al *suburbium* d'*Emporiae* (*Prouincia Hispania Cietrior*), *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 25, Lleida, 245-262.

Casas *et al.*, 2016:
J. Casas, J. M. Nolla, L. Palahí, D. Vivó i V. Soler, Mas Gusó: un establecimiento militar de época romana en el *suburbium* ampuritano, *Archivo Español de Arqueología*, 89, 117-132.

Castell, Catllar i Riera, 1992 :
R. Castell, B. Catllar i J. Riera, *Girona ciutat. Catàleg de plànols de la ciutat de Girona des del segle XVII al XX*, Girona.

Castells, 1994 :
N. Castells, L'evolució de la població de la ciutat de Girona durant el segle XVI, *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins,* XXXIV, Girona, 81-112.

Arxiu Municipal de Girona

Cherubini, 2012:
G. Cherubini, *Las ciudades europeas del siglo XII. Los fueros de Avilés y su época*, Oviedo.

Chia, 1861:
J. de Chia. *Inundaciones en Gerona*, Girona.

Chia, 1888:
J. de Chia, *Bandos y bandoleros en Gerona. Apuntes históricos desde el siglo XIV a mediados del XVII*, Girona.

Cingolani, 2010:
S. M. Cingolani, *Pere el Gran. Vida, actes paraula*, Barcelona.

Cingolani, 2011:
S.M. Cingolani, *Diplomatari de Pere el Gran. I. Cartes i pergamins (1258-1285),* Barcelona.

Codina i Peris, 1985-1986:
J. Codina i S. Peris, Ordinacions de Girona de 1358, *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, XXVII, Girona, 191-209.

Contamine *et al.*, 1993:
P. Contamine, M. Bompaire, S. Lebecq i J.L. Sarrazin, *L'économie médiévale*, Paris.

Coroleu, 1888:
J. Coroleu, Notícias históricas sobre los muros de Gerona, *Asociación literaria de Gerona. Certamen de 1887*, Girona, 73-132.

Coromines, 1982:
J. Coromines, *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana,* Vol. III, Barcelona.

Costa, 1974-1975:
Mª M. Costa, Els antics ponts de Girona, *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, XXII, Girona, 131-148.

Escribà i Frago, 1992:
G. Escribà i M. L. Frago, *Documents dels jueus de Girona 1124-1595*, Girona.

Farías, 2009:
V. Farias, Els ponts, *El mas i la vila a la Catalunya medieval*, València, 300-304.

Feliu, 1999-2001:
G. Feliu, Algunes consideracions sobre la metrologia altmedieval catalana, *Acta històrica et archaeologica 22, Homenatge al Dr. Manuel Riu i Riu, vol. II,* UB, Barcelona, 121-149.

Feliu, 2004a:
G. Feliu, Les mesures tradicionals catalanes. Un garbuix racional, *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics,* 15, Barcelona, 9-27.

Arxiu Municipal de Girona

Feliu, 2004b:
G. Feliu, La crisis catalana de la Baja Edad Media: estado de la cuestión. *Hispania*, LXIV/2, núm. 217, 436-466.

Fernández Trabal, 1995:
J. Fernandez Trabal, *Una família catalana medieval. Els Bell-lloc de Girona (1267-1533)*, Barcelona.

Freixas, 1980:
P. Freixas, Girona medieval; muralles i ponts, *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, XXV-I. Girona, 395-406.

Freixas, 1983:
P. Freixas. *L'art gòtic a Girona. Segles XIII-XV*, Barcelona.

Font i Rius, 1969-1983:
J. M. Font i Rius, *Cartas de población y franquicia de Cataluña,* Madrid-Barcelona (2 volums).

Font, 1985:
J. M. Font i Rius, *Estudis sobre drets i institucions locals en la Catalunya medieval*, Barcelona.

Gironella, 2002:
A. Gironella. *L'Hospital de Santa Caterina de Girona. Un model de racionalització de la caritat.* (Treball de recerca en línia), Girona.

Guidoni, 1991:
E. Guidoni, *Storia dell'urbanística. Il Medioevo. Secoli VI-XII*, Roma-Bari.

Guilleré, 1984:
C. Guilleré, La peste noire a Gérone, *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, XXVII, 87-161.

Guilleré, 1979-1980:
C. Guilleré, Aspects de la société géronaise à la fin du XIVéme siècle. Approches topographiques et professionelles à travers le registre de taille de 1388, *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, XXV-I, Girona, 333-355.

Guilleré, 1992:
C. Guilleré, *Girona medieval. Crisi i desenvolupament (1360-1460),* Girona.

Guilleré, 1993:
C. Guilleré, *Girona al segle XIV,* Barcelona.

Guilleré, 1994:
Ch. Guilleré, *Girona al segle XIV*, Barcelona.

Guilleré, 2000:
C. Guilleré, *Llibre Verd de la ciutat de Girona (1144-1533)*, Lleida (Fundació Noguera. Llibres de Privilegis, 7).

Arxiu Municipal de Girona

Gerez, 2003:
P. Gerez, La invasión del espacio público en la Gerona bajomedieval, *Scripta Nova*, VII, 148 (en línia) Barcelona.

Higounet, 1992:
C. Higounet, *Villes. Sociétés et économies médiévales*, Bordeus.

Juliol, 2001:
G. Juliol, *Llibre Vermell de la ciutat de Girona (1188-1624)*, Lleida (Fundació Noguera. Llibres de Privilegis, 8).

Junyent, 1976:
E. Junyent, *La ciutat de Vic i la seva història*, Barcelona.

Lamuà, 2012:
M. Lamuà, Elements escultòrics de Girona, *Parva Gerunda* a cura de D. Vivó, L. Palahí i J. M. Nolla, Girona, 195-208 (Col·lecció Història de Girona, 48).

Madurell, 1964-1965:
J. M. Madurell, Las obres de las muralles de Gerona (1362-1685). Notas documentales para su història, *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, XVII, Girona, 331-372.

Madurell, 1968:
J. M. Madurell, La lezda de Gerona (contribución a su estudio), *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, XIX, Girona, 65-106).

Mallorquí, 2013:
E. Mallorquí, *Col·lecció diplomàtica de Sant Pere de Galligants (911-1330),* Barcelona (Fundació Noguera, Col·lecció Diplomataris, 64 i 65).

Marquès, 1964:
J. Marquès Casanovas, Alfonso II el Casto y la Seo de Gerona, *VII Congreso de Historia de la Corona de Aragón,* Barcelona, 201-222.

Marquès, 1993:
J. M. Marquès, *Cartoral, dit de Carlemany, del bisbe de Girona (s. IX-XIV)*, Barcelona (Fundació Noguera. Col·lecció Diplomataris, 1 i 2).

Marquès, 1997:
J. M. Marquès, *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel de Girona (924-1300)*, Barcelona.

Martí, 1996:
R. Martí, *Col·lecció diplomàtica de la Seu de Girona (817-1100)*, Barcelona.

Masferrer, 2009:
A. Masferrer, Autonomia y potestad sancionadora en el municipio medieval. Aproximación al contenido de las *Ordenacions de Girona* de 1358 en el contexto municipal catalan, *El municipio medieval; nuevas perspectives* a cura de J. Alvarado, Madrid, 296-332.

Arxiu Municipal de Girona

Mestre (dir.), 1992:
J. Mestre i Campi (dir.), *Diccionari d'Història de Catalunya*, Barcelona.

Miret, 1906:
J. Miret, Itinerario del rey Pedro I de Cataluña y II de Aragón (1196-1213), *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona,* Vol. 3, núm. 19.

Nolla, 2010:
J. M. Nolla, Les muralles de la Força Vella. Dades arqueològiques i documentals, *Miscel·lània en honor de Josep M. Marquès* a cura de N. Figueras i P. Vila, Barcelona, 246-254.

Nolla, 2012:
J. M. Nolla, El món funerari urbà, *Parva Gerunda* a cura de D. Vivó, L. Palahí i J. M. Nolla, Girona, 159-193 (Col·lecció Història de Girona, 48).

Nolla, 2013:
J. M. Nolla, La ciutat entre l'antiguitat tardana i l'alta edat mitjana (segles V-XI), *Girona. Construir la ciutat (I). De Kerunta a la crisi baixmedieval*, Girona, 71-84 (Conferències a l'Arxiu Municipal, 8).

Nolla, 2014:
J. M. Nolla, La defensa de la ciutat. Les muralles medievals de Girona, *Girona medieval. La clau del regne*, Girona, 59-71 (Col·lecció Història de Girona, 50).

Nolla, 2014-2015:
J. M. Nolla, En els orígens de temple de Sant Martí Sacosta. Noves reflexions, *Butlletí Arqueològic*, 36-37, Tarragona, 133-146.

Nolla i Palahí, 2013a:
J. M. Nolla i L. Palahí, El *suburbium* de la ciudad de *Gerunda*. Algunos aspectos, *Paysages ruraux et territoires dans les cités de l'occident romain. Gallia et Hispania. Actes di colloque international AGER IX, Barcelone, 25-27 mars 2010* a cura de J.-L. Fiches, R. Plana-Mallart i V. Revilla, Montpeller, 281-292.

Nolla i Palahí, 2013b:
J. M. Nolla i L. Palahí, El paisatge del *suburbium* de *Gerunda*, *Ager Tarraconensis 5. Paisatge, poblament, cultura material i història. Actes del Simposi internacional* a cura de M. Prevosti, J. López i J. Guitart, Tarragona, 157-165 (Documenta 16).

Nolla i Palahí, 2014:
J. M. Nolla i L. Palahí, El cementiri tardoantic del Mercadal de Girona i el culte al màrtir Feliu. Una nova interpretació, *Pyrenae*, 45.2, Barcelona, 95-116.

Nolla i Sureda, 1999:
J. M. Nolla i M. Sureda, El món funerari antic, tardoantic i altomedieval a la ciutat de Girona, *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, XL, Girona, 13-66.

Arxiu Municipal de Girona

Nolla *et al.*, 2008:
J. M. Nolla, L. Palahí, J. Sagrera, M. Sureda, E. Canal, G. Garcia, Mª J. Lloveras i J. Canal, *Del fòrum a la plaça de la Catedral. Evolució historicourbanística del sector septentrional de la ciutat de Girona*, Girona (Història urbana de Girona. Reconstrucció cartogràfica, 8).

Olivera *et al.*, 2006:
C. Olivera, E. Redondo, J. Lambert, A. Riera i A. Roca, *Els terratrèmols dels segles XIV i XV a Catalunya,* Barcelona.

Ortí, 2000:
P. Ortí, *Renda i fiscalitat en una ciutat medieval: Barcelona, segles XII-XIV*, Barcelona.

Palahí, 2013:
L. Palahí, *El suburbium de Gerunda. Evolució històrica del Pla de Girona en època romana*, Tesi doctoral, Universitat de Girona.

Papell, 2006:
J. Papell, *Diplamatari del monestir de Santa Maria de Santes Creus (975-1225),* Barcelona.

Passini, 1984:
J. Passini, *Villes Médiévales du chemin de Saint Jacques de Compostelle (de Pampelune a Burgos)*, Paris.

Puigferrat, 2003:
C. Puigferrat, La Casa de la Ciutat de Vic, *L'art gòtic a Catalunya, Arquitectura III. Dels palaus a les masies* a cura d'E. Riu-Barrera, Barcelona, 189-190.

Reixach, 2015:
A. Reixach. *Municipi finances i elits locals en una ciutat catalana baixmedieval; Girona (1345-1445)*, Tesi doctoral, Universitat de Girona.

Ripoll, 2005:
R. Ripoll, *L'arquitecte, l'arquitectura i la ciutat: Girona 1766-1835*, Barcelona (Biblioteca Abat Oliba, 269).

Ripoll, 2014:
R. Ripoll, Fer, desfer, refer: la ciutat de Girona del segle XVIII i primera meitat del segle XIX, *Girona. Construir la ciutat (II). De l'edat moderna als nostres dies*, Girona, 55-90 (Conferències a l'Arxiu Municipal, 9).

Riu, 1990:
M. Riu i Riu, Reflexions sobre el detre, la cana de destre i l'agrimensura. Jaume de Santacília, *Medievalia 9, Estudios dedicados al professor Frederic Udina Martorell*, III, Bellaterra, 191-201.

Riu, 2006.
M. Riu i Riu, *Algunes possibilitats de recerca amb la documentació del segle XI conservada a l'arxiu capitular de la catedral de Barcelona (s. XI)*, Barcelona, 111-130.

Arxiu Municipal de Girona

Riu-Barrera, curador, 2003:
E. Riu-Barrera, curador, *L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura III. Dels palaus a les masies*, Barcelona.

Rius, 1928:
J. Rius, Cartes antigues de Sant Martí Sacosta. *Annalecta Sacra Tarraconensia*, IV, 343-394.

Ruiz de la Peña, 2011:
J. I. Ruiz de la Peña Solar, Le ville nuove del nord della corona de Castiglia (secoli XII-XIV), *Studi storici. Revista trimestrale dell'Istituto Gramsci*,52-1, 163-193.

Sabaté, 1997:
F. Sabaté, *El territori de la Catalunya medieval*, Barcelona.

Sagrera, 2002:
J. Sagrera, Excavacions al núm. 16 del carrer Alemanys de Girona, *Sisenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, Sant Joan de les Abadesses, 2002, 359-361.

Sobrequés, 1951:
S. Sobrequés, Censo y profesión de los habitantes de Gerona en 1462, *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, VI, Girona, 193-246.

Sobrequés,1962:
S. Sobrequés, *El setge de la Força de Girona el 1462*, Barcelona.

Sobrequés, 1975:
S. Sobrequés, *Societat i estructura política de la Girona medieval*, Barcelona.

Sobrequés, 2006:
S. Sobrequés, *Joan Margarit i Pau. La tràgica fi de l'edat mitjana a Catalunya*, Barcelona

Sobrequés i Sobrequés, 1970:
S. Sobrequés Vidal i J. Sobrequés, *La guerra civil catalana del segle XV*, Barcelona.

Sureda, 2008:
M. Sureda, *Els precedents de la catedral de Santa Maria de Girona. De la plaça religiosa del fòrum romà al conjunt arquitectònic de la seu romànica (s. I aC – XIV dC)*, Tesi doctoral, Universitat de Girona.

To, 1995:
L. To Figueras, La seigneurie dans une ville médiévale; le développement de l'emphytéose a Gérone au XIIe siècle, *Histoire et archéologie des terres catalnes au Moyen Âge* a cura de Ph. Sénac, Perpinyà, 233-258.

To, 1997:
L. To Figueras, *Família i hereu a la Catalunya nord-oriental* (*segles X-XII)*, Barcelona.

Arxiu Municipal de Girona

Torrent, 1974:
R. Torrent, *Les llotges de Girona, Sant Feliu i Castelló i la projecció del Consolat del Mar en el nostre temps*, Girona.

Torres Balbás, 1954:
L. Torres Balbás, *Resumen histórico del urbanismo espanyol*, Madrid.

Torres Balbás, 1970:
L. Torres Balbás, *Ciudades hispanomusulmanes*, Madrid.

Valle, 1996:
C. del Valle, *Los terremotos de Girona de 1427 en la fuente hebrea*, Girona.

Victor, 2004:
S. Victor, *La construcció i els seus oficis a la Girona del segle XV*, Girona (Col·lecció Història de Girona, 34).

Vivó i Palahí, 2011:
D. Vivó i L. Palahí, El sector de llevant de la ciutat de Girona. Qüestions de topografia i dades noves, *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, LII, Girona, 75-94.

Wolff, 1982:
P. Wolff, Les villes de France au temps de Philippe Auguste. *La France de Philippe Auguste. Le temps des mutations*, Paris, 645-676.

Arxiu Municipal de Girona

Arxiu Municipal de Girona

1. ÍNDEX

1. Introducció 5

1.1. Què és l'Areny? 5

1.2. El nom de l'Areny 5

2. Els precedents 9

2.1. Geologia i topografia de l'Areny: certeses i hipòtesis 9

2.2. Vies i camins 11

2.3. Arqueologia de l'Areny 14

2.4. Els primers indicis documentals: segles X-XII 16

2.5. Els alous al sud de la ciutat 18

3. El naixement. La segona meitat del segle XII 23

3.1. Els eixamples urbans: una visió general 23

3.2. L'Areny: conflicte i creixement 24

3.3. L'ordenació de l'Areny i la seva metrologia 34

4. El segle XIII. Creixement i consolidació 39

4.1. El mur de l'Areny 39

4.2. L'Areny en el primer terç del segle 44

4.3. Els anys centrals: expansió i consolidació 48

4.4. El mercat. Canvis i creixement 53

4.5. Construccions: cases, voltes i obradors. Aspectes concrets 57

Arxiu Municipal de Girona

5. El setge de 1285 i el seu impacte 63

5.1. El setge 63

5.2. Conseqüències 67

6. Abans de 1348. La plenitud 69

6.1. Introducció 69

6.2. Un Areny ple 69

6.2.1. Les Taverneries 71

6.2.2. La Ferreria Nova 72

6.2.3. La Cúria –la Cort Reial- i l'entorn 72

6.3. Els cicles fiscals i les vendes del patrimoni reial a l'Areny 77

6.4. Les cases de l'Onyar i la incipient autoritat municipal 78

6.5. Els quatre ponts de l'Onyar 82

7. Els «mercats» de l'Areny en el segle XIV 89

7.1. Introducció 89

7.2. Mercat interior: Peixateria i Carnisseria 89

7.3. El mercat de l'Areny: la plaça de les Cols 91

7.3.1. Creixement cap al sud: davant les Taverneries 92

7.3.2. Trasllats reeixits i fallits. Peixateria i Carnisseria Noves 94

7.4. El mercat: funcionament, ordenació i fiscalitat 97

8. Després de 1348. Un espai consolidat 103

8.1. Introducció 103

8.2. Una visió detallada: el fogatge i talla de 1360 103

8.3. Demografia i sociologia de l'Areny. Un esbós 105

8.4. Les muralles de l'Onyar 109

Arxiu Municipal de Girona

9. El segle XV 115

9.1. Introducció 115

9.2. De la Sabateria Vella a la Cort Reial. El sector nord de l'Areny fins al segle XV: certeses i incògnites. Símptomes de desgast: els anys centrals 116

9.3. Símptomes de desgast: els anys centrals 121

9.4. La Casa de la Ciutat i el seu entorn 122

10. A tall de recapitulació 129

Fonts documentals 131

Bibliografia 215

Arxiu Municipal de Girona

CRÈDITS

Edita
© Ajuntament de Girona
Servei de Gestió Documental, Arxius i Publicacions

© del text:
Eduard Canal, Josep M. Nolla, Jordi Sagrera

Correcció:
M. Salut Coll i Ribas

Maquetació i impressió:
Gràfiques Alzamora, SA

© foto de la coberta:
Vista aèria de l'Areny. Ajuntament de Girona, Azzari Fotografia, SL. Autor: Santi Font Bosch, 2014.

ISBN: 978-84-8496-260-1

DL: Gi 1464-2018

Arxiu Municipal de Girona

Arxiu Municipal de Girona

Arxiu Municipal de Girona

HISTÒRIA URBANA DE GIRONA

RECONSTRUCCIÓ CARTOGRÀFICA

ISBN 978-84849626O1

Ajuntament de Girona

Arxiu Municipal de Girona